

MANUAL

DE

LIMBA ROMÂNĂ

CONFORM PROGRAMEI ACTUALE

PENTRU

CLASA I SECUNDARA

DE

TH. D. SPERANTIA

ȘI

P. POPESCU-DELIU

—
PLOESCI

—
EDITURA FABRICII „PROGRESUL”

—
1899.

Biblioteca Centrală Universitară
București

COTA 075.3 / 14167

INVENTAR 421988

76851

Tóte exemplarele vor purta semnătura autorilor.

EXERCITII PREGATITORE

Bucăți de citit în primele lecțiuni

I) Sorcova

(de D-l *Barbu Ștefănescu Delavrancea*, născut în Bucuresci la anul 1858. Delavrancea e unui din cei mai talentați nuvelisti. Orator distins, ocupă astăzi locul de primar al Capitalei și deputat).

Resumatul bucății

Erna viscolesce grozav afară. E gerul lui Sf. Vasile. Copiii umblă cu sorcova și cu Vasilca. În largul maidanelor de la Olănița se vede o căsuță săracă și afumată. Aci stă o sormană femeie, Bălașa, cu fiu-seu iubit, Nică. E frig în casa fără foc și tremură amândoi sub un țol rupt în patul de scânduri. Nică se scolară înghețat și vrea să plece cu sorcova ca să aducă pâne pentru mamă-sa bolnavă și să facă ceva foc în sobă. Biata Bălașa abia putu să-l lase și-l sărută cu buzele înghețate pe frunte, pe obraji, pe totă fața ca cum n'ar fi mai avut să-l vadă nici odată. Copilul abia de 6 ani eși în prag. O pală grosă de zăpadă îl lovi peste obraji. Incercă să meargă prin zăpadă până la briu. Nu putu mititelul să se cârmescă mai departe. Atunci aude glasul înăbușit al mă-sei, care-l chiamă îndărăt. El nu scie ce să facă. În acel moment sosesc și binefăcătorea lor, *Irina*, a mamei *Arghirița*, care le aducea găteje pentru foc și demâncare. Intrară în casă. Biata Bălașa murise înghețată de ger. Copilul o strigă. Ea nu-i răspunde. Irina ia copilul și-l duce acasă la dânsa. Acuma mama Arghirița în loc de-o fată, are o fată și un băiat.

I

SORCOVA.

lui Ollănescu-Ascanio.

I

Troenii se ridicau namilă pînă în tinda creștinului. Viscolul giuruia des foloșină înflorită, ca nisce rotocóle de hârtie albă, și mi'ți gonía cu mânia nemiluită : spulberând fulgii de zăpadă în vîrteje și stoluri, repeđite în lungul ulițelor. sparte la rěspintii și împrăștiete fără căpătăiú în largul măidanelor de la Olănița. Pirtia nu se cunoștea, înăbușită sub o velința de zăpadă ce'ți trecea de glesne și mai bine.

Fumul căminelor, zăpăcit de bătaea Crivățului, se svîrcolea pe loc, și ca și cum ar fi fost sorbit de vetre se prăbușea îndărăt pe gîtul coșurilor.

Mahalaua întelenise îngropată în zăpadă ; vîntul și gerul tăiau la ficați pe or-care îndrăsnea să ėsă afară din casă.

Nu se pomenesc nici gură de om, nici lătrat de căne.

Așa an nou, așa Sân-Vasile, s'el hărăzescă Domnul vrăjmașilor noștri, că și d'ai avea tufă în bătătură, uiți și de topor și de tăetor, te dai cât mai afund în plapămă, iți rěstorni tóte țólele în spinare, și tot ghiată rěmăi din tálpi pánă la creștet.

Taraful láutarilor de supt Sotir Ciupitul, țambalagiul Olăniței, împodobise de pređua un cap mare de porc cu tibet zanabiu și albastru, cu busuioc și cu cercei roșú în aměndouě urechile ; și mi'i vîrișe în dinții rînjiți un trandafir umplut cu tocătură rumenă de pecie și de mușchiú.

Dar toți așteptau să vadă astă grozavă „Va-

silcă", și nimeni n'o mai vedea de și trecuseră ca la trei césuri de când se luminase de ziua.

Nu se pomenia nici de sorcovélă, după cum s'ar fi convenit de la moși de la strămoși. Ți se prindea pleópă de pleópă, nare de nare, falcă de falcă, degera oul în găină, ar fi înghiețat flăcările în limbi de foc neclintit de ger ce se pornise.

— N'am putea duce l'alde biata Bălașa ceva curmee de viță și vrășcuri ujujite, zicea mama Arghirița către fata-mare ce învêrtia mămăliga între genunchi și se ștergea la ochi din pricina fumului. Biata Bălașa! o fi amortit cu copil cu tot! Săracă lipită, bolnavă că nu se mai póte tîri, vėduvă, cu copil gol pușcă, pe așa cătea de vreme nu știu, deșu, de și-o mai înnoda șilele. Scólă, Irino mamă, pune pe tine cojóca ta și dulama mea, și du-te de veđi îi aburește coșul a fum?

Irina lăsă făcălețul în mîna măsėi, se strecură pe prispa din jurul pereților pînă la spatele casei, apoi se întorse într'un suflet în tindă, se scutură de omăt și sări pe vatră.

— Nu e, mamă, nu e fum, nu e nimic; giamurile îi sunt înghiețate tun, cu frunze geruite, de nu le ai răzui nici cu custura.

— Grăbește, Irină, s'î ducem ceva găteje, nițică mămăligă și ceva fiertură; se le aprinđi focul cum ai ști, grăi mama Arghirița; să le pui masa c'or fi flămândit; și e mai mare păcatul să ști pe femeie cu copilașul ăla pocăltit și degerat la o di așa de mare!

II

Zăpada îi pătrunsese în tindă; vėntul îi cănta prin crăpăturile ușei par'c'ar fi venit duba-mare, și Bălașa era întinsă în lungul patului, învălită cu o plapămă vechiă, soiósă și ciuruită cu găuri

prin cari ieşiau ghiomotócele de lână neárá. Pe picióre îşi trântise două scovergi. La sîn îşi ghemuise copilul îmbrăcat cu nisce zdrenţe de pantaloni, c'o scurteicuţă blănită, şi încins pe la mijloc c'o basmă roşia. Chipul ei gălbenit de bófa şi de sărăcie, începuse a murgi în vinăt : ochii pironiţi asupra copilului, pierduseră luciul vieţii ca şi cum i-'ai fi răduit c'o gresie.

— Mamă, mi-e frig, lîngă tine, tu eşti prea rece, îngină copilul dîrdîind, lasă-mă să mă dau jos.

— Bine, Nică, fă cum vrei, şopti Bălaşa, c'o voce sfîrşită. Câte-va lacrimi îi umeziră ochii ei uscaţi.

— Mamă, mie mi-e frig când stau în casă, a-daogă copilul trăgîndu'si cismele, mai bine ar fi să mă duc cu sorcova. Soba nu s'a dezmorţit de trei zile, şi eu am merişor şi busuioc uscat, pot să'mi fac o sorcovă, dacă nu am una de tîrg cu flori şi cu betelă ; şi póte să viú cu parale ; am să 'ţi cumpăr pâine caldă ; aici e frig mamă, vreau să mă duc !

Şi el care înghiţia în sec de fóme, nu'i venea să spue drept, de şi nu era de cât ca de şese ani, căci simţia pe mamă-sa bolnavă greu, şi tot zădarnic ar fi fost s'o mai mîhnescă şi el cu fómea lui.

— Du-te, răspuse Bălaşa, închidînd ochii înecaţi în lacrimi. Eh ! bine ştiu eu ce te mîna pe tine, dragul mamei, bine ştiu eu, numai Dumnezeu nu ştie ! Dar vin să te mai sărut o-dată înainte d'a pleca.

— De ce să mă săruţi, mamă, înainte de a pleca ? întrebă Nică cam pe gânduri.

— Ca să'ţi fie cu noroc, ca să câştigi parale, ca să te primescă cu bine la casă de om.

Şi după ce 'l sărută pe frunte, pe obraji şi pe

ochi, copilul se uită lung în fața ei, fără să se gândească bine, îi zise :

— Mamă, dar gura ta este de gheață? Altădată când mă sărutai mă încălzeai, acum par'că mi-ai bătut două pirone de gheață în amândouă ochii.

Dar vedând că mă-sa și-a coprins chipul în mâini, o socoti mahnită de vorbele lui, să repezi la gâtul ei, o mângâie ușor pe temple, și îi strigă c'un glas între rîs și plîns :

— Vrei să te sorcovesc? Așa cum m'ai învățat tu mamă? „Tare ca fierul, iute ca oțelul“. Nu vrei? „Să infloresci, să mărgăresci!“ Nu ȳic bine? „ca un măr, ca un păr!“

Bălașa, după ce zgârci de trei patru-oră din mâni și din picioré, și veni în simțire ca dintr'un somn adânc.

Nică era la gîtul ei, și începuse a'și îngâna vorbele cu plînsul.

— Nu ȳic bine mamă? De ce nu mă ascuți? „ca un fir de trandafir, tare ca pétra, iute ca săgeta“ Hai! mai sărută-mă o-dată c'am să ȳi aduc pâine caldă de la Iane brutarul.

Il sărută; și par'că buzele i să încălzeiseră într'un zbućium de viață fără nădejde. Nică, după ce o bātu pe frunte cu mănuchiul de merișor și de busuioc, plecă îndesânduși căciula pe urechi.

III

Când copilul eși afară din tindă, îl săgetă fiorul Crivățului care te orbia și ȳi înneca resuflarea. Cercă să facă un pas din prag, și nu vedu înaintea ochilor. O pală grosă de zăpadă 'l izbi peste obraji. În acea frământare cumplită, un singur gînd îi licări în mintea lui de copil: „Vreau

să aduc pâine caldă mamei, pâine caldă de la Iane brutarul !“

Și intră în zăpadă pînă în briu.

Acolo se opri încremenit Auđise ceya. Il striga cine-va. Auđise bine numele lui. Dóră vântul să fi luat glas? Și vântul era rece, și glasul care 'l chema era cald; dar ca și vântul să perdea, din ce în ce, într'o depărtare fără hotar, de și din apropiere. „Nică!... Nică!...“ Mai auđi el de ultimă-óră. Și acest glas, care eșia ca de supt o copae răsturnată, era slab, năbușit, tăeat de tuse, bolborosit într'o hîriélă care 'l înghieța pînă la măduva óselor.

— E mama! șopti copilul clăntănind; și se repeđi la ușe. Pe când se lupta să deschidă ușia cu mîna stîngă, căci cu drépta strîngea cât putea sorcova de merișor, Irina a mamei Argiriței îl sosi de pe urmă cu un maldăr de gâteje și de viță uscată.

— Mama, dadă Irină, cere apă, deșchide'mi, deșchide'mi!

Când intrară în casa, biata Bălașa se dusesse pe lumea ailaltă. Plapăma și velințele'i căzuseră jos. O mână 'i odihnia pe pept, ear cea-l'altă încremenise înfiptă în așternut. Cu ochii pe jumătate închiși, părea că 'și caută copilul la sîn. Gura ei căscată era o pată négră ca întunericul, și tot ca întunericul, și tot ca întunericul, fără fund.

— Dadă Irină, vrea apă, să 'i dăm apă, dadă Irină! îngână bietul copil, căutând prin odae cana cu apă. Dada Irina în loc să 'l asculte îl luă în brațe și se repeđi cu el pe ușa afară.

Când îl duse l'alde Arghirița, și dădu de căldură, Nică îmbrățișă soba, închise ochii și ăise, încetinel și dulce:

-- Dadă Irină, sè faci și mamei foc că mult e bine la căldură!

Apoi băgând séma cum șoptiaū de tainic, Irina cu mama Arghirița, care adusese ș'o lumînărică de céră galbenă, întrebă cu binisorul:

— Da ce să faci, dadă Irină, cu lumînarea?

— Să duc la măta foc, lele, 'i răspunse Irina.

Și eū, după ce m'oi încălđi, mă duc cu Sorcova, să 'i aduc pâine caldă, mormoi copilul, așipit lângă sobă, strîngênd necontenit, în mâna dréptă, mănuchiul de merisor și de busuioc.

Dar pe când Arghirița vorbea ceva mai tare cu fie-sa, socotind că copilul adormise, Nică deschise sperios ochii sêi albaștri, înecați în lacrimi, sări de lângă sobă și strigă, neputându'și stăpâni plânsul:

-- Dadă Irină, nu vreaū s'o dați popei! De ce s'o bage în grópă! Mama e a mea, nu e popei! Nu vreaū sê 'i dea țărîna în ochii. Fie-vê milă! N'a făcut nimic, mama Arghirița. Dacă e săracă.... când m'oi face mare o sê fie bogată. O sê 'i cumpăr scurteică, rochiă și șorț; sê nu m'oi dați popei! Și nu s'a dus la biserică c'a fost bolnavă, dadă Irină; dumniata știu cum sê ducea înainte.... dumneata știu....

Abia după multe mângăeri și făgădueli că n'o să dea pe mă-sa în mâna popei, se liniști, se culcă d'a curmezișul patului de lângă sobă, și adormi oftând, nevoind să mănânce de cât „o-dată cu mama“.

A doua-đi tóte 'i-au fost d'a surda; s'a rugat, a plîns, a țipat, că popa n'a voit să 'l asculte. Mă-sa a pornit'o cu tălpile înainte. Degiaba le-a đis tuturor: „lăsați-o barim pîna s'o muia curtea bisericei!“ auđînd că pămîntul de grópă e tare ca osul.

Și tótă lumea i s'a părut rea d'atunci înainte;

mai ales părintele Tudor. Și din mâna popei, multă vreme, n'a luat nici colac, nici prescură, nici artos.

Iar mama Arghirița, în loc d'o fată, avu o fată ș'un băeat.

Exerciții

- 1) Acéastă bucată se citește întâiu de profesor, iar scolarii ascultă.
- 2) Scolarii o vor citi pe părți.
- 3) Scolarul cel mai bun o va citi întrégă.
- 4) Apoi se va citi de toți scolarii.
- 5) Scolarii se vor corija unii pe alții la întrebăriie profesorului.
- 6) Scolarii vor spune coprinsul fie-cărei părți tot la întrebările profesorului.
- 7) Scolarii o vor istorisi întrégă.
- 8) Scolarii vor face un resumat al acestei bucăți, în scris.
- 9) Scolarii vor căuta cuvintele accentuate.

ANECDOTĂ POPULARĂ

II) E bun și pescele.

(anecdotă de D-l *Theodor Speranția*, născut la anul 1856 Maiu 4 în județul Botoșani. E profesor la școla de Institutori din Bucuresci).

E BUN ȘI PESCELE.

Un, anume, nu știu care
 Intr'un sat venind călare
 Și intrând la altu 'n casă
 Il găsește drept la masă.
 — Bună masa, bade-orî-nene
 Spune cel care a venit.
 — Vin cu noi, respunde gazda,
 Cum era obicinuit.

Vin cu noi răspunde gazda,
 Dar celalt o ție de-a bine
 Și pe loc la masă vine.
 Și cu multă 'ndemânare
 Mi s'așază la mâncare.

* * *

De mâncat era la masă,
 Cum se spune, borș cu pesce.
 Și mâncau de-odată borșul,
 Cum la noi s'obiceșuesce.
 Celalt însă, lasă borșul
 Și pe dată ne'ntrebat
 Trage talerul cu pesce
 Și s'apucă de îmbucat

La început, când vede gazda,
 Ce să facă omul, tace;
 Dar în urmă, se 'nțelege,
 N'are bietul ce mai face:
 — Dar poftim și borș, îi ție
 Cam cu jumătat' de gură:
 Iar celalt răspunde îndată
 Căci de pesce nu se 'ndură:
 — Mulțumescu'ți de 'ndemnare,
 Dară lasă, ce să'ți spun,
 Că mănânc eu numai pesce
 Că și pescele e bun.

— Bun, bun, bun,—răspunde gazda
 Dréptă 'i vorba dumitale,
 D'apoi costă și parale!..
 — Se 'nțelege, celalt ție,
 Cum înghite el și tace,
 Las să coste că și face!...

* * *

Cel de gasdă ce să facă?
 Celalt pesce nu'i mai lasă:
 Se gândește cum s'o întorcă
 Dôr să-l scôtă de la masă,
 — Uit'te—uit'te, ție omul
 Spre ferești privind pripit.

- Uit-te calul dumitale
 Rupt'a pana și-a fugit!
 — Ptru-ptru-ptru-ptru.... celalt face.
 Talerul cu pesce 'l iew
 Și spre ușă—apucă 'n fugă,
 Către cal strigând să stea.
 — Dar ce faci? întebă gazda,
 Lasă pescele jupâne!
 — L'aș lăsa respunde celalt,
 Dar, pân vin eũ, mai remâne?!
 — Hei, jupâne, cât te vëd eũ,
 De obraz ești cam subțire?!...
 — Da, zăcuĩ de niște friguri,
 Că eũ sînt mai gras din fire.
 — De obraz ești gros, jupâne,
 Dice gasda—nu cum cređi!!..
 — Ce sînt eũ, respunde celalt;
 Dar pe frate-meũ să-l veđi!...

Exerciții

- 1) Scolariĩ vor face aceleași exerciții ca mai sus.
 - 2) Pentru recitare se va face distribuția pe roluri la scolari: autorul, gazda și óspele.
 Fie-care-și va zice la rind, rolul său.
 - 3) Școlariĩ vor cerca să facă un resumat al acestei anecdote în prosă.
-

SECȚIUNEA I

Substantivul

Felurile lui. Genul. Numărul.

(A se vedea gramatica cl. III-a primară de autori, pag.....).

De adaus :

A

I) După înțeles.

I) Sînt de *genul masculin* :

- 1) Numele de ființe bărbătești (Ex. Petru, căne, doctor)
- 2) " " popore (Român, Turc, German)
- 3) " " pomi și arbori (nuc, persic, alun, fag)
- 4) " " munți (Carpatul, Ceahlăul, etc.)
- 5) " " luni ale anului (Februariu, Maiu)

II) Sînt de *genul feminin* :

- 1) Numele de ființe femeesci (Maria, mama, rață)
- 2) " " fructe, flori (cirêșă, prună, garofa)
- 3) " " zile (Marția, Joia)
- 4) " " anotimpuri (primă-vara etc)
- 5) Unele nume de lucruri ce sémănă a nume de femei :
(vale, carte).

II) După terminație

I) De genul masculin sînt subst. terminate în consónă sau u. (cal, om, curscur)

Dintre acestea unele sînt și de genul neutru : semn, timbru

II) Sînt de gen feminin subst. terminate în ă (a, é). Ex. masă, saca, sté.

B

1) Substantive feminine din masculine

Exemple : Domn — Dómn-ă
Român — Român-că

2) *Substantivele feminine diferite de masculine*

om — femeie
 bou — vacă

Regule. a) Unele substantive forméază femeninul de la masculine prin schimbarea terminațiunei.

b) Unele substantive au pentru fie-care gen câte o vorbă diferită.

Pentru Exerciții.**Bucată pentru citit și analizat.**

Din „Cântarea României“ pag. 604 § 47

(de Nicolae Bălcescu. El s'a născut în Bucuresci la anul 1819 și a murit la Palermo (Italia) în vîrstă de 33 ani. A fost militar, apoi a dimisionat; a luat parte la revoluția din 1848 din care cauză a fost exilat. S'a ocupat mult cu studiul istoriei. A scris Istoria Românilor sub Mihai Vodă Vitezul. A fost mare scriitor, înfocat patriot și mult iubitor de neamul său).

FRAGMENT DIN CÂNTAREA ROMÂNIEI.

Era odinióră un ném de frați păscuți tot dintr'o mamă și dintr'un tată... și frații se iubeau între sine și cresceau în avuție și în fericire... Turmele lor nenumărate ca stelele de pe cer, pásceau în câmpiile întinse... vecinii pismuiau unirea, puterea și bogăția lor, dar le era témă de dînșii, căci bărbăția lor îi îngrozia. Și ast-fel acești frați trăiau fericiți, ei și copiii lor, în moștenirea cea mare rămasă de la părinții lor... Când vre-o nevoe venea într'o parte ei alergau cu toții într'acolo... cădeau cu toții împreună când vijelia mare îi doboră, dar se ridicau iarăși cu toții împreună și isbândeau... ast-fel se plécă și se ridică în timp de viscol vîrfurile codrilor...

După ce trăiră vreme multă într'acest chip, nepoții lor dîseră într'o ȃi între dînșii : „Pentru ce să mai trăim amestecați unii cu alții, hai mai bine să ne împărțim moștenirea părintescă și fie-care să ia o parte“ . . . Atunci traseră cu funia și își împărțira moșia în mai multe părți, una la mēdă-ȃi, alta la apus și alta la mēdă-nópte . . . să-pară șanțuri și puseră rîurile și munții hotare . . . și de atunci frații nu se mai puteau vedea între sine . . . și vecinii se umplură de bucurie Nu trecu mult și fie-care ședēnd închis în moșia sa ajunsese că copii din aceiași părinți uitară de tot unii de alții, de și vorbeiau tot o limbă, dar nu se mai înțelegeau . . . și cānd una din ramurile aceluī nēm cu vreme se stinse innecatā în vecini, cei-alalți frați nu simțiră nici o durere căci acum erau străini și dușmani între dînșii Și aceste nēmuri care încă se numesc între sine Romāni, în ochii celor-alalte popóre erau numai nisce seminții rātăcite, al căror isvor s'a stins din ținerea de minte a ómenilor ?

Exerciții

Din bucata de mai sus, scolariī vor arāta în clasā și vor scrie pe caetele de limba romānā, acasā :

- 1) Substantivele.
- 2) Substantivele comune și proprii.
- 3) Subst. masculine, feminine și neutre după înțeles.
- 4) " " " " " " după terminație
- 5) Substantivele ce 'și schimbă genul după terminație.
- 6) Substantivele care au cāte o formā diferitā pentru fie-care gen.
- 7) Substantivele de numērul singular și plural.
- 8) Tot ce știu despre fie-care substantiv în parte (analisā).

*Model de lucrări**La No. 4*

<i>Masculine</i>	<i>Feminine</i>	<i>Neutre</i>
fraț-î	mum-ă	ném

La No. 8

nem | Subst. comun. gen. neutru, num. sing. etc.

Exerciții de ortografie*Sunet (literă) Impărțirea lor*

(Veți gramatica clasa III-a primară pag. . . .)

De adaus :

1

- a) *Vocale primitive*: a, e, i, o, u.
 b) *Vocale derivate*: ă (ë) î (â, ê) é, ó.

2

- a) *Consunante primitive*: b, d, f, g, h, l, m, n, p, r, s, t, v, z.
 b) *Consunante derivate*: đ, ț, ș, ce, ci, ge, gi, gh, ch.

Exerciții

Din bucata de mai sus școlarii vor scöte :

- 1) Dece cuvinte cu vocale primitive și alte 10 cu vocale derivate și vor sublinia vocalele.
 2) Dece cuvinte cu consunante primitive și alte 10 cu consunante derivate și vor sublinia consunantele.

Exerciții de punctuație*Punctul*

(A se vedea gramaticile cl. III și IV primară).

Exerciții în bucata de mai sus.

Exerciții de compunere

1) Din bucata de mai sus scolarii vor copia de la . . . până la . . . cum e în carte.

2) Scolarii își vor corija unii altora greșele prin schimbarea de caete :

- a) După carte.
- b) Din minte.

Exerciții de limbă

Substantive compuse

(A se vedea gramaticile de clasa III și IV primară).

Exerciții

1) Din bucata , scolarii vor scote substanttvele compuse și vor arăta din ce sînt compuse.

2) Scolarii vor scrie din gând 20 de substantive compuse, despărțindu-le în părțile din care sînt compuse.

Adjectivul

Genul și numărul adjectivelor (Acordul) Comparațiune

(A se vedea Gramatica de cl. III primară..... pag..... și pag.....).

De adăugat

Exemple:

- 1) Comparative. { a) Muntele acesta e *mai înalt* de cât acela
 b) " " " *mai puțin înalt* de cât acelea
 c) " " " *tot așa de înalt* ca și acela
- 2) Superlative. { a) Muntele acesta e *förte* (prea de tot etc.) înalt
 b) " " " *cel mai înalt* dintre toți munții

Regulă

1

- a) *Comparativul* format cu „mai” se numește de *superioritate*.
 b) „ „ „ „mai puțin” „ „ „ *inferioritate*.
 c) „ „ „ „tot așa de” (asemenea etc.) se numește de *egalitate*.

2

- a) *Superlativul* format cu „fôrte” (*prea, tare, peste măsură* etc.) se numește *Superlativ absolut*.
 b) *Superlativul* format cu „cel mai” (*cea mai, etc.*) se numește *Superlativ relativ*.

Pentru Exerciții.

De lucrat în clasă și acasă

Bucată de citit și analizat

Baba Țândăróiea („Amintiri”)

(de D-1 Alexandru Vlăhuță, născut la anul 1859 la Pleșești în județul Tutova. E un scriitor duios, și de mare valoare. A scris poezii și Novele. Trăește în București).

BABA ȚÂNDĂRÓEA.

(Din „Amintiri”)

Incet, dibuind cărarea cu piciorul și cu cărja, abia își urnește trupul spre vale, baba Țândăróie. Uscată ca o scripcă, cu ochii mititei și vinețișterși, pipirnicită și curmată de șale, de ți se părea că umblă'n brînci se dete aproape de mine și străvedându-mă ca printr'o zare de sită désă, îmi cuprinse gîtul c'o mîină căreia îi sunau degetele, de slabă ce era, mă aplecă spre ea, și simțiiu pe obraz

sărutarea uscată a buzelor ei ca de iască. Apoi clipi din ochi, ca și cum ar fi vrut să dea drumul câtor-va lacrimi, dar își aduse aminte că de vremi uitate și-au uscat izvorul,—se mulțumi pe un adânc oftat—și, dând pas limbii, prinse a mi se căina de atât de lungul și chinuitul șir al anilor, ce n'o mai lăsaū ticnii și mormintului. Dar pentru c'o luase cu șirul vorbii iar de la zaveră și de pe vremea bunicilor, D-geu să'i erte, de pe când s'a pomenit și ea fată mare—așa că-mi spunea lucruri pe cari eu tot din gura ei, de nenumărate ori, le mai aușisem ; de aceea mai mult o priviam de cât o ascultam.

Fața mică, boțită și scrijelată tótă în sbârcituri adânci, ce se amestecau încâlcit ca nisce slove orientale, bărbia subțietă și pornită 'n sus, nasul cocărjat și prăvălit la vale ca un plisc de bufniță, iar gura întinsă, fără buze, ca o tăetură curmezișă într'un chip de lemn,—pe mânilor scorjite stetea pelea sgârcită și uscată, ca o cójă de nucă, în sfârșit tótă ființa ei stafidită, suptă, scheletizată, era, cum ăice Hugo, numai un pretext ca să mai zăbovescă pe lume o lecuță de suflet.

— Și era o vorbăreță mogăldéța asta, cum nu-și afla pereche. C'un glas sec, înfundat, ce suna a pământ par'că, ea vântura în spusu-i ce nu mai avea sfârșit, cale de opt-ăeci de ani aprópe, de la copilăria ei pînă la a mea. — Auđite și sciute'mi erau tóte ; dar ea nu ținea socotélă de asta,—ci-i da 'nainte cu vorba : Cum m'a ținut în brațe, cum mă descânta de deochi, cum îmi înșira povești, la gura sobei, în vremea nopților lungi de érnă, și câte nimicuri tóte, a căror aducere aminte'i dedeău prilej de lungi oftaturi cu scări, biete'i babe Tândăróe.

Cu adincă luare aminte am început s'o ascult

când a prins a'ni spune despre moș Simion Păduraru cel mai deștept și mai hazliu unchiș din Pleșesci, despre care și pînă astăzi multe se pomenesc pe valea aceea.

Exerciții

Din bucata de mai sus scolarii vor scote în clasă, și vor scrie acasă, pe caete :

- 1) Adjectivele.
- 2) Adjectivele după gen și număr cu substantivele lângă care se pun.
- 3) Adjectivele după gradul de comparație.
- 4) Tot ce știu scolarii despre adjectivele din această bucată.
- 5) Scolarii vor scrie resumatul acestei bucăți.

Exerciții de ortografie

Silabă. Diftongî. Triftongî.

(A se vedea gramatica de clasa III primară).

De adaus

Pronunțarea a două vocale într'o singură silabă se numește *diftong*.

Pronunțarea a trei vocale într'o singură silabă se numește *triftong*.

Exerciții

1) Scolarii vor căuta câte 5 exemple pentru fie-care din următorii diftongî și triftongî :

aî	îi	îa	aî	eaî
aû	îo	ui	âi	iaî
eî	îu	ăi	ei	iaî
eû	oa	(ei)	oi	eaî
ea	oi	ăû (eû)	ui	
eo	ou	îi		
ia	ua	îu		
ie				

2) Din bucata de citire „Baba Tândărăoa” scolarii vor scote și vor scrie pe caete :

- a) Cuvintele cu diftongi.
b) „ „ „ triftongi.

și vor sublinia diftongi și triftongi.

Exerciții de compuneri

Copieri

Scolarii vor copia următoarele proverbe și învățături :

Ce'i în mână nu-i minciună.
Cine umblă după doi epuri, nici unul nu prinde.
Unde dai și unde crapă.
Lupul nu se sperie de pelea oei.
Până nu faci foc, fum nu ese.
Când pisica nu e acasă, șorecii joca pe masă.
De cât multe și rele mai bine una și bună.
Nu lăsa lucru de ađi pe mâne.
In țara orbilor cel cu un ochi e împărat.
Ce ție nu'ți place, altuia nu face.
Școla face omul om și altoiul pomul pom.
Adună la tinerețe ca să ai la bătrînețe.
Cine scie carte, are patru ochi.

Exerciții de limbă (lexice)

Adjective compuse

(A se vedea gramaticile de cl. III și IV primară).

Exerciții

1) Din bucata scolarii vor scote adjectivele compuse și vor spune din ce sînt formate.

2) Scolarii vor scrie din gînd 15 adjective compuse arătînd părțile din care sînt formate.

Articulul

(A se vedea gramatica de clasa III primară).

De adaus:

1

a) <i>genul masculin</i>	om-u-l frate-le	ómen-i- <i>î</i> frat- <i>î-î</i>
b) <i>genul feminin</i>	cas-a carte-a	cas-e-le cârt- <i>î-le</i>
c) <i>genul neutru</i>	semn-u-l jug-u-l	semn-e-le jug-uri-le.

Formele de articol:

Regulă: l, î, le, a, le, se pun în tot d'auna în urma numelor. Ele sînt articule *post-puse* (puse în urmă).

2

- g. masc.:* Scolarul *cel* silitor. Scolariî *cei* silitorî.
g. fem. Femeea *cea* harnică. Femeile *cele* harnice.
g. masc. Episcop al Râmnicului. Domni *ai* țerii românesci.
g. fem. Soră *a* mea. Surorî *ale* mele.

Regulă. Articolele: cel, cei, cea, cele; al, ai, a, ale etc. se pun înaintea numelor. Ele sînt articule *pre-puse* (puse înaintea numelor).

Declinarea articolului

<i>Masculin</i>		<i>Feminin</i>		<i>Neutru</i>	
<i>Sing.</i>	<i>Plural:</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plural:</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plural:</i>
N. — l, le	î	a	le	l — le	le
G. — lui —	lor —	eî (îi)	lor	lui	lor
D. — lui —	lor —	eî (îi)	lor	lui	lor
Ac. — l, le.	î.	a.	le	l — le	le

Pentru exerciții.

Palatul lui Dan în lună.

Din „Sărmanul Dionis“

(de Mihail Eminescu. Eminescu s'a născut la anul 1849 în satul Ipătesci lângă Potoșani. El a învățat în țară și în străinătate. A fost unul dintre cei mai însemnați poeți ai țării noastre. Încă de la vârsta de 16 ani Eminescu a început să scrie, și a scris totă viața așa de bine în cât și-a atras lauda și admirația tuturor. Poesiile lui s'au tradus și în limbi streine.. A murit în anul 1889).

X PALATUL LUI DAN ÎN LUNĂ.

Înzestrat cu o inchipuire urieșcă el a pus doi
sori și trei luni în albastră adâncime a cerului și
dintr'un șir de munți a zidit domenicul sevă palat.
Colónele — stânci sure, ștreșine — un codru antic,
ce vine în nori. Scări înalte coborău pintre coste
prăbușite, pintre bucăți de pădure ponorite în fun-
dul rîpelor până într'o vale întinsă, tăiată de un
fluviu mareț, care părea a-și purta insulele sale ca
pe nisce corăbii acoperite de dumbrave. Oglinzile
lucii ale valurilor lui resfrâng adânc icónele steló-
lor, în cât uitându-te în el, pari a te uita în cer.

Insulele se înalțău cu scorburi de tămâe și cu
prund de ambră. Dumbrăvile lor întunecóse de
pe laturi se zugrăviau în fundul rîului, cât părea
că din una și aceeași rădăcină un raiu se înalță
în lumina zorilor, altul s'adâncesce în fundul apei.
Șiruri de cireși scutură grei ométul trandafiriu al
înfloririi lor bogate, pe care vîntul îl grămădesce
în troene; flori cântău în aer cu frunze îngre-
uete de gândaci ca petre scumpe și murmurul
lor implea lumea de un cutremur voluptos. Greerii

răgușiți cântău ca orologii aruncate în erbă, iar painjeni de smarald au țesut de pe o insulă până la malul opus un pod de pânză diamantică, ce steclesce vioriū și transparent, în cât a lunelor rađe pătrundēnd prin el, înverdesce rīul cu miile lui unde.

+ *Luni 1897*
Exerciții în clasă și acasă.

Din bucata de mai sus scolarii vor scôte :

- 1) Tóte substantivele articulate de genul masculin și vor despărți articolul de nume.
- 2) Tóte de genul feminin.
- 3) Tóte de genul neutru.
- 4) Scolarii vor scôte de o parte cuvintele cu articule pre-puse și de alta, pe cele cu post-puse.

Exerciții de ortografie :

Despărțirea silabelor

(A se vedea gram. de cl. III și IV-a primară).

De adăugat

Exemple :

1) fa-bu-lă	2) ar-deiū	3) ăl-ba-stru	4) sir-mă
i-ni-mă	îm-pē-rat	a-le-xan-dru	cul-me
	în-fēș	to-cmaī	se-mne

Regule

1) O consunantă între două vocale se ıea cu silaba următoare.

2—3) (Cînd sunt mai multe consunante între două vocale se despart așa : a) Nasalele (m, n) și lichidele (l, r) rămân la silaba precedentă ; orı ce altă grupă de consóne trece la silaba următoare.

4) In grupe de consóne, l și r rămân la silaba precedentă iar m, n, trec la cea următoare.

Exerciții în clasă și acasă

- 1) Scolarii vor spune și scrie câte 6 exemple pentru fiecare din cele 4 cazuri de mai sus și le vor despărți.
- 2) Din bucată: „*Palatul lui Dan în lună*” scolarii vor scote 20 de cuvinte de 2, 3, 4 silabe și le vor despărți.
- 3) Scolarii vor scrie din gând câte 5 exemple pentru fiecare cas de mai sus.

Exerciții de punctuație

Virgula

(A se vedea gramatica de cl. IV primară).
Se vor face aplicări la bucățile de mai sus.

Casuri — Declinări

- 1) *Declinarea substantivelor masculine, (articulate și nearticulate).*

(A se vedea gramatica clasa III primară).

Exerciții în clasă și acasă.

Bucată de analizat.

Penteleul („Din basmul vânătoresc“).

(de *Alexandru Odobescu*, născut în Bucuresci la anul 1834. A fost ministru, profesor la Universitatea din Bucuresci, membru al Academiei Române etc. Scrierile lui sînt bogate, înflorite și piine de farmec. Odobescu a fost un maestru desăvârșit, un scriitor de cea mai mare valoare).

PENTELEUL.

A doua zi, dis-de-diminéță, feciorul de împărat mai mult vesel de cât duios își luă ziua bună de

la Dómna, maica-sa, care se silia, sármana, pe cât putea, ca să-și stăpânéscă plânsul și obida, ce o îneca. Era vesel voinicelul, fiind-că în curțile palatului îl așteptău, ca să-l însotéscă în cale. o sumă de

Boieri mari ai oștilor,
Puterea domniilor
Și gróza dușmanilor.
Toți călări și înarmați
Cu săgeți, cu buzdugane,
Și la brăe cu arcane,

Gat'a merge după sóre
Să încep'o vânátóre,
După urși și căprióre.
După paseri gálbióre,
Ce sint bune de mâncare
Și plăcute la cântare.

Apucară în spre méđă-nópte și, trecénd pe Scărișóră, unde-i lesne cui scobóră, luară apa Buzéului în sus, tot cântând și veselind Rásunau délurile și văile și apele riului, pe unde trecea mândra cétă de voinicéi. Dar când sosiră la înfurcítura Băștei, acolo unde se așterne o poeniță verde, umbrită de plopí, de stejari și de fagi, feciorul de împérat de odată opri armăsarul în loc și în gura mare strigă așa cátră soții săi: „Măi frați! vedeți colo drept în sus muchea naltă și pleșuvă a Penteleului, acolo am să mă duc tot în fuga calului. Cine póte, ție-se după mine!”

Și dând pintení sprintenului său fugar, ca un fulger se repeđi prin valea îngustă a píriului. Sub copita pintenogului pietrele scăpărau, apele clocoțiau, pulberea în sus se înálța, cu norii s'amesteca ș'apoi în jos iar cădea, vâlcéua înegura și pe voinic mi-l ascundea cu totul din vederile boerilor, cari rămăsese departe, în urma lor.

Trecu el ca în sbor, cu fugarul spumegat, prin valea Rosilor, pe sub muchea Paltinului, pe la gura Teghií; sări ca un zmeú pe d'asupra Curseilor de pétră; își zări ca prin vis chipul oglindit în apele cátránite ale Ghenunei Dracului și printre brađi, printre molifți, printre afiní și ienuperi, sui

matca Cernatului până la vârful muntelui. Sburacalul nebun cu cămașa și cu nara în vânt; iar călărețul cu mințile răpite de mulțumire, sorbind cu desfătate în pept mirosul răcoros al brașilor și al florilor, dor că se simțea dus ca vântul și ca gândul peste stânci, peste verdeta, peste gol și erbă creta.

Când fu la meșul mare, fugarul stătu locului și feciorul de împărat se trezi singur singurel d'asupra Penteleului. Jur-împrejur, cât cuprindea ochiul, zări numai creste de munți, cari mai mari, cari mai mărunți. Dar mai presus de toți se ridica creștetul gol, de pe care el privea și vedea jos pământul cu verdețile confundându-se de toate părțile, iar sus, cerul limpede și senin, scaldat numai în rașe de lumină. Sorele dogora drept d'asupra și, în arșita ameșului, parcă contenise orice adiere. Nici o suflare nu se simțea, nici un sunet, nici o mișcare. -

Sta mărmurit voinicul; nici că mai pomenise el așa tăcere, așa pustiū, așa mândrețe!

Exerciții.

Din bucata de mai sus scolarii vor scote și vor scrie pe caete :

1) Substantivele masculine articulate, arătându-se cazul fie-căruia.

2) Substantivele masculine nearticulate, arătându-se cazul fie-căruia.

3) Scolarii vor declina în scris 2 substantive masculine articulate și două nearticulate.

4) Scolarii vor declina substantivele : tată, popă, pașă, agă, slugă, calfă.

Exerciții de limbă (lexice)

Substantive derivate din substantive

Sufixe: *aș, el, ută, ior, ioră, ică, ușor, ită, uleț, liță, isor.*
(A se vedea gramaticile de cl. III și IV de autori).

Exerciții

1) Din bucata: „*Penteleul*“ de la pag. 23 și din bucata „*Făclie de Pasce*“ de mai jos, scolarii vor scote substantivele derivate prin ajutorul terminațiunilor de mai sus.

2) Scolarii vor scrie câte 3 exemple de substantive derivate din alte substantive prin ajutorul sufixelor de mai sus.

II) *Declinarea substantivelor feminine*

(articulate și nearticulate)

(A se vedea gramatica de clasa III primară de autori).

Pentru exerciții.

„O Făclie de Pasce“

(de Dl. I. L. Carageali. D-lui s'a născut la anul 1852 în comuna Mărgineni din județul Prahova. Carageali a scris cele mai bune opere dramatice din limba românească. Și novelele lui sînt pline de talent și de săvîrșite ca observațiune și pătrundere sufletescă).

FRAGMENT.

Era sâmbăta Pascalui.

Sus pe dél, în satul depărtat ca la doi kilometri printre bălți, se auđiau clopotele bisericii. Și se aude așa de ciudat, când ai friguri! aci foarte tare, aci aprópe de loc.... Nóptea care venia, era nóptea Pascalui; scadența făgăduelii lui Gheorghe...

„Dar pöte cã I-aũ prins pãnã acuma!”

...Orĩ cum, Zibal stã la Podeni numã pãnã la cãsciul viitor. Cu capitalul lui se pöte deschide un negoț frumos în Iași... În târg Leiba o sã fie sãnãtos, o sã ședã apröpe de comisie... O sã cinstescã pe comisar, pe ipistat, pe sergent. Cine plãtesce bine, bine este pãzit. —

Intr'un târg așa mare, nóptea e luminã și sgot, nu întunerec și tãcere ca în valea singuraticã a Podenilor. E un han în Iași, acolo în colț, ce loc bun pentru o dughenã! — un han unde totã nóptea se cãntã. Ce viețã sgototösã și veselã! Acolo gãsesci la ori-ce cës, și nópte, pe domnul comisar și cu alți poreți —

Ce mãi trebuie multã bãtae de cap aici, unde mãi ales de când cu drumul de fer, care ocolesce förte pe departe mlaștinele, *gheseftul* scade mereu..?

„Leibã! strigã Sura din nëuntru, sosece dilijențã, s'aud zurgãlãii“.

Valea Podenilor este o vãgãunã închisã din patru părți de dëluri pãduröse. În partea despre medã-și, mãi cufundatã, se adunã, din șipotele ce izvoresc de sub dëluri, nisce bãltae adãnci, deasupra cãrora se ridicã ca nisce perii stușurĩ dese de rogoz. Intre partea bãltösã și partea mãi ridicatã despre medã-nöpte, în mijlocul vãii, stã hanul lui Leiba: e o clãdire veche de pétrã, sãnãtosã ca o micã cetățue; deși terenul e mlaștinos, hanul are zidurile și beciurile bine uscate.

La glasul Surei, Leiba se ridicã greoiu de pe scaun întindându-și membrele amorțite; el cãta lung în zare cãtre rësãrit, nici pomenela de dilijențã.

„Nu vine, și s'a pãrut...“ rësponse el balabustei, și se lãsa iarãși jos.

Förte trudit, omul își încolăcesce brațele pe masă și își aședă pe dînsele capul, care-i arde tare.

La căldura sórelui de primă-vară, care începuse să încingă fața mlaștinelor, o moliciune plăcută cuprinse nervii omului și gândul începu să depene pe fusul consciinței bolnave, mai rar și tot mai rar, înmuind treptat formele și colorile închipuirilor... Gheorghe... nóptea Pascelui... goi tâlhar... Iași... o crâsmă în mezul târgului... o dughená veselă, care merge bine... sănătatea...

Și ațipi...

* * *

...Sura lipsesce cu copilul de mult de-acasă. Leiba ese în ușa dughenii să se uite în calea ei. Pe ulița mare e o circulație vie, o neîntreruptă fâșiitură de róte pe rezóre acompaniată de ciocăniturile ritmate ale trapétului de potcove pe luciul asfaltului.—

Deodată însă circulația se opresce, și dinspre Copou se ved venind o grămadă de ómeni, gesticulând și stringând förte mișcați. Mulțimea pare că escortéză pe cine-va: sînt militari, o stréjă și fel de fel de public; la tóte ferestrele caselor, la tóte ușile dughenelor se înghesuesc privitorii curioși.

„Aha! gândesce Leiba, aú pus iar mâna pe un tâlhar!“

Cortejul se aproprie. Sura se deslipesce din mulțime și se urcă lângă Leiba pe treptele crâșmii.

Ce e, Sură? întrebă Zibal.

— E un nebun scăpat de la Golia.

— Să închidem dughéna, să nu dee peste noi.

— E legat acuma bine, dar adineaori scăpase. S'a bătut cu toți soldații... Pe un jidan pe care un goi réutácios din mulțime l-a îmbrâncit peste nebun, nebunul l'a mușcat de obraz.

Leiba de pe trepte vede bine ; cu o tréptă mai jos, privesce Sura cu copilul în brațe.—

Este în adevăr un nebun furios, pe care-l țin câte doi ómenii de fie-care parte ; pumnii îi sînt strâns legați unul peste altul cu o curea tare. E un om cu o chereștea uriașă ; un cap ca de taur, pèrul negru stufos, barba și mustețile aspre și bêtóse. Prin cămașa-i sfâșiată de luptă, se vede peptul lat ; acoperit ea și capul de un stof de pèr. E cu piciórele góle ; gura-i plină de sânge, și stupește mereu firele pe care le-a smuls cu dinții din barba jidanului.

Tótă lumea s'a oprit... De ce ?

Jandarmii deslégă mánile neburului. Mulțimea se dá într'o parte făcênd un loc larg împrejurul lui. Nebunul dá un ocol cu ochii și-si opresce privirile cari ard, spre ușa lui Zibal ; scriășnesce din dinți, se repede glonț pe cele trei trepte, și 'ntr'o clipă, apucând în palma dréptă capul copilului, în cea stângă pe a Surei, le isbesce pe unul de altul cu atâta putere că le confundă ca pe două ouë moi...

Un sgomot s'auđi, o trosnitură care cu nimic nu se póte compara, la întálnirea celor două titve smăcinate una de alta.

Leiba, cu inima înodată, ca un om ce cade dintr'o nemésurată înălțime, dete să țipe :

„O lume întrégă mă lasă cu dinadinsul pradă unui nebun !“

Dar giasul mut nu se supuse voinții.

Exerciții în clasă și acasă

Scolarii vor afla și vor scrie pe caete :

- 1) Substantivele feminine articulate, cu casul lor.
- 2) " " nearticulate " " "

3) Scolarii vor declina articulat și nearticulat substantive de genul feminin ca : parte, casă, linie, scrobăla, stea, saca, lulea, surcea.

4) Scolarii vor resuma bucata de mai sus.

Exerciții de limbă (lexice)

Substantive derivate din substantive

3) Sufinele : andru, oiă, ilă, și.

(A se vedea gramatica de clasa III și IV-a primară).

Exerciții

1) Din poesia : „*Satira III*“ scolarii vor scote substantivele derivate prin ajutorul sufixelor de mai sus.

2) Prin ajutorul acestor sufixe scolarii vor forma câte 3 substantive derivate din alte substantive alese din poesia de mai jos.

III) Declinarea substantivelor neutre, (articulate și nearticulate).

(A se vedea gramatica de cl. III primară de autori).

Pentru exerciții Gramaticale și Recitări.

SATIRA III-a

Un Sultan dintre aceia ce domnesc peste vr'o limbă,
 Ce cu-a turmelor pășune, a ei patrie ș'o schimbă,
 La pământ dormia ținându-și căpetaiū mâna cea dreptă ;
 Dară ochiu'nchis afară, înlăuntru se deșteptă.
 Vede cum din ceriuri luna lunecă și se coboră
 Și s'apropie de dînsul preschimbata în feciōră.
 Inflorea cărarea ca de pasul blândeii primăveri,
 Ochiū ei sînt plini de umbra tainuitelor dureri.
 Codrii se înflorează de atâta frumusețe,

Apele'ncrețesc în tremur străvechiile lor fețe,
 Pulbere de diamante cade fină ca o bură ;
 Scânteind plutia prin aer și pe toate din natură,
 Și prin mândra fermecare sun' o musică de șoapte,
 Iar pe ceriuri se înalță curcubeele de nópte...
 Ea, ședând cu el alături, mâna fină i-o întinde
 Pêrul ei cel negru'n valuri de mătasă se desprinde
 „Las să leg a mea viață de a ta. In brațe 'mi vino,
 „Și durerea mea cea dulce cu durerea ta alin-o.
 „Scris în cartea vieței este și de vécuri și de stele :
 „Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpâna vieții mele“.

Și cum o privia sultanul, ea se'ntunecă, dispăre ;
 Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,
 Care crește într'o clipă ca în vécuri, mereu crește,
 Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lătesce.
 Umbra lui cea uriașă orizonul îl cuprinde
 Și sub dînsul universul într'o umbră se întinde ;
 Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari,
 Atlasul, Caucasul, Taurul și Balcanii seculari,
 Vede Eufratul și Tigru, Nilul, Dunărea bătrână,—
 Umbra arborelui falnic peste toate e stăpână.
 Ast-feliu Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiiuri
 Și corăbiile negre legănându-se pe riuri,
 Valurile verzi de grăe legănându-se pe lanuri,
 Mările țermuitoare și cetăți lângă limanuri,
 Tóte se întind 'nainte-î. Ca pe-un uriaș covor
 Vede țară lângă țară ; și popor lângă popor,
 Ca prin neguri alburie se străvêd și se pretac
 În întinsă'mpărăție sub o umbră de copac.

Vulturii porniți la ceriuri, pân la ramuri nu ajung ;
 Dar un vînt de biruință se pornesce îndelung
 Și lovesce rînduri, rînduri în frunzișul subător,
 Ștrigăte de-Alah ! Allah ! se aud pe sus prin nor.
 Sgomotul creșcea ca marea turburată și înaltă,
 Urlete de bătălie s'alungau după olaltă ;
 Însă frunzele-ascuțite se îndoe după vînt
 Și deasupra Romei noue se înclină la pămînt.
 Se cutremură Sultanul.... se deșteptă.... și pe cer
 Vede luna ce plutesc peste plaiul Eschișer,
 Și privesce trist la casa Șeihului Edebali.
 După gratii de feréstră o copilă el zări

Ce-î zîmbesce, mlădiósă ca o créngă de alun ;
 E-a Şeihului copilă, e frumósă Malcatun.
 Atunci el pricepe visul că-î trimis de la profet,
 Că pe o clipă se 'nalţase chiar în raiu la Mohamet,
 Că din dragostea-î luméscă un imperiū se va nasce,
 Ai căruia anī şi marginī numai ceriul le cunósce.

* * *

Visul sēi se'nfiripéză şi se întinde vulturesce :
 Iară flamura cea verde se înalţă an cu an.
 Ném cu ném urmându-î sborul şi Sultan după Sultan.
 Astfeliū ţară după ţară drum de glorie-î deschid
 Până'n Dunăre ajunge furtunosul Baiazid.
 La un semn, un ţerm de altul, legând vas de vas, se légă,
 Şi în sunet de fanfare trece óstea lui întregă,
 Ieniceri, copii de suflet ai lui Alah, şi Spahii
 Vin de'ntunecă pămîntul la Rovine în câmpii ;
 Respândindu-se în roiuri, întind corturile mari —
 Însă'n zarea depărtată sună codrul de stejari.
 Iată vine-un sol de pace c'o năframă 'n vîrf de bêt ;
 Baiazid privind la dînsul, îl întrebă cu dispreţ :
 „Ce vrei tu ?“

„Noi ? Bună pace ! Şi de n'o fi cu bănat,
 Domnul nostru-ar vré să vadă pe mărîtul împérat.“

La un semn deschisă'î calea, şi s'apropie de cort
 Un bătrân atât de simplu după vorbă, după port,
 „Tu eşti Mircea ?“

„Da 'mpérate !“

„Ai venit să mi te 'nchini,
 Să nu schimb a ta corónă într'o ramură de spinii ?“
 — „Óri-ce gând ai Impérate şi óri cum vei fi sosit,
 Cât sîntem încă pe pace, eū îţi dic : bine-ai venit !
 Despre partea închinării însă Dómne, să ne erţi.
 Dar acu, vei vrea cu óste şi răsboiū ca să ne certî,
 Óri vei vrea să faci întórsă de pe-acuma a ta cale,
 Să ne dai un semn şi nouē de mila Măriei-Tale. —
 De-o fi una, de-o fi alta ; ce e scris şi pentru noi,
 Bucuroşi le-om duce tóte, de e pace, de-î răsboi.“
 — „Cum ? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândeşci că pot,
 „Ca întreg Aliotmanul să se 'mpedice de-un ciot ?
 „O ! tu nici visezi bătrâne căţi în cale mi s-au pus ?
 „Tótă flórea cea vestită a întregului Apus,

„Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s'adună
 „Să dea pept cu uraganul, ridicat de semi-lună;
 „S'a 'mbrăcat în zale luciî cavalerii de la Malta,
 „Papa cu a lui trei corone, puse una peste alta,
 „Fulgerele adunat-au contra fulgerului, care
 „În turbarea-i furtunosă a cuprins pământ și mare.
 „N'au avut de cât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
 „Și apusul își împinse toate nămurile 'ncóce;
 „Pentru-a crucii biruință se mișcară rîuri—rîuri,
 „Ori din codri răscolite, ori stărnite din pustiuri,
 „Sguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
 „Ingrind tot orizontul cu-a lor decî de mii de scuturi;
 „Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
 „Tremura înspăimîntată marea de-ale lor corăbii!
 „La Nicopoli vedut-ai câte tabere s'au strîns,
 „Ca să stee înainte-mî ca și zidul neînvîns.
 „Când vedui a lor mulțime câtă frunză, câtă erbă,
 „Cu o ură ne'mpăcată mi-am șoptit atunci în barbă,
 „Am jurat că peste dîșii să trec falnic fără păs,
 „Din pistolul de la Roma să dau calului ovês!...
 „Și de crunta-mî vijelie tu te aperi c'un toég?
 „Și purtat de biruință să mă 'mpedec de-un moșneg? !“
 „—De-un moșneg da, împărate! Căci moșnegul ce privești,
 „Nu e om de rînd, el este Domnul Tării-Românesci.
 „Eu nu ți-aș dori vr'odată să ajungi să ne cunoscî,
 „Nici ca Dunărea să 'nnece spumegând a tale oști.
 „După vremuri mulți veni-ai, începând cu acel óspe
 „Ce din vechi se pomenesce, cu Dariu a lui Istaspe.
 „Mulți durară după vremuri peste Dunăre vr'un pod,
 „De-a trecut cu spaîma lumii și mulțime de norod;
 „Împărați, pe care lumea nu putea să-i mai încapă,
 „Au venit și'n țara noastră de-au cerut pământ și apă.
 „Și nu voiî ca să mă laud, nici că voiî să te'nspăimînt:
 „Cum veni-ai, se făcură toți o apă ș'un pământ.
 „Te fălescî că înainte-ți resturnat-ai val-vârtej
 „Oștile leite 'n zale de 'mpărați și de viteji?
 „Tu te laudî că Apusul înainte ți s'a pus?
 „Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-a voit acel apus?
 „Laurii voi-ai să-i smulgă de pe fruntea ta de fer,
 „A credinței biruință căta ori ce cavaler.
 „Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și nămul!
 „Și de aceea tot ce mișcă 'n țara asta, riul, ramul,
 „Mî-e prieten numai mie iară ție dușman este;

„Dușmanit vei fi de tóte făr a prinde chiar de veste,
 „N'avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
 „Care nu se 'nfioréză de-a ta fima, Baiazid“.
 Și abia plecă bătrânul, ce mai frémăt, ce mai sbucium !
 Codrul clocoti de sgomot și de arme și de buciium,
 iar la póla lui cea verde miu de capete pletóse,
 Miu de coifuri lucitóre es din umbră 'ntunecósă.
 Călăreții umplu câmpul și roesc după un semn
 Și în caii lor sêlbateci bat cu scările de lemn ;
 Pe copite iaú în fugă fața negrului pământ,
 Lănci scântee lungi în sóre, arcuri se întind în vânt ;
 Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,
 Orizonu 'ntunecându-l, vin săgeți de pretutindenii.
 Vijeind ca vijelia și ca plesnetul de plóe,
 Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătae.
 În zadar striga 'mpêratul ca și leul în turbare,
 Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare ;
 În zadar flamura verde o ridică înspre óste,
 Căci cuprinsă-î de peire și în față și în cóste,
 Căci se clatină răríte șiruri lungi de bătălie :
 Cad Arabii ca și pâlcuri risipite pe câmpie ;
 În ghenunchi cădeau pedestri, colo caii se rěstórnă,
 Cad săgețile în valuri, care șueră se tórnă,
 Și lovind în față 'n spate, ca și crivățul și gerul,
 Pe pământ lor li să pare că se nărue tot cerul.
 Mircea însuși mână 'n luptă vijelia 'ngrozítóre,
 Care vine, vine, vine, calcă totul în picióre.
 Durduind soseauă cālării ca un zid înalt de suliți,
 Printre cetele păgâne trec rupându-și large uliți ;
 Risipite se 'mprăștie a dușmanilor șiréguri
 Și gonind biruitoare, tot veneau a țerii stéguri
 Ca potop ce prăpădesce, ca o mare turburată.
 Peste-un cês păgânătatea e ca pléva vînturată,
 Acea grindin' oțelită înspre Dunăre o mână,
 Iar în urma lor se 'ntinde falnic armia română.

Exerciții repetitoare

1) Scolari vor scóte (din o parte a bucații de mai sus) substantivele neutre articulate, arătând cazul fie-căruia.

2) Asemenea și cu substantivele nearticulate.

3) Din bucata . . . scolarii vor scóte tóte substantivele arătând tot ce știu despre ele.

Exerciții de ortografie

Formele de genetiv și dativ la substantivele feminine

(A se vedea gramatica de clasa III pag. . . .).

Exerciții. Din bucata . . . de la pag. scolarii vor scöte de o parte substantivele feminine care fac gen. și dat. în „ei“ — „e lor“; apoi de altă parte pe cele terminate la gen. și dat. în „ii“ „i lor“.

Compuneri.

Exerciții de copiere.

Drepturile scolarilor.

(Din regulamentul liceelor.)

SCOLARII.

Art. 259. Scolarii sînt supuși disciplinei scolare, atît în scölä, cît și afară din scölä, în tot timpul cît îi aparțin.

Ori-ce abateri de la disciplina scolară, atît în scölä, cît și afară, se pedepsesce conform acestui regulament.

Art. 260. Dacă părinții sau tutorul scolarului nu locuesce în orașul unde este scölä, scolarul va trebui să aibă în oraș un corespondent, conform art. 22 de mai sus, căruia se va adresa tötă corespondența privitoare pe scolar.

Art. 261. Scolarii sînt datorî respect, bună-cuviință și ascultare directorului, profesorilor, maestrilor și tuturilor superiorilor lor, atît în scölä, cît și afară din scölä. Ori cînd un scolar întălnesce pe ori-care din profesori sau maestrii scölei, este dator să 'l salute.

Ori-ce semn de nesupunere sau necuviință cătră ori-care profesor sau maestru, în scölä sau afară din scölä, se va pedepsi cu severitate.

Pedépsa o va putea pronunța chiar profesorul său maestrul față de care s'a comis nesupunerea sau necuviința, comunicând'o când va fi necesar, dirigintelui său directorului pentru a o pune în aplicare.

Art. 262. Față cu camaradii lor din orî ce clasă, scolarii trebuie să aibă o purtare blândă și cuviincioasă, cum se cuvine să fie între frați. Ei trebuie să se ajute unul pe altul în toate împrejurările, să se iubească, să nu aibă certe, să nu se părăscă.

Sunt oprite cu severitate cuvintele triviale, necuviincioase, sau ofensătoare, ocările, batjocurile, lovirile și violențele de orî ce fel.

Art. 263 Este cu totul oprit scolarilor a se purta cu răutate, a ocări sau a maltrata pe orî-cine: ómenî sau animale, fie în cuprinsul scólei, fie aiurea.

Art. 264. Se vor pedepsi cu îndoită severitate toate abaterile cari au de basă minciuna, fraudă, sau încercarea de a înșela, sub orî-ce formă ar fi. Falsitatea caracterului fiind un defect și vătămător și rușinos, nu se va cruța nici un mijloc pentru a se stârpi din sufletul scolarilor.

Art. 265. În afară de scólă, scolarii sunt datori să aibă purtare înțeleptă și cuviincioasă, ca să nu și atragă supărarea și disprețul ómenilor.

Art. 266. Scolarii interni în internatele Statului, atât bursieri, cât și solvenți, sînt datori să se supună regulelor stabilite de ordinea interioară a institutului.

Art. 267. Scolarii sînt datori să umeze regulat la toate lecțiile și lucrările clasei lor, nu le este permis a se sustrage de la nici una, nici în total, nici în parte; ei sînt datori pentru toate.

Art. 268. Scolarii sînt datori să fie la scólă îna-

intē de închiderea porților, care se va face la orele prevădute la art. 44 de mai sus. Ei trebuie să fie spelați, peptănați, cu hainele curate și în ordine, să aibă toate recuisitele necesare și să aibă preparate lecțiile și lucrările scrise ale zilei.

În timpul de la sosirea până la începerea clasei, scolarii nu trebuie să strige, să alerge prin coridore și prin clase, să facă stricăciuni.

Dacă sosesc după închiderea porților, trebuie să se întorcă acasă; pentru orele acelea vor avea absențe nemotivate. Nu le este permis a staționa la porța scōlei și pe stradele vecine, a se juca sau a alerga pe acolo, nici a petrece timpul prin grădinele publice sau pe strade până la împlinirea orelor de clase.

Art. 269. O dată intrați în clasă, scolarii sînt datorii să stea liniștiți fie-care la locul lui, cu atențiune la explicări și întrebări. Sînt interzise în clasă convorbirile, ocupațiile străine de obiectul lecțiunii, purtarea turbulentă de orice fel.

Art. 270. După intrarea în clasă, numai este permisă eșirea înainte de terminarea orei de lecție, de cât cu permisiunea profesorului și nu pentru mai mult de cât cinci minute. Acéstă permisiune nu se va mai acorda celui care se va vedea că o cere, în mod sistematic, din-contră, se va pedepsi acela care va încerca să abuzeze de dînsa.

Art. 271. Scolarul care, după facerea apelului nominal, va pleca pe ascuns din clasă sau din scōlă înainte de terminarea lecțiilor, se va pedepsi comptându-i-se orele lipsite drept absențe nemotivate, fără prejudiciul altor pedepse mai grave, cari se vor aplica după aprecierea directorului.

Art. 272. Scolarii sînt datorii să și păstreze curate și în bună stare cărțile, caetele și recuisitele lor. Le este absolut interzis a introduce în scōlă

cărți străine de materiile de învățămînt, precum și jurnale de orice natură.

* * *

Art. 273. Scolarii sînt datorî să fie îmbrăcați simplu și curat, ei vor fi datorî să porțe toți, fără excepție și în tot localul șapcă de uniformă ; abaterile se vor pedepsi. Costumul de uniformă este asemenea de dorit să 'l porțe toți.

Art. 274. Scolarii a căror purtare ar fi o cauză de scandal sau de perversiune pentru colegii lor, vor fi eliminați după gravitatea casului ; pedepșa va puté merge până la eliminarea definitivă din scólă.

Art. 275 Scolarii bolnavi de bóle contagióse nu vor fi admiși la lecții până la vindecare.

Art. 276. Este oprit scolarilor a șgâria, tăia sau strica în ori-ce mod peretii, gîmurile și mobilierul scólei. Cei culpabili se vor obliga a plăti stricăciunea și vor fi pedepsiți. Dacă culpabilul nu se va cunosce, clasa întregă va răspunde de stricăciunile făcute într'insa.

Dirigintele va face inspectiune cât de désă, pentru a reprima la timp greșelele de felul acesta.

Art. 277. In zilele prevădute de art. 50, când nu este curs după amiață, scolarii tot sînt datorî să vină la scólă. Se va face apelul nominal după modul arătat la art. 46 și apoi se vor face exerciții gimnastice și musica corală. Scolarii cari vor lipsi vor fi notați ca absentți și la musică și la gimnastică.

Art. 278. Sînt opriti scolarii a face atăt între ei cât și cu străinii, schimbări, vînderi sau cumpărări de cărți sau ori-ce alte obiecte ale lor. Contravenitorii vor fi pedepsiți, iar obiectele se vor confisca.

Art. 279. Fumatul este cu desăvârşire interzis, atât în scôlă cât şi afară din scôlă; el se va pedepsi cu asprime, ca o dovadă de gravă lipsă de disciplină.

Art. 280. Scolarii nu vor pute petrece în scôlă timpul dintre clasele de dimineţă şi cele de după amiazi, fără o învoire specială a directorului. Acéstă permisiune nu se va acorda de cât scolariilor a căror locuinţă este mult depărtată de scôlă sau care ar avé alte motive cari le-ar împiedica frecventarea şi numai după aprecierea directorului.

Scolarii cari vor fi obţinut acéstă permisiune, vor trebui să aibă purtare liniştită tot timpul cât 'l petrec în scôlă, şi să nu deterioreze localul sau mobilierul scôlei. La din contra permisiunea se va retrage îndată, şi li se vor aplica articolele din acest regulament cari pedepsesc purtarea turbulentă şi stricăciunile.

Art. 281 După terminarea lecţiunilor, scolarii sunt datorî să părăsescă scôla în ordine, să mérégă pe stradă liniştiţi, să nu fie sgomotoşi, să nu fie brutali sau necuviincioşi către nimeni.

Art. 282. Nu este permis scolariilor a visita bazarile publice, cafenele, tavernele şi alte asemenea stabilimente, a participa la întruniri publice, nici chiar cu părinţii lor. Locurile de preumblare şi grădinile publice le vor pute visita numai însoţiţi de părinţii, rudele sau corespondenţii lor.

Art. 283. Sînt cu totul oprite pentru scolarii jocurile de biliard, de cărţi şi orî-ce joc de noroc, în orî-ce loc, fie între dînşii, fie cu persoane străine.

Art. 284. Este strict interzis scolariilor de a forma între sine orî-ce fel de asociaţiuni, sau de a lua parte la cele întemeiate de alţii. Nu le este permis

de a publica articole în foile publice, fie politice, fie de orî-ce altă natură.

Se vor puté înființa societăți de lectură puse sub conducerea și privighberia câte unui profesor ; pentru acésta va fi necesară aprobarea directorului.

Art. 285. Se vor pedepsi cu îndoită severitate greșelile comise cu vedită precugetare, cele repetate, și mai ales cele comise prin înțelegere între mai mulți.

Exerciții

Scolarii vor copia bucata de mai sus.

Scolarii o vor corija unui altora.

Scolarii o vor corija din nou după carte.

Declinarea numelor proprii.

(A se vedea gramatica de clasa III primară).

Pentru Exerciții.

Din *Istoria Fanariotilor* de D-l G. I. Ionescu Gion.

(D-l Ionescu Gion e profesor la scóla Normală de Instructori din București. E însemnat prin conferințele cele plăcute și scrierile sale istorice).

FRAGMENT.

...Și totuși, nu era greutate pe care Fanariotul să nu o biruie, nu era pedică pe care să n'o sară.

Ingenuchia cu mintea, cu punga, cu trupul anî de-a lungul ; lupta până la sleirea desăvârșită a puterilor cu un fel de desperată plăcere și chiar dacă la urma urmelor, nu isbutia a se sui măcar o dată pe unul din cele două tronuri cătră care căscase cu neîntrecută rîvnă, el nu se plîngea nici nu blestema. Iși îndeplinise menirea vieții : intrigase pentru tronul Valachiei și pentru al

Moldovei; realizase pe jumătate urarea ce i se adresase de moșă, de părinți, de rude, când i se dispuse: să fi Beiu! să fi αἰθέρις τῆς Οὐγγροβλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας!

„O frumósă'i Moldova, dar mai frumósă'i Vla-
„chia; frumósă'i Polonia, dar mai frumósă'i Vla-
„chia; frumósă'i Ungaria, dar mai frumósă'i Vla-
„chia; frumos este întreg pămîntul, dar mai fru-
„mósă'i Vlachia. Singur Raiul cel din Eden e
„mai frumos de cât Vlachia Daciei!...“ esclama
cu esagerațiunile obicînuite ale Orientalilor, într'o
scrisóre adresată Marelui Vornic Constantin Du-
descu, un Grec deștept și șiret, Cesare Daponte,
autorul *Efemeridelor Dace*

Daponte scria, Grecii toți credeau același lucru.

România era frumósă și ademenitoare, nesfârșită
în bogății, în nuri și 'n fericiri. Era nemuritoare,
căci suferise totul fără să adormă pentru vecie.
Turci și Nemți, Ruși și Tătari trecuseră și treceau
într'una peste câmpiile ei și, cu tot focul și pră-
pădul ce lăsaū pe urmă-le, din sînul țerei, ca din
comori vrăjite, eșiau iarăși la lumina sórelui grâne,
turme, stupuri, cireși, avuția nesigură a locuito-
rului, prada viitoare a viitoarelor résbóe.

Până și numărătorii Băncilor Angliei și Fran-
ciei ar obosi socotind miliónele produse din țerile
române în secolul XVIII, pentru mulțumirea în
veci nesăturată a Turcilor, a Fanarioților și a tu-
tutor bine voitorilor némului românesc, cari stor-
ceau de zor Valachia și Moldova.

După cum odinórá Henric IV, cel mai mare
rege ce a avut Francia, își ațintise, prin isbân-
đele lui Mihai-Vitezul, privirele lui înțelepte asu-
pra țerilor române,—tot ast-fel, acum în anii de
care vorbim, înmărmurit la vederea atâtor bogății
care năceauă ș'apoi eșiau din țeră, Frederic II, cel

mai mare rege ce a avut Prusia, ținea să fie informat despre tot ce se petrecea la Iași și la București, pentru că, cine știe! își dădea adâncul monarc. Caterina II a Rusiei, Iosif II al Germaniei, politica nerodă a Franciei și orbirea iremediabilă a Sultanilor pot produce în configurațiunea politică a statelor orientale cele mai neprevăzute schimbări.

Exerciții în clasă și acasă.

Scolarii vor scote și vor scrie :

1) Substantivele proprii masculine, arătând în ce cas stă fie-care.

2) Apoi pe cele feminine.

3) Scolarii vor declina pe caete 3 substantive proprii masculine și 3 feminine.

Exerciții lexice (de limbă).

Substantive derivate din substantive.

3) *Sufixe*: ar, aș, ier, ar, is, et și ime.

(A se vedea gramat. de cl. III și IV primară pag. . .).

Exerciții

Scolarii vor scrie câte 3 exemple cu substantive derivate de la substantive prin ajutorul sufixelor de mai sus.

Declinarea Adjectivelor.

(A se vedea gramatica de clasa III primară).

Pentru Exerciții,

Noaptea.

FRAGMENT.

— „Atât de revășite, de răsturnate, de zăpăcite și de mototolite sunt cărțile, scaunele, caetele de note, țótele vechi, în odaie, în cât ai pute crede că tóte din prejurul meu, însuflețindu-se, s'au îmbetat, si-au dăntuit, până când au cădút leșinate unele pe masă, altele pe pat, altele spēndurate în pirónele cuerului, și câte-va în mijlocul casei. Numai praful galben și gros care înfașură odaea e'ó pojghiță neîntreruptă, dovedesce în ce linisce de cimitir se odihnesc tóte lucrurile, între tavanul cu grinđi negre și cărămidile reci de pe jos.

E moină. Ștreșinile picură sfredelind încet și adânc zăpada albă și luciosă. In depărtare abia s'aud cocoșii vestind međul nopții.

Zgomot trecetor și trist. Tăcerea și-a încheiat éráși odihna sa, ca și cum ar pregăti lumii o linisce eternă. Dór povestea ștreșinilor se mai aude îndrugând atâta melancolie în acelaș cântec monoton, și același „pic, pic, pic,“ lipicios, móle și metalic. In gura sobii câte-va lemne au pâlpaít, s'au încins, au crăpat, s'au îndoit, au cădút, s'au sfărâmat, și n'a mai rămas de cât o grămădue de jeratic pe d'asupra căreia tresare câte odată ca o vâpae slabă și albăstrie. Cărbunii se închid și se deschid ca nisce ochi de aur, sub cămașa lor de scrum gălbiu.

„Noaptea scurtéză vederea, îmbrobodind ochii cu adîncul întunericului: noaptea... urechile aud creurul, îl ascultă, îl pîndesc, și amestecă, nu sciú în ce parte a omului, ceea-ce îi spune capul cu bătăile regulate ale inimii.

„Nóptea sórbe sgomotul nesuferit al trásurilor, ocárele dobitocescǎ ale ómenilor, convorbirile lor indiferente, rele, copiláresci, veninóse, și adórme sufletele chinuite ale ambițioșilor, amuțesce gura flecarilor ș'atá'or oratori cari s'asémână unii cu coțofenele ce-ți împue urechile, alții mai serioși la glas, cu morile odorogite, alții mai artiști, cu un studiũ fǎrǎ cǎpétáiu cǎntând pe un clarinet vechiũ.

„Nóptea, nu mai veđi salutárele întepate ale ómenilor mari, nici moțáitul prefácut al cocónelor; nu mai simți nici acele stringeri de mână cari te ar vinde pe doi lei, p'o vorbǎ de spirit, pe mulțumire personalǎ de-o clipǎ.

„Stomacul a rǎșnit o đí întrégǎ, gura a clevertit, picioréle aũ purtat greutatea trupului, mánile aũ bǎnǎnit, luându-se dupǎ gurǎ, creerul a ars pentru nisce idei vagi, ușurele, neguróse ca o lampǎ cu gaz prost care face fum mult și puținǎ luminǎ; veđi bine, dar, cǎ dupǎ lupta zadarnicǎ a đilei, nóptea e o bine-facere, o odihnǎ indiferentǎ și dréptǎ pentru furnicarul lumii. Nóptea, în dreptatea ei neînduratǎ, adórme vieța și doborând-o mai jos de bestie, o reduce în starea liniștitǎ a pietrelor.

Exerciții în clasǎ și acasǎ.

Scolarii vor afla și vor scrie pe caete:

1) Adjectivele însoțite de substantive arátând cazul, genul și numéruľ fie-cáruia.

2) Vor declina 2 substantive cu adjective puse în urmǎ sau înainte.

Exerciții de limbă.

Adjective derivate din substantive.

Sufixele: os, iu, atic, et, ut, ac.

(A se vedea gramaticile cl. III și IV).

Exerciții: Din bucata: „*Noptea*“ scolarii vor alege câte 5 substantive și vor forma cu ele adjective prin ajutorul sufixelor de mai sus.

Exerciții de punctuație.

Punctul și virgula;

(A se vedea gramatica de clasa IV primară).

Exerciții.

Din bucata de la pag. scolarii vor scoate frazele în care se va afla semnul (;) și le vor scrie pe caet.

Exerciții de copiere.

(Din regulamentul liceelor).

DATORIILE SCOLARILOR (continuare).

Art. 286. Absențele scolarilor provenite din cauză de forță majoră, trebuie să fie justificate prin scrisore din partea părintelui, tutorelui sau corespondentului, care să arate cauza absenței din zilele și orele convenite. Această scrisore se va prezenta directorului sau dirigintelui, care va aprecia motivele, și le va admite sau nu; în acest din urmă cas absența se comptază ca nemotivată și se ține în sémă pentru stabilirea notei de frecuentare conform art. 65 din acest regulament.

Motivările absențelor vor trebui presintate cel mult până în trei zile, după ce au fost făcute; cele venite mai târziu nu se vor primi.

Art. 287. După două absențe nemotivate scolarul se va pedepsi cu o oră de arest.

Art. 288. Dacă un scolar, fără să înștiințeze și fără să justifice absențele sale, lipsesce în cursul unui bimestru de la toate lecțiile timp de o săptămână, ori de la un singur obiect 8 ore, el se va considera ca retras din școală. Acastă măsură se va aduce la cunoștința părintelui, tutorelui său corespondentului prin scrisoare din partea dirigintelui.

Aceștia vor putea cere reînscirerea scolarului, arătând tot de o dată și motivele absențelor făcute de dînsul.

Cercerea de reînscirere trebuie prezentată de către părinte, tutor sau corespondent, în persoană, în timp de o săptămână cel mult din ziua când a primit scrisoarea dirigintei.

Petițiunea va fi supusă directorului, care va aprecia motivele invocate, și le va admite sau le va respinge. În acest din urmă cas, scolarul rămâne eliminat și se va șterge din cataloage, iar partida sa din matriculă se va închide.

Art. 289. Când în cursul anului scolar un elev a ajuns să aibă un număr de absențe nemotivate care, în puterea art. 65 din acest regulament, îi dau o notă la frecvență egală sau inferioară lui 3, el se va elimina de drept până la finele anului scolar, de ore ce după art. 77 din acest regulament el este repetent de drept.

Art. 290. Când un scolar, din cauză de boală justificată cu certificat medical, admis de director, este silit să nu frecventeze cursurile școlii un timp mai îndelungat, el poate cere, și directorul poate aproba, ca la finele fiecărui bimestru sa fie supus la probe orale, scrise și estemporale, asupra materiilor trecute în acel bimestru, și că notele ob-

ținute la aceste probe să fie trecute în cataloage și în matriculă și să compeze la promoțiune.

Art. 291. Tot-d'a-una când numărul absențelor nemotivate ale unui scolar se măresc și amenință situația scolarului, profesorul diriginte este dator să încunoscințeze pe părinte, tutor sau corespondent, prin notă scrisă, și să-i pună în cunoscință consecințele ce pot avea pentru scolar acele absențe.

Art. 292. Ori-ce abatere de la datoriile impuse scolarului constituie o infracțiune disciplinară și se pedepsește după gravitatea vinei cu următoarele penalități :

- a) Admonestarea în particular ;
- b) Admonestarea în clasă ;
- c) Admonestarea făcută de director în clasă ;
- d) Arestul pentru un timp mai lung de trei ore ;
- e) Scăderea notei la purtare ;
- f) Eliminarea din scôlă până la 6 luni ;
- g) Eliminarea pe un an din scôlă și din toate scolile de același fel din țară.

* * *

Art. 293. Pedépsa arestului se va face într'o cameră a scôlei, unde scolarul va fi ținut a sta singur.

El va putea să se aplice pentru una, două sau trei ore ; scolarul însă nu va trebui să facă într'o zi mai mult de o oră de arest ; dacă pedépsa e mai mare ea se va face în mai multe zile consecutive.

În timpul arestului, scolarul va trebui să facă asupra uneia din materiile clasei, o lucrare în scris căreia se va da notă și această notă va compta în catalog.

Pedépsa arestului nu se va putea aplica unui scolar pentru mai mult de 12 ore în cursul aceleiași luni.

Pedépsa arestului când e aplicată unui scolar mai mult de cât de două ori într'un an, aduce după sine și o scădere a notei la purtare de câte 0,10 pentru fie-care dată când s'a aplicat arestul.

Art. 294. La începutul anului scolar fie-care scolar va avea la purtare nota 10 care i se va menține tot anul, și va figura ast-fel în promoția sa, dacă nu i-a fost nici o-dată scădută din cauza de rea purtare.

Scăderea notei la purtare se poate face cu câte una sau de o-dată mai multe fracțiuni de 0.10.

Art. 295. În timpul eliminării până la 6 luni, scolarul este dator, în ultimile zile ale fie-cărui bimestru, în tot timpul cât durează eliminarea, să se presinte la scólă pentru a fi interogat, oral, extemporal și în scris asupra materiei trecute în cursul aceluï bimestru la tóte obiectele.

Notele ce va dobândi i se vor trece în catalóge și în matricolă, ca note bimestriale.

Acéstă pedépsă aduce după sine o scădere a notei de purtare de 0.50 pentru fie-care lună sau fracțiune de lună, de cât durează eliminarea.

Art. 296. Eliminarea pe un an din scólă și din tóte scólile de acelaș fel ale țerei, prevédute la lit. *g* a art. 292, aduce după sine ștergerea școlarului din catalóge și închiderea partidei lui în matricola scólei. El nu va fi admis la examenul de promoțiune de la finele anului școlar, atât la Iunie cât și la Septembrie, nici în veri-o scólă publică, nici ca preparat în particular, ci va fi declarat repetent de drept, chiar prin faptul aplicării pedepsei.

La Septembrie următor el se va putea înscrie ca repetent în aceeași clasă, într'o scólă publică de același fel, nu însă în acea din care a fost eliminat și cu observarea art. 4 din acest regulament.

Art. 297. Ori-ce pedepsă pronunțată în contra unui scolar se consemnează în fôia lui personală.

Art. 298. Când un scolar se face vinovat de mai multe ori de aceeași vină, în locul pedepsei ce i s'a aplicat la primele dăți i se va aplica alta mai mare.

Art. 299. Ori-care profesor sau maestru al scôlei pôte pronunța contra unui scolar pedepsele de la lit. *a, b, c, d.* și *e,* de la art. 292 de mai sus.

Un profesor sau maestru însă nu va putea aplica aceluiași scolar pedepsa arestului mai mult de cât pentru 4 ore într'o lună; iar asupra notei de la purtare, nu va puté pronunța o scădere mai mare de 0,20 într'un an scolar fie într'o dată, fie în douë rînduri câte 0,10. Dacă ar fi trebuință de o pedepsă mai mare, profesorul sau maestrul ori referă îndată cazul dirigintelui sau directorului, ori aplică una din pedepsele ce are la dispoziție; și lasă ca dirigintele sau directorul să aplice alta mai severă, de vor crede de cuviință.

Pedepsa arestului se aplică de diriginte sau director, încunoscîntat de profesorul sau maestrul care a pronunțat-o; scăderea notei de purtare se face de director, după încunoscîntarea scrisă ce îi face profesorul sau maestrul.

* * *

Art. 300. Directorul și sub-directorul internatului pôte aplica scolarilor interni, pentru abateri comise în internat, afară de pedepsele ce va avea drept să aplice în puterea regulamentului internatelor și scăderea notei la purtare.

Acéstă scădere pôte merge pînă la 3,00 pentru director și pînă la 1,50 pentru sub-director în cursul unui an scolar, fie într'odată, fie în mai multe rînduri, prin una sau mai multe fracțiuni de 0,10. Acéstă scădere se va face de director

pentru pedepşa pronunţată de sub-director, după încunoscinţarea scrisă a acestuia.

Art. 301. Dirigintele pöte aplica pedepsele de la lit. *a, b, c, d,* şi *e* de la art. 292, însă arestul până la 6 ore într'o lună, iar scăderea notei la purtare până la 1,50 într'un an, fie într'o-dată, fie în mai multe rînduri, prin una sau mai multe fracţiuni de 0,10.

Art. 302. Directorul pöte aplica oricare din pedepsele de la lit. *a, b, c, d, e, f,* de la art. 292, însă scăderea notei la purtare până la 3,00 într'un an, fie într'o-dată, fie în mai multe rînduri prin una sau mai multe fracţiuni de 0,10.

Art. 303. Pentru abaterile cari ar putea cere aplicarea pedepsei de la lit. *g,* art. 292, directorul convöcă de urgenţă consiliul scolar care va decide.

În cas de urgenţă, directorul exclude provisoriu pe elevul vinovat, şi convöcă consiliul scolar pentru a se pronunţa dacă trebuie sau nu să se aplice excluderea pe mai mult de 6 luni.

Eliminarea pe mai mult de 6 luni se comunică şi inspectorului-general împreună cu motivele.

Art. 304. Pentru pedepşa eliminării definitive din scölä şi din scölele ţerii, cel condamnat are dreptul de recurs la minister contra hotărîrii consiliului scolar. Ministerul va decide după ce va cere referinţe de la director.

Art. 305. Dacă un scolar a avut în cursul anului scăderi din nota de purtare, care i-au redus această notă la 5 şi dacă ar fi locul a i se mai aplica aceeaşi pedepşa, aşa că el ar rămâne repetent, după art. 75—77 şi 79 de mai sus, scăderea notei de purtare sub 5 nu se mai pöte face de cât de consiliul scolar, convocat de director pentru acest scop.

Art. 306. Despre aplicarea veri-uneia din pedepsele de la lit. *d, e, f, g* de la art. 292, se vor avisa îndată de către diriginte, părinții, tutorul sau corespondentul scolarului.

Art. 307. Când un scolar părăsesce scôla în urma pronunțării veri-uneia din pedepsele de la lit. *e, f, g*, de la art. 292, în certificatul ce i se va libera se va menționa acea pedepsă și se va arăta dacă scolarul are sau nu dreptul de a se înscrie în altă scôla sau de a trece examenul de promoțiune, și pe cât timp anume.

Art. 308. Dacă unui scolar i s'a aplicat o pedepsă și dacă după aceea, în timp îndelungat, el nu a mai primit nici o altă pedepsă și a dat dovezi evidente de bună-voință de a se îndrepta și de aplicare la studiu, consiliul scolar, după propunerea directorului și consimțimântul dirigintelui, va putea radia pedepsa, adică să o anuleze în condica disciplinară și în matriculă prin câte o mențiune specială.

În acest cas, situația scolarului redevine ceea-ce ar fi fost dacă nu i s'ar fi aplicat pedepsa de loc.

Hotărîrea consiliului scolar, ca să fie valabilă, trebuie să fie aprobată de minister pentru pedepsele de la lit. *g*, de la art. 292, și de inspectorul-general pertru cea de la lit. *f*.

Pronumele.

Pron. personale. Gen. Numër. Persónă. Declinare.

(A se vedea gramatica de clasa III primară.)

De adaus.

+

Exemple.

Pentru Dativ.

	Singular			Plural		
	a	b	c	a	b	c
Pers. I.	mie	mi	îmi 'mî	noă	ni	ne
Pers. II.	ție	ți	îți 'ți	voă	vi	ve
Pers. III.	lui (ei)	i	îi 'i	lor	le	le (li)

Pentru Acusativ.

	Singular			Plural		
	a	b	c	a	b	c
Pers. I.	mine	mă	—	noi	ne	—
Pers. II.	tine	te	—	voi	vă	—
Pers. III.	el, ea (sine); l, o; îl, (se)			ei (ele)	i, le	îi

+

REGULE.

Pronumele personale au la dativ și acusativ singular și plural 3 forme: a) forma întregă; b) forma scurtată; c) forma înțonată.

Pronumele scurtate se lăgă de alte vorbe prin liniară sau apostrof. Ex. L-am vedut. Dă-mi-o. M'am retras la țară. Imi plac cărțile.

Pronumele scurtate de dativ unindu-se cu substantivul *ins* sau *insă* dau *pronumele compuse*. Ex. Eă însu-mi, ea însă-și, noi înși-ne, ele înse-le.

Pentru Exerciții gramaticale și pentru recitări.

Țiganul cinstit.

Vr'o căți-va țigani odată,
Printr'un loc, când-va 'ntr'un an,
Cum mergeau prin zori de ziua —
Ved pe-un gard un biet curcan;

Și de-odată se opresc,
 Se gândesc se resgândesc,
 Celui mai bătrân grăesc :
 — „Auleu, tată Vișan,
 „Veți cel gard pe cel curcan ?
 „Veți ce bun e și ce mare ?
 „Bre, că bun e de mâncare !“

Dar bătrânul de Vișan,
 Cum se uită la curcan,
 Și, pe gard cum stă, privindu-l
 Și cu ochii cântărindu-l
 Dice :

— „Uit'te om nebun !
 „Lasă curca noptea 'n drum !!...
 „De sat... satu-î, nu-î pădure,
 „Dar se pôte să-î-o fure ;
 „Că ce vreî, de?... sînt nevoi...
 „Mai bine-am lua-o noi...“

Cel bătrân așa vorbește ;
 Dar un altul, cum gîndesce,
 Dice :

— „Dar n'o fi păcat
 „Să-l luăm noi ne'trebat
 „Mai virtos că s'c 'ntîmpla
 „Să te vađa cine-va ?“
 Dar bătrânul îi răspunde :
 — „Ce vorbești ?! Păcat ?! De unde !!
 „N'are cum mai fi păcat,
 „Căci îi spunem că-î vênat“.

— „Dar de-o ție că e curcă ?
 — „Ție curcă, ba necurcă !!...
 „Ce-o tot ții într'una furcă ?
 „Dacă-î curcă
 „Ce se 'ncurcă
 „Toama 'n zarea zorilor
 „'N calea vênătorilor ?!“

— „Apoi dar, tată Vișan,
 „Ce mai Țici de cel curcan ?

„Să-l luăm, să nu-l luăm,
„Ori pe gard să nu-l lăsăm ?“

Deci bătrânul ce să facă ?
Dacă vede că-l întreabă,
Duce :

— „Aici e altă trebă !
„Ei se tem de vr'o rușine
„Și dau greul tot pe mine“.

Dar fiind el om cuminte
Cătă 'n lături și 'nainte
Și sfârșesce 'n trei cuvinte ;
Căci răspunde :

— „D'apoi eu
„Ce să dic și ce să vreū ?!...
„Nu mai umblu cu 'ndemnate
„Să mă 'ncare și de păcate
„Il luați
„Ori nu-l lăsați,
„Numai partea mea cătați
„Să mi-o faceți părălesce
„Ca să-mi cumpăr nisce pesce.
„Om bătrân... ar fi păcat
„Să mănânc eu de furat“.

Th. D. Speranția.

Exerciții în clasă și acasă.

Scolarii vor scóte din bucata de mai sus :

- 1) Pronumele personale, arătând cazul fie-căruia.
- 2) Numai pronumele lungi și scurte de dativ, arătând în ce cas sînt.
- 3) Numai pronumele lungi și scurte de acusativ, arătând în ce cas sînt.
- 4) Scolarii vor învăța să reciteze anecdota de mai sus pe roluri.

Cele-l-alte feluri de pronume. — Declinare.

(A se vedea gramatica de clasa III primară).

Pentru Exerciții.

Amintiri din copilărie.

(de *Ión Creangă*, fecior de țaran, născut în Humulești, în județul Neamțu. El a scris povești populare, într'un stil ușor și priceput de ori cine. A murit la Iași în anul 1889).

FRAGMENT.

...Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului, unde lega mama o sfără cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam, când începusem a merge copăcel, la cuptorul, pe care mă ascundeam, când ne jucam noi băeții de-a mijorca și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, par'că-mi saltă și acum inima de bucurie! Și, Dómné, frumos era pe atunci, căci și părinții și frații și surorile 'mi erau sănătoși, și casa 'mi era îndesulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-apururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără léc de supărare, de par'că era totă lumea a mea!

Și eu eram vesel ca vremea cea bună și ștur-lubatic și copilăros ca vîntul în turbarea sa.

Și mama, care era vestită pentru nădrăvăniile sale, îmi dicea cu zîmbet uneori, când începea a se ivi sórele dintre nori după o plóe îndelungată: „Eși, copile cu pěrul balan, afară și ride la sóre, dór s'a îndrepta vremea“ și vremea se îndrepta după rîsul meu...

Scia, veđi bine, sórele, cu cine are de-a face; căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat scia a face multe și mari minunății: alunga nourii

cei negri de deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfigând toporul în pământ afară, dinaintea uși; încheaga apa numai cu două piciorde de vacă, de se încrucea lumea de mirare: bătea pământul său păretele său vr'un lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, dîcînd: „Na, na!“ și îndată-mi trecea durerea . . . ; când vnea în sobă tăciunele aprins, care se dîce că face ă vînt și vremea rea; sau, când țiuia tăciunele, despre care se dîce că te vorbește cineva de rău, mama îl muștra acolo, în vatra focului, și-l buchisa cu cleștele să se mai potolască dușmanul; și mai mult decît atîta: o lécă ce nu-î venea mamei la socotélă căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puțină tină din colbul adunat pe opsasul încălțării; orî mai în grabă lua funingene de la gura sobei dîcînd: „Cum nu se dióche călcăiul său gura sobei, așa să nu mi se dióche copilașul!“ și mi făcea atuncî câte-un benchiú în frunte, ca să nu-și prăpădescă odorul!.. și altele multe încă făcea.

Așa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunății, pe cât mi-aduc aminte; căci brațele ei m'aú legănat, când îi sugeam țîța cea dulce și mă alintam la sînu-î gîngurind și uítându-mă în ochi-î cu drag! Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am împrumutat; și a vorbi de la dînsa am învățat; iar înțelepciunea de la Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul, ce-î bine și ce-î rău.

Dar vremea trecea cu amăgele și eú cresceam pe nesimțite; și tot alte gînduri îmi sburaú prin cap și alte plăceri mi se deșteptau în suflet; și în loc de înțelepciune, mă făceam tot mai neastîmpărat și dorul meú era acum nemărginit; căci sprintar și înșelător este gîndul omului, pe ale

căruia aripi te poartă dorul neconținut și nu te lasă în pace, până ce intră în mormânt!

Însă vai de omul, care se iese pe gânduri! Uite, cum te trage pe furiș apa la adânc; și din veselie cea mai mare, cași de o dată în urâcioasa întristare!....

Exerciții în clasă și acasă.

Scolarii vor afla și vor scrie pe caete:

1) Tote pronumele cunoscute afară de cele personale, arătând cazul fie-căruia.

2) Scolarii vor declina în scris pronumele: *cine, nimene, fie-care, ala, aia, ce, est.*

Exerciții de ortografie.

Litera mare.

(A se vedea gramatica de casa III primară).

Exerciții.

Din „Răzvan și Vidra“.

de D-l B. Petriceicu Hasdeu, născut în Basarabia, la anul 1836. Î profesor la Universitate și Directorul Archivelor Statului. A scris mult în literatură, în istorie și în filologie. Scrierile lui sînt clare, bogate și cu multă măiestrie întocmite. Posedând cunoștințe enciclopedice, n'a rămas gen de activitate în care D-l Hasdeu să nu-și fi ilustrat numele. Figura bătrînului savant va străluci ca un luceafăr luminos în ogorul științei, alături de figurile celor mai mari omeni ai lumii.

Fragment din Cântul II.

„RĚSBUNAREA“.

TĂNASE

....Urmază, frate Răzvane! Mai vorbește! Mai vorbește!..
Focul cuvintelor tale m'alina, mă răcoresce!

Sînt vorbe de sus, băete, iar nu de-un om pămînten..
O Dîmne! Să éasă tocmai dintr'o gură de Țigan!..

VULPOIU (de departe)

Căpitane! Căpitane!

RĂZVAN

Ce veste?

VULPOIU (târînd după dînsul pe Sbierea)

O caracudă!

Am pescuit'o acuma pe-uscat fără multă trudă....

RAZVAN

Sbierea? In mînile mele?

SBIEREA

Chiar Răzvan!.. Vai!.. Sînt
topit!..

TĂNASE

Te cunosc și eă pre-bine!

SBIEREA (cădînd in genuchi)

Și dumnéta?.. Am murit!..

Sfinte Petre! Sfântă Ana!.. Mucenice Spiridóne!..

Scăpați-mă din peire!.. O să vă daă trei icóne,

Tot de-aramă poleită cu aur... sau cu argint!..

VULPOIU

Drace! Nu scieam eă singur c'am pus mîna chîiar pe-un
sfint!

L'am găsit în drum la stînga, într'o căruță stricată;
De gras ce'l veđi, de departe mi se păru că'î o róta;
Dar fiind că vrea să fugă, îi dedui un bobárnac,
Și simții atunci de-aprópe că'n róta 'i ascuns un sac.

Deci acuma, căpitane, poți să'i dai révași la dracul,
Că tot ce-a fost bun într'insul, nu mai este: iată sacul!..

SBIEREA (fringându-și mâinile)

Taleri trei mii patru sute cincî-șeci și șapte ș'un ort!..
Sînt perdut!... Pré sfântă Troiță! Maică precistă!... Sînt
mort!

TĂNASE

Dați-mi cine-va-și o armă, căci poftesc cu pofta mare
Să'i număr, tot unul-unul, vr'o șeci mii pe spinare!

RĂZVAN

Eū Țigan, și iată cine se laudă că'i Român..
Fraților! Priviți'l bine: eū sînt rob, dînsu'i.. stăpân!..

TOȚI

Stăpân?..

Exerciții de limbă (lexice).

Substantive derivate de la adjective.

Sufixele: *ime, elă, etă, ură, tate, ețe, ie.*

(A se vedea gramatica de cl. III și IV-a).

Exerciții.

Scolarii vor forma câte 4 substantive derivate cu fie-care
din terminațiunile de mai sus.

Numeralul. Declinarea lui.

(A se vedea gramatica de clasa III primară).

De adăugat.

Exemple

La întrebările : <i>Câți ? Câte.</i> (N. Cardinale).		La întrebările : <i>al câtelea ? a câtea ?</i> (N. Ordinale).		La întrebările : <i>Câte câți ? Câte câte ?</i> (N. Distributive).	
Unu,	una	Intâiul,	intâia	câte unu,	câte una
doi	două	Al doilea,	a doua	câte cinci	
trei	etc.	Al treilea,	a treia	câte zece	
zece,	două-zeci	Al zecelea,	a zecea	câte o mie	
	o sută	Al sutelea,	a suta	etc.	
	o mie.		etc.		
La întrebările : <i>De câte ori ?</i> (N. Multiplicative)			La întrebarea : <i>Cât ? Cum ?</i> (N. Proporționale).		
o dată			simplu		
de două ori			(îndoit) dublu		
de 10 ori			intreit,		
de 100 ori			îndecit.		
de 10000 ori.			însutit.		

Pentru Exerciții.

Din „Boeri și Ciocoi“

FRAGMENT.

ACTUL II.

Același decor, ca la actul întâi; pe perețele din fund însă se vede portretul împăratului Nicolae.

SCENA I.

...*Lipicescu.* — (resturnat pe canapea) Cu mila lui Dumnezeu, eu sătrarul Lipicescu, eată mă's eșit din taraful ciocoilor, s'ajîuns secretarul, omul de încredere al Ministrului... Ian să vedem câți

banî 'mi-aŭ intrat în pungă de un an și mai bine, de când boerul e la cârma țerei? (desfășoră o listă lungă) Frumos pomelnic! (citesce) „800 de galbeni de la comisul Trufandaki, pentru-ca să'l rânduim ispravnic la Hîrlău; 500 de galbeni de la pitarul Slugărică, pentru ca să'l numim vițagă în Jași; 750 de galbeni în naht și mai multe giuvaeruri și argintării găsite asupra hoțului Grozan, prins în codru Vasluiul; 37 de galbini, 14 irmilici, 8 carbóve și ceva mărunte, de la un căpitan de rohatcă, pentru nisce jafuri făcute țaranilor ce aduc provianturi în oraș; 280 de galbeni, 50 de merțe de ord, 4 putini de brânză, 7 stoguri de fîn și două bolobóce de vin din viile lui Vidrașcu ot Odobesci, de la hadgi Iani Marathonopulos, posesorul moșiei Ilarmul, pentru ca să respingă jalba locuitorilor dată în potriua lui; 600 de galbeni de la jidanii pitari, pentru ca să li se învoească a vinde mai scump pânele făcute cu făină aprinsă; 900 de galbeni de la jidanii casapi, pentru ca să li se posvoléscă tăerea vitelor bolnave; 1500 de galbeni de la otcupeicul vămilor și a pavelelor: 480 de galbeni și o sută de tistele, de la apaltul cărților de joc; 7200 de galbeni de la mai multe fețe, pentru deosebite posturi și cinuri; adică 14,522 de galbeni, 14 irmilici, 8 carbóve și ceva mărunte peste tot, banî în naht, pe care 'i am depus la Leiba Kana, pretinul meu“. Alte venituri: Am împosesuit moșia boierului, Hîrjăbenii, cu 3000 de galbeni pe an; însă posesorul este ținut a'mi numera mie, șatrariul Nastasaki Lipicescu câte 600 de galbeni pe an, drept filotim. Am primit tóte căsturile 'naite pe 5 ani, scăđen-du-se dobânda banilor câte 2 la sută ... adică nu-mai 1 si jumătate; dar am socotit de cuviință a trece 2 socoteli, după cum m'aŭ sfătuit Leiba

Kana. Ce s'au cheltuit? (citesce) „250 de galbeni pentru o masă dată domnilor consuli, când s'au rinduit boerul Ministru“. (vorbit) Am trecut în socotélă 350 de galbeni. (citesce), „Pentru un bal gala dat de sfintul Neculae și la care au asistat Măria Sa Vodă, 400 de galbeni“. (vorbit) Adică 580 de galbeni. (citesce) „Pentru o caretă cu roțile poleite telegari unguresci, falituri și livrele, 840 de galbeni“. (vorbit) Adică 960 de galbeni; și cele l'alte și cele-l'alte. Ast-fel 'și umflă gușa cine 'i cu cap, cu prevedere și cu credință către stăpân... Cine vine?... Ha! stolnicul... avem o răfueală împreună...

Exerciții în clasă și acasă.

- 1) Scolarii vor scôte toate numeralele și le vor aranja într'un tablou după modelul de mai sus.
- 2) Scolarii vor declina: unu, una, doi, două, sută, mie.
- 3) Scolarii vor resuma bucata de mai sus.

Exerciții de limbă.

Adjective derivate de la adjective.

Sufixele: *ut, ișor, el, icel, ică, ior.*

(A se vedea gramatica de clasa IV primară pag. . .)

Exerciții.

Din bucata: „*In Nirvana*“ scolarii vor scôte adjective și vor forma altele noi ca sufixele de mai sus.

Exerciții de punctuație.

Două puncte.

(A se vedea gramatica clasa IV primară).

Exerciții. Din bucata de citire de la pag. 63 scolarii vor scôte frazele în care se găsește semnul (:) și le vor scrie pe caete.

Exerciții recapitulativ.

„In Nirvana“.

FRAGMENT.

Sint peste douăzeci de ani de atunci. Locuiam într'o casă unde trăsesese în gazdă un actor, vara director de teatru în provincie. Stagiunea migrării actorilor se sfârșise: era toamnă, și aceste paseri călătore se 'ntorceau pe la cuiburile lor.

Vedându-mă că citeam într'una, actorul îmi dăse cu un fel de mândrie:

„Îți place să te ocupi cu literatura... Am și eu un băeat în trupă care citește mult; este foarte învățat, scie nemțesce, și are mare talent: face poesii; ne a făcut câte-va cuplete minunate. Eu cred că ț'ar face plăcere să-l cunosc“.

Și mi povesti cum găsisese într'un oțel din Giurgiu pe acel băeat—care slujea în curte și la grajd—culcat în fân și citind în gura mare pe Schiller.

În eslele grajdului, la o parte, era un geaman-tan — biblioteca băetului, plin cu cărți nemțesci.

Băetul era foarte blând, de trebă, nu avea nici un viciu. Era străin de departe, dăcea el, dar nu voea să spună de unde. Se vedea bine a fi copil de ómeni, ajuns aci din cine scie ce împrejurare.

Actorul îi propuse să-l ia sufler cu șapte galbeni pe lună, și băetul primi cu bucurie. Iși luase biblioteca și acuma se afla în Bucuresci.

Séra trebuia să vie la directorul lui — ast-fel puteam să-l ved.

Eram foarte curios să-l cunosc. Nu sciū pentru ce, îmi închipuiam pe tînerul aventuar ca pe o fință extraordinară, un erou, un viitor om mare.

În închipuirea mea, vedându-l în revoltă față cu practica vieții comune, găsiam că disprețul lui pentru disciplina socială e o dovadă cum că omul acesta trebuie să fie scos dintr'un tipar de lux, nu din acela din care se trag exemplarele stereotipe cu miile de duzine.

De și în genere teoria de la care plecam eu ca să gândesc ast-fel—că adică un om mare trebuie în toate să fie ca neomenii—era pripită, poate chiar de loc întemeiată, în speța însă s'a adevărit cu prisos.

Tînărul sosi.

Era o frumusețe! O figură clasică încadrată de nisce plete mari negre, o frunte înaltă și senină, nisce ochi mari;—la aceste ferestre ale sufletului se vedea că cine-va este înăuntru, — un zîmbet blând și adânc melancolic. Avea aerul unui sfînt tînăr coborît dintr'o veche icônă, un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vede scrisul unor chipuri viitoare.

„Mă recomand, Mihail Eminescu“.

Așa l-am cunoscut eu.

Câtă filosofie n'am depănat împreună totă noptea aceea cu nepregetul vrăstei de șapte-spre-dece ani!

Ce entusiasm! Ce veselie!

Hotărît, închipuirea nu mă înșelase... Era un copil minunat.

Intr'o noapte mă pusese în curentul literaturii germane, de care era încântat.

„Dacă-ți place așa de mult poezia, trebuie să și scrii, i-am dis.. Am aflat eu că dumneata ai și scris.

— Da, am scris.

— Atunci, — și mie îmi place poesia de și nu pot scrie, — fii bun și arată-mi și mie o poezie de dumnéta“.

Eminescu s'a executat numai de cât. De-abia mai știu minte Sciú atât că era vorba de strălucirea și bogățiile unui rege asirian nenorocit de o pasiune contrariată... cam așa ceva. Poesia această îmi pare că s'a și publicat prin 68 sau 69 în *Familia* din Pesta.

A doua zi séra ne-am întâlnit iarași. Eminescu era de astă-dată tăcut și posomorit, vorbea foarte puțin și contradicția îl irita. În zadar l'am rugat să 'mi mai arate vre-o poezie sau să mi-o citescă tot pe aceea pe care o cunoscém. A plecat să se culce de vreme, și dimineța la améđi, când m'am dus la el, l-am găsit tot dormind.

L-am sculat. Se dusesese acum supărarea, ba era chiar mai vesel ca alaltăeri. Am petrecut totă ziua rîdând, mi-a vorbit despre India antică, despre Daci, despre Ștefan-cel-Mare, și mi-a cântat doina.

Îi trecuse ciuda regelui asirian și acum se bucura în liniște de avuțiile și strălucirea lui.

Așa l-am cunoscut atuncia, așa a rămas până în cele din urmă momente bune: mulțumindu-se cu nimica și nemulțumit totdeauna de tóte; aci de o abstenență de pustnic, aci apoi lacom de plăcerile vieții; fugind de ómeni și căutându-i; nepăsător ca un bătrân stoic și iritabil ca o fată nervósă.—Ciudată amestecătură! —fericită pentru artist, nenorocită pentru om!

I. L. Caragiale.

Exerciții în clasă și acasă.

Din bucată de mai sus scolarii vor afla și vor scrie pe caete:

- 1) Substantivele, arătând tot ce știu despre ele.
- 2) Adjectivele, " " " " " "

- 3) Pronumele, arătând tot ce știu despre ele.
- 4) Numeralele, " " " " " "
- 5) Scolarii vor spune tot ce știu despre fie-care cuvânt în bucata..... de la..... până la....

* * *

Scolarii vor resuma această bucată și o vor spune fie-care cum poate.

* * *

Scolarii vor copia din această bucată partea.....

* * *

Scolarii vor scote cuvintele de 3 și 4 silabe și le vor despărți în silabe.

* * *

Scolarii vor face în această bucată și exerciții de punctuație.

SECȚIUNEA II.

Verbul.

Rădăcină, terminațiune, număr, persoană: Conjugare.

(A se vedea gramatica de clasa III primară pag. . .).

Pentru Exerciții

de citit, resumat și analizat.

Fragment din „Andrei Florea Curcanul“.

(Nuvelă de *Nicu Gane*, născut în Fălticeni la anul 1835. El a scris multe și felurite nuvele cu subiecte luate din Istorie, din tradiție, din gura poporului, ori chiar din viața lui).

FRAGMENT.

Eram acum în spital. Multă vreme frigurile mă chinuieră așa de cumplit că nu sciam pe ce lume mă găsesc, dar într'o noapte dormii mă liniscit și a doua zi îmi simții durerile alinate și capul mă descept Bietul Doncilă care se afla cu mine în aceeași odae suferise și el grozav, însă acum mergea spre bine. Când iată că vedui o mișcare neobicinuită în spital.

— Ce este? întrebaî.

— Vine Măria Sa Dómna! mi se răspunse.

— Auđi Doncilă! . . . cată să fi desghețat, să nu spuî vr'o prostie ca la noi la șeđetóre.

— N'aîbí grije că doar m'am deprins acum cu fețele domnesci ca țiganul cu scânteile. Nu'ți aduci aminte colo pe Grivița după ce am curățit-o de Turci, că a venit Măria Sa și m'a bătut cu mâna peste umăr, dicându-mi: „Te-ai purtat bine băete, îți mulțumesc! Din Curcan te-ai făcut Vultur“. — Iar eu stând drept dinaintea lui cu mâna

la cocardă am strigat de i-aŭ trecut prin urechi : „Să trăesci Măria Ta !“ ... Dar ce spun eu ? ... tu n'ai de unde să'ți aduci aminte ... erai leșinat ... dormeai lângă Vasile Grăunte care și el dormea, sërmanul, însă de somnul cel vecinic.

— Nu'mi mai vorbi, Petre, de dânsul că mi se deschid ranele. Ia mai bine să vorbim de cei ce ne așteptă acasă, ca să ne mai îndulcim inima.

— Ei bre ! ... da și când a vrea Dumnezeu să ajungem la vetrișorele noastre, să ne facem trei cruci mari și să sărutăm pragul ușei, că doar am avut țile câte buruene.

De-odată se auđi un sgomot afară, ușile se deschiseră în două laturi și Dómna țerii întovărășită de multă lume intră în odaie.

— Cine'i Andrei Florea ? întrebă Dómna uitându-se la noi toți.

— Eă sînt Măria Ta, îi răsponsei.

Atunci Dómna se apropie de căpătâiul meu și mă privi cu ochi miloși :

— Tu ai pus stégul pe Grivița ?

— Eă, Măria Ta.

— Fiind-că te-ai purtat bine în fața dușmanului și ai apărat cinstea stégului têu, am venit să'ți răsplătesc vrednicia. Iată crucea *St. Gheorghe* pe care ți-o hărăzesc marele Impărat al Rusiei, iată și *Stéua României* din partea Măriei Sale Domnitorului. Când vei merge acasă să spui părinților și rudelor tale că ai câștigat aceste semne de vitejie cu prețul sângelui têu, și să le păstrezi totdeauna ca lucruri sfinte !

— Să trăesci Măria Ta !

Apoi Dómna îmi anină iewa singură crucile pe pept ; iar eu abia îmi puteam stăpâni inima de tare ce se bătea, și doar nu sciă să fi făcut așa mare izbândă.

Exerciții în clasă și acasă.

- 1) Scolarii vor căuta să spună fie-care coprinsul bucății de mai sus.
- 2) Scolarii vor scôte verbele și vor despărți rădăcina de terminație.
- 3) Scolarii vor arăta în ce număr și personă e fie-care verb.

Exerciții de ortografie.

Sunetul derivat ă (e).

(A se vedea gramatica clasa III pag. . . .).

Exerciții.

- 1) Din bucata de mai sus, de la . . . până la . . . scolarii vor scôte de o parte cuvintele cu ă, și de alta pe cele cu e.
- 2) Scolarii vor scize din gând 10 cuvinte cu ă și 10 cu e (arătând și forma primitivă).

Timpurile verbului.

(A se vedea gramatica cl. IV primară de autori).

Pentru Exerciții

de citit, resumat și analizat.

Luarea Rahovei de Odobescu.

FRAGMENT.

Dorobanții de Muscel și de Ilfov, pușcărind și pușcăriți fără preget despre unghiul bastionului apusan, iar cei din județele înfrățite ale Milcovului, Putna și Râmnicul, trăgând mereu în contra unui parapet mai meridional, care și el le știrbesce rândurile, formeză împreună, pe laturea stângă a fortului, un larg semicerc de arme ce

scapără și scânteiează fără de încetare. Companiile de Dorobanți din Mehedinți și Suceva le înlesnesc schimburile, ca trupe de sprijinire.

Toți susțin lupta cu o înfocată înterâtare ce nu îi face totuși a se abate întru nimic de la regulata îndeplinire a mișcărilor tactice.

Armați mai toți cu puscă de sistem Krynka, cruciții noștri cari au venit în mare parte la războiu cu mintenele și cu sucmanele lor țărănești, cutază a pași fără sfielă sub bătaia cu mult mai lungă și mai sigură a țevelor Martini mânuite de Nizami; fără de șovăiri, fără de înspăimântare, îndemnatoci și inimoși, ca și când ar fi vechi oșteni încercați, ei înaintază și se napoiesc în regulă, de pre semnalurile date, și numai fiorul versat în trup de plumbul ucigaș, silesce pe câte unul a și părăsi cu durere datoriile sale ostășești.

Ai dice, vedând cu câtă precisiune, cu câtă hotărâre se alternă și se înprospătează mereu liniile împrăstiate și tare primejduite ale tiraliorilor, că ei își fac deprinderile lor militare pe câmpul de manevre, cu acea deosebire numai că toți simt cum că ochiul ce îi trece acum în revistă și le pândesce greșelile este chiar clipirea încrunțată a morții, iar răsplata ce îi așteptă e viața, e onórea, e libertatea, e gloria!

Maiorul Giurescu, îndemnând pe soldații săi, chiar pe liniile cele mai înaintate ale tiraliorilor cade, cel d'întei dintre șefi, lovit drept în frunte de un glonț și încunună viața sa de vrednic ostaș cu o mórte de erou.

Călcând pe urmele lui, maiorul Iene, nerăbdător de a vedea cu ochii dacă lovesc drept la țintă focurile ce companiile sale îndreptază asupra dușmanilor din dosul unui val de pământ transformat în pripă de soldații săi, vitezul bacaón maiorul

Iene sare în piciorre d'asupra parapetului, expunându-și nesocotit viața sa. Un sergent, speriat de așa cutezare, îl trage repede în șanț; dar el se întorce îndată la postul său de observare, de unde la moment și cade, străpuns d'a curmezișul în piept și în umăr de un glonț ucigător.—„Inainte, copii! Dați de tot!” șoptesce el răsturnat în sânge și proptit pe sergentul ce-l susține, rostind încă la césul morții, mândrul vers de răsboire al străbunilor noștri.

Când soldații merseră să ridice cadavrul lui Giurescu, alătura cu dânsul zăcea cânele său, care 'l însoțise pretutindenă. Bietul animal, vădând pe stăpânul său cădută cu fața sângerată, se apropiase de dânsul ca să-i ștergă sângele cu limba, dar îndată un alt glonț ucise tot acolo și pe credinciosul câne al soldatului.

Odobescu.

Exerciții în clasă și acasă.

Scolarii vor scote verbele din această bucată și vor arăta în ce timp, număr, și persoană e fie-care.

Compozițiuni.

Exerciții de Dictando.

Scolarii vor scrie, la dictarea profesorului său chiar a unui scolar, următoarea bucată :

ȚĂRANUL ROMÂN.

Mie mi-e drag Românu și știu prețu darurile, cu care l-a înzestrat natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult, căci e simplu și frumos în înfățișarea lui; căci e curat, înțelept, vesel și poetic în graiul său.

Îmi plac obiceiurile sale patriarhale, credințele

sale fantastice, danțurile sale vechi și voinicesci, portul său pitoresc, care la Roma se vede săpat pe columna lui Traian, cântecele sale jalnice și melodióse, și mai ales poesiile sale atât de armoniόse.

Eu iubesc și am multă nădejde într'acest popor plin de simțire, care respectéză bătrânețele, care și iubesc pămîntul, și care, fiind mândru de numele său de Român, îl dă ca semn de cea mai mare laudă orî-cărui om vrednic, orî-cărui vitez, fie măcar de sange străin.

Am multă nădejde într'acest ném, a cărui adâncă cuminție e tipărită într'o mulțime de proverburî, unele mai înțelepte de cât altele; a cărui inimă bună și darnică se arată în obieceiul ospetiei, pe care l'a păstrat cu sfințenie de la strămoșii săi; al cărui geniú însfârșit lucesce atât de viu în poesiile sale alcătuite în dragostea faptelor mărețe.

Și spre dovadă :-

Care din noi nu a fost legănat în copilăria sa cu *Nani puiule* și cu povesci pline de smei ca a-lungă pe Făt-logofăt, cu o falcă în cer și cu una în pămînt ?

Care nu a fost îngrozit cu numele de Strigoî, de Tricolici, de Stahii, de Rusalii, de Babe-Clónțe, carile es nóptea din morminte și din pivnițe pentru spaima copiilor nesupuși ?

Cine ajungend nóptea la o casă țerănescă a întreat : *Bucuroși de óspeți ?* și n'a audit îndată „Bucuroși“, sau trecând pe lângă o masă de țerani a dis ; *Masă bună !* fară a fi poftit îndată la dînsa ? sau fiind față la o nuntă din sat n'a fost cinstit de cuscri voioși, și nu s'a încredințat de respectul tinerilor către bătrâni ?

Cine a intrat la vorbă frătesce cu locuitorul de

la câmp și nu s'a mirat de ideile, de judecățile lui, și nu a găsit o mare plăcere a asculta vorba lui împodobită cu figuri originale? Pe pildă :

Vrea să grăescă de un om bun? Ele ȳice : E bun ca sînul mamei

De un om 'nalt și frumos? E 'nalt ca bradul și frumos ca luna lui Maiu.

De un om rău? Are mațe pestrițe.

De un om prost? El soc te, că, c te paseri sb r , t te se m n nc .

De un om lăudăros? Intră în doi ca 'n doispredece și nu 'l scot nici douăzeci și patru,

De un t n r cu părul alb? La nins de vreme ș. c. l., ș. c. l.

Cine s'a amestecat printre flăcăi de clacă sau la șeđ tore și n'a petrecut c suri de mulțămire ascult nd glumele tinerilor, p c lirele lui Păcală și T ndal , poveștile lui Sfarmă-p tr , Str mb  lemne și ale lui Statu-palmă-barbă-cot, istoria v carului, care s'a m niat pe sat?

Cui nu-  place să vadă alerg nd pe un șes întins o poștă rom nesc  cu opt cai? Caii alergă c t le apucă piciorul ; postașii chiuese, c t le ține gura, pocnind necontent din harapnice, și căruța sau cal sca scob r  văile, trece podurile, sue delurile cu o repejune a drumurilor de fer din unele țeri. Tot drumul e un v rtej spăimântător, în care călătorul are prilej de aș  vedea corpul fr nt de dece ori pe c s ; dar n'aibă frică el, căci deși drumurile sunt rele, deși caii sunt mici, deși hamurile sînt slabe, deși într'un cuv nt, primejdiile sînt multe, postașii rom ni sînt dibac , sînt voinici. Fie nópte  rb , fie glod, fie costiș , fie vale sau prăpastie.... n'aibă grijă călătorul, c nd postașul  i ȳice : Nu te teme domnule, că ești cu mine !

V. Alexandri.

Exerciții lexice (de limbă).

Substantive derivate din verbe.

Sufixele: *mînt, óre, uş*:

(A se vedea gramatica de clasa IV primară pag....).

Exerciții.

1) Din bucata: *Țăranul român*, scolarii vor scóte câte 4 verbe și vor forma substantive cu fie-care din sufixele de mai sus.

2) Scolarii vor forma din gînd câte 3 verbe cu fie-care din sufixele de mai sus.

Modurile verbului.

Semnul întrebării.

A se vedea gramatica de clasa III-a și IV-a de autori.

Pentru exerciții

De citit, analizat, resumat, recitat și p. exerciții de punctuație (semnul întrebării (?)).

ANECDOTĂ DIN RĂSBOIŪ.

CURCANII.

- „Ce mai stai, Halim? Ian spune
 „Din rezboiŪ, mai ce mai este?
 „Am sfârșit orî tot ne batem? . . .
 „Și din Plevna ce mai veste?“
 — „Din rezboiŪ vr'o veste bună
 „Până acuma n'avem încă:
 „Noi trimetem óste óste
 „Și Curcani ne-o mănâncă“.

Cam așa, lungit pe-o cóstă, privind fumul din ciubuc,
 Sfatusce încet, Sultanul cu-al haremului eunuc.

De demult i-aprinsă lupta. — De la Dunăre 'n Balcani,
Curg în șiruri cete, cete, Ruși, Români, Români-curcani.
Curg în șiruri, curg în cete, curg în valuri ne'nețat
Și cu a Turcilor mulțime se lovesc cu toți, se bat.

- „Ce Curcan, Halim? Răspunde!
„Cu rezboiul ce mai este?
„Am sfârșit ori tot ne batem?..
„Și din Plevna ce mai veste?“
- „Din rezboiul vr'o veste bună
„Pân' acuma n'avem încă;
„Noi trimetem ôste, ôste
„Și Curcanii ne-o mănâncă!..
- „Ce Curcani? de curci vi-i frică?
Ce? Vă temeți...?! Sînt cumplii?!..
„Să 'mă aducă aci Curcanii.
„Și-i mănânc eu singur fripti!...
„Ii mănânc, scii cum? De-odată,
„Cum cocoșu-o muscă 'mbucă!
„Să'mă aducă aci Curcanii,
„Voiu pe toți să mi-i aducă!
„Voiu pe toți, chiar ați ascultă,
„Dacă sînt așa cumplii,
„Să-i aducă aci și singur
„Să-i mănânc, pe dată fripti!...
.....
- „Și de unde sînt Curcanii?
„Te 'ntrebaî să 'mă spui, ce veste
„Ai aflat din câmpul luptei
„Și pe acolo ce mai este?...“
- „Pe acolo, dór ce să fie?...
„Sciu, că toți Mahomedanii
— „In Balcani se bat cu Rușii,
„Cu Români și Curcanii.“
- „Cum? Cu trei se bat de-odată?...“
— „Apoi, de, cu trei, veđi bine.“
- „Cum, cu Rușii, cu Români,
„Și cu alții mai cu cine?!...“
- „Cu Curcanii, Luminate,
„Dór de un cés mereu vă spun...“
- „Ce Curcani tot spui într'una?
„Ești întreg ori ești nebun?“

- „De!... Curcani...; căci dór Curcanii
 „Sînt amarnici, Luminate:
 „Uriași, la cap cu pene,
 „Dinți de fier, aripi în spate...“
 — „Cum? cu aripi și cu pene?!...“
 — „Da, cu pene adevărat!...“
 — „Bre, bre, bre! Și cum? De unde
 „Așa nēm s'a mai iscat?“
 — „De, pe cât ne spune Hogeă,
 „Despre acésta nu se scie,
 „Și Coranul nici o vorbă
 „Despre dîngii iar nu scrie.“
 — „Bre, bre, bre! Sultanul dîce,
 „Tot 'mî spuî de ei mereu,
 „Di s'aducă nisce haine
 „De Curcan, să vîd și eũ.“

Toți alérgă după haine. ca să 'mpace pe Sultan;
 Iar Sultanul în gând croiește numai haine de Curcan.

In sfîrșit trimisul vine

- Și Sultanul dîce 'ndată:
 — „Aî adus întreg tacâmul?
 „Pune-l jos și mi-l arată!
 „Adă 'ntâiu să vîd gherocul“;
 Dîce dînsul. „Pune-l ici!“
 Aștepta să vadă-un spențer,
 Cum aũ Turcii cei calici;
 Inșă iată 'n loc do spențer
 Pân' la briũ, de-abea cu greũ,
 O manta î-arată, mare,
 Lungă cât un antereũ.
 — „Bre, dar lungi mai sînt Curcanii!!
 „Dacă 'n gheroc sînt atât,
 „Apoi cu șalvari, cu fesul
 „Vor mai fi atunci... cât?!...“

-
 „Adă acum șalvarii!“ dîce;
 Dar cînd colo ce șalvari?!...
 Nu's șalvari ca toți șalvarii:
 Vede craci cumplit de mari;
 Căci erau itari de acéia,
 Albi, țesuți la noi, din lână,
 Cum se pórta prin Moldova,
 Increțiți și strânși pe vînă.

„Bre, bre, bre!“ mai ȃice dînsul,
 Turburat cumplit în gînd :
 „Adă acum aci și fesul,
 „Să le vîd pe tîte 'n rînd.
 „Haide 'ntinde acum șalvariî
 „Și-î întinde cît de bine.
 „De la ei în sus gherocul
 „Mi'l așadă, așa cum vine ;
 „Iar de-asupra unde-î capul,
 „Cum aice capul nu-î,
 „Ca să pară-un om aeve,
 „Curcânescul fes să'î puî!“

La poruncă, hai, supușii, ea să 'mpace pe Sultan,
 Pun mantaua jos, ițarii și căciula de Curcan
 Și urzese o matahală lungă chiar de negîndit,
 De rîmîne, cînd o vede, biet Sultanu încremenit :

— „Aî ! Alah, oftéză dînsul,
 „Lungî în gheroc și 'n șalvari !!
 „O fi fost Prorocul mare,
 „Dar Curcanii încă's mari !!“

Iar privind așa pe gînduri
 Dintr'odată ȃice : „Vrîu
 „Să'mî aduceți cît mai grabnic,
 „Ca să vîd Curcani și eu.
 „Să'mî aducă toți Curcanii,
 „Cum sînt dînșii de cumpliți,
 „Să'mî aducă toți Curcanii,
 „Să'î mînînc aicea fripți !“

La poruncă'î toți se 'nchină, și vr'un pașă saũ beșlégă
 Intr'un suflet plécă 'ndată, cercetéză curtea întregă
 Și'n curînd vestese Sultanul, că 'ntr'o clipă o să'î vie
 Opt Curcani, ce sînt acolo prinși de mult din bătălie.

Deci Sultanul ia ciubucul
 Și mai cere și-o cafea,
 Și s'așeđa să'î aștepte,

Stînd grecesce pe saltea.

Vrea Curcani Sultanul nostru, și Curcanii vin acum,
 Cu căprarul lor, toți șapte, câte-doi, de rînd pe drum.
 Vin pe drum. Căprarul însă, de pe cînd chîar a plecat,
 Li'a fost ȃis :

„Băeți, acuma mergem fașă la 'mpêrat.

„Să luăm dar bine aminte, datorია noastră, sciiți :
„Când vedem pe vr'un mai mare să'i strigăm pe loc : *trăiți!*
„Să cătăm ș'acuma dară, cum ostașilor lie-dat,
„Să strigăm : *trăiți!* dar tare, cum se cade la'mpërat.“

Ajungând, deci, la Sultanul, cum Sultanul bea cafea,
Ei se'nșiră iute în față'i și pe când el nici gândea,

Intr'un glas cu toții strigă :

Să trăiți! așa virtos,

Că se duce, hai, Sultanul

Cu cafea cu totul jos.

„Vai! Alah! răcnesce dânsul,

„Săriți toți, lăsați Balcanii,

„Veniți grabnic toți aice :

„Mă mănâncă fruct Curcanii ! !...“

Th. D. Speranția.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor spune pe scurt cuprinsul acestei bucăți.
- 2) „ „ scôte, din această bucată verbele și vor arăta în ce mod sînt. (De la . . pênă la . .).
- 3) Scolarii vor arăta tot ce sciũ despre verbele aflate.
- 4) „ „ spune unde s'a întrebuițat semnele întrebării.
- 5) Scolarii vor recita această anecdotă pe roluri

Exerciții de ortografie.

Sunetul derivat á (î, ê).

(A se vedea gramatica de cl. III-a și VI-a primară).

Exerciții.

Din anecdota : „Curcanii“ școlarii vor scôte pe 3 colone

- 1) cuvinte cu á ; 2) cuvinte cu î și 3) cuvinte cu ê.

Verbele după formă și înțeles.

Cele 4 Conjugări. Conjugarea I activă.

(A se vedea gramaticile de cl. III și IV primară).

Pentru Exorciții.

Fragment din „Vecinii“.

(Nuvelă de *Ion Slavici*. Slavici s'a născut în Transilvania la anul 1848. Nuvelist distins, el își alege subiectele din popor, din viața țeranilor și le dă o formă ușoră și atrăgătoare. A scris și comedii).

FRAGMENT.

..... Era linisce în odaie, dar lumânarea mai ardea:

El deschise încet ușa.

Dormeauă cu toții,—Dorin lângă Agata, Bocu și Ermil în alt pat, iar Cecilia pe divan.

Bătrânul făcu fără de voe un pas înainte.

Era atâta sfințenie în răsufierea lină a acestor ființe, care aș deschis inima lui, încât el se opri cuprins de sfială și făcu de cinci ori una după alta semnul crucii.

Dându-se unei porniri ivite fără de veste în sufletul lui, el înainta în vârful degetelor până la divan, se uită cât-va timp dus la fața senină a copilei adormite, apoi se plecă și i s'ărută fruntea—cum creștinul evlavios s'ărută icóna Maicii Preacurate.

Nu mai putea: par'că n'avea să'i mai vadă; trebuia să'i s'ărute pe toți.

Când se opri însă la patul, în care dormea Agata, el se opri cu inima încleștată: grozav îi era de dragă femeia acésta, care semăna cu mama lui!

S'ărută copilul de lângă dēnsa, dar, simțind renfierea ei pe obrajii lui, el se retrase și luă lumânarea, ca s'o pună la adăpost, în dosul sobei, de unde ia nu bătea în ochii celor adormiți.

În ușă se mai opri o dată, apoi ridică ochii spre cer și întorse umilit în jețul lui.

Din ce mai obosit și mai stăpânit de somn, el se scia pe sine, dar nu se mai simțea și se mișca din când în când, ca să se încredințeze óre-cum, dacă mai e, în adevăr, așa cum se scia, ședând în jeț și cu mânilor încopciate pe pept

Și iar le vedea tóte că un nesfârșit tot-deauna într'o singură clipă. Se vede el însu-și pe sine în sania trasă de caii lui peste zăpada cea albă, de parte pe la Cotroceni, spre Șatul Nou. Se duce la cărămărie, ca să alégă el însuși materialul. pipăind cu mâna lui fiesce-care bucată, și aude că 'n aievea sunetul curat al cărămidei bine arse și sănătoșe. Vede apoi lungul șir de care trase de bivoli coborând délul, intrând în curtea cea mare, — se vede pe sine cu bidinéua 'n mână, stropind varul cel alb peste cărămida cea roșie. Apoi, primăvara. se alcătuiesc schelele, se urcă zidarii și salahorii, se ridică zidurile, una câte una se înalță casele și grădina cea mare se umple de lume, femei și copii, și pretutindenea se ivesce Agata cu copiii ei, Călin, care alérgă schiopătând de ici până colo, Bencescu, care dă sfaturi, Falangiu, care zâmbesce, Ghiță, care se bucură, că toți cumpără din colț de la „Pisică“. — Și vedând. mereu face socotélă, mereu se têrguesce, mereu bagă de sémă, ca să nu fie înșelat, căci are mult, dar nu destul, — mereu chibzuiesce, cum să mai sporéscă și să mai adune — O! Dómne: ce'l aștepta pe el! — ce viață plină acum la bêtănêțe!

În crêpatul zorilor de ȝi Agata se deștéptă speriată din somn. Se visase în casa de pe maidan, și zidul despre-intrare par'că se dărâmase.

Ea sări din pat, se îmbracă cu grăbire și trecu în odaia de alături.

Dormiau amândoi lin, adânc și dulce. Ea nu putu cu tóte acestea să se stăpânéscă și, apropi-

indu-se în vârful degetelor de pat, atinse cu mâna obrazii soțului său și grăi încet: „Tânase!“.

El deschise ochii, se uita speriat la ea, apoi privi împrejur ca omul, care, deșteptat din somn, nu poate să-și dea samă unde se află.

„Cum te simți? — întrebă ea.

„Bine, de tot bine! — răspunde el. — Tare bine mă simt! — Ce face bătrânul?“

„Dorme“, — dispuse ea încet.

Ședând în jeț, cu mâinile încopciâte pe pept și cu capul plecat spre stânga, bătrânul dormia resuflând ușor, și atâta seninătate era în fața lui, încât Agata ar fi voit să fie singură cu dînsul, ca să cadă în genunchi la picioarele lui. — Era ca mort.

„Agato!“ — strigă el de o dată și ochii mărunți se deschiseră mari, ca să cuprindă dintr'o singură privire lumea întrégă.

Era în acel „Agato!“ o chemare atât de stăruitoare, încât d-l Călin se ridică fără de veste și se pomeni ședând în pat, iar Agata se întorse și cădu în genunchi la picioarele bătrânului.

El îi apucă capul cu amândouë mâinile, privi lung și lăcrămând în fața ei, apoi o sărută pe frunte și grăi încet, ca din altă lume:

„Pórtă grijă de copiii tēi și păzesce-i să nu intre în vrajbă cu lumea!

Grăind aceste, el cădu iar înapoi.

„Numele meu,—grăi,—să nu-l puneți acolo sus!“

Apoi ochii lui iar se nchiseră și resuflarea i se curmă în vreme ce Agata stetea ca înpetrită în genunchi la picioarele lui și cu buzele pe mâna lui acum răcită.

Exerciții

Din bucata de mai sus, scolarii vor alege și vor scrie pe caete:

1). Verbele active de conjugarea I și II-a punându-le la Infinitiv.

2). Verbele active de conj. III și IV, punându-le la infinitiv.

3). Verbele active de conj. I, arătînd în ce mod, timp, număr și persoană sînt.

4). Scolarii vor conjuga pe caete vorbele: a strica, a lumina, a călca etc.

Exerciții de limbă.

Verbe derivate de la substantive și adjective.

Sufixele *ez* și *esc*.

(A se vedea gramat. de cl. III și IV).

Exerciții.

1). Din bucata: „*Vecinii*“ școlarii vor scote verbele derivate de la substantive și adjective, cu sufixele: *ez* și *esc*.

2). Scolarii vor forma singuri verbe de la substantive și adjective prin ajutorul terminațiilor *ez* și *esc*.

Exerciții de ortografie.

Apostroful.

(A se vedea gramaticile de clasele III și IV-a primară.

Exerciții.

Din anecdota „*Curcanii*“, școlarii vor scote cuvintele în care se găsește apostroful și vor arăta în loc de ce e pus.

Conjugarea II-a activă.

(A se vedea gramatica cl. III primară).

Pentru Exerciții.

+ Fragment din „*Pétra-Arsă*“.

POVESTILE PELEȘULUI de *Carmen Sylva*.

Se întindea în mîrgul serei câmpul de bătae; mii de morți se vedeau risipiți, cai se rostogo-

liau dându-și sufletul, alții, cu capul la pământ, schiopău de colo până colo. Oastea era tăbărâtă în jurul unor mari focuri de bivouac, și nimeni nu mai asculta la vaetele cari veniaū de pe câmpul de bătae. O formă înaltă de femeie se strecură singură pîntre rîndurile celor cari zăceau, după ce străbătuse tot lagărul, întrebând de Tănase. Fără de sfială se apropia de prieten și de vrăjmaș, dând să bé la unul ori la altul, și privia bine pe cei morți. Venise de tot nóptea și luna lumina acum gróznica câmpie. Mereu umbla fata de colo până colo, îngenunchind când aici, când dincolo, sprijinind de peptul ei capul vre-unuia, care 'și da sufletul și cătând, pe trupuri gróznic schilodite, de nu se găsesce un inel și o iconiță la gît. Numai o dată se dete cu desgust înapoi când văzū niște femei, cari despoiaū un mort, și auđi trosnind oasele degetelor din cari smulgeaū inelele. O luă la fugă, însă se întórse iarăși înapoi și cu témă se uită la mort.

Intregul lagăr căduse în adormire, și Păuna tot rătăcia încă în lumina lunei pe câmpul de bătae. Din când în când ea chema încet: Tănase! A-de-sea 'i rărăspundea un gemét; dar întristată ea scutura din cap după ce dase să bé suferindu-lui. Incepuse să crape de ژیوă și lumina lunei se făcu mai sarbădă, d'odată, vede ceva lucind, și când se apropie, dă de un mort, aprópe desbrăcat, dar care cu mîna la care se zăria un inel strînsese așa de tare un lucru ce-i atârna de pept, în cât se vedé că fusese peste putință a-i descleșta degetele. Păuna își recunoscū inelul. „Tănase! și cu acest țipét ea căđu lângă mort a căruí față, înecată în sânge, abia se putea deosebi, După puține momente Păuna 'și veni în simțiri-atunci se puse a spēla față iubită și o podidira la

crimile când vădu că amândoi ochii și nasul priimiseră o groaznică tăetură, dar văzu însă că sângele începe iarăși să curgă. Acum era sigură că iubitul ei încă nu murise, și se grăbi a-i răcori buzele dându-i să bé, și a-i lega rănile cu ștergarul ei. Un lung suspin eși din peptul lui, și când auzi că-l strigă pe nume, ridică mâna și pipăi fața lăuneii. „Păunica mea țise el cu glas ce abia se auzia. „lasă-mă să mor aici, sînt orb, de „ce mai sînt eu bun pe lume!“

— „Nu, nu, strigă Păuna, ești logodnicul meu „iubit și vrînd D-șeu, bărbatul meu, în` curînd! „Dar tacî acum! tacî!“

Multe și lungi septemăni trecuseră din acea dimineță, septemăni în cari Păuna nu se mișcase și și nópte de lângă patul lui Tănase, și neobosită l` îngrijise. Intr'o zi ómenii din sat vedură venind drumul doi călători: un orb în manta soldătescă, cu crucea de onóre pe pept, și o fată care l` ducea de mână și cu suris vesel țicea către trecători: „Iată-mî logodnicul: Un vitéz, ve„deți semnul pe pept!“

— „Și pe obraz!“ adăogă Tănase suspinînd. Nici odată nu fusese nuntă așa de mare; de aproape și de departe se adunase lumea și căia pe Păuna cea frumósă care lua pe orb. Ea însă era veselă și rîdea tuturilor țicînd: „Sînt mîndră! am „un vitéz de bărbat! și slavă Domnului că sînt „voinică și pot să muncesc pentru amândoi!“

Muntele însă pe care lumea l` văzuse arînd, se numi Pétra-arsă, căci ciobanii și vînătorii cari urcaseră după capre negre jurară că aũ găsit acolo stânci prefăcute în cărbuni.

Exerciții

1). Din bucată de sus școlarii vor scote verbele de conjugarea II și vor arăta în ce mod, timp, număr și persoană sînt.

2). Școlarii vor conjuga : a vedé, a bé, a sedé.

Exerciții de punctuație.

Semnul exclamării.

(A se vedea gramatica de clasa III și IV-a primară).

Pentru Exerciții.

de citit, analizat și recitat.

POESIE POPULARĂ.

OPRIȘANUL.

I

Colo 'n Țara muntenească,
Țară dulce românească
Ca și cea moldovenească,
In oraș la București
Sînt curți nalte și domnesci;
Iar în curți, o sală mare,
Unde șede la prîndare
Mihnea Vodă cel cruntat
De boeri înconjurat.
„Boeri mari, boeri de rînd!
(Ți-a Domnul închinînd)
Toți mâncați, cu toți beți
Și cu bine petreceți;
Numai unul poftă n'are
De bîut și de mîncare,
Cantar, slutul, armaș mare!
Ori bucatele nu'i plac,
Ori de noi nu'i este drag!“
Boerimea 'ncet ridea,

Iar Cantarul rîspundea :
„Ale! Dîmne Mihnule,
Mihnule netihnule!
Ale! tu stăpînul meu,
Lumina-te-ar Dumneđeu!
Bucatele tale 'mi plac
Și de ôspeți îmi e drag,
Dar unde s'a pomenit,
S'a vedut și audit
Două săbii într'o tēcă
Doi Domni în țară săracă ?
Măria ta 'n București,
Oprîșanu 'n Stoenesci ?
Ce-am vedut la Oprîșanu
N'am vedut nici la Sultanul,
Că el are 'n cîmp la sîrce
Mii și sute de miîre...
Es în vară fătătore;
Berbeci are sute 'ntregi

Cu codile pe telegi,
 Și ciobani tot înarmați,
 Cu postavuri înbrăcați
 De nu crești că sint ciobani,
 Ci chiar neoși Căpitani.
 Nu'mi e ciudă de asta,
 Cât mi-e ciudă de alta;
 Oprisanul încă 'și are
 Herghelii în număr mare,
 Două, trei, cinci mii de epe
 Tot alese și sirepe,
 Pintenóge la piclóre,
 Cu cergi albe pe spinare
 Și cu doi mânzi fie-care.
 Nu mi-e ciudă de asta
 Cât mi-e ciudă de alta:
 Oprisanul are 'n sat
 Ogari, copoi de vânat,
 Cu sgărđi late, țintuite,
 Pe la margini poleite,
 Și mai are grajduri mari
 Cu cinci-șeci de armăsari,
 Jumătate arăbesci
 Și ceilalți moldovenesci!
 Nu'mi e ciudă de asta
 Cât mi-e ciudă de alta:
 Scutariul lui Oprisan
 N'are față de țeran;
 Pe deasupra'i cu suman
 Dar pe trup are caftan,
 Și cărligu-i de scutar
 Nu'i de alun, nici de stejar,
 Ci de aur tot sêpat,
 Cu petre scumpe lucrat,
 Și 'n vârful cărligului
 Sub mâna Scutariului
 Este-o pêtră nestimată
 Ce plătesce lumea tótă.
 — De'i așa, cum dici Cantare,
 Lasă prândul, sai călare
 Și 'ntr'o fugă să te duci
 Pe-Oprisanul să'l aduci
 Cu tóte podópele,

Cu tóte averile
 Să'si dea socotelile?"
 Ast-fel D-nul porunca!
 Cantar vesel se ducea
 La cel sat, în Stoenesci.
 Unde sint averi Domnesci.
 El acolo cum venia
 Cu scutariul se 'ntálnia
 Și porunca'i arêta
 Și din gură cuvînta:
 „Mihnea-Vodă 'n Bucuresci
 Face praznice domnesci;
 Toți boerii credincioși
 Și de pace bucuroși,
 Lângă Domn s'au adunat
 Și pahare-au închinat.
 Numai unul n'a venit,
 Oprisanul cel vestit!
 De'i vrăjmaș și om de cêrtă,
 Mihnea Vodă acum îl ertă.
 Și'l poftesce ca să vie
 Ca un frate, la Domnie!"

II

Oprisanul, credincios
 Și de suflet omenos,
 Se pornia din Stoenesci
 Ș'ajungea la Bucuresci
 Nóptea pe la cântători,
 Pân' a nu rêsări zori.
 Mihnea Vodă adormit,
 Dormia pe-un pat aurit,
 În cameră 'ntunecată
 Tot cu șaluri 'mbrăcată.
 Dar de-odată se trezia
 Și la slugi așa grăia:
 „Slugi, aprođi. copii de casă!
 Voi dormiți și nu vê pasă.
 Sórele c'a rêsărit
 Și pe mine m'a trezit.
 Dar voi ore nu gândiți,
 Când în somn vê leneviți,
 Că am Țară de domnit,

Judecați de săvârșit
 Și boeri de boerit ?
 Toți aprozii se treziau
 Și lui Vodă răspundeau :
 „Rămâi, Dómne, liniștit
 Sórele n'a răsărit,
 Dar în locu-i a sosit
 Oprîșan din Stoenesci
 Cu averi împărătesci ;
 El în curte a intrat,
 De zăbrea a aninat
 Un cărlig de împérat.
 Cu petre scumpe lucrat
 Ce luresce ca un sóre
 Intr'o ți de sərbétó:e.“
 Mihnea Vodă se scula,
 Fața albă își spéla
 Barba négră și pepténa
 La icónă se 'nchina,
 Apoi el se inarma
 Și pe Oprîșan chema !
 „Oprîșan din Stoensci
 Cu dreptul să ne grăes i :
 Ce-ai făcut de-ai adunat
 Averí mari de împérat,
 În cât nu numai averi
 Dar ai și scutari boeri ?
 — Dumneđeú mi-a ajutat !
 Și eú mi le-am adunat
 Din darul sfinției sale,
 Din mila Máriei tale !
 — Nu'l crede-, Mária ta !
 (Cantariul atunci striga).
 El mie s'a láudat,
 Că avere-a adunat
 Numai din puterea lui,
 Nu din mila Domnului.
 Dar n'am ciudă de asta,
 Cât am ciudă de alta :
 Oprîșanul mi-a spus mie,
 Că astéptă ca să'i vie
 Firman de la 'mpărăție
 Să te scótă din Domnie.“

Mihnea Vodă se 'ncrunta
 Și din gură cuvînta :
 „Până a veni firmanul
 Péră întâiu Oprîșanul !
 Jos la pórtă să îl duceți
 Și capul să i-l tăeți !“
 De vrájmaș ce mult era
 Armașul se bucura,
 Ca o fiară se-arunca.
 Pe Oprîșan l-apuca
 Și pe scări îl îmbrância
 Și la mórte mi-l ducea !
 Când la pórtă frate, iată,
 Un rádván că se arată
 Tras de șése telegari,
 Negri, ageri armăsari
 Cu cođi lungi și cóme mari.
 Iar în întru, o bétránă
 Cu-o icónă sfintă 'n mână
 Și cu haine mohorite
 Și cu pletele albite.
 Pe Oprîșan cât ea 'l vedea
 Sus la Domnul se ducea
 Și 'n genuchi trupu 'și frâncea
 Și grăind amar plâncea :
 „Alei, Dómne, fátul meú
 Nu te ierte Dumneđeú
 Să omóri pe Oprîșanul
 Că'i peri până la anul ?
 Scii tu, Mihneo, orí nu scii
 Că 'n ziua Sfintei Marii
 Era, Dómne, ca să'ți vie
 Firman de la 'mpărăție
 Să te scótă din Domnie ?
 Ș'aveai parte de firman
 Făr' de bietul Oprîșan
 Care 'n cale i-a eșit
 Și 'ndérépt l'a 'napóiat
 Dáruind chiar pe vizir
 Cu-armăsari de la misir,
 Și cu pungi de bani o mie
 Să te lase pe Domnie !“
 Oprîșanca nu sfârșea,

Mihnea 'n curtea lui eșia
 Poruncind la toți să sae
 Pe-Oprișan să nu-l tae.
 Dar Cantar, Armașul mare,
 Iși făcuse răsbunare ;
 Și capul nevinovat
 Zăcea 'n țărână aruncat
 Lângă trupul răsturnat.
 Vai de omul cu păcat
 De păcat e alungat

Și nu putea fi scăpat !
 Vindătorul de Armaș
 Fiară crudă, om pismaș
 Fost-a gol legat la sóre
 Și de mâni și de piciora ;
 Gol legat de cođi de epe.
 De patru iepe sirepe,
 Care când se opirtiră.
 In patru părți se izbiră
 Și'n patru îl despărțiră !

V. Alexandri.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor spune coprinsul acestei bucăți.
- 2) Scolarii vor arêta unde s'a întrebuintat semnul exclamării (mirării) și al întrebării.
- 3) Scolarii vor scôte verbele de conj. I și II-a.
- 4) Scolarii vor învăța să reciteze acéstă poesie.

Conjugarea III și IV-a a verbelor active.

(A se vedea gramat. de cl. III și IV-a prmară).

Pentru Exerciții.

Fragment din

IÓN VODÀ CEL CUMPLIT.

§ 44.

Rămas numai cu infanteria, Cozacii și glóta ;
 perdênd o aripă întregă ; părăsindu-l ori-ce speranță,
 ori-ce posibilitate de victorie ; ce óre mai putea
 întreprinde Ion-vodă ?

În acest moment i se arêta la lumină tótă mărimea
 de suflet.

El ar fi putut să'si salve propria sa vieță.

Străvestit într'o haină țărânescă, încălecând pe

un mândru cursier domnesc, nimic nu era mai lesne decât a eși pe din dosul armatei, a ocoli lacul Cahulului în direcțiunea Prutului, pe unde nu pătrunseseră încă inamicii, a trece în Moldova și a fugi de aci în Polonia, recurgând acolo la ospitalitatea lui Laski sau a principelui Ostrogski.

Cine scie dacă, în cursul timpului, el nu se va fi reconciliat cu Pórta Otomană?

Cine scie, dacă nu va fi adus din Polonia, ca Lăpușnéul sau ca Despota, o nouă armată, cu care să'și recucerescă țara. . . .

Ei bine! aceste impulsuri egoistice, de și au putut străbate în peptul unui Pompeiū sau Carol XII, totuși nu'și găsiră loc în sublimul cuget al lui Ion-vodă!

A scăpa rămășițele armatei moldovene fără a se gândi un minut la sine însuși; sau dacă nu, apoi cel puțin a peri cu glorie de'mpreună cu iubita patrie . . . numai una din aceste două putea alege restrănepotul mumei lui Ștefan cel Mare, care învăța pe fiii săi, că *pasérea în cuibul său pere!*

§ 45.

Tătarii, împinși de nenfrânata lor lăcomie, purceseră în gónă după împrăștiata cavalerie, compusă din boeri și boerinași, adică mai bine ȳicând, din blane de samur, din sabii cu petre scumpe, din lanțuri de aur, din pungii cu galbeni. . .

Acéstă capitală imprudență eliberând de o cam dată spatele armatei moldovene, Ion-vodă, — minte limpede în împrejurări turburi, — se grăbi a profita de greșala vrăjmașului.

El descălecă de pe cal, pedestresce pe Cozacii, grupéză glóta cu infanteria și, strigând cătră eroicele resturi ale oștirii sale: „Fraților! cađă

capul meu unde vor cădea capetele vóstre!“ — face un atac atât de furibund, în cât apucă de la Turci artileria lor, o strică pentru ca să nu le mai pótă servi, și 'i lasă înlemniți de ameteală și uimiți de admirațiune!

Cu propriile sale mâne, în furia aceluï moment suprem, el trase din mijlocul păgânilor un tun de cele mari: atât de colosală fu puterea fizică a acestui Ercule român!

Apoi formând o compactă nestrăbătută colónă, Moldovenii se retraseră până la apropiatul munte, pe vârful căruia fumegaú ruinele satului Roșcanii, ars cu câte-va minute mai 'nainte de cătră urdiele tătare!

B. Petriceicu Hasdeu.

Exerciții.

Din bucata de mai sus scolarii vor scóte :

- 1) Verbele de conjugarea III și vor aréta în ce mod, timp, număr și persónă sînt.
- 2) Verbele de conjugarea IV.

Exerciții de ortografie.

Ortografia verbelor terminate în *î-îre* și *îú*, în *ez* și *esc*.
(A se vedea gramaticile de cl. III și IV primară).

Exerciții în clasă și acasă.

Din bucata „*Pétra-Arsă*“ de la pag. . . seolarii vor scóte :

- 1) Verbele în *î-îre* și vor aréta cum se scriú.
- 2) Cele în *îú* " " " " " "
- 3) Cele în *ez* " " " " " "
- 4) Cele în *esc* " " " " " "
- 5) Scolarii vor conjuga urmátóarele verbe : a urí, a muia, a lucra, a citi.

Exerciții de Dictando.

Țăranul Român (urmare).

Cine a văzut o horă veselă învârtindu-se pe érbă la umbra unui stejar, sau danțul vestit al călușerilor, sau muntenésca sau voinicésca, și s'a putut opri cu sânge rece în fața acelor veselii ale poporului, atât de vii atât de caracteristice?

Și mai cu sama care țăran român nu ș'a dorit patria cu lacrimi, când s'a găsit în străinătate? Și care Român nu se simte pătruns de o jale tainică și nesfârșită, când aude buciumul și doinele de la munte?

O! trebuie să nu aibă cine-va nici o scânteie de simțire în inimă, pentru ca să nu se înduioșeze la privelisea patriei sale și să nu iubescă pe frațele său, poporul român! Aruncă-ți ochii tăi la ori-care Român și'l vei găsi tot-deauna vrednic de figurat într'un tablou. De va ședé lungit pe érbă la pôlele unui codru, de va sta în picioré rezemat într'un toég lângă o turmă de oi, de va sălta în horă vesel și cu pletele în vînt, de se va coborî pe o cărare de munte cu durda sa pe spinare; de se va arunca voinicesce pe un cal sêlbatic, de va cârmui o plută de catarguri pe Bistrița ș. c. l.; ori-cum îl vei privi, fie ca plugar, fie ca cioban, fie ca poștaş, fie ca plutaș, te vei minuna de firésca frumuseță a posei lui, și te vei încredința, că un zugrav n'ar puté nicăerea să 'și îmbogățescă albumul mai mult și tot odată mai lesne, de cât în țările noastre.

Veđi-l pe Român, când vine primăvara, cum i se umple sufletul de bucurie, cum îi cresce inima în pept ca frunza în pădure, cu câtă mulțumire el cată la noua podóbă a naturii ce acopere locul

nascerii sale, cu câtă veselie el vede luncile înverdate, câmpiile înflorite, holdele răsărite!

Românul se renaște cu primăvara, el întinerește cu natura, căci o iubesc cu totă dragostea unui om primitiv. De aceea și toate cântecele lui încep cu *Frunză verde*. Lui îi place să se rătăcească prin codri, îi place să pocnescă și să cânte din frunze, îi place să și pue flori la pălărie, să asculte cântecele paserilor și să dică atunci câte o doină de jale, de dragoste sau de hoție. Pentru dînsul primăvara este un timp de simțiri puternice și ademenitoare. Și desimea înverdită a codrilor, prin care șerpuesc și se perd tainice poteci, deșteaptă în inima lui un dor ascuns de voinicie și îl îndemnă a dice :

Frunza'n codru s'a 'ndesit,
Sufletu-mi s'a răcorit!
Haï voinice la ponóre,
Pân ce-i érba crudișóră,
Unde calci,
Urmă nu faci;
Unde șeđi,
Nu te mai veđi.

V. Alexandri.

De lucrat. 1) La dictarea profesorului, scolarii vor scrie bucata de mai sus.

2) Scolarii își vor corija unii altora greșelile prin schimbarea de caete.

3) Scolarii vor corija singuri greșelele după carte.

Conjugarea Verbelor Unipersonale.

(A se vedea gramatica de clasa IV-a primară).

Pentru Exerciții. de analizat și recitat.

Din *Grigorie Alexandrescu*, născut în Târgoviște, la anul 1812. A fost cât-va timp Ministru sub Cuza. Poet și fabulist neîntrecut, el biciuiesce strașnic moravurile politice stricate din timpul său. Acestă îndrăsnelă Alexandrescu o plătesc cu închisoarea cum se întâmplă cu toți oamenii mari, patrioți din acea epocă, între care se număra și Bălcescu (A murit la 1885 de apoplexie).

DREPTATEA LEULUI.

* *de citit*

Leul de multă vreme ridicase oștire,
Să se bată cu riga ce se numia Pardos,
Căci era între dinșii o veche prigonire
Și gâlcevire mare, pentru un mic folos.
 Vreaū, adică, să scie,
 Cui mai mult se cuvine
 Să ție pentru sine,
 Un petec de câmpie
Și un colț de pădure, de tot ne 'nsemnător,
Ce despărția ținutul și staturile lor.
Acum sânge mult curse, și multe luni trecură,
 Făr'a se putea sci,
 Cine va birui,
 Elefantul năsos
 Și bivolul pieptos,
 Cu lupul coddă-lungă,
 Multe isbîndi făcură.
Fieși-care tulpină era plină de sânge,
Ici se vedea un taur jumătate mâncat;
Lângă el un tovarăș ce sbiără și îl plânge;
Colo, un porc sêlbatec fără două picioare;
Și mai la vale vulpea, se tăvălesce, móre,
Oftând după curcanii ce încă i-au scăpat;
Iar mai vrednic de jale era vitézul urs,
De două corne gróse în inimă pătruns.
Leul, vedând că lupta nu se mai isprăvesce,
Trimise la maimuța, vestită vrăjitoare,

Ce spun că scia multe și că proorocia
 Întâmplările toate, după ce se trecea.
 Trimise, dic la dînsa, să'i facă întrebare,
 Cum pôte să ajungă sfârșitul ce dorește.
 Ea se puse pe gânduri, tuși, apoi răspuse,
 Rodînd cu mulțumire darurile aduse:
 „Ca să pôtă împêratul lesne să biruéscă,
 „Trebue să jertfescă
 „Pe acel ce în ôste e ca toți mai tare
 „Mai vestit în rêsboe, mai vrednic și mai mare.“
 Auînd astea, leul strânse a sa oștire:
 „Lighionelor“ dîse, „viu să vë dau de scire,
 „Că astăzi, din noi unul trebue să murim:
 „Așa va proorocul. Rêmâne acum să scim,
 Cine este mai tare,
 „Cât pentru mine unul, cum vreți... dar mi se pare
 „Că nu prea sînt puternic' căci pățimesc de tusă.“
 Vulpea era aprôpe: „Ce-are a face!“ răspuse,
 „Înălțimea ta ești
 „Orî cât de slab poftesci.“
 „Dar și puterea nôstră
 „E destul de prôtă,
 Strigară tigrii, urșii, și cu un cuvînt toate
 Lighionele-acelea ce erau mai cocoțate.
 — „Nu rêmâne 'ndoelă.“ le rêsponse împêratul.
 Epurele sârmanul — cređ că-l tragea păcatul
 Sau păcate mai multe,
 De moșii lui făcute,
 Veni să și dea părerea. Dar toți, cât îl zăriră,
 Asupra-i năvaliră.
 „Ia vedeți-l!“ strigară. „cu bună încredințare
 „El este cel mai tare!
 „S'ascundea urechiatul, și nu-i plăcea să móră,
 „Ca să ne facă nouë biruința ușoră!
 „Pe el, copii! Luați-l; el are să 'mplinéscă
 „Ce ne-a dîs proorocul, din porunca cerésca!“
 Căniî atunci săriră
 Și în grabă țil jupuiră.

Se află vre-o țară unde, l'asa întîmplare
 Să se jertfescă leul? Nici una mi se pare.
 Nu știu cum se urméză, nu pricep cum se pôte,
 Dar vëđ că cei puternici, orî unde au dreptate.

Exerciții.

Din această bucată scolarii vor scóte verbele unipersonale și vor arăta în ce mod, timp, număr și persoană sînt.

Verbe ajutătore (auxiliare).

(A se vedea gramat. de cl. III și IV-a pag...).

1) *A fi—fire.*

De lucrat. Scolarii vor conjuga pe caete acest verb.

2) *a avé—avere.*

De lucrat. Scolarii vor conjuga pe caete acest verb.

3) *a voi—voire.*

De lucrat. Scolarii vor conjuga acest verb.

Pentru Exerciții.

Cuvîntare.

Ținută la 24 Ianuarie 1850, în adunarea electivă a Țării românesci, înainte de votarea Domnului.

(de Vasile Boerescu, mare patriot român, fost orator distins; de mai multe ori Ministru, deputat etc. Lui se datoresce în mare parte alcătuirea legiurilor țării noastre).

CUVÎNTAREA.

Pentru ce sîntem împărțiți în două câmpuri?
 Pentru ce ne numim *noi* și *voi*? Aă nu sîntem
 toți Români? Aă nu avem toți aceeași patrie?
 Aă nu sîntem toți fiii același nume? Pentru ce
 să ȳicem *noi* și *voi*? de ce să nu ȳicem *noi Români*?
 Nu avem toți aceeași amore, nu simțim toți aceleași
 sentimente pentru mama noastră comună?

Care este cauza divisiunii noastre? Care este mărul de discordie dintre noi?

Acest măr de discordie, să nu 'l ascundem: el este Domnia. Cine va fi Domnul? Fie-care 'și are convicțiunile sale, fie-care 'și are simpatiile sale personale; fie-care din noi crede că țara sa va fi mai fericită având de Domn pe cutare și pe cutare. Dar discordia există, căci nu toți cugetă asemenea. Dinastă discordie, rezultă discreditul Camerii, discreditul nostru. Nimeni nu mai are credință la noi; anarhia nu e departe și inamicul e la porțile noastre. Cum să respingem pe străini? Făcând să piară discordia, făcând să piară punctul care ne desparte.

Noi declarăm că nu avem nici un candidat; Domnia-Voastră aveți vre-unul? Se poate. Insa nici unul din noi toți, nu cred că a venit aci cu hotărâre a face să fie candidatul său, cu orice preț. Toți sîntem Români și nimeni nu voesce răul țării sale; nimeni nu ar vroi ca candidatul său să ajungă la tron pe urme de sânge, sau sprijinit de străini. Ar fi o ofensă pentru Țară de a crede că ea a putut trimite la Cameră, asemenea omeni.

Ca să ne unim cu toții asupra aceluiași candidat este posibil? Cred că nu; fiind-că, am dis, fie-care 'și are credința sa. Dar a ne uni asupra unui principiu este posibil? Da. Asupra unui principiu ne putem uni; mai cu seamă când acest principiu este cel mai mare al naționalității noastre. Acest principiu este acela al *Unirii*.

Mulți din D-voastră, acum un an, au reprezentat țara la astă Cameră și au susținut cu căldură Unirea. Prințul Bibescu, fost Domn, a fost, între alții, cel mai elocuent și ardent apărător al Unirii. S'ar putea ore est-timp ca aste persoane să se contradică? Acesta nu se poate crede.

Să ne unim dar toți asupra principiului de Unire, asupra acestui mare principiu ce are să reînvieze naționalitatea noastră.

Să ne dăm mâna ca frații și să cugetăm că sîntem muritori, că avem să trăim câți-va ani și copii și stănepoții noștri aș să moștenescă un viitor glorios, creat de noi!

A ne uni asupra principiului Unirii este a ne uni și asupra persoanei ce reprezintă acest principiu! Astă persoană este *Alexandru Ión Cuza*, Domnul Moldovei.

Să ne unim ca frații asupra acestui nume și posteritatea ne va întinde mânele și conștiința noastră va fi împăcată, că ne-am împlinit cu religiozitate o datorie sfîntă.

Exerciții în clasă și acasă.

- 1) Scolarii vor spune coprinsul acestei bucăți.
- 2) Scolarii vor învăța să reproducă pe nevădute această cuvîntare.
- 3) Scolarii vor scôte formele verbului *a fi*, și vor arăta în ce mod, timp, număr și persoană sînt.
- 4) Apoi verbele *a avé* și *a voi* ca ajutătoare.
- 5) Scolarii vor scôte verbele *a avé* și *a voi* numai când servesc ca verbe predicative.
- 6) Scolarii vor conjuga în paralel aceste verbe ca ajutătoare și ca predicative.

Exercițiū ortografic.

Formele atone ale verbelor auxiliare.

(A se vedea gramatica de clasa III primară).

- De lucrat:* 1) Scolarii vor scrie pe caete aceste forme.
2) Scolarii vor căuta în bucata . . . asemenea forme.

Conjugarea Verbelor reflexive.

(A se vedea gramatica de clasa IV de autori pag. . . .).

Pentru Exerciții.

de citit, analizat, resumat și reprodus.

Sobieski și Plăeșii.

(de *Const. Negruzzi*, născut în Iași, la anul 1809. A fost poet și prosator mare. A tradus și cărți străine, destul de frumoase și interesante. Negruzzi e cel mai însemnat scriitor moldovean din timpul său).

SOBIESKI ȘI ROMÂNII.

Pe drumul ce duce către cetatea Neamț, pe la sfârșitul lui Septembrie 1686 se vedea o oște mergând. După un trup de lănceri ce deschidea marșa, urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi, apoi o ceta de ofițeri călări în fruntea cărora erau trei: unul în flăoarea vârstei, posomorât, gânditor, necăjit, și doi mai bătrâni. Tustrei, în haine poloneze. În sfârșit venea dușumul oștei: trăsuri, bagaje, pedestrași, șlăhtă popolită, amestecați, în neregulă, cu stégurile strânse, cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe față și cu durerea în inimă. Nu se auzea nici surlă nici dobă, numai tropotul cailor și pasul omenilor ce abia se mișcau; pentru că de zece zile caii n'au ros de cât cója copacilor și omenii s'au hrănit numai cu pome.

Și însă această oște în stare așa ticălosă, e aceea ce a înjosit de atâtea ori trufia Semilunii; iar acei trei fruntași ofițeri sînt Hatmanii Iablonovski și Potoțki și cel din mijlocul lor însuși Ion Sobieski, regele Poloniei.

Și cum să nu fie supărat și necăjit vestitul rege? El, Sobieski, fala Leșilor, eroul creștinătății, mântuitorul Vienii, să fie nevoit pentru a doua oră a da pas Turcilor, a se trage dinaintea Tătarilor și a Moldovenilor; a-și privi óstea ticăloșită de lipsa merindelor, horopsită de dușmani care îl urmază și fac pradă tot ce cade, tot ce rămâne; pe urmă; a nu întâmpina în drumul său de cât o fierósă pustietate!

Cum am ȓis, mergea încet și gânditor. Hatmanii lângă dînsul păziau tăcere, respectând apărarea sa de care ei se împărtășiau.

— Ce castel e acesta! întreabă Sobieski când, ridicând capul, zări pe sprâncéna délului, înălțându-se trufașă, dinaintea lui, cetățuea Neamțu. Cu bună sémă vr'un cuib al tâlharilor acestor de Moldoveni!

La vreme de răsboi, aici domnii Moldovei obicinuesc a-și trimite averile lor, răspunse Potoțki.

— Așa! Să mergem dar să'l luăm. Oh! voi să mi răsbun pe Cantemir, care mă înșală, și mă făcu să perd atăția viteji.

— Eū ași ȓice să lăsăm cetatea acesta, ȓise Iablonovski, și să ne urmăm drumul înainte. Avem tunuri de câmp, nu de asalt.

— Ba pre numele patronului meu! nu va ȓice lumea că o cetate s'a arătat dinaintea lui Sobieski fără a i se cuceri. N'avem tunuri? Vom lua-o dar cu mânilé

— Numele M. Tale e destul tun, ȓise Potoțki.

Trufia polonului măgulindu-se de această grósă lingușire, fața i se însenină la ideea unei isbânde atāt de lesnicósă, și îndată dete poruncă să se înșire óstea către cetate.

In cetățuie se aflau opt-spre-dece plăeși, trimiși

de ispravnicul de Neamțu pentru străjuire, în lipsa garnisónei care era la Fălciú pe lângă Domnul Cantemir, unde tábărâse armia turcésă. Cu câteva césuri mai 'nainte sosise un tînér plăeș al cărui cal asudat páscea, înșelat, troscotul ce crescea pe lângă ziduri.

— Mai bea o dușcă, băete, ȓise un bėtrán de care se vedea că ascultă toȓi, și ne spune ce ai mai vėđut la Iași?

— Ce să vėd, tată? Blestemăție! Târgul îi în jac. Leșii pradă și desbracă pe bieȓii ómeni.

— Ș'apoi ȓic că's creștini!

— Creștini! aú prădat bisericile și monastirile de odóre. Nu sciȓi încă? S'aú dus să ȓea pe sfinta de la Trisfetitele.

— Dómne feresce! ȓiseră plăeșii făcėndu-șii cruce.

— Așa, urnă tînėrul; eram acolo când a mers să ȓea racla Sfintei, dar călugărul simȓind a închis pórtă și n'a vrut să deschidă; atunci...

— Puiú de om călugărul! strigară ascultătorii.

Atunci Craiul lor a poruncit s'aducă tunurile ca să spargă porȓile; dar mai întăiú a trimis rėspuns călugărului care ședea în clopotniȓă să deschidă, orí face monastirea praf și pulbere.

— Auȓit-aȓi acolo lifta cea págână! și ce a făcut popa?

— El a rėspuns că nu se aștepta s'audă așa vorbă de la un împėrat care se ȓice creștin, și că M. S. îi mare și puternic, póte să facă ceea ce ȓice, dacá nu se teme nici de Dumneȓeu nici de s'ínȓii lui, dar el nu deschide pórtă, ci se îngropă sub zidurile bisericeii, și apoi lumea va judeca între d'insul, atát de slab și între M. S., atát de tare.

Auȓind aceste, Lėhul s'a făcut foc de mánie și

dase acum poruncă să împusce. când unul din hatmanii lui i-a ȝis nu sciũ ce. — Cum îmi spuneau ómenii, i-a ȝis că nu se cade să facă așa lucru, să strice casa Domnului și alte multe. Indestul că l'a înduplecat să dea pace bisericii.

— Și ce fac acum Leșii, la Iași?

— Este o sėptemână de când s'aũ dus, după ce aũ vėđut că nu mai aũ merinde pentru oști, și aũ percurs pe Bahluu în sus, gândind c'or găsi de tóte; dar acoloa să vedeți. Vodă din lagărul Turcilor cum a aũdit de acėsta a și pornit după dınșii un Mărzac c'o mulțime de Tătari și vr'o cincĩ stėguri de Moldoveni; iar mai întâiu a trimis pe loc pe Căpitanul Turculeț c'o strajă de călăreți care apucând înainte, a scos toți ómenii de prin sate, a dat pojar fânului și fânețelor, a ascuns prin gropi grăul și orzul, și dușmanul a găsit tot pustiũ în drumul sėũ, în cāt ajungēnd la Cotnar nu găsia să mănânce de cāt pómele copacilor; ba încă a pus prin bălți și nisce erburi veninóse de, care cum bea, crapă; și vai de capul lor! periaũ cu sutele și ei și caii; iar care rėmânea pe urmă cădea în mânia Moldovenilor care, fără mai multă judecată, orĩ îl spėađura orĩ îl ințepa.

— Osânda Sfinteĩ Parascheve! ȝise bėtrânul. Dar tu cum le-ai aflat aceste tóte?

— Eũ — sciți că m'ați trimis la Iași să vėd ce mai este. — După ce s'aũ dus Leșii, m'am luat cāt colea pe urma lor până la Cotnar, unde m'am întâlnit cu Căpitanul Turculeț, care mi le-a spus; și apoi după ce am vėđut că dușmanii și-aũ luat drumul spre țara lor, am apucat de-adreptul peste codri.... Dar óre ce buciumā străjerul?

— Fă'i semn să se cobóre de pe zid, și să vie încóce.

Nu trecu mult și plăeșul de strajă viind, spuse că o óste mare se apropie de cetate.

Indată toți alergară pe ziduri.

— Leșii sînt; strigară tînărul ce venise de cîrînd și pe care l'am auzit vorbind; și-aú schimbat drumul, și vin aici....

— La porți, flăcăi! díse bêt_rânul. Incueți-le și grămădiți bolovaní pe ziduri. Așezați-vé toți pe la metereze. Să nu dícă Léhul c'a intrat într'o cetate románescă ca într'o țarină pustie.

— Dar noi sînt m numai nouă-spre-dece și asta-i o óste întregă, observă unul, cum se. . . .

— Taci, mucosule! îl curmă bêt_rânul. Te temi că-i peri? Mare pagubă! Un mișel mai puțin.

Vănătorul ast fel înfruntat, se trase rușinat și se sui pe ziduri.

In vremea acésta óstea se apropiase. Regele trimise un ofíter ca să vorbescă cu cei din cetate.

Solul veni la portă. Bêt_rânul îl salută de pe zid.

— Bine ai venit, domnule, ce poftesci de la noi?

— Măria Sa Regele Poloniei Mare Duce de Lituania ș. c. l. (urma titlurile) v_e face cunoscut ca să v_e închinați și să'i cuceriti cetatea împreună cu tóte averile și merindele; atunci garnizóna va fi slobodă a eși cu arme și bagaje fără a i se face nimic; iar, cutezând a se împotrivi, cetatea se va cotropi și garnizóna se va trece sub ascuțitul săbiei.

— Du răspuns M. Sale, díse bêt_rânul, că laude și îngroziri de astea am mai auzit noi, și tot nu ne-am speriat. Mai bine M. S. și-ar căuta de drum și ar da pace unor ómeni cari nu íau făcut nimic. Cetatea nu avem gînd să i-o dăm cu una cu două, măcar că nu sînt în ea nici averi, nici merinde. Tot ce-i putem da este plumbul din pusce, pe care

il vom trimete noi de pe ziduri, fără să se mai ostenescă să vie înăuntru.

— Plecați-vă, dișe trimisul, și nu vă puneți capul în primejdie.

— Nu purta grijă de capul nostru, domnule. Gândiți mai bine la al vostru.

— Încă odată vă întreb, vă închinați ori ba?

— Ba.

Parlamentarul se duse.

Asaltul începu. Tunurile aședate pe scaune de lemn băteau neconținut cetatea. Plăeșii răspundeau cu glonțe care nu făceau greș. Fiește care împușcătură doboră câte unul din vrăjmași, și mai ales din ofițeri asupra cărora erau țintite fiintele lor. Leșii periau fără a face spor.

În ziua d'întâi, doi vânători periră, a doua zi și a treia zi, mai cădură cinci și se răniră doi. A patra zi, cădu împușcat însuși Comandantul artileriei leșesci; dar mai periră trei din Moldoveni. Numărul bravilor scădea pe totă ziua. Sara, adunându-se pe lângă foc, vedură că au sfârșit și munițiile și merindele.

— Ce este de făcut? tată, întrebă tînărul vânător pe bătrânul care, rănit la un picior, sta întins pe o laviță.

— Câți au perit d'ai noștri?

— Dece.

— Și nu mai avem nici praf nici merinde?

— Nu.

— Dacă-i așa, apoi mâne dimineta urcă-te pe pörtă și légă în vârful săneții un stergar alb; spune că închinăm cetatea, cu tocmelă să ne lase slobodi să eșim și să ne ducem unde vom voi.

Așa se urmă. Leșii primiră toate condițiile cerute. Oștea se înșiră în două rânduri, lăsând prin

mijlocul ei loc ca să trecă garnizóna, și pórtă se deschise.

Atunci, în loc de o strajă numerosă, se vedură eșind șese ómeni din care trei duceau pe umerile lor, pe alți trei ce erau răniți.

— Ce este acésta? strigă Sobieski, repedîndu-se călare înaintea lor. Ce sînteți voi?

— Străjerii din cetate, răspuse bătrânul rănit din spatele fiului său.

— Cum! atâția sînteți?

— Dece din noi aũ perit din mila M. Tale.

— Voi ați cutezat a vă împotrivi mie și a'mi omorî atâția viteji? dîse Regele. O, asta nu se va trece așa! urmă turbat de mînie; trebuie o pildă pentru cei asemenea voue, și pilda va fi gróznică și vrednică de faptă. Nu meritați a muri de sabie, ci de ștréng. — Spânzurați'i!

Pe loc ostașii înconjurară pe plăeși cari, depuind jos răniții, își făcură semnul crucii și reze-mându-se pe sînețe, se uitau cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru mórtea lor. Ofițerii priviau cu înduioșare acéstă scenă.

— Fie-mi ertat, Sire, dîse atunci Iablonovski, apropiîndu-se cu respect de Regele care ședea posomorât și mînios, a arêta M. Tale, că acești viteji n'aũ făcut de cât datoria lor, datorie patriotică și vrednică de tótă lauda, și că aũ avut nocirea a câștiga fágăduința marelui Sobieski că vor fi slobodî și nesuperați.

— Iți mulțumesc, vrednice al meu tovarăș de arme, dîse Sobieski ca deșteptat din somn, își mulțumesc că m'ai oprit de a face o faptă defăimată. Ai cuvînt, ómenii aceștia s'aũ purtat vitejesce. Să li se dea fie-căruia câte cincî-deci de zloți. Apoi, înturnându-se cătră Români: „Voi i-cilor, dîse, sînteți slobodî; mergeți în pace, și spu-

neți copiilor și fraților voștri, că ați avut cinstea a vă împotrivi cinci zile Regelui de Polonia“.

Îndată se făcu loc Moldovenilor cari, luându'și răniții, se îndreptară către munți, în vreme ce óstea se cobora încet la vale; iar cetatea cu porțile deschise, purtând pe zidurile sale urmele bóm-belor dușmănesci, rămase singură pe culmea în-verdită ca un mare schelet de uriaș.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor spune coprisul acestei bucăți.
- 2) Scolarii vor căuta să reproducă ceva din această bucată.
- 3) Scolarii vor scóte verbele reflexive conjugate cu pronumele de dativ și vor arêta în ce mod, timp, număr și persoană sînt.
- 4) Scolarii vor scóte verbele reflexive conjugate cu pronumele de acusativ.

Exerciții de limbă.

Verbe derivate de la pronume, numerale, prepozițiuni, adverbe.

Sufixeze: ez și esc.

(A se vedea gramatica de clasa IV).

Exerciții.

Din bucată „Sobieski și Plăeșii“ scolarii vor scóte verbele derivate după modelul de mai sus.

Conjugarea verbelor pasive.

(A se vedea gramatica de clasa IV de autori).

Exerciții în clasă și acasă.

- 1) Din bucată: „Sobieski și Plăeșii“ scolarii vor scóte ver-

bele pasive și vor arăta la ce timp, mod, număr și persoană sînt.

2) Scolarii vor conjuga la cele trei forme verbul:

a lăuda — a se lăuda — a fi lăudat.

Exerciții de ortografie.

Sunetele *i—i ; u—u.*

(A se vedea gramat. de cl. III și IV-a primară).

De lucrat: Din bucata: *Sobieski și Plăeșii*, de la pag. 98 până la pag. 100 scolarii vor scöte de o parte cuvintele cu *i—i* și de alta pe cele cu *u—u.*

Exerciții de punctuație și copiere.

Semnul citărei („„- -““).

(A se vedea gramat. de cl. III și IV-a primară).

Exerciții.

Din poesia „*Curcanii*“ scolarii vor copia părțile unde vor găsi *semnul citărei.*

Verbe neregulate.

(A se vedea gramatica de clasa IV-a primară).

Conjugarea I-a

De lucrat: Scolarii vor conjuga pe caete verbele: *a da,*
a sta, *a lua,* *a lucra,* *a mânca.*

Conjugarea II-a

De lucrat: Scolarii vor conjuga pe caete verbele: *a aré,*
a vré, *a rămâne.*

Conjugarea III-a

De lucrat: Scolarii vor conjuga verbele: *a unge,* *a törce,*
a arde, *a frige.*

Conjugarea IV-a

De lucrat: Scolarii vor conjuga verbele: *a voi,* *a ubi,*
a veni, *a fi.*

Pentru Exerciții.
de citit, analizat, reprodus și recitat.

Mihnea și Baba.

(de *Dimitrie Bolintineanu*, născut într'un sat din județul Ilfov, numit Bolintin. Prin munca sa neobosită el a ajuns să ocupe funcțiuni mari în stat. A fost și Ministru sub Vodă Cuza. Scrierile sale sînt însuflețite de cel mai cald patriotism. El a creat în literatura noastră balada sau legenda istorică. Sfârșitul i-a fost trist : a murit în spital lipsit de mijloce, sărac și părăsit aproape de toți ai săi).

MIHNEA ȘI BABA. +

I

În mijlocul nopții, când babele rele
Se plimbă prin regii călare pe stele,
Când lampa se stinge la negrul mormînt
Atinsă de aripă, suflată de vînt ;
Când buha se plînge prin triste suspine ;
Când reii fac planuri, cum aū a reține
În barbare lanțuri poporul gemînd ;
Când demoni și spaime pe munți se adună ;
De urlă la stele, la nori și la lună, —
Intr'una din pesceri, în munte rîpos,
Un om ore-care intră curagios.

II

Sciți voi, ce sînt misterele,
Când babele sbîrcite,
Ce nu le țin picerele,
Șoptesc afurisite ?

În o pescer'a Carpaților,
Mergînd un cês mai bine,
Veți templul Pacinaților,
Ce cade în ruine.

Aci se fac misterele
De babe blestemate,

Ce scot la morți arterele
Și hîrcile uscate.

Aci se fierb și ôsele
În vales aurite,
Aci s'adun' Frumôsele,
Când nu mai sînt dorite.

O flacără misterică
Dă pildă lumină,
Iar stâlpi 'n biserică
Păreau că se 'nclină.

Și liliiecii nopților,
Ce aū aicea locul,
Ascunși în hârca morților,
Umblau să stingă focul.

O babă ce orórele
Uscaseră în lume,
Tot răscolia vulvórele,
Șoptind încet un nume.

III

S'aude un tropot de pași pe-aprópe,
Cum calcă strigoii, când va să degrópe
O tînără fată...--Colo... ascultați!
Să fie Satana cu ochii de focuri?

„Hei! cine să calce 'n negrele-mi locuri,
Se 'ntrebă bētrâna... aici nechemati?..“
Ea dice; și 'n umbră un om se arată
Cu ochii de sânge, cu truntea uscată,
Teribil ca locul, în care intra.

„Bētrână, el dice, îți fă datoria!“
Și vorba-î, cum geme în zid vijelia,
Din colțuri în colțuri grozav rēsuna.

BĚTRÂNĂ

„Ascultă-mē, Dómne! deși ți-am dis ție
Să-ți spuiū viitorul... dar nu va să fie...
(Hei lasă cuțitul în tēcă să stea!...)
Ascultă-mē, Dómne! avém în oștime
Un fiū óre-care, vestit în mulțime
Prin luptele sale; era fiul meū.
Plăcut ca seninul, frumos ca o flóre,
Și pentru acésta mai stam eū subt sóre:
Era pentru mine al meū Dumneđeū.
Și pentru acésta m'am dat în pierdare:
Să-l fac între ómenī ferice și mare,
Am dat al meū suflet la negrul tartar.
Tu scii mai departe... Ce? gemi de turbare?
Veī sângele mamei, tu veī rēs bunare?
Lovesce! na sínul, tirane barbar!
Căci viața imi este acum blestemată.
Oh! cum nu pociū óre să sorb astă-dată
Și dīlele tale și sângele teū!
Dar nu pociū, căci fiu-meū în ultima-ī stare
Opri ori-ce mână a da rēs bunare;
Tirane, veđi prada-ți, veđi cugetul seū!“

Pe urmă c'o mână uscată și arsă
 Intr'una din hârce un sânge ea varsă
 Și dându-l lui Mihnea, îi dise: „Să bei!
 E sângele fiū-meū, na! sôrbe-l mai tare;
 E cald și e tînăr, cum vei tu, barbare!
 Na! sôrbe, sau eū sorb pe al tēū, de nu vei!“

IV

Toți morții din mormînturi,
 Cu ghiarele 'nceștate,
 Ca frunzele uscate,
 Ce sbor când suflă vînturi,
 Spre Mihnea alerga;

Și relele Toaste
 C'o sută mici picîore
 Ca globuri rotitôre,
 Ca bolovanî pe coste,
 Rostogolind umbla.

Iar Vircolacii serii,
 Ce chiar din lună pișcă,
 Când frunzele se mișcă
 În timpul primăverii,
 Tipând acum sbura.

Șoimanele, ce umblă
 Ca vijelii turbate,
 Colôse deșirate
 Cu formă ca o turlă,
 Din munți în văi călca.

V

Un glas în mulțime teribil gemu
 Și ceta infernă îndată tăcu.

VI

BLESTEMUL

„Orî-unde vei merge să calci o tirane,
 Să calci pe-un cadaver și 'n visu-ți să-l veđi!
 Să strîngi tu 'n mâna-ți tot mâni diafane,
 Și orî-ce ți-o spune, tu tôte să cređi.
 Să'ți arđă plămîni de-o sete adîncă,
 Și apă, tirane, să nu poți să bei!
 Să simți tot-dé-una asupra-ți o stîncă!
 Să 'nelini a ta frunte la cine nu vei!
 Să nu se cunoscă, ce bine vei face!
 Să plîngi, însă lăcrămî să nu poți vërsa,
 Și orî-ce dorință și orî ce-ți va place,
 Să nu poți, tirane, să nu poți gusta!
 Să cređi că ești geniū; să ai ăile multe

Și toți ai tăi moră, iar tu să trăești!
 Și vorba ta nimeni să nu o asculte,
 Nimic să-ți mai placă, nimic să doresci!

VII

Așa vorbi bătrâna.
 Și Mihnea tremura;
 Iar Naiba, ce fântâna
 O sorbe într'o clipă,
 Și tot de sete țipă,
 La drépta lui sbura.

El are cap de taur
 Și ghiare de strigoii,
 Și coday de balaur,
 Și geme cu turbare,
 Când baba tristă pare,
 Iar coday-i stă vulvoii.

Iar Nágodele urite
 Ca un mistreț la cap,
 Cu lungi și strâmbe rite,
 Cu care de pe stâncă
 Râm marea cea adâncă
 Și lumea nu le 'ncap;

Și Chatele idóse,
 În spate cu'n picior,
 Cu code lungi, pletóse,
 Cu dece guri 'n frunte,
 Cu capul cât un munte,
 Ce sar din munți în nor;

Și șese ligióne
 De diavoli blestemați,
 Treceau ea turbilióne.
 De flăcări infernale,
 Călări toți pe cavale
 Cu perii vulvoiați;

Și miș de miș de spaime
 Veniau din iad rîdînd
 Pe Mihnea să defaime,
 Căci ast-fel baba are
 Mijloc de rîsbunare
 Pe mort nesupărînd.

VIII

Mihnea încalecă, calul său tropotă,
 Fuge ca vîntul;
 Urlă pădurile, fâșie frunzele,
 Geme pămîntul.
 Fug legiónele, sbor cu cavalele,
 Luna dispăre;
 Cerul se 'ntunecă, munții se clatină,
 Mihnea tresăre.
 Fulgerul scîntee, tunetul bubue,
 Calul său cade;
 Demonii rîseră; o, ce de hohote!
 Mihnea jos sare.
 Însă el repede iar încalecă,
 Fuge mai tare;

Fuge ca crivățul, sabia-î sfârâe
 În apărare.
 Aripă fantastice simte pe umere.
 Însă el fuge ;
 Pare că-l sfâșie guri insetabile,
 Hănele-î suge.
 Baba pe-o angelă iute ca fulgerul
 Trece înainte,
 Slabă și palidă, pletele-î falfăe
 Pe oseminte.
 Barba îi tremură, dinții-î se clatină,
 Muge ca taur ;
 Geme ca tunetul, bate cavaiele
 Ca un Balaur.

IX

Babă blestemată, umbră infernală,
 Demoni fără număr, ce'nfrinați cavale,
 Spuneți, ce mă vreți ?

X

O, ce de hohote ! rîseră demonii ;
 Iadul tot rîse...
 Însă pe creștetul munților rașele
 Dilei venise.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor spune cuprinsul pe scurt al acestei bucăți.
- 2) Scolarii vor căuta s'o reciteze.
- 3) Scolarii vor scôte verbele neregulate de cojugarea I și vor arêta în ce timp, mod, număr și persoană sînt.
- 4) Asemenea cu verbele neregulate de conj. II, III, IV.
- 5) Scolarii vor scôte de la început verbele pe rînd și vor arêta tot ce sciù despre ele (repetiție).

Exerciții de Dictando.

din „Merinde de la scólă“.

EXAMINE ȘI TESTIMONIE.

La Sfântul Petru avurăm examenele cu solemnitate. Aũ fost de față părinții scolarilor și óspeți din comună. Preotul a făcut introducerea prin o cuvîntare frumósă, dar scurtă, că mulțimea de scolarî ascepta să fie examinată. In următórele ȓile, după examine, ni s'aũ împărțit testimoniile. Pretutîndenea veđi bă-ți și fete, cu testimonié în mână, le citesc, recitesc, învața pe de rost, se bucură de calcule. Când am dus acasă testimoniul, mama l'a asemănat cu cel de an, calcul de calcul, și s'a bucurat ca mine. Tata m'a ȓis scurt: bine, băete! Dar ia plăcut, că l'a purtat în buzunar mai o ȓi, apoi mi l'a redat.

S'a merit dumineca de astăđi, să dăm mulțumire lui Dumneđeu, că n'a ajutat să încheem cu progres anul scolar. Diminéța ne-am întrunit în scólă. Invetătorul n'a vorbit despre cei ȓece leproși, ce ia vindecat Isus, că numai unul s'a întors să mulțumescă. Aũ nu ȓece erați? Unde sînt cei-lalți. Așia iute, omul uită o bunătate de la Dumneđeu. Și nu se sfiesce a merge iară să mai céră.

De la scólă ne-am dus în șir la biserică. Am cîntat dosologia cea mare: Mărire ție, celui ce ne-ai arătat nouă „lumina“, ș.c.l. Vasiliu Mărginean, acéstă poezie sfântă, ce viețuesce și umblă între noi în tip de preot, a ținut iar o cuvîntare; a fost pentru părinți, dând învetături, cum să se pórté cu pruncii în timpul ferielor scolarî, ca să nu se înterupă educațiunea, fără s'o continue. Am extras din cuvîntarea Sfînției Sale, precu¹¹. urméză mai la vale.

Exerciții.

1) Scolarii vor copia această bucată întâi așa cum e scrisă și apoi, îndreptată.

2) Profesorul o va dicta greșit, iar scolarii o vor scrie îndreptată.

Exerciții de limbă.

Verbe compuse.

(Gramatica clasa IV).

Exerciții.

Din bucată: „*Oprisanul*“ scolarii vor scote verbele compuse și vor arăta din ce sînt formate.

Adverbul.

Comparațiunea adverbelor.

(A se vedea gramatica de clasa III primară).

Pentru Exerciții.

Bucurescii industriali.

(de *Ión Ghica*, născut în București la anul 1817. A fost profesor la Universitatea din Iași și Ministru plenipotențiar la Londra. De aci adresa Ghica poetului Alexandri „Scrisorile“ sale, în care patriotul român descrie în colorii vii starea societății românești din timpul său).

BUCUREȘCII INDUSTRIALI.

Apa din cișmeua Filaretului era tot odată un izvor de sănătate și bogăție; vara câmpia era acoperită de lucrătoare, fete și neveste meștere, calfe și ucenice, care limpedeau testemeluri în fântână, după ce mai întâi fixa colorile cele vii muindule în pîtră acră, le întindea la sóre pe érbă, cân-

tând doînele nóstre cele frumóse. Testemelul era podba capului cocnelor ŝi jupneselor române. O rt de bumbac de dece parale se prefăcea între degetele mahalagiicelor din Bucuresci într'un tulpan suptire ca pnza Arahnei! ŝi cu două, trei tipare de lemn de tiu, cu cte-va burueni colorate: băcan, ŝofran, paŝachin ŝi scumpie, adevărată policromotipic, se da în comerci un obiect de o valre însutită. Torctrele ŝestrele ŝi vpsitrele romnce erau generos răsplătite de muncă ŝi ostenel prin vndrea testemelelor eŝite din mnile lor.

Testemelurile fabricate în Bucuresci nu se lsa mai jos de cele de Tarigrad, ŝi acst industrie bine condusă ŝi încurajt ar fi ajuns lesne să rivalizeze cu cele mai frumóse muselinuri. La un bal de gală la Hotel de Ville din Paris, acum nouă ani. Marchisa de Lavalette, femeea fostului ministru de Interne, fsta ambasadrice la Constantinopol, purta o rochie de testemeluri, care facea admiraŝiunea elegantelor.

Acéstă industrie a dispărut cu totul de la noi. Pe prispe, la umbra ŝtreŝinelor sta vara întinse mi de gherghefuri de tte mărimile ŝi de tte formele. Fetele cose în relief (anevato) pe tulpan, pe pambri, pe atlas ŝi pe catifea cu mătăsuri, cu lnuri, cu bumbac, cu catifeluŝ, cu fir, cu srm ŝi cu fluturi. Cusăturile Romncelor de atunci nu se ruŝina nici dinaintea celor de Sviŝtera nici celor de Alep ŝi de Damas. Cevrelele, sanguliile ŝi bibliurile lucrate de Bucurescence erau căutate de damele cele mai mari din Constantinopol.

Cusăturile făcute în casele boeresci erau fala cocnelor nóstre; ŝi după cte am auŝit despre sexul frumos de pe atunci, el de ŝi nu se înfășura

ca astăzi în Fail, Șantili, Malină și Alason, de și nu purta o oca de pînă mort în cap, dar nu era nici mai puțin plăcut nici mai puțin grațios.

Primăvara îndată ce da frunza, femeile cedau apartamentele lor gîndacilor de mătase. Printre pânzurile de foi de dud, mahalagióicele înfigeau cășiva pari în grădină și urziau tortul dobândit érna la lumina focului de vatră, unde se povestiau istoria duiósa a lui Peneș Impérat, basmele poetice cu înșiră-te mărgărite, și plăcutele ghiđușii ale lui Păcală și Tândală. Prin luna lui Iunie, maidanurile de pe malurile gârlei erau pline de femei adunate în pâlcuri împrejurul căldărilor din care trăgeau mătasa de pe gogoși ! iar după ce depănau borangicul, intrau în argea unde cu 4 drugi de lemn ciopliți din topor, cu o spată și cu o suveicuță cu totul primitive, își întocmeau un răsboi cu care parvenea a face tot felul de țesături în trei și patru ite. Róta de tors, acel instrument puternic de civilizație și de bogăție în occident, începuse a se introduce prin casele bucurescenilor, detronase furca și fusul. Astăzi această uneltă bine făcătoare nu se mai vede de cât pe teatru.

Când bătea baltărețul, venea despre Brosceni un miros acru și greu. O mulțime de tábăcării se aședase sub Radu-Vodă. Nu numai că ele îndestulau trebuințele consumațiunii din lăuntru ; dar peile lucrate în Bucuresci erau căutate în țara nemțescă și în țara turcescă și devenise obiectul unui însemnat comerciú de exportatiune. Pe lângă argăsitul peilor se mai crease o altă industrie, în care orașul nostru ocupa cel întâiu rang în Europa. Cojocăria, care ajunsese la o adevărată perfecțiune, era o lucrare de paciență și de bun gust. Bucățile de blană fôrte mici, îmbinate și cusute

unele de altele cu o fineță și inteligență artistică, forma un mosaic vrednic de admirare. Samurii misadă, còde și pacea, râșii, silvi, cacomii, san-gepii, vulpile negre, blanele cele mai frumoșe și mai scumpe din Rusia se lucrau la noi. Starostea de cojocari din Bucuresci era în corespondență zilnică cu Seraiul Sultanului. De acest meșteșug se ținea Ișlicăria. lucrarea hârșiei brunării, și forme deosebite ale Ișlielor era o lucrare de artă, cu care nu se pòte compara fabricarea pâlărilor de mătase și de pâslă. Cusăturile cu fir și ceaprazăria ocupa o mulțime de meșteri și de calfe.

Din tòte aceste industrii însemnate și bânòse n'a mai rămas de cât numele scris pe tablite în răspântiile câtor-va strade, nume care nu au ađi nici un raport cu ceea ce există.

Bucurescii au fost nu de mult un adevărat centru manufactural, astă-đi este însă un oraș exclusivamente de consumațiune și de peirecere. Prăvălie de prăvălie, cârciumă de cârciumă, grădină de grădină, hotel de hotel, se țin lanț tòte cu li-tere d'un cot. La Stefan cel mare, la Napoleon, la Mihaiu-Bravul, la Tudor, la Franț Iosef, la Ho-rea, la Cloșca etc., tòte pline de marfă străină. Var și cărămidă, sticlă și lemne, unt și zarzava-turi ne vin de peste noua mări și nouă țeri. În casa cea mai modestă ca și în palatul cel mai somtuos, de la vlădică până la opincă, din du-șamea până în tavan, din tălpi până în crescet nu poți găsi un pat, un pahar, un scaun, un șervet, o cismă, o căciulă, care să nu fie adusă gata din străinătate. . . . Materia născută și cres-cută în țara noastră se trimete brută și ni se întòrce peste un an sau doi curățită și lucrată,

o plătim însuși pe cât am vîndut-o. cu exportul, importul și axisurile, transportul, dusul și adusul, înmagazinările, comisionarii de tot felul și tot șirul de traficanți.

Exerciții.

Din bucata acésta scolarii vor scóte adverbele și vor aréta la ce întrebări răspund.

Exerciții de limbă.

Adverbe derivate de la substantive și adjective.

Sufixe: *esce* și *is*. (Gramatica de clasa IV).

Exerciții

Din bucata: *Bucureșii industriali* și „*Mihnea și Baba*“ scolarii vor scóte adverbele derivate și vor aréta din ce sînt formate.

Conjuncțiunea.

(A se vedea gramatica de clasa IV primară).

Exerciții

1) Din bucata: „*Bucureșii industriali*“, scolarii vor scóte conjuncțiunile și le vor scrie pe caete.

2) Scolarii vor scóte adverbele care servesc ca conjuncțiuni și conjuncțiuni care servesc ca adverbe.

Exerciții de ortografie.

Sunetele: é (ea); ie, ia.

(A se vedea gramatica de clasele III și IV primară).

Lucrare.

Din bucata: „*Bucureșii industriali*“, scolarii vor scóte pe 4 colóne cuvintele cu: *é, ea, ie, ia.*

Prepozițiunea.

(A se vedea gramatica de clasa III primară).

Pentru Exerciții.

Concertul în luncă.

In poéna tănuită, unde sbor luciri de lună,
Flórea óspeților luncii cu grăbire se adună,
Ca s'asculte o cântăreță, revenită 'n primăvară
Din străinătatea négră, unde-î viața mult amară.

Roiu de flacări ușurele, lucioți scânteitóre
Trec în aer, stau lipite de luminările, 'n flóre
Răspândind prin crângi, prin tufe o vâpae albăstrie,
Ce măresce 'n mieđul noptii dalba luncii feerie!

Iată vin pe rând, pereche, și pătrund colea 'n poéna
Bujorelul vioiú, rumen, cu nălțuța odoleană.
Frățiori și romonite, cari se ațin la drumuri,
Clopoței și măzerele, îmbătate de parfumuri.

Iată frageda sulcină, stelișóre, blânde nalbe,
Urmăriđ pe busuiocul, iubitor de sînuri albe;
Deditei și garofite, pârguite 'n foc de sóre;
Toporași ce se închină gingașelor lăcrămióre.

Vine cimbru de la câmpuri cu fetica de la vie,
Nufărul din balta vine întristat, fără soție,
Și cât el apare galbin, ócheșele vioarele
Se retrag de el departe, rîđend vesel între ele.

In poénă mai vin încă elegante floricele,
Unele 'n condurii Dómnei și 'n rochiți de rândunele;
Altele purtând în frunte, înșirate pe o rază,
Picături de roă dulce, care 'n umbră scânteézá.

Ele merg, s'adună 'n grupe, se feresc de burnene
Și privesc sosind prin aer sburători cu mândre pene,
Dumbrăvenci, ganguri de aur, ce au cuiburi de matasă,
Ciocârlii, óspeți de sóre, rândunele, óspeți de casă.

Mierle vii guerătore, cucul plin de îngămfare,
 Gaița, ce imităză ori-ce sunete bizare;
 Stigleți, presuri, macalendri, ce prin tufe se alungă
 Și duioșe turturele cu dor lung, cu jale lungă.

Iată vin și gândăceii în hlamide smălțuite;
 Iată grierii, iată fluturi, cu-aripiore pudruite,
 Și culbeci cari fac corne purtându-și casa 'n spinare...
 La ivirea lor poena clocotesc 'n hohot mare.

Iată 'n urmă și albine aducând în gură miere...
 Sburătorii gustă 'n grabă dulcele rod cu plăcere,
 Apoi sorb limpedea roă din a florilor potire,
 Șoptind florilor în taină blânde șopte de iubire.

Dar tăcere!... Sus pe-un frasin un lin frământ se aude!...
 Toți rămân în asteptare. Cântăreța încet preinde.
 Vîntul tace, frunza dasă stă 'n aer neclintită...
 Subt o pânză de lumină lunca pare adormită.

În a nopții liniscire o divină melodie
 Ca sufierea unui geniū printre trunzi alin adie,
 Și tot crește mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă.
 Pân' ce umple întregă lunca de-o vibrare armonioasă.

Gânditore și tăcută luna 'n cale-i se opresce,
 Sufletul cu voluptate în extas adânc plutesc.
 Și se pare că s'aude prin a haiului cântare,
 Pe-ale îngerilor harpe, lunecând mărghăritare.

E privighetorea dulce, care spune cu uimire
 Tăinele inimei sale, visul ei de fericire...
 Lumea întregă stă pătrunsă de-al ei cântec fără nume...
 Macul singur, roș la față, dorme pe cea lume!

V. Alexandri.

Exerciții în clasă și acasă.

Din bucata de măi sus scolarii vor scóte:

1) Prepozițiunile simple. 2) Prepozițiunile compuse.

Interjecțiunea.

(A se vedea gramatica de clasa III primară).

De lucrat: Din anecdota: „*Țiganul cinstit*“ de la pag... scolarii vor scöte töte interjecțiunile și le vor scrie pe caete.

* * *

Prepozițiunea.

Câte-va feluri de propozițiuni: prop. negativă, afirmativă, întrebătoare, exclamativă, imperativă etc.

(A se vedea gramatica de clasa IV primară pag...).

Pentru Exerciții.

De analizat și recitat.

CÂNELE ȘI CĂTELUL.

„Cât îmi sînt de urâte unele dobitoce!
Cum lupii, urșii, lei și alte câte-va,
Care cred despre sine că prețuesc ceva.

De se trag din nēm mare,

Asta e o întâmplare,
Si eü pöte sînt nobil, dar s'ö arēt nu'mi place.
Oamenii spun adesea, că în țări civilizate

Este egalitate.

Töte iaü o schimbare și lumea se cioplesce,
Numai pe noi mândria nu ne mai părăsesce.
Cât pentru mine unul fiesce cine sciä,

C'ö am de bucuriä,

Când tötä lighiöna măcar și cea mai pröstä,
Câne sadea 'mi zice, iar nu *Domnia-vösträ*.”

Așia vorbea de unä-zî cu un böu öre-care,
Samson, duläu de curte, ce laträ förte tare.

Cățelul Samurache, ce ședea la o parte.

Ca simplu privitor,

Auđind vorba lor,

Și că nu au mândrie nici capriții deșerte,
S'apropie îndată

Să-și arate iubirea ce are pentru ei;
 „Gândirea voastră, zise îmi pare minunată,
 „Și simțimîntul vostru 'l stîmez frații mei“.
 — „Noi frații tăi, răspuse Samson plin de mînie,
 „Noi frații tăi, potae?
 „O s'ți dăm o bătae,
 „Care s'o pomenesci.
 „Cunosci tu cine sîntem și ți se cade ție,
 „Lichea nerușinată, ast-fel să ne vorbesci?“
 — „Dar zicēți....“ — „Și ce'ți pasă? Te-întreb eu ce zicēm?
 „Adevērat vorbēm,
 „Că nu iubesc mândria și că urăsc pe lei,
 „Că voi egalitate,... dar nu pentru caței.“

Acestea între noi adesea o vedem
 Și numai cu cei mari egalitate vrem.

Grigore Alexandrescu.

Exerciții.

- a) Din bucata de mai sus scolarii vor scrie separat:
 1) Prop. negative. 2) Afirmative. 3) Interogative. 4) Exclamative. 5) Imperative.
 b) Scolarii vor spune cuprinsul acestei fabule-morale.
 c) Scolarii vor învăța să recite această fabulă.

Exerciții de dictando.

Exerciții.

(Din *Anton Pann*. Anton Pann născut în Bulgaria la anul 1794. După ce veni în Bucuresci, se făcu cântăreț la biserică și începu să dea lecțiuni de psaltichie pe la mănăstiri. Pe urmă fu profesor de musică și director de tipografie. A scris mult, *opere bisericesci, poezii și culegeri de proverbe*, adunate tôte din popor, după cum singur o spune: „*De la lume adunate și iarăși la lume date*“ Scrierile lui au devenit tôte populare. Le citește ori-cine cu ușurință, le pricepe și le gustă. Anton Pann a murit la anul 1854.

DESPRE VORBIRE.

Din vorbă în vorbă, vorbă să deschide,
 Din vorbă în vorbă, ese adevērul,

Din vorbă, se face faptă, și din faptă, vorbă.

Nici cu armăsarul nici cu ogarul.

De multe ori limba tae mai mult de cât sabia.

Limba óse n'are și óse sfărălă.

Dacă vrei să trăesci liniscit, să nu veđi, să nu auđi, să tací.

Pune-ți frâu. la gură, și lacăt, la inimă.

Imbucătură mare să înghiți și vorbă mare să nu zici.

Gardul are ochi și zidul urechi.

Vorba rea se duce ca glonțul.

Ce se nasce prin întuneríc, trebuie să se vadă la lumină.

Boul se légă de córne și omul de limbă

Si boul are limbă mare, dar nu póte să vorbescă.

Tací ca să'ți fie casa casă și masa masă.

Glumele să'ți fie ca sarea, în bucate

Nu e meșteșug a găti măncare;

ci e meșteșug a potrivi din sare.

Limba îndulcesce, limba amărăsce.

Cu râma mică se prinde pescele mare.

Vorba dulce mult aduce.

Cu o lingură de miere mai multe musce prinđi,

de cât cu e bute de oțet.

Nu te amesteca nepoftit, în vorba altora.

Nepoftitul scaun n'are.

Unde nu'ți fierbe óla, nu'ți băga lingura.

Nu te amesteca ca mărarul, în tóte bucatele.

De multe ori, gluma înjură muma.

Gura aduce ura.

Tótă pasărea pe limba sa pierde,

Nu vorbi pe dintreg ca baba chióra, că se găsesce vre unul

de'ți umflă céfa de punni și spatele de ciomege.

Pân' la împératul, rabđi încăeratul.

Bătaea și ocară nu se întórce nici o-dată.

Sarpele, până nu-l calci pe códă, nu se 'ntórce să te musce.

Furnica cât e de mică și, dacă o calci pe picior, se întórce
să te musce.

Exerciții.

- 1) Profesorul va dicta, iar scolarii vor serie.
- 2) Scolarii se vor corija unii pe alții prin schimbarea de caete.
- 3) Scolarii o vor îndrepta în caete.

Propozițiunea simplă-desvoltată.

(A se vedea gramatica de clasa IV primară).

Exerciții

Din bucata: „*Bucureșii industriali*“ de la pag..... școlarii vor scöte prop. simple de o parte și pe cele desvoltate de altă parte, subliniind părțile secundare.

Atributul-apozițiunea.

(A se vedea gramatica de clasa IV primară).

Ciocoiful.

(De *N. Filimon*, născut în Bucureșii la anul 1819. A fost cântăret și funcționar la Archiva Statului. Filimon a învățat mai mult singur. În romanul său: „*Ciocoii vechi și noi*“, el ne dă tabloul desăvârșit al societății române în acea epocă sbuciumată, când influența grecească își trecuse marginile. Acastă scriere are mare valöre și e singurul român de moravuri din literatura noastră. Filimon a murit la anul 1865).

CIOCOIUL.

Ciocoiful e în tot-d'auna și în ori-ce țară, un om venal, ipocrit, laș, orgolios, lacom, brutal până la barbarie și dotat de o ambițiune nemărginită, care eclată ca o bómă pe data ce și-a ajuns ținta inspirațiunilor sale. Pepiniera în care cresc acești inimi ai onörei și ai tuturor virtuților cetățenesci este mai tot-d'auna casa bogatului și mai cu sémă a bogatului parvenit. Aci vine ciocoiful umilit și cere a servi pe boerul pentru o bucată de pâine, o cameră de dormit și un verstmânt, ca să se apere de asprimea frigului.

În anii d'intâiu aceste vulpi cu două piclöre, cari întrec în ipocrizie și viclesug pe cele cu patru piclöre din favulele lui Esop și Lafontaine, petrec împreună cu servitorii cei îmbătrâniți în păcate

de tot felul, îi studiază cu cea mai mare atenție în cât la douăzeci de ani, ei știu foarte bine cum să fure cloșca după ouă fără să cârie; cu alte cuvinte știu cât să fure de la aprovizionarea din toate zilele, cât de la aprovizionările cele mari, cât de la arendarea moșilor și alte mai multe transacțiuni ale casei boeresci, în care se află servind.

Știu cu toții că, între slugile pe la casele boșilor ca în toate meseriile sociale, există o erarhie ore-care. Ciocoiul dar, își începe uneori cariera de la postul de rânduș, iar alte ori de la lacheu ce se pune în coda trăsorei boerului; devine cu încetul sofragiu, apoi vătaf de curte, iar mai pe urmă se face și el boer! Și cu toate că unii și alții îi dic în derisiune *boer făcut*, copiii lui însă devin boeri și fii de boeri.

În timpul pe cât ciocoiul umblă după trăsura boerului, el află toate slăbiciunile stăpânului său și îi ajută cât se poate ca să și le îndeplinescă în paguba lui și în folosul său. Se întâmplă însă de multe ori, ca stăpânul ciocoiului să aibă și virtuți, dar aceste lucruri pătrate nu pot să intre în capul și în inima cea triumghiulară și îngustă a ciocoiului, plecat pe drumul de a deveni om mare cu orice preț.

Ca sofragiu se obicnuiesce atât de mult cu mâncările delicate în cât nu mai poate să trăească fără friptură de fasan, brânză de Parma, salam de Verona, conserve de Franca, și vinuri din cele mai celebre deluri ale Europei. Ast-fel dar, când ciocoiul ajunge la gradul de vătaf, este corupt moralicesce și fizicesce până la mēduva oselor.

Înălțat la acest din urmă și mai suprem grad al slugăriei, ciocoiul devine prevēdător ca un president de tribunal... din Europa. Ideie ce 'l preo-

cupă ziua și noaptea, este de a afla metoda prin care să-și facă stare. Diferite planuri i se prezintă în imaginațiune, unul mai întunecos de cât cel-alt, le studiază pe toate și găsindu-le realizabile, le pune în lucrare fără muștrare de conștiință.

S'a zis de mai mulți filosofi și cărturari, că conștiința este cel mai aspru jude al criminalului. O fi, nu tăgăduesc; dar vătaful de curte cunoște mijlocul de a face din acest aspru judecător un consilier în tocmă după cum îi trebuie lui.

El dice în sine: tot omul este creat de Dumnezeu, cu dreptul de a se hrăni pe pământ, de ce dar unii oameni au mai mult de cât le trebuie, când alții nu au nici chiar mijloacele necesarii spre a se susține? De ce unii sunt puternici și alții nebațați în sémă; De ce unii stăpânesc pământuri întinse, iar alții nu au nici chiar pământul necesar spre a se înmormîta! Acesta este o stare de lucruri anormală,—dice înțeleptul vătaf de curte—și cată să o combat din toate puterile, adaogă el.

Ast-fel dar omul nostru, mergând din raționament în raționament și din educație în educație devine comunist, fără scirea lui, și începe a pune în lucrarea această doctrină atât de frumoasă și egalitară în aparență, cât este de hidósă în fund.

Nu trece mult și ingeniosul vătaf de curte se pune cu ardóre a nivela starea societății după un metod mult mai practic de cât al adevăraților comuniști. Incercarea reușese de minune, starea comunistului nostru se îmbunătățese cu aceeași repediciune cu care se ruinează a stăpânului său. Iși cumpără moșóre, vișóre și alte diminutive de acestea, cari fac viața lesne și plină de plăceri,

După ce a ruinat de ajuns pe nenorocitul boer care nu l'a lăsat să piară de fόμε pe drumuri.

după ce și-a luat rangul de *Pitar*, la care nu este vătaf să nu aspire, omul nostru caută un pretest și părăsesc casa stăpânului său tocmai atunci când acestea simte cea mai mare nevoie de dînsul.

Este cunoscut că omul îmbogățit prin furtișag nu se satură nici o dată de avere, ori cât de bogat ar deveni, ci din contră caută noi mijlăce de a-și mări bogățiile. Căsătoria dar devine pentru dînsul o nouă mină de exploatat. Se propune ca ginere pe la toate fetele bogate; trimite sam-sari de căsătorie în totă țara, și nu se însoră de cât numai atunci când găsește o zestre după placul lui, fără să se turbure cât de puțin dacă femeea cu care și lăgă sorta este jună, frumoasă, crescută bine, sau slută și depravată.

Omul ce se însoră numai pentru ca să și mărescă starea, nici o dată nu ia soție bună. Ciocoiul o scie și acesta, dar îi pasă foarte puțin, căci el nu are altă țintă de cât realizarea planurilor sale cele ambițioase. N'apucă să trecă luna de miere și casa ciocoiului devine o cafenea, în care se adună totă lepra societății. Soția sa devine o mesalină; copiii se nasc Dumnezeu mai scie cum; cresc împreună cu slugile și, tocmai când ajung la gradul cel mai înalt al corupțiunii, îi trimite în Franța, ca să învețe carte.

Nenorocii copii, lipsiți de educațiunea morală și neîntăriți prin virtuți și exemple de onore, învățate din casa părinților, cum ajung la porțile Parisului, cad în mâinile junilor celor stricați, cari îi depravază și mai rău; iar, când se întorc în patrie, în loc să aducă luminele Europei civilizate, nu aduc de cât vițiul și depravarea sau dacă vreunul dintr'ânșii reușește a învăța câte ceva, această cultură intelectuală, nefiind susținută de o educațiune morală, produce mai mult rău de cât

bine nerorocitei țării ce hrănesce în sînu-î asemenea vipere.

Ciocoliul său puiul de ciocoli, ajuns om de stat, se deosibesce de omul onest prin mai multe fapte, iar mai cu sémă prin purtarea sa. El nu se pronunță definitiv pentru nici o doctrină politică, ne face adept credincios al nici unui partid, nu dóră că are spiritul drept și nepărtinitor, ci ca să pótă exploata de odată tóte doctrinele și partidele în folosul său.

Amorul de patrie, libertatea, egalitatea și devotamentul sînt vorbele sacramentale ale ciocoliului, pe care le rostesc prin adunări publice și private, dar aceste virtuți cetățenesci, de cari face atâta pompă, nu sînt de cât treptele scării pe care voesc a se sui la putere; și une-orî, când ele nu-î servă de ajuns, el alérgă la străini și primesce de la dînșii posturi în țara sa.

Ajuns la gradul de mărire, pentru care a comis tóte mișeliile, a suferit tóte umilințele și a declamat, fără de a le simți, tóte virtuțile din lume, ciocoliul își ridică masca ipocriziei de la ochi, și se arată lumii în mizerabila și uriciósa nuditate a sufletului seú cel mic.

Inima lui, asuprită de suferințele, umilirile și înjosirile prin care a trecut, devine incapabilă de orî ce simțimînt frumos și uman. Libertatea preseii îl supără, căci descopere inichitățile vieții sale și nu'l lasă să despóie de averi pe stat și pe particulari, funcțiunile statului le împarte la ciocoli cu cea mai mare prodigalitate; și, ca să se pótă folosi mai bine de orânduelile în serviciu, își recrutează un ciocoli tot de calibrul seú, și speculează printr'însul pânea nenorociților funcționari.

Iată tipul ciocoliului din tóte țerile și mai cu

samă din țara noastră, unde lumina adevăratei civilizațiuni n'a risipit încă norii cei groși ai ignoranței și ai depravațiunii.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor citi de multe ori această bucată.
- 2) Se vor explica cuvintele și expresiunile neînțelese.
- 3) Scolarii vor spune coprinsui acestei bucăți.
- 4) " " căuta să reproducă ceva din această bucată.
- 5) " " vor scôte atributele din această bucată de la..... până la..... și vor spune prin ce sînt exprimate.
- 6) Asemenea și cu aposisiunile.

Complimentul drept. Complimentul nedrept

(A se vedea gramatica de cîasa IV-a, pag. ..).

Exerciții.

Din bucata de mai sus: „Ciocoîul“ scolarii vor scôte și vor scrie în caetele de limba română:

- 1) *Complimentele drepte*, arătând prin ce sînt exprimate.
- 2) *Complimentele nedrepte*, arătând prin ce sînt exprimate și la ce întrebări răspund.

Exerciții de ortografie.

Sunetul derivat „ó“ (oa).

(A se vedea gramat. de cl. III sau a IV-a de autori).

Exerciții.

Din bucata: „Ciocoîul“ scolarii vor scôte cuvintele cu „ó“ și vor arêta de unde se derivă.

Exerciții de Punctuație.

Puncte de întrerupere.

Fragment din „IORGU DE LA SADAGURA“ (Teatru).

SCENA VII.

Damian — (alergând la ușă) Ba ăi el!... Inima îmi spune că ăi el... Iată-l!...

Iorgu. — (intră și se aruncă în brațele moșului său) *Mon oncle!*

Damian. — Vin, gugulea moșului! (îl sărută ș'apoi caută la el cu dragoste) Ian vedeți l ce moșpan mare s'o făcut! pare că ăi Alexandru Machedon.

Iorgu. — (în parte) Uf! (tare) *Mon cher oncle*, cât sînt de fericit!...

Damian. — D'apoi eă, fătul meă! d'apoi eă!... Vin' să te mai sărut odată... (plângend) Când gîndesc că nu l-am vedut de doi ani de ăile!... Ce vė pare, fraților?... așa că ăi nostim? așa că mi samănă mie?

Găngu. Aud?... câte cėsuri?

Damian. — (luând pe Iorgu de mână) Vîno să faci cunoscîntă cu prietenii mei. D-lui ăi slugerul Găngu, un prieten vechiă a băbacă-teă. Nu ăi aduci a-minte de el?

Iorgu. — Ha... Ian stă... Nici de cum.

Damian. — Da cum dracu l-ăi și uitat?... El te-a purtat în brațe... adă ăi aminte când te jucai de a baba-órba cu Marghiolița, cu fata lui.

Iorgu. — (căutând cu lornionul la Găngu) Ha... acum me *suvenarisesc*. (apropiindu-se de Găngu) *Mon cher monsieur* Găngu, îmi pare bine că reînoesc amicitia cu d-ta.

Găngu. — Așa ș'asa, nici prea prea, nici fórte fórte... numai că mi s'au cam lungit urechile de fóme.

(în parte) Ce dracu are de se uită la mine prin gém?... (tare) Ian ascultă, Iorgușorule, nu cumva ai prins orbul găinelor?

Damian.—Iorgule, ce însemneză stecluța asta care ți-o bagî în ochi?

Iorgu.—*Mon cher oncle*, citirea necontenită a u-vrajelor, mî-aŭ cam slăbit puterea rașelor vizuale.

Damian.—Ce ți-aŭ slăbit, fétul meŭ?

Gahița.—Puterea rașelor vizuale... Aceste cuvinte tehnice, vrea să dică că i-aŭ slăbit *ochelnica*.

Iorgu.—(în parte) Cine să fie dama asta care mă înțelege atât de bine?. (apropiindu-se de Gahița) *Madamă*, cu tóte că n'am avut *felicitatea* de a-ți fi recomandat, dar mă folosesc de ocașia acésta pentru ca să te rog să mă norocesci cu *declinația* numelui d-tale.

Damian.—(cu mirare, în parte) Ce dracu îi dicé?

Gahița.—*Monsiu Georges*, *desirul* unui cavaler amabil ca d-ta nu póte rămâne neîmplinit.. *par consequence*, mă grăbesc a-ți *declinarisi* numele meŭ... eŭ mă numesc Gahița de Rosmarinovicî, *votre servante*.

Iorgu.—Eŭ sînt, *au contraire*, *votre serviteur*, *madamă*, și de doresc ceva, este numai să se prezenteze vr-o ocașie, pentru ca să-ți pot dovedi admirația de care sînt cuprins pentru grațiile persoanei d-tale.

Gahița.—(în parte) Na cavaler!...

Damian.—(luând pe Gângu la o parte) Măi Gângule, înțelegi tu ce limbă vorbește Iorgu cu Gahița?

Gângu.—Dici c'a ploua?.. Nu cred.. n'am aŭdit buraticul ađi diminéță.

Prietenul.—(cătrec alt prieten) Pare-mi-se vere Constantine, că și Iorgu s'o nemțit.

Damian.—(în parte) Óre nu cum-va a uitat și Iorgu românesce. (tare) Iorgule, Iorgule! ia mai

întorce-te și spre noi... mai spune-ne ceva de la Sandagura... despre călătoria ta!...

Iorgu.—*Pardon, mon cher oncle*; n'am vreme acu, că prezentez *omajurile* mele sexului frumos...asta-i datoria fie-cărui galant om.

Damian.—Mări, băete, lasă de-o parte *majurile* și sescul și răspunde-mi curat la ceea ce te întreb.

Iorgu.—Apoi ce să-ți spun, *mon cher oncle*?... Când aș trăit cine va într'un târg civilizat ca Sandagura și când este silit în urmă a veni într'o țară ticăloasă ca a noastră, contrastul i se pare atât de piramidal, în cât nu se pot găsi cuvinte destul de energice, pentru ca să explice ceea ce simțesce în lăuntru.

Gahița.—*Rezon... are rezon, monsieu Georges?*.. Îacă de pildă eă, care am voiajarisit, și care am fost la Cernăuți... nu pot să mă deprind nici de cum cu Moldova... Of!... de-ași scăpa mai degrabă de țara asta!

Damian.—Da bine, mă rog ce are Moldova, de nu vè place cum ați călcat peste graniță?

Iorgu.—*Ah mon cher oncle!*... nu mè sili să-ți spun câte are și câte n'are...

Damian.—Da spun, spune... N'are și ea târguri?.. N'are și ea ómeni ca și cele-l-alte țeri? N'are munți, copaci, ape, vite?

Gahița.—Ba are prea multe... prea multe!

Damian.—Nu te 'ntreb pe d-ta. (lui Iorgu) Spune ce-i lipsesce bietei Moldove?... Nu-s ómenii buni și cu frica lui Dumnezeu?... Nu este grâu bun? Nu este vin bun?... Nu-î în sfârșit belșug în țară!... ce vè trebuie mai mult?... N'am dreptate vere Gângule?

Gângu.—(căutând la ornic) Aud?... opt césuri.

Iorgu.—*Ah mon cher oncle!*... Ce-mi pomenesci d-ta de grâu, de vin și de vite?... Aceste materia-

luri sînt bune cu adevărat, dar nu aduc nici o înaintire inteligenții .. Ce ne folosește că avem cele trebuincioase pentru hrana trupului, dacă mintea mîore de fîome?

Prietenul. — (cătră alt preten) Ian auzi, vere Constantine, đice că mintea mîore de fîome.. (pufnesce de ris).

Iorgu. — Ce-î o țară fără canaluri, fără comerț, fără industrie, fără drumuri, fără lib...

Găngu. — (strenută tare) Aferim !

Prietenul. — (cătră alt preten) Auđi, vere, đice că n'avem drumuri?.. dar el pe ce-o venit cu poșta?

Damian. — Ia ascultă-mă Iorgule.. dacă vrei să-mi faci mulțumire, te poftesc... altă dată să nu mă mai amețesci cu ast-fel de flécuri... Țara Moldovei e bine-cuvîntată de Dumneđeu ! și cine nu scie s'o prețuéscă, nu-î vrednic să-î mănînce pâinea și sarea.

Găngu. — (strenută) Aferim !.. vrei tabac?

Damian. — (luând o prisă) Fîrte mulțumesc. (strenută).

Toți. — Să-ți fie de bine.

Damian. — Amin

(Se aud lăutarî afară)

Damian. — Eca și scripcarii !... Hai să ne punem la masă.

Exerciții.

Scolarii vor copia această bucată observând locurile unde s'au întrebuițat semnele de întrerupere.

Complimentul circumstanțial.

(de loc (unde?) de timp (când) de mod (cum?) de causă (de ce?).

(A se vedea Gramatica de clasa IV-a de la pag—până la—)

Pentru Exerciții.

Din *Mihail Cogălniceanu*. Cogălniceanu s'a născut la anul 1817, la Iași. A studiat în streinătate și la întorcerea în țară a fost însărcinat să facă cursul de Istoria Națională la Academia Mihăilăneă. Aci pronunță el un „*Cuvînt introductiv*“ la cursul de istorie, din care vom da mai jos o bună parte. Fost în mai multe rînduri Ministrul Cogălniceanu a luat parte activă la tôte luptele năstre de regenerare, care aveau de scop consolidarea unui stat românesc pe basă de egalitate și respect înaintea legilor.

Mare patriot, el luptă mult la 1862 pentru împroprietărirea țărănilor și lupta lui nu rămase fără folos. Scrierile lui Cogălniceanu, discursurile lui, faptele și gândirile sale sînt tôte pătrunse de cel mai cald patriotism, cea ce a făcut și va face ca numele acestui mare și neîntrecut bărbat să rămăna neșters în istoria năstră națională și să ne serve nouă de bună învățatură. Cogălniceanu s'a stins la anul 1890.

Fragment din CUVÎNT INTRODUCȚIV.

La cursul de Istorie națională, rostit la 24 Noembrie 1843 în Academia Mihăileană.

Istoria Romănilor, ca și a tuturor națiilor moderne se împarte în istoria vechiă, de mijloc și nouă; fie-care din aceste se sub-împart în mai multe periode, cari tôte se încep cu vre-o epocă însemnată. Nu vë voiü vorbi de cât de împărțela p incipală.

Istoria vechiă se începe de la cele d'întăiü timpuri istorice ale Daciei și merge până la întemeierea staturilor Valachiei (1290) și Moldaviei (1350). În acéstă întindere de vreme vedem risipa Dacilor, împoporarea țării lor cu colonii romane, înflorirea acestora până sub împăratul Aurelian, și risipirea lor prin năvălirea varvarilor cari, unii după alții, s'au schimbat neconținut pe pământul nostru de la 270 și până la 570, când Avarii s'au tras în Panomia, lăsând Dacia slobodă. Intr'aceste vremi grele, vedem însă, din

când în cârd, pre micul popor român, chiar în mijlocul senințiiilor de alt ném, retras și ascuns în văile și poenile Carpaților, păstrându-și naționalitatea, legile, limba și obiceiurile, ca un scump patrimoniu primit de la părinți. În vécurile X și XI, resuflându-se de năvălirile varvarilor, Românii prind la îndrăsnelă, es din asihurile lor, și pe cóstele saũ la pólele munților se alcătuesc în mic Capitanatură și Voevodii, sub șefi de sângele lor; și în sfârșit, în vécurile XIII și XIV se întind pe șesuri, es în țară, după expresia vechilor cronice, și întemeiază două staturi neatîrnate: al Valachiei și al Moldaviei.

Cu formarea principaturilor se începe istoria de mijloc, și se sfârșesce cu desăvîrșita lor cădere sub Domnii Fanarioți, (1716). Acéstă parte a istoriei este adevérata istorie a Românilor. Indată după întocmirea lor în staturi neatîrnate, îi vedem luptându-se cu popóarele megiesite pentru păstrarea naționalității lor; nici-odată duhul isbândii și al năvălirii nu 'i-aũ povăuit; ci, tóte rėsbóiele lor aũ un un țel nobil și sfint: apărarea patriei și a legii. Dar, în aceste lupte. statornicia, curagiul, isprăvile, biruințele lor ne par fabuloșe, potrivit-le cu micul lor număr și cu puținele mijlóce ce le-aũ stătit dinainte. Dușmanii de zece ori mai puternici de cât dînșii îi vedem bintuiți și puși în fugă. Inșă, un colos strașnic, un nor cumplit se ivesce pe orizontele Europei: islamismul se arată, și tóte națiile tremură pentru legea și naționalitatea lor. Serbia, Bulgaria, Albania, Macedonia, Iliria, Friulul, Crimul, se fac provincii turcesci; cetatea lui Constantin, Roma cea nouă, maica orașelor, se face capitala Sultanilor, și semi-luna se înalță în locul Crucii pe bolta sfintei Sofia. În vreme când isla-

mismul este biruitor pretutindeni, când chiar Grecia clasică se face pradă Osmanilor, când tuiurile acestora răsbat până în inima Ungariei, numai Românii se împotrivesc şivoiului care înghite toate, numai ei stau ca un val apărător creştinătăţii, împotriva Musulmanilor. De multe ori biruiţi, de multe ori supuşi, dară nici odată abătuţi până la pământ şi desnădăjduţi, îi vedem folosindu-se de tot privilegiul şi, de la 1366 şi până la 1688, stând deapururea în luptă.—Mircea cel Bătrîn, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Mihai Vitezul şi Şerban Cantacuzino au fost mai ales neîmpacătii duşmăi ai sectatorilor lui Mahomed, apărând cu sângele lor sfînta Cruce. De şi necontenit în războie Românii însă nu uită reformele şi îmbunătăţirile din lăuntru; în vécurile XVI şi XVII mai ales ei fac mari înaintări în civilizaţie. Şcolele lor sînt vestite în tot Orientul; Moldavia este una din cele întâiu ţeri a Europei, în care invenţia lui Gutenberg, tipografia, se introduce. Dascălii, caligrafii şi praviliştii României se chiamă la curtea Ţarilor Rusiei, şi un fiu al Moldaviei se învrednicesce a fi învăţătorul lui Petru cel Mare. În cea întâiu jumătate a vécului XVII, limba românească se desrobesce şi câştigă dreptul de limbă a Statului; mai multe tipografii se aşedă în amândouă principatele; Vasile Lupul şi Matei Basarab, prin aceste faceri de bine îşi fac un nume nemuritor în istoria patriei. Bărbaţi râvnitori desvoltéză literatura şi duhul naţional; şi cât vor fi Români, memoria şi scrierile Vornicului Ureki, a Logofétului Eustratie, a Mitropoliţilor Dosothteiü şi Varlaam, a lui Miron Costin, Radu Gecénu, Radu Popescu, şi Ión Neculce, nu se vor uita, nici se vor perde. Strămoşii noştri cu un pas grabnic se înaintesc

pe calea civilizației Apusului; însă, toate aceste propășiri se fac înapoeri. Vremea căderii le vine; în pizma națiilor străine, în neunire între dînșii, uitând că sînt un singur și același neam, ei despărțiți luptându-se și slăbindu-se între dînșii unii pe alții sub nume de Moldoveni și Munteni, Românii se apropie de peire. Tirănia otomană se întemeiază asupra lor și cu dânsa, superstiția, ignoranța și întunecul. În începutul vécului trecut, se ivesce biruitorul lui Carl XII, Petru cel mare; mărinimosul monarh își plécă un ochi îndurător asupra popórelor creștine ale Turciei; Románimea saltă de bucurie. Eroul Rusiei, spre mântuirea obștască, se unesce cu Brâncoveanu și cu Cantemir; dar zavistia și pisma acestor Domni nimicnicesc un plan așa de mare și așa de bine început. Pacea de la Prut întemeiază încă pe un véc jugul Osmanliilor asupra Principatelor de la Dunăre; cu tragerea oștilor rusesci, Românii perd cea de pe urmă scânteie de naționalitate și cel de pe urmă drit ce le mai rămăsese, dritul de a fi ocârmuiți de către Domni pămîntenii; și Fanarioți se fac stăpâni Moldaviei și Valachiei!

Istoria nouă se începe cu vécul cel mai cumplit care vre odată a apăsat țerile noastre. Tóte elementele de naționalitate și de patriotism sînt de mult perdute! Legile fundamentale ale țerii se calcă în picioré; adunările obștesci, sub nume de Divanuri, se fac numai nisce formalități fără interes. O aristocrație ignorantă, sprijinită de Pórtă și de Cler, pe de o parte ține în lanțuri un popor de mai mult de două milioane de ómeni, iar pe de alta se face stavilă chîar binelui ce unii din Domni fanarioți voesc a face; driturile țerii, care de cari se silesce să le vîndă mai cu mic preț și mai de grabă, isvórele de înavuțire

publică se întrebuintează numai în folosul unor familii privilegiate Moldavia se sfișie în trei părți. Valachia este înconjurată de cetăți turcești, zidite pe pământul ei. Fără ajutor din lăuntru Români scapă toate prilejurile de mântuire și, în vreme când toate popoarele Europei înaintază spre o mai sdravănă întemeere din lăuntru și din afară, noi, cu aceeași repediciune ne apropiem de peire. Revoluția franceză, sghuduind Europa până în cele mai adânci a sale temelii, se resimți și între Români; unii dintre ei se pun în comunicație cu Directorul francez; dar prea multe țări, prea multe stavile împedică ori-ce bună ispravă. Pe urmă, biruitorul de la Marengo, în expediția sa în Egipt, voină a da trebă Turcilor, trimite emisari în Valahia și Moldavia ca să formeze partizanii ideilor noi; generosul Rigas, măgulindu-se cu făgăduințele lui Bonaparte, se face propovăduitorul slobođeniei; oprit în întreprinderea sa el se dă călăilor de la Belgrad și mure pentru patrie. Dar murea să nu rămână neroditoare; și ea este menită să pregătască regenerația noastră; murea lui Rigas de o parte, apăsările nesuferite a tiranilor de altă parte, ideile vécului cari de și încet, dar tot începuseră a pătrunde între Români, scrierile lui Petru Maior și a altor bărbați patrioți, contactul cu armile rusesi ce au ocupat Principatele de la 1806 până la 1812 toate aceste pregătesc întâmplările de la 1821. În vreme când în Moldavia eteria isbucnesce și chiamă la slobođenie nu numai pe Greci, dar pe toate popoarele creștine, cari gemeau sub jugul Turciei, Tudor Vladimirescu ridică pe de altă parte în Valachia stégul național, vestind Românilor că vremea venise, pentru ca iară să scuture stăpânirea străinilor, să depărteze abuzurile cari o ro-

pe calea civilizației Apusului; însă, toate aceste propășiri se fac înapoeri. Vremea căderii le vine; în pizma națiilor străine, în neunire între dînșii, uitând că sînt un singur și același neam, ci despărțiți luptându-se și slăbindu-se între dînșii unui pe alții sub nume de Moldoveni și Munteni, Români se apropie de peire. Tirănia otomană se întemeiază asupra lor și cu dânsa, superstiția, ignoranța și întunerecul. În începutul vécului trecut, se ivesce biruitorul lui Carl XII, Petru cel mare; mărinimosul monarh își plécă un ochiu îndurător asupra popórelor creștine ale Turciei; Româtimea saltă de bucurie. Eroul Rusiei, spre mântuirea obștéscă, se unesce cu Brâncoveanu și cu Cantemir; dar zavistia și pisma acestor Domni nimicnicesc un plan așa de mare și așa de bine început. Pacea de la Prut întemeiază încă pe un véc jugul Osmanliilor asupra Principatelor de la Dunăre; cu tragerea oștilor rusesci, Români perd cea de pe urmă scânteie de naționalitate și cel de pe urmă drit ce le mai rămăsese, dritul de a fi ocârmuiți de către Domni pămîntenii; și Fanarioți se fac stăpâni Moldaviei și Valachiei!

Istoria nouă se începe cu vécul cel mai cumplit care vre odată a apăsat țerile nóstre. Tóte elementele de naționalitate și de patriotism sînt de mult perdate! Legile fundamentale ale țerii se calcă în picioare; adunările obștesci, sub nume de Divanuri, se fac numai nisce formalități fără interes. O aristocrație ignorantă, sprijinită de Pórtă și de Cler, pe de o parte ține în lanțuri un popor de mai mult de două milióne de ómeni, iar pe de alta se face stavilă chiar binelui ce unii din Domni fanarioți voesc a face; driturile țerii, care de cari se silesce să le vîndă mai cu mic preț și mai de grabă, isvórele de înavuțire

publică se întrebuintează numai în folosul unor familii privilegiate Moldavia se sfișie în trei părți. Valachia este înconjurată de cetăți turcești, zidite pe pământul ei. Fără ajutor din lăuntru Români scapă toate prilejurile de mântuire și, în vreme când toate popoarele Europei înaintază spre o mai sdravănă întemeere din lăuntru și din afară, noi, cu aceeași repediciune ne apropiem de peire. Revoluția franceză, sghuduind Europa până în cele mai adânci a sale temelii, se resimți și între Români; unii dintre ei se pun în comunicație cu Directorul francez; dar prea multe țări, prea multe stavile împedică ori-ce bună ispravă. Pe urmă, biruitorul de la Marengo, în expediția sa în Egipt, voind a da trebă Turcilor, trimite emisari în Valahia și Moldavia ca să formeze partizanii ideilor noi; generosul Rigas, măgulindu-se cu făgăduințele lui Bonaparte, se face propovăduitorul slobođeniei; oprit în întreprinderea sa el se dă călăilor de la Belgrad și móre pentru patrie. Dar mórtea să nu rămână neroditoare; și ea este menită să pregătască regenerația noastră; mórtea lui Rigas de o parte, apăsările nesuferite a tiranilor de altă parte, ideile vécului cari de și încet, dar tot începuseră a pătrunde între Români, scrierile lui Petru Maior și a altor bărbați patrioți, contactul cu armile rusești ce au ocupat Principatele de la 1806 până la 1812 toate aceste pregătesc întâmplările de la 1821. În vreme când în Moldavia eteria isbucnesce și chiamă la slobođenje nu numai pe Greci, dar pe toate popoarele creștine, cari gemeau sub jugul Turciei, Tudor Vladimirescu ridică pe de altă parte în Valachia stégul național, vestind Românilor că vremea venise, pentru ca iară să scuture stăpânirea străinilor, să depărteze abuzurile cari o ro-

diau, și să dobîndescă guvern național întemeiat pe un rău sfârșit; dar, în toate aceste, rezultatele lor pentru noi sînt nemăsurate. Întâmplărilor de la 1821 sîntem datori cu ori-ce propășire ce am făcut de atunci; căci ele ne-au deștepat duhul național ce era adormit cu totul. De atunci multe împrejurări din afară ne vin în ajutor; Curtea protectoare, ca o răsplată pentru jertfele ce Români i-au făcut de la Petru cel Mare și până la pacea de Adrianopole, simțesce o îngrijire adevărată pentru sorta noastră; și, de și încă Româanismul nu triumfă, cum dice d. Aaron, totuși existența politică începe a ni se așeza pe temelii mai statornice. În urma multor pătimiri, multor nenorociri, un orizont mai senin ni se arată; pacea de la Adrianopol se încheie între Rusia și Turcia, și drituri pierdute de vécuri ni se întorc înapoi. Kiselef un nume pe care Români nu trebuie să-l rostescă de cât cu recunoștință și dragoste, este însărcinat cu regenerația patriei, cu punerea în lucrare a pravilelor menite să ne facă o nație până la împlinirea celei mai mari făgăduințe, până la cea mai temeinică închezășiuire a naționalității noastre, adică numirea de Domni pămînteni și pe viață, pe tronurile Moldaviei și Valachiei.

Până aci, Domnilor mei, vine istoria ce am să vă înfățișez. Sprijinul cel mai temeinic, ce să pot ajunge la țelul dorit, îl aștept de la indulgența d-vastră și de la nădejdea măgulitoare, ca prin prelecțiile mele voiți pute deștepta în d-vastră un duh de unire mai de aproape între toate ramurile némului românesc, și un interes mai viu pentru nație și patrie. Acésta mî-ar fi cea mai scumpă răsplătire și cea mai bună îmbărbătate în trudnicul meu drum.

Exerciții

- 1) Scolarii vor citi de multe ori discursul de mai sus.
- 2) Scolarii vor spune coprinsul pe scurt.
- 3) Scolarii vor cerca să reproducă o parte din el.
- 4) Scolarii vor găsi și vor scrie pe caete:
 - a) Complimentele circumstanțiale la întrebarea *unde?* (de loc) arătând prin ce sînt comprimate.
 - b) Apoi la întrebarea: *cînd* (de timp)
 - c) Apoi la întrebarea: *cum* (de mod)
 - d) Apoi la întrebarea: *de ce?* (de cauză).

Exercițiū recapitulativ.

- a) Tot din această bucată, de la . . . pînă la . . . scolarii vor face analiza părților de cuvînt, așa:

Istoria | Subst. com. sing. fem. cas. Nom. artic. Subiect etc.

- b) Scolarii vor face deprinderi ortografice, *de punctuație și de copiat*.

Notă. A se vedea modul de analiză în gramatica de clasă IV primară de autor.

SECȚIUNEA III.

Propozițiunea contrasă.

(A se vedea gramatica de clasa IV-a de autori).

Pentru Exerciții.

(Din *Ión Eliade Rădulescu*. Eliade Rădulescu s'a născut la anul 1802 în Târgoviscea. Pe vremea lui nu prea se găsea școli în țară, unde să poți cine-va învăța carte. O singură școală mai de seamă exista în București la sf. Sava, unde se găsea vestitul profesor George Lazar. În școala aceștia învăța Eliade și fu cel mai ales școlar al lui Lazar căruia îi urmă ca profesor după mórtea sa. Muncitor fără samăn, el lucră totă viața pentru răspândirea culturii în țara sa incultă și bântuită de multe rele. Prin lucrările sale de tot felul (cărți de școală, de literatură, de ȃiaristică, poezii, traduceri etc. etc.) Eliade ajunse să răspândescă gustul de citire în popor și să-l prepare spre o cultură mai desăvârșită. El se poate socoti ca părintele limbii noastre românesce. A murit la anul 1872).

Fragment din

DISPOZIȚIILE ȘI ÎNCERCĂRILE MELE DE POESIE.

Învățam grecesce, cum se învăța pe atunci, Octoih și Psaltire: nu înțelegem nimic. Într-o Duminică am vădut la pórta bisericeii Krețulescu lume multă adunată; am stat și eu să ved ce este: un fecior sau vizitiu citea în gura mare Alexandria, și câți trecea pe drum se oprea și asculta. Când m'am oprit eu, citirea venise dinpreună cu Alexandru până la Ivantie împérat, unde ȃdice „mira tebe brate ș. c. l.“ Nu mă putui deslipi de acolo ascultând descrierea aceluï loc plin pe rēcóre, de verdéța și adăpat de fântâni cu apă vie. A trebuit

să tacă acel om, minunat pentru mine (vizitiul
 dic), ca să fug și eu d'acolo. Am venit acasă și
 am cerut foarte rebel, plângând să-mi dea doi lei
 să cumpăr o carte. Eram rău, când plângem;
 sculam vecinii în picioare. A trebuit să mi se dea
 banii și alergai în dată și mi cumpărai cartea pre-
 țuită și plină de minuni. Dar ce să fac cu dânsa?
 că în mâinele mele era mută. Vruî să citesc;
 câte-va slove se potrivea cu cele grecesci; dar mă
 împiedeca o grămadă de alte încurcături ce se-
 măna cu unele turnuri Δ , altele caractițe sau
 scorpii κ , altele țesturi și ciuperci \times , \uparrow . Tata nu
 era în Bucuresci să mi spue, mama scia carte nu-
 mai grecescă; în via grădinei lucra câți-va olteni;
 vre-o doi dintr'înșii erau cu călimările la brâu și
 sciaū carte. Mă rugai de unul, care mi se păru
 mie mai procopsit, și pe care l recomanda către
 mine și numele lui (il chema Alisandru). El îmi
 spuse pe picior, lângă un dud favorit al meu, cee l
 găurisem de mai nainte și prin care petrecusem
 o funie cu mare meșteșug, ca să învăț să săr pe
 funie ca comediantii ce vedusem că juca la dulap
 la Cismigiū. Acolo, lângă acel dud începui a slo-
 veni românesce: „împărăția la răsărit ș. c. l.“ In-
 tr'o jumătate de cés nu mai avém trebuință de
 dascăl, începui a ceti, și în patru zile isprăvii
 Alexandria din scórță până în scórță. Se înțelege
 însă, că în cele patru zile dascălul de grecesce
 nu m'a vedut prin scóla lui. Plecam diminéța să
 merg la scóla, dar mă întorcém pe altă uliță, in-
 tram prin grădină și pe după case, pândind să nu
 mă vadă nimeni, mă urcam în pod, mă băgam
 sub un coș și acolo citém vitejiile lui Alexandru
 cel mare, cum s'a bătut cu racii, cu furnicile și
 cu Por împératul ș. c. l. Tot sub acel coș am în-
 vëțat să scriū și numerele arabice până la 100,

cum și să scriu slovele românesce ca de tipar. îmi făcusem nisce foite, pe care scriam și prescriam : dar vrém ca cu dânsele să'mi rămâe și numele nemuritor. Așa făcui altele cărora le dădui forma de carte cu titlu ei după orânduélă. Mă luai după titlu Alexandriei și făcui și la compoziția mea un titlu fórte iscusit și însemnător după cum urméză :

ACÉSTĂ CARTE

Făcută de mine

Niță sau Ion Rădulescu (1)

În dîilele

Polcovnicului Ilie (Tata)

Și cu blagoslovenia

Sfinției sale Frusina (Mama)

1811.

Ast-fel în patru dîile învățai a citi românesce, scrieam numere și mă făcui și autor al vestitei compuneri : *Acéstă carte*. Mă gândém eū că, dacă fac la cărți, când sînt de nouă ani, dar când m'oiū face mare. Eram încredințat în mine că o să mă fac un mare cărturar, dar nu mă credea nimeni.

Procopséla însă și autorlîcul mi-a dat prin pele că o drăcócică de slujnică s'a suit a patra dîi în pod să dărăcescă la in, fiind vremea cam ploiósă. Eū a trebuit să ies odată din coș, dar mă pri-mejduiam să mă vadă și să mi se dea pe față îndărătnicirea mea de a merge la dascăl ; îmi luai inima în dinți ; eșiū din cabinetul meu de lectură (din coș) și făcui să țipe biata Ilinca cât alergară toți din casă. Mă deteră binîșor din pod, mă pu-

seră în cârca lui moș Măinea și mă trimeseră la scôlă. Dascălul mă primi în bătăi și mă puse iar la psaltirea grecescă. Eă uram cartea grecescă, dar din diua aceia o uriiu și mai mult, ș'a trebuit s'o sufer până când dete Dumneđeu Cioma de la Caragea, din 1812. Tótă lumea era tristă atunci; numai eă eram vesel c'am scăpat de dascălul Alexe și de psaltirea lui, pentru că fugém la moșie afară. Mai un an am fost slobod, și nu'mi petrecém vremea de cât la o stână de oi, unde păstorii a-veau felurimi de cărți. Acești ómeni veniaă sár-bătórea în sat și căutaă la zodiă, fetelor și flăcăi-lor, la un călindar ce era tipărit, nu sciă unde că semănă slova rusescă. Li se duse vestea în sat și fură chieმაți și la curtea boerescă (cum am diuce la noi acasă). De aci mă cunoscu cu diński și nu mă mai putu ține în trică nici căinii de la stână ce era să mă rupă odată. Intr'o vară citiă cu eă împreună Pórta Pocăinței. Epistolia ce a căđut din cer, viața sfintului Alexe omul lui Dumne-đeu, scrisă de mână, viața părintelui Macarie, A-vestița fata Satanei, Pogorârea Maicei Domnului la Iad și alte vieți ale sfinților.

Mai pe urmă veni din Brașov acestor păstoră și istoria lui Arghir. Eă până atunci din câte citi-sem, sciam pe din afară numai Epistolia ce că-đuse din cer la Palestina; îmi plăcia unde diuce că se jură Christos pe brațul seă cel drept, și când declamam pe din afară aridicam și eă bra-țul.

Când vedăi însă pe Arghir, eram în ceruri de bucurie; învătăiă mai într'o săptămână cântarea întăiă. Mă încurca însă că nu scia nimeni să-mi spue ce e *masă*; într'un cuvint eram de minune în casă, când mă auđia fetele, spuindu-le pe din afară în stihuri „istoria frumosului Arghir și a

prea frumoșei Elene; când dicem: „Hip! hop! la a mea iubită“ avem și biciu în mână, plesniam cu dînsul și săriam în sus, dar mi-era necaz de ce n'are și biciul meu puterea aceea de fărmece (să mă facă să sbor).

Pe toamnă dete un guturaiu mare în totă casa, și eu deprins din versificația lui Arghir, făcui versuri guturaiului, care încep ast-fel:

O guturaiu, guturaiu!
 Mulțămesc-te încaiu
 Că te odihnesci prin nasuri
 Și prin gături faci taifasuri...

În vremea ciumei învățasem multă carte, că eu ținem citirea în biserica satului. Alde țarcovnicul ajunsese nimic pe lângă mine (o spunea toți sătenii).

Intorcându-ne la București, după încetarea bolii, auzii că se plânge părinții, că trebuie să fi uitat eu tot ce învățasem mai de înainte, și cu adevărat uitasem, căci pe *Măcarios Anir* citem tot atât de încet ca și pe psalmul cel din urmă *Micros imin...*

Bietul Dascălul Alexe murise și, pe atunci, se dusesse vestea unui Dascăl călugăr la Sf. Nicolae, Părintele Naum. Era cam departe până la Sf. Nicolae, dar hotărîră părinții să mă dea acolo.

Incepui la bietul Naum. Acesta scia Elinica; dar era român și duse părinților să-mi iea cartea lui Papazoie sau Polizoe. Mă puse la Istoria sfântă prin întrebări și răspunsuri; din grecesce îmi tâlmăcea în românesce. Din ziua aceea nu'mi mai fu urâtă cartea. În scurtă vreme mă puse la Gramatică, În Hrisorora, la Esop, și ajunsei în doi ani și până la Tom. Chipul, mergem bine că înțelegem ce învățam, pentru că bietul Naum tal-

măcea băeților săi din elenesce în grecesce și din grecesce în românesce.

Trecuiū de aci la scóla grecescă de la Măguré-nul; eram de vr'o 13 ani atunci, ș'am învățat acolo până a venit G. Lazăr, în anul 1818.

†

Exerciții.

- 1) Scolarii vor citi de multe ori această bucată.
- 2) " " spune cuprinsul acestei bucăți.
- 3) " o vor resuma
- 3) " vor scóte propozițiunile contrase subliniind părțile compuse.

Exerciții de ortografie.

Sunetele: „sc” — „st”

(A se vedea gramat. de cl- III și IV-a).

Exerciții.

Din bucată de mai sus, de la . . . până la . . . scolarii vor scóte de o parte cuvintele cu „sc” (arătând de unde vin) și de alta pe cele cu „st”.

Exerciții de compunere.

Prescurtări.

MODEL.

ORAȘUL GIURGIU.

Orașul Giurgiului, afară de un zid slab ce-l înconjura, era ocrotit de Castelul San-Georgio. Acest castel avea o poziție foarte tare: *Arta și natura trebuiseră a-l întări.* El era așezat pe o insulă foarte frumoasă, numită Slobozia și formată de un mic braț al Dunării care se desparte puțin mai d'asupra

și, înconjurând un spațiu de două jugere, cade iarăși în matca râului. Ast-tel castelul, acoperind cu totul mica insulă până în marginile ei, părea a pluti d'asupra undelor. După temeliile lui ce astă-zi încă se rîd, acest castel nu e îndoială că a fost zidit de Români Dărâmat în vremea năvălirilor barbarilor el fu rezidit pe la anul una mie după Christos de Genevezi, de la care luă și numele de San-Giorgio, patronul acelei neguțătore republici. Pe la sfârșitul vîcului al VIII-lea Negru-Vodă duce al Făgărașului, întinđându-și stăpînirea peste totă țara Românească până la Dunăre, mai întări castelul San-Giorgio La 1418, când Mahomet I năvăli în țara noastră de pustii o parte dintr'însa, între alte cetăți de pe Dunăre ce coprinse, fu și acest castel pe care-l întări.

Puțin după aceia, Româniî îl luară înapoi sub vestitul domn Dan al III-lea Dracula. La 1431, împăratul Sigismund, rege al Ungariei, mai întări acest castel cu fortificații și alte zidiri, când el trimise pe un viteaz general, Ioan Marotius, în ajutorul lui Dracula-Vodă, împotriva lui Radu poreclit Prasna Glava, care intrase în țară cu ajutor de la Turci. Cădînd după aceea iarăși în mînile Turcilor castelul San-Gergiū le fu răpit împreună cu cele l'alte cetăți de cătră Vlad-Vodă-Țepeș. Dar după mórtea acestui domn de crudă și viteză aducere aminte, Turcii îl luară înapoi la 1479, fiindu-le dăruiet de Vlad VII-lea, pe care ei îl numiseră domn fără de alegerea țerii; dar îl perdură curând după aceia și Româniî îl stăpîniră până la anul 1544, când Turcii îl luară iarăși împreună cu Brăila și Turnul. De atunci el fusese mereu în stăpînirea lor, până în acest an 1595, și apoi după mórtea lui Mihaiū, cădu iar în mînile lor, și fu stăpîniet de

dânșii până la tractatul de la Adrianopol (1830) în urma căruia se dăruiește cu totul și orașul intră în stăpânirea noastră.

Nicolae Bălcescu.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor copia întocmai această bucată.
- 2) Scolarii vor scrie această bucată prescurtată, dând a-fara cuvintele subliniate.
- 3) Scolarii vor prescurta, după acest model bucată de la pag. . . .

F r a s a.

Legătura dintre propozițiuni. Propozițiuni principale și subordonate (secundare).

(A se vedea gramatica de clasa IV).

Pentru Exerciții.

Fragment din „Călin“.

Sură-i sara cea de tîmna; de pe lacul apa sură
 Infundă mișcarea-i creță între stof la iezătură,
 Iar pădurea lin suspină și prin frunzele uscate
 Rînduri, rînduri trece-un frémăt ce le scutură pe tôte;
 Pe când codrul, dragul codru, troenindu-și frunza tîtă,
 Iși deschide-a lui adâncuri fața lunei să le bată;
 Tristă-i firea; iară vîntul sperios o crengă farmă,
 Singuratece isvóre fac cu valurile larmă.
 Pe poteca dinspre codri cine óre se cobórá?
 Un voinic cu ochi de vultur lunga vale o mësórá;
 Sépte ani, de când plecat-ai sburător cu negre plete
 S'ai uitat de sórta mândrei, iubitórei tale fete!
 Și pe câmpul gol el vede un copil umblând desculț
 Și cercând ca să adune într'un cîrd bobocii mulți.
 „Bună vreme, măi băete!“ — „Mulțumim, voinic străin!“
 „Cum te chiamă, măi copile?“ — „Ca pe tată meu: Călin.
 „Mama-mi spune câte — odată, de o întreb: a cui's mamă?
 „Sburătoru-ți este tată, și pe el Călin îl chémă“.

Când Paude, numai dînsul își scia inima lui,
 Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.
 Atunci intră în colibă, și pe capet' unei laiți
 Lumina cu mucul negru într'un hârb un roș opait ;
 Se cocea pe vatra sură douë turte în cenușă,
 Un papuc e sub o grindă, iară altul după ușa ;
 Hârâită, nodurosă stă în corb râșnița veche ;
 În cotlon torcea motanul peptănându-și o ureche ;
 Sub icóna afumată unui sfînt cu comanac
 Arde 'n candel' o lumină cât un sîmbure de mac ;
 Pe-a icónei policióră busuioc și mint' uscată
 Umplu casa întunecósă de-omirésmă pipérată ;
 Pe cuptorul uns cu humă și pe coșcovii păreți
 Zugrăvit-a c'un cărbune copilașul cel isteț
 Purceluși cu códa sfredel și cu bețe 'n loc de labă,
 Cum mai bine i se șede unui purceluș de trebă ;
 O bășică în loc de sticlă e întinsă 'n terăstrue,
 Printre care trece o dungă mohorită și gălbue.
 Pe un pat de scânduri góle dórme tinăra nevastă
 În mocnitul intuneric și cu fața spre feréstă.
 El s'aședă lângă dînsa, fruntea ei o neteșesce,
 O desmiárdă cu durere, suspinând o drăgostesce,
 Plécă gura la ureche-i, blánd pe nume el o chémă.
 Ea ridică somnorósă lunga genelor maramă,
 Speriat la el se uită . . . i se pare că viséză,
 Ar zîmbi și nu se 'ncrede, ar răcni și nu cutéză.
 El din patu-i o ridică și pe peptul lui și-o pune,
 Inima-i svácnesce tare, viața-i parcă se rēpune.
 Ea se uită, se tot uită, un cuvînt măcar nu spune,
 Rîde dór' cu ochi 'n lacrămî, speriată de-o minune,
 Ș'apoi îi sucesce pērul pe al ei deget alb subțire,
 Își ascunde fața roșă l'a lui pept duios de mire.
 El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lin la vale,
 Drept în creștet o sērută pe a-l ei pēr de aur móle
 Și bārbia i-o ridică, s'uită 'n ochi-i plini de apă,
 Și pe rînd și-astupă gura când cu gura se adapă.

VIII

De treci codri de aramă, de departe veđi albind
 Ș'auđi mândra glăsuire a păduriî de argint.
 Acolo, lângă isvóre, érba pare de omēt,
 Flori albastre tremur' ude în văzduhul tāmâet !

Pare-că și trunchii vecinici p^ortă suflete sub c^oja
 Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă ;
 Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint,
 Veđi isv^ore sdrumicate peste petre licurind,
 Ele trec cu harnici unde și suspină 'n flori molatic,
 Când cob^oră 'n ropot dulce din t^oșșanul prăvălatic,
 Ele sar în bulgări fluidi peste prundul din r^oștoce,
 In cuiabar rotind de ape, peste care luna zace.
 Mii de fluturi mici albaștri, mii de roiuri de albine
 Curg în riuri scipit^ore peste flori de miere pline,
 Umplu aerul v^oratic de mir^osmă și r^oc^ore,
 A pop^orelor de mușce s^orbători murmuito^ore.
 L^ongă lacul care 'n tremur somnoros și l^on se bate,
 Veđi o masă mare 'ntinsă cu făclii prea luminate :
 Căci diu patru părți a lumii împ^orați și 'mp^orat^ose
 Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese :
 Feți-frumoși cu p^or de aur, smei cu solzii de oțele.
 Cititorii cei de zodii și șagalnicul Pepele —
 Iată craiul, socru mare, rezemat în jeș cu spată,
 El pe capu-i p^ortă mitră și-i cu barba peptenată,
 Tap^on, drept, cu schiptru 'n mână șede 'n perine de puf,
 Și cu crengi îl ap^or pagii de mușcuțe și zăduf.
 Acum iată că din codru și Călin mirele ese,
 Care ține 'n a lui mână mână gingașei mirese ;
 Îi foșnea uscat pe frunze p^ola lung' a albei rochi^oi,
 Fața-i roșie ca m^oerul, de noroc i-s umeđi ochii,
 La p^om^ont mai că ajunge al ei p^or de aur m^ole,
 Care-i cade peste brațe, peste umerele g^ole —
 Ast-fel vine mlădi^osă, trupul ei frumos îl p^ortă,
 Flori albastre are 'n p^oru'i și o stea în frunte p^ortă.
 Socrul r^ogă 'n capul mesei să poft^oscă să se pună
 Nunul mare, mândrul s^ore, și pe nuna, mândra lună.
 Și s'aș^ođă toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul ;
 Lin vi^orele r^osună, iară cobza ține hangul —
 Dar ce sgomot se aude ? Băziit ca de albina ?
 Toți se uită cu mirare și nu sci^ou, de unde vine,
 Până v^ođ paininișul între tufe ca un pod,
 Peste care trece 'n sgomot o mulțime de norod :
 Trec furnici duc^ond în gură de faină marii saci,
 Ca să c^ocă pentru nuntă și plăcinte și colaci,
 Și albinele-aduc miere, aduc colb m^oarunt de aur,
 Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.
 Iată vine nunta 'ntr^ogă : vornicel e-un grierel,

Îi sar purici înainte cu potcove de oțel :
 În veșmint de catifele un bondar rotund în pântec
 Somnoros pe nas ca popii glăsuesce 'ncet un cântec ;
 O cojiță de alună trag locuste, podu 'l scutur ;
 Cu mustața răsucită șede 'n ea un mire flutur ;
 Fluturi mulți de multe nēmuri vin în urma lui un lanț,
 Toți cu inime ușore, toți șangalnicii și berbanti ;
 Vin țintarii lăutarii, gândăceii, cărăbușii ;
 Iar mirésa viorica i-accepta 'ndērētul ușii,
 Și pe masa 'mpērătescă sare-un greer, crainic sprinten,
 Ridicat în două labe s'a 'nchinat bătēnd din pinten ;
 El tușesce, își închee haïna plină de șireturi ;
 „Să ertai, boeri, ca nunta s'o pornim și noi alături“ .

Mihail Eminescu.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor citi și resuma acéstă bucată de poesie.
- 2) Scolarii vor recita pe nevedute acéstă poesie.
- 3) Scolarii vor scóte și vor scrie pe caete frazele de la . . . până la . . .
- 4) Scolarii vor spune prin ce sînt legate propozițiunile între sine.
- 5) Scolarii vor sublinia propozițiunile principale cu o linie și pe cele subordonate cu două linii.

Exerciții de punctuație și ortografie.

Trăsura de unire.

(A se vedea gramatica de cl. III și IV primară).

Pentru exerciții.

Din bucata : „Călin“, scolarii vor scóte cuvintele în care se află trăsura de unire și vor arēta ce lēgă.

Frasa de coordinare.

Principala absolută. Legătura dintre propozițiunile principale.

(A se vedea gramatica de clasa IV).

Pentru Exerciții.

de citit, resumat, reprodus și analizat.

Din Alexandru Lăpușnénu.

Capul lui Moțoc vrem....

De cu sară se făcuse de scire tuturor boerilor să se adune, a doua zi, fiind sărbătoare, la Mitropolie unde era să fie și Domnul, ca să asculte Liturghia și apoi să vie să prânzescă la curte.

Când sosi Alexandru-Vodă, sfânta slujbă începu și boerii erau toți adunați.

Impotriva obiceiului său, Lăpușnénu în ziua aceea, era îmbrăcat cu totă pompa domnescă. Purta coróna Paleologilor și, peste dulama poloneză de catifea stacojie, avea cabanița turcescă. Nici o armă nu avea alta de cât un junghiù cu prășelele de aur, iar printre bumbii dulămii, se zărea o zea de sârmă.

După ce a ascultat st. slujbă, s'a coborât jos din strană, s'a închinat pe la icóne și, apropiindu-se de racla sf. Ión cel nou, s'a plecat cu mare smerenie, și a sărutat móștele sfântului. Spun că, în minutul acela, el era foarte galben la față; și că racla sfântului ar fi tresărit.

După acésta, suindu-se iarăși în strană, se înturnă către boeri și dișe:

„Boeri d-vóstră! De la venirea mea în a doua domnie și până astăzi, am arătat asprime către mulți; m'am arătat cumplit, rău, vërsând sângele multora. Unul Dumneđeù scie de nu mi-a părut rău și de nu mă căiesc de acésta; dar d-vóstră sciți că m'a silit numai dorința de a vedea conținând gâlceviri și vînderile unora și altora, care

ținteu la risipa țării și la peirea mea. Astăzi sînt alt-fel trebile. Boerii și-au în cunoscință, au vădut că turma nu pôte fi fără păstor, pentru că dice Mântuitorul: *bate-voiu Păstorul, și se vor împrăstia Oile.*

„Boeri d-vóstra! Să trăim de acum în pace, iubindu-ne ca nisce frați, pentru că acesta este una din cele dece porunci: *să iubesci pe ap'ópele têu ca însuși pre tine, și să ne ertăm unii pre alții, pentru că sîntem muritori, rugându-ne Domnului nostru Isus Hristos—își făcu cruce—să ne erte nouă greșelele nóstre precum ertăm și noi greșiților noștri.*

Sfârșind acéstă deșențată cuvîntare, merse în mijlocul bisericii și, după ce se închină iarăși, se înturnă spre norod în față, în dreapta și în stînga dicînd: *Ertăți-mă ómeni buni, și boeri d-vóstră!*

Dumneđeú să te erte Măria Ta, răspunseră toți, afară de doi junii boeri ce staú gânditori, reze-mați de un mormînt lângă ușă, însă nimeni nu le-a luat séma.

Lăpușnénu! eși din biserică, poftind pe boeri să vie ca să ospăteze împreună, și încălecând, se înturnă la palat. Toți se împrăștiară.

—Cum îți pare; dise unul din boerii care i-am vădut că nu ertase pe Alexandru-Vodă.

— Te sfătuesc să nu te duci astăzi la dânsul la masă, răspunse cel-l'alt, și se amestecară în norod. Aceștia erau Șpancioc și Stroici.

* * *

La curte se făcuse mare gătire pentru ospéțul acesta. Vestea se împrăștiase că Domnul se împăcase cu boerii, și boerii se bucurau de o schimbare ce le da nădejde că vor putea ocupa iarăși posturi, ca să adune nouă avuție din spinarea ța-

ranului Cât pentru norod, el era indiferent; el din împăcarea acesta nu aştepta vre-un bine, nici prepunea vre-un rău. Norodul se învoea cu oblăduirea lui Alexandru Vodă; cârtia numai asupra ministrului său Moţoc, care întrebuinta creditul ce avea la Domn, spre impilarea glótei. Căci, de şi erau necontenite jalobe obştiei pentru jafurile lui Moţoc, Lăpuşnéul său nu răspundea sau nu le asculta.

Césul prînzului apropiindu-se, boerii începură a veni călări, întovărăşiţi fie care de câte 2-3 slugi. Lua séma însă că curtea era plină de Lefegii înarmaţi şi că patru tunuri stău îndreptate spre pörtă, dar socotéu că sînt puse pentru a serba, după obicei, ceremonia prin salve. Unii póte că şi propunéu vre-o cursă, dar odată intrând nu se mai putea înturna, căci porţile erau străjuite şi păzitorii porunciţi a nu lăsa să iasă nimeni.

Adunându-se boerii, 47 la număr, Lăpuşnéul se puse în capul mesii, avénd în dreapta, pre logofétul Trotuşan şi în stînga, pre Moţoc.—Începură a dice din surle, şi bucatele se aduseră pe masă.

În Moldavia pe vremea aceea nu se introducea încă moda mâncărilor alese, Cel mai mare ospet se cuprindea în câte-va feluri de bucate. După borşul polonez, veneau mâncări grecesci ferte cu verdeturi, care plutéu în unt; apoi pilaful turcesc şi în sfârşit, fripturile cosmopolite. Pânza mesei şi şervetele erau de filaliu, ţesute în casă. Tipsiile pe care aduceau bucatele, talgerile şi paharele erau de argint. Pe lângă perete, stău aşedate în rând mai multe ulcióre pântecóse pline de vin de Odobesci şi de Cotnar; şi, la spatele fieşte căruia boer, era câte o slugă, care *dregea*. Tóte aceste slugi erau înarmate.

În curte, pe lângă doi junci și patru berbeci fripți, erau trei bolobóce defundate pline de vin; slujitorii mâncau și béu, boerii mâncau și béu. Acum capetele începuseră a se înfierbânta; vinul își făcea lucrarea. Boerii închinău și urău pre Domn cu vivate sgomotóse, la care răspundéu lefegii prin chiote, și tunurile prin bubuit.

Acum erau aprópe a se scula de la masă, când Veriță ridică paharul și închinând díse: Să trăesci întru mulți ani, Măria Ta! să stăpânesci țara în pace și Milostivul Dumneđeú să te întărăscă în gândul ce ai pus, de a nu mai strica pe boeri și a bântui norodul...

N'apucă să sfârșescă, căci buzduganul Armașului, lovindu-l drept în frunte, îl doborî la pămînt,

—A! voi ocărăți pe Domnul vostru! strigă acesta! la ei flăcăi!—În minut, toți slujitorii de pe la spatele boerilor, scoțénd junghiurile, îi loviră, și alți ómeni aduși de căpitanul de lefegii intrară și năpustiră cu săbiile în ei. Cât pentru Lăpuș-nénul, el luase pe Moțoc de mână și se trăsese lângă o feréstră deschisă, de unde privea măclăria ce începuse. El rîdea, iar Moțoc, silindu-se a rîde ca să placă stăpânului, simțea pèrul sbârlindu-i-se pe cap și dinții săi clănțâind. Și cu adevérat era gróză a privi acéstă scenă sângerósă.

Inchipuescă și cine-va, într'o sală de cincî stîneni lungă și patru latá, o sută și mai mulți ómeni ucigași și hotărâți spre ucidere, călăii și ósândiții, luptându-se unii cu furia desnădejdi și alții cu aprinderea beției. Boerii neavând nici o grije, surprinși mișelesc pe din dos fără arme, cădeú fără a se mai împotrivi. Cei mai bătrâni muréu făcéndu-și cruce; mulți încă din cei mai juli se apérau cu turbare: scaunele, talgerele, tacámurile mesei se făcéu arme în mâna lor, unii,

de și răniți se înceșteau cu furie de gâtul ucigașilor și, nesocotind ranele ce priméu, îi strângéu până îi înăbușéu. Dacă vre-unul apuca vre-o sabie, își vindea scump vieța. Mulți lefegii periră, dar în sfârșit nu mai rămase nici un boer viu. Patru-deci și șapte de trupuri zăceau pe parchet! În lupta și trânta acésta, masa se răsturnase, ulcióarele se spârsesera și vinul, amestecat cu sînge, făcuse o baltă pe lespețile salei.

* * *

Odată cu omorul de sus, începuse și uciderea în curte. Slugile boerilor, vedéându-se lovite fără veste de soldați, plecară de fugă. Puțini care scăpară cu viață, apucând a sări peste ziduri, dase larmă pe la casele boerilor; și, invitând pre alte slugi și ómeni boeresci, burzulisera norodul, și tot orașul alergase la pórtă curții, pre care începuse a o tăia cu securile. Ostașii amețiți de beție făceau numai o slabă împotrivire. Glóta se întărâta din mult în mai mult.

Lăpușnénu, pe care îl însciințase de pornirea norodului, trimise pre Armașul să-i întrebe ce vor și ce cer? Armașul eși.

— Ei vornice Moțóce, díse apoi înturnându-se spre acesta, spune, n'am făcut bine că m'am mântuit de réii aceștia, și am scăpat țara de o așa rîe?

— Măria Ta ai urmat cu mare înțelepciune, răspunse mărșavul curtezan; eú de mult avém de gând să sfátuesc pe M. Ta la acésta, dar ved că înțelepciunea Măriei Tale a apucat mai 'nainte, și, ai făcut bine că i-ai căiat; pentru-că... find-că... era să...

— Ved că armașul întărzie, díse Lăpușnénu curmând pre Moțoc, care se învâlmășa în vorbă.

Imi vine să poruncesc să dea cu tunurile în prostimea aceea. Ha, cum socoți și d-ta?

— Așa, așa, să-î împrôscă cu tunurile, nu-î vr'o pagubă c'or muri câte-va sute de mojiți, de vreme ce au perit atâtea boeri. Da, să-î omóre de istov.

— Mă așteptam s'aud asemenea respuns, și se cu oțerire Lăpușnéul, dar să vedem întâi ce vor.

În vremea acésta Armașul se suise pe pórtă curții și, făcând semn, strigă: Ómeni buni! Măria Sa Vodă întreabă ce vreți și ce cereți? și pentru ce ați venit așa cu *zurba*!

Prostimea rămase cu gura căscată. Ea nu se aștepta la asemenea întrebare. Venise fără să scie pentru ce a venit și ce vrea. Incepu a se strânge în cete, cete, și a se întreba unii pe alții ce să cêră. În sfârșit începură a striga:

— Să micșoreze dăjdiile! — Să nu ne zăpciéscă!

— Să nu ne mai împiléscă! — Să nu ne mai jefuéscă!

— Am rămas săraci! — N'avem bani! — Ne i-au luat toți Moțoc! — Moțoc! Moțoc! — El ne belesce și ne pradă! — El sfătuesce pe Vodă! — Să móră!

— Moțoc să móră! — Capul lui Moțoc vrem!

Acest din urmă cuvînt găsind un eho în toate inimile, fu ca o scântee electrică. Tóte glasurile se făcură un glas, și acest glas striga: Capul lui Moțoc vrem!

— Ce cer! întreabă Lăpușnéul vedënd pe armașul intrând.

— Capul Vornicului Moțoc, răspune.

— Cum? Ce? strigă acesta sārind ca un om om ce calcă pe un șérpe; n'ai auđit bine, fártate! vreî să șuguesci, dar nu-î vreme de șagă. Ce vorbe sînt aceste! Ce să facă cu capul meu! iți spun că ești surd; n'ai auđit bine!

— Ba foarte bine, ȕise Alexandru-Vodă, ascultă singur. Strigările lor se aud de aici.

În adevăr, ostașii ne mai împotrivindu-se norodul începuse a se cățara pe ziduri de unde striga în gura mare: Să ne dee pe Moțoc! Capul lui Moțoc vrem!

— Oh! păcătosul de mine! strigă ticălosul. Maică prea curată Fecióră, nu mă lăsa să mă prăpădesc!... ~~X~~

Dar ce le-am făcut eu ómenilor acestora? Născătoare de Dumneȕeu, scapă-mă de primejdia această, și mă jur să fac o Biserică, să postesc cât voiú mai avea ȕile, să ferec cu argint icóna ta cea de făcătoare de minuni de la Monastirea Némțului!...

Dar milostive Dómne, nu-ı asculta pe niște proști, pe niște moșici. Pune să dee cu tunurile într'înșii... Să móră toți; Eu sînt boer mare; ei sînt niște proști!

— *Proști dar mulți*, rěspunse Lăpușnéul cu sânge rece; să omor o mulțime de ómeni pentru un om, nu ar fi păcat? Judecă dumnéta singur. Du-te de mori pentru binele moșiei dumitale, cum ȕicéi însuți când îmi spunéi că nu mă vrea nici mă iubesc țara. Sînt bucuros că ȕi rěsplătesce norodul pentru slujba ce mi-ai făcut, vîndédu-mi óstea lui Anton Sechele, și mai pre urmă lăsându-mă și trecédu în partea Tomșii.

— Oh! Nenorocitul de mine! strigă Moțoc, smulgédu-și barba; căci de pe vorbele tiranului înțelegea că nu mai este scăpare pentru el. Incai lăsați-mă să mă duc să-mi pun casa la cale; fie vė milă de jupănesa și de copilașii mei! lăsați-mă să mă spovedesc! și plăngea și țipa și suspina.

— Destul! strigă Lăpușnéul, nu te mai boci ca o muere! fii Román verde. Ce să te mai spo-

vedești? Ce să-î spuî duhovnicului? că ești un tâlhar și un vîndător? Asta o scie tótă Moldova. Haide! luați'l de'l dați norodului, și'î spuneți că acest fel plătesce Alexandru-Vodă celor ce pradă țara.

Indată Armașul și Căpitanul de lefegii începură a'l târi. Ticăitul boer răcniă cât putea, vrënd să se împotrivescă, dar ce putéu bētrānele lui mână împotriva acelor patru brațe sdravene care'l trăgēu! Vrea să se sprijinescă în piciorē, dar se împiedica de trupurile confrăților sēi, și luneca pe sângele ce se închegase pe lespeđi. În sfârșit puterile îi slăbiră și sate- li
ii tiranului ducēndu-l pe pórta curții mai mult mor~~de~~ de cât viu, îl îmbrānciră în mulțime,

Ticălosul boer căđu în brațele idrei acestei cu multe capete, care într'o clipă îl făcu bucăți.

— Iată cum plătesce Alexandru-Vodă, la cei ce pradă țara! điseră trimișii tiranului.

— Să trăescă Măria Sa Vodă! răspunse glóta. Și, mulțumindu-se de astă jertfă, se împrăstie.

* * *

În vreme ce nenorocitul Moțoc perea în acest fel, Lăpușnénul porunci să ridice masa și să strāngă tacāmurile; apoi puse să rāteze capetele ucișilor, și trupurile le aruncă pe feréstră. După aceea luānd capetele le aședă în mijlocul mesii pe încet și cu rēnduélă, puind pe ale celor mai mici boeri dedesupt și pe a celor mai mari de asupra, după neam și după ranguri, până se făcu o piramidă de patru-đeci și șēpte de căpăține, vîrfu~~l~~ cărui se încheia prin capul unui logofet mare. Apoi spēlāndu-se pe mână, merse la o ușă lăturalnică, trase zăvorul și drugul de lemn care o închidea și intră în apartamentul Dómnei.

De la începutul tragediei aceștia, Dómnă Rucsandra, nesciind nimic de cele ce petreceau era îngrijită. Ea nu putea afla pricina sgomotului ce aușise; căci după obiceiul vremii de atunci, femeile nu eșeau din apartamentele lor și slujnicele nu puteau a se misca în mijlocul unei oștimiti ce nu cunoscea ce este disciplina. Una din ele mai îndrăsnită, eșind, aușise că este zurbă asupra lui Vodă și adusese acéstă veste stăpânei sale.

Buna Dómnă, temându-se de furia norodului, era speriată și, când a intrat Alexandru, a găsit'o rugându-se dinaintea icónei, având copiii pe iângă dânsa.

— A! strigă ea, slavă Maicii Domnului că te ved? Mi-a fost tare frică.

— Pentru aceea precum ți-am făgăduit, ți-am gătit un leac de frică. Vino cu mine, Dómnă.

-- Dar ce țipete, ce strigări se aușiau?

— Nimic. Slujitorii s'aũ fost luat la sfadă, dar s'aũ liniștit. Dicând aceste, luă pe Rucsanda de mână și o aduse în sală.

Intru vederea grozavei priveliști, ea slobodi un țipăt strașnic și leșină.

— Femeea tot femeie, zise Lăpușténul zâmbind: în loc să se bucure, ea se sperie. Și luând'o în brațe, o duse în apartamentele. Apoi înturnându-se iarăși în sală, găsi pe căpitanul de lefegii și pe armașul, așteptându-l.

— Tu pune să arunce peste zid hoiturile căinilor acestora, iar tigvele lor să le înșire pe zid, și lefegiului. Iar tu, adresându-se către armaș, să'mi pui mâna pe Spancioc și pe Stroici.

Insă Stroici și Spancioc erau acum aprópe de Nistru. Gonacii îi ajunseră tocmai când treceau hotarul:

— Spuneți celui ce v'a trimis, strigă către ei
Spancioc, că ne vom vedea până a nu muri!

C. Negruzzi.

Exerciții

- 1) Scolarii vor citi de multe ori această bucată pe părți și vor explica cuvintele neînțelese.
- 2) Scolarii vor spune coprintul fie-cărei părți și apoi al întregii bucați.
- 3) Scolarii vor reproduce ceva din această bucată.
- 4) Scolarii vor analiza frasele de coordinare de la . . . până la . . .
- 5) Scolarii vor despărți fie-care frază de coordinare în propozițiunile principale din care sînt formate.
- 6) Scolarii vor spune prin ce sînt legate aceste propozițiuni între sine.
- 7) Scolarii vor sublinia propozițiunile principale absolute

Exerciții de limbă.

Familia de cuvinte a cuvîntului *Cap*.

(A se vedea Gramatica de clasa IV pag.)

Exerciții.

- 1) Scolarii vor copia din Gramatica de cl. IV primară cuvintele formate de la cuvîntul *Cap*.
- 2) Din bucată: „*Alexandru Lăpușnenu*“ scolarii vor scote cuvintele formate din cuvîntul *Cap*.
- 3) Scolarii vor spune din gînd ast-fel de cuvinte.

Frasa de subordonare.

Propozițiuni subordonare la întrebarea: „*Ce lucru*“.
(*subiective*).

A se vedea Gramatica de clasa IV-a primară).

Exerciții.

1) Din bucata de citire: „*Alexandru Lăpușnenul*“ scolarii vor scote frazele care au propozițiuni subordonate ce țin loc de subiect, și vor sublinia aceste propozițiuni.

2) Scolarii vor scrie din gând 6 fraze cu ast-fel de propozițiuni.

Exerciții de compuneră.

Amplificări.

MODEL.

LUPUL, VULPEA ȘI OMUL.

— Scii, ce tare și primejdios este omul? Țise vulpea către lup.

— Cum se pôte, cumetă, răspuse lupul, aide să'mi arēți și mie un om.

— Haide!

Așa vorbesc între dânșii lupul și vulpea, când iată trece un bătrân.

— Mă rog, acesta nu e un om? întrebă lupul.

— Nu. Acesta a fost om.

— Dar copilul cel care vine după dânsul, este un om?

— Nu. Acela are să fie un om.

— Dar bărbatul cel cu barba négră, care merge drept și pășesce apăsat?

— Acela e un om. Păzesce-te!

— Vrea să ȇică, de care să mă păzesc mai mult?

— Apoi să te păzesci de acest din urmă, pentru că el se apără însuși și e tare și puternic.

— Dar de cel de al doilea, de copil?

— Și de acela să te păzesci, pentru că pe dânsul în apără alții, care îl ajută, ca să se facă om.

— Dar de cel d'intăiu?

— Și de acela să te păzesci, pentru că pe acela îl ocrotesc alții, pe care 'i-a ocrotit și dânsul, pentru ca să fie ómeni

— Vrea să ȃică, de cine trebuie să mă păzesc?

— Să te păzesci de toți, căci și ómenii tot așa fac.

Cine nu se păzesc,

O pătesce.

LUPUL, VULPEA ȘI OMUL.

(Amplificare)

Nota. Cuvintele adăugite le-am însemnat prin subliniere.

— Scii, d-ta, dragă cumêtre, ce tare și primejdios este omul, ȃise într'o ȃi vulpea către lup.

— Ce spui, cumेत्रă?... Cum se pôte, rêsponse lupul, aide dar atuncea să-mi arėti și mie un om, ca să vèd cum o fi el, cu córne, cu códá?!...

— Haidem, dacă vrei.

Așa vorbesc între dânsii lupul și vulpea, când iată trece un om bेत्रân, de abia mergënd și sprjinindu-se într'un băt.

— Ian privesce, mă rog, acesta nu e om? întrebă lupul

— Nu, cumेत्रe. Acesta a fost deja om.

— Dar copilul cel micușor, care vine după dânsul nu este om?

— Nu, cumेत्रe. Acela o să fie om de-acum înainte.

— Dar bărbatul cel de colo, cu barba négră și svelt, care merge drept și pășesc apăsât.

— A!... Acela e om! Acela e om, dragă cumेत्रe, și păzesc-te de dânsul.

— Vrea să dică, de care trebuie să mă păzesc mai mult?

— Apoi, e dic să te păzesci de acest din urmă pentru că acesta scie și póte a se apăra el însuși și e tare și puternic, precum il veđi.

— Dar de cel de-al doilea, de copil, trebuie să mă păzesc?

— Și de acela trebuie să te păzesci, pentru că pe dânsul il apără și il ajută alții mulți ca să se facă om.

— Dar de cel d'întâiu să mă păzesc?

— Da. Și de acela să te păzesci, cumetre, pentru că pe acela il ocrotesc și il ajută alții mulți pe cari 'i-a ocrotit și dânsul, pentru ca să ajunga să fie ómeni.

— Vrea să dică, de cine trebuie să mă păzesc?

— Să te păzesci de toți, fătul meu, căci și ómenii tot așa fac.

Cine nu se păzesc

Acela o pătesce.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor copia întocmai modelele de mai sus.
- 2) Scolarii vor căuta să amplifice bucata următoare:

VULPEA ȘI BARZA.

Cumetra vulpe e un hoț viclean; ea fură tot ce póte. Ea se bucură de paguba altuia, și păcălesce pe totă lumea. Dar odată și ea a fost păcălită. Să vă spui cum:

Odată vulpea a trimis berzei vorbă, să vie la prânz la dânsa. Cumetră barză, a đis vulpea, vino să mănânci la amiađi cu mine! Barza a primit

bucuros să mērgă la vulpe, căci se gândia : Vulpea are acasă de tôte, ce'i trebuie ; de bună sēmă ea îmi va da de mănăcare ceva bun de tot. Barza n'a mănăcat nimica, cât a fost ziua, ca să fie tare flămândă, când va merge sēra la vulpe, și apoi acolo să mănânce odată boeresce. Când s'a făcut sēră, barza s'a dus. Vulpea întinsese pe masă fel de fel de talere, dar în tôte talerele era supă. N'a pus pe masă nici linguri, nici furculițe, iar de pâne și de carne nici vorbă nu era. Barza s'a mirat de acest lucru ; dânsa cu ciocul sēu cel lung și cu limba cea scurtă nu putea nici să bea, nici să sōrbă supa. Vulpea a început să poftescă pe barză : Te rog mănâncă din supa acēsta, că e fōrte bună ! Ori mănânci de aici, mănâncă ce'iți place ! Dar barza nu putea să mănânce nimic, și vulpea rīdea într'ascuns de barza cea flămândă, care avea mănăcarea pe masă și murea de fōme, căci nu putea nici să o guste. Vulpea însă mănca sdravăn cât șēpte, Barza, vēdēnd că e păcălită, a înghițit'o, a tăcut frumușel, și s'a dus supērată acasă.

După câte-va zile, barza a trimis o slugă la vulpe, și a rugat'o să vie la cină. Vulpea se gândia : Cât e de prōstă barza ! Ea n'a vēdūt, că mi-am bătut joc de dânsa ! Și acum mă mai chiamă și la cină ! Vulpea s'a dus. Barza a pus pe masă fel de fel de fripturi bune și gustōse. Vulpea mirosea și se bucură ce mănăcări bine pregătite avea dânsa să mănânce ! Pesce fript ! Vulpii îi place pescele, de și barza tocmai pesce i-a pregătit. Dar când colo ce să veđi ! Tôte fripturile cele bune erau puse în carafe cu găturile strimte și lungi. Barza poțtea pe vulpe mereu : Poftim cumētră vulpe ! poftim carne și pesce fript, piciorē de brōscă, dacă vrei, de aici, ori de aici ; poftim ! Și barza cu ciocul ei cel lung scotea din carafe bucăți de friptură

și mânca sdravăn; Vulpea se uita la barză cu multă poftă, dar nu putea să mănânce. Botul ei cel gros nu încăpea în carafă, ca să scôtă carnea. Și așa a rămas flămândă, și rușinată s'a dus acasă. Oamenii, cari au auzit povestea acésta, au ȓis: „Așa ȓ-a trebuit vulpii! De ce a păcălit dânsa întâi pe barză? Bine a făcut barza“.

Frasa de subordonare.

Prop. subordonate la întrebarea: Care? (atributive).

(Veȓi gramatica clasa IV).

Pentru Exerciȓii.

Din bucata de citire: „*Alexandru Lăpușnămul*“ scolariȓ vor scôte frasele cu prop. sub. atributive, le vor scrie pe caete și vor sublinia propoziȓiunile atributive.

Frasa de subordonare.

*Propoziȓiuni subordonate la întrebările ce? pe ce?
(obiective drepte).*

(Gramatica de clasa IV primară).

Pentru Exerciȓii.

de recitat și analizat.

CONDAMNAREA STRUGURULUȓ.

Când a fost alésă gustósa gutue,
Atât peste póme regină să fie,
Cât și peste erburi și peste legume
Și peste-orȓ-ce plante din întinsa lume,
Tronul și-l pusese sus la înălȓtime,
Și 'ntinȓndu-ȓi cortul în mare lăȓtime,
Sta încunjurată, ca regină mare,
De póme destule până 'n depărtare.

Iar în jos pe vale sta în șir, sub coste,
 Tot felul de plante, puternică óste;
 Intr'ást chip regina, gustósa gutue,
 Vru'n ordine bună domnia să-și pue.
 Deci după talente de tot cunoscute
 Íși puse Miniștrii care s'o ajute:
 Rodia alésă cum și alămăia,
 Persica, năramza pentru trépta 'ntăia;
 Într'a doua tréptă fu rînduit pèrul,
 Vișinul, cireșu', zarzărul și mèrul;
 Iar pe sub acestea, mai jos, cornul, prunul
 De-asemenea tréptă nucul și alunul.
 În chipul acesta împlinindu-și suma
 Din pómele tóte, din tótă leguma,
 Sta și din nălțime se uita la vale.
 Trimițènd la tóte poruncile sale;
 Iar s'rugurul care era aședat
 Aprópe de 'naltul reginei palat,
 Părcalab să fie onóre-a avut
 Peste ori-ce plante din latul ținut.
 Însă avènd ciudă cătră celelalte,
 Cărora se dase slujbe mai înalte,
 Începu cu ură tot pàre să facă.
 Cređènd că Reginei așa o să-î placă;
 Pe de altă parte plantele sèrace
 Nu aveau de dânsul nici odată pace;
 Nu'nceta în lături să se tot întindă,
 Să se mai lungéscă, loc să mai cuprindă;
 S'atârna de una, zugruma pe alte,
 N'avea pès în sine de porunci înalte.
 Bătăios, sburdalnic din a sa natură
 Supèra pe tóte prea peste mèsură.
 Îi plăcea să-și bată joc de fie-care,
 Amețea o lume ca cu fermecare.
 În starea acésta cu fața seméță
 Înfoiat în haine, rásucind mustéță,
 Plin de nebunie, cu arțag în sine
 Se ridică 'ndată, la regina vine,
 Ca pàre s'aducă despre celelalte....

„Mè închin, regină, cu supus raport,
 Precum a mea slujbă cere să mă port,
 Cu purtare blândă umblând eú cu ele,

Aflat-am în tóte mari cugete rele ;
 Prea multe din plante, rele uneltese,
 Să rěstórne buna ordine voesc ;
 Și mai ales varza cea 'nfoiată'n foi
 Umblă s'aducă'n tóte mari nevoi.
 Cěpa cea bərbósă de-altă parte iar
 Pornesc pe lacrămī prunci, și mame chiar.
 Asemenea prajul cu chipul sěu tras
 Cárnesce și strâmbă ori-și-care nas ;
 Apoi usturoiul cu firea sa iute
 Tot locu'mprejuru-ī amar îl împute,
 Acestor de tine de loc nu le pasă,
 Și pre celelalte pre tóte le-apasă.

Auđind regina starea cea nespusă
 De mustosul strugur nainte-ī adusă,
 Dise cătră dânsul : „Ai tu mărturie
 Să vină de față după datorie ?“
 — „Am, el îi rěspunse, nu o mărturie,
 Ci îți pot aduce, de vreī, și o mie,
 Nu de jos persóne ci de-onóre'n lume,
 Și te rog ascultă, să le spun pe nume :
 Mărturia 'ntâia mi-e piperul, care
 E la fie-care în onóre mare ;
 Asemenea este și enibaharul,
 Chimenul, mólotrul, cimbrul și mărarul,
 Capera, oliva, carele-s de frunte
 Precum la ospete, așa și la nunte ;
 Mazărea gustósă, cuviósa linte,
 Cě'n ajun se pune la toți înainte,
 Și ghebosul roșcov care la toți place,
 Smochina ce póte pe prunci să-ī împace ;
 Așa și curmaua cea în sîmbur tare,
 Așa și castana cea cu međul mare ;
 Am și pe stafidă sora mea cea mică,
 De va fi primită la ce-va să ăică.
 De voesci acestea 'nainte să vie,
 İndată să spună care ori-ce scie !“

Cum simți acésta cěpa usturósă,
 Cum e din natuură-ī fórte veninósă,
 Se sculă îndată, iute cu mânie
 Douěsprece haine puse de dinie,

Cămeșe atâtea, albe, subțirele,
 Îmbrăcând benignul, roșiu peste ele.
 Își péptenă barba albă și bătrână
 Scuturând-o bine de lut și țerână,
 Plécă necăjită cu mare putere
 Aerul nainte-și umplându-l de fiere.
 Pe pămînt târîndu-și barba lungă, lată,
 Sus în deal ajunse la regina 'ndată :
 „Să trăești pe tronu-ți, înaltă matrónă !
 Să ne fi la tóte prea bună patrónă !
 Să 'nfloresci ca mēru'n fie-care an,
 Aibă-ți chipul vesel fața de șofran !
 Eū cu plecăciune până la pămînt
 Îți rog bunătatea pentru cređămēnt.
 Mincinosul strugur mult ne-a defăimat,
 Că'n slujbele nóstre rău ne-am fi purtat ;
 Dar acestea tóta câte le-a vorbit,
 Dela sine însuși singur le-a scornit.
 Te încrede mie, adevēru-ți dic,
 Că am barbă albă, nu sînt copil mic.
 Pot să-ți fac îndată ori-ce jurămînt
 Spre adevērința la al meu cuvînt :
 — „Jur în dreptu-mi cuget, să n'am parte eū
 Într'acéstă lume de tot nēm̄ul meu !
 Și să nu mă bucur ca de-un mușuroiū
 De iubitū-mi frate numit usturoiū,
 Cum și'n tristă stare să ajung să cad,
 Să plâng acum mórtea ginere-meū praz !
 Să se stingă nēm̄ul socrului meu hrean,
 Să-l mănânce vermii viū chiar în ást an !
 Să'ngrop în viēță-mi și să tânguesc
 Ficele-mi ridiche, ce mult le iubesc,
 Cum și prea mărítū-mi ginere ardeiū
 Pulbere ajungă... în ori ce bordeiū.
 Să ajung eū însă-mi unchiului meu nap
 Și mătusei sfecle, grópa să le sap ;
 Nici să am în lume parte'n ochii mei
 De nepoții mōrcovi și de pătrunjei ;
 Să se rătăcescă'n lume și câmpii
 Verele-mi iubite brojbe și guli !
 Și bubosul strugur de n'o fi mințit,
 Mórtea mea să fie de tăios cuțit,
 Cum și'n bucățele să mă facă'n loc

Și să mă prăjescă în tigăi pe foc!
 Rog dar ca să fie strugurul adus,
 Ce-a bârfit de mine și minciuni a spus,—
 Vroiū prin judecată, ca ori eu, ori el,
 Să ni se alégă dreptul la un fel“.

Auđind regina aste jurăminte,
 Porunci salatei ce sta înainte,
 Ca să cheme'n grabă întrég'adunare,
 Președênd bostanul cel cu capul mare;
 Pepenele verde lângă el să ședă,
 Cu slugi credincioșe împrejur spre pază,
 Numai patlagele în roș îmbrăcate
 Și cele în vînēt ce sint veninate;
 Și bamele încă, loboda și știrul —
 Să se afe față să'mplinescă șirul,
 Deci aceste tóte cum se adunară;
 Pe mustosul strugur îl înfățișară.
 Cumpēna îndată aducând porniră
 Și spusele tóte drept le cumpēniră.
 Și bârfașul strugur nedrept fu găsit,
 Și că însuși tóte singur le-a scornit.
 Dar vinosul strugur să plângă 'ncepu
 Și martori să strîngă din parte-și ceru.

La spate-î aprópe staū trei, ce-l iubiră
 Și să-î țină parte anume veniră:
 Pepenele galben, persica, caisa;
 Dar judecatoriī nu cređură disa,
 Ci îi condamnară toți ca dintr'o gură
 Cum și încheere de-odată făcură:
 Pepenele, parte ce-î ținea nedreptă,
 Să se crape'n douē 'naintele'ndată;
 Așa și caisa și persica iară
 De necaz, mânia se dispintecară;
 Iar urzica, care sta aci sbârlită,
 Vrênd să é's'afară inte, necăjită,
 Urzică 'mprejuru-î pe căți îi atinse
 Și'ntr'acestea mare larmă se încinse.

Dar regina'n sine fórte supērată
 Cu mare urgie se porni îndată,
 Să'nfrunte pe strugur pe sfînta dreptate

Și să cheme-asupra-î blestemele tóte,
 Dicênd: „Tu în viață-ți, ca un blestemat,
 Tot de lemne 'n lume să fii spânzurat!
 Sóre să te ardă, să te bată vînt
 Și să nu-ți ajungă trupul de pămînt!...,
 Și apoi în urmă prin cuțit tăios
 Trupul tîu să fie de-acolo dat jos!
 Și să n'aibi pe nimeni a se umili
 Nici clopot a-ți trage, nici a ta jăli!
 Ci cu rîs, cu cîntec a te arunca,
 Cum și sub picioare înc'a te călca!
 Sângele să-ți stórcă, corpu-ți tescuind
 Și să-l bea voinicii vesel chiuind,
 Grijile să-și uite în acel minut
 Și toți să se țină cei mai cu avut:
 Unii 'ncépă limba a-și împleteci,
 Iar fricoșii 'ndată cu curaj a fi;
 Alții când dintr'însul ceva vor sorbi
 La arțag să prindă, în certe-a vorbi;
 Alții iar să mERGă pe două cărări,
 Și câinii să latre l'ale lor strigări;
 Alții ca nebunii vîntul blestemând
 Să mi să rEstórne în tină zăcând;
 Alții iarăși bându-l, dintr'al lui plecat,
 Să se 'mbolnăvescă și să zacă'n pat!
 Iar când din beție-și se vor deștepta,
 Să se rușineze toți de fapta sa!“

Acesta-î blestemul pe strugur rostit,
 Ce și până astăzi se vede'mplinit.

Anton Pann.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor citi de multe ori această bucată.
- 2) Scolarii vor spune cuprinsul pe scurt.
- 3) Scolarii vor învăța pe dinafară această poezie.
- 4) Scolarii vor scrie în ordine dréptă frazele cu propozițiuni subordonate drepte și vor sublinia aceste propozițiuni.

Exerciții de limbă.

Familia da cuvinte a cuvintelor : *car, casă, ochi, coș, gură*.
(V. gramat. de cl. IV pag. . .).

Exerciții.

1) Scolarii vor copia din cartea de gramatică cl. IV, toate cuvintele formate din verbele : *car, casă, ochi, coș, gură*.

2) Scolarii vor scote din bucata : „*Alexandru Lăpușnenul*“ toate cuvintele formate ca mai sus.

Frasa de subordonare.

Prop. subord. la întrebările : *de ce? la ce?*
(obiectivă nedreptă).

(Gram. cl IV-a primară).

Exerciții.

Din bucata : „*Condamnarea Strugurului*“ scolarii vor scote frazele cu prop. subordonate nedrepte și vor sublinia aceste propozițiuni.

2) Scolarii vor scrie din gând 5 frase cu propozițiuni subordonate nedrepte.

Exerciții de punctuație.

Parantesul.

(A se vedea gram. cl IV-a pag. . .).

Exerciții.

Scolarii vor scrie 10 propozițiuni în care să se găsească întrebuințat parantesul.

Frasă de subordonare.

Propozițiuni subordonate la întrebarea : *unde?*
(prop. sub. circumstanțiale de loc).

(Gramat. cl. IV-a primară).

Pentru Exerciții.

Fragment din „Océnul“.

...Mă aflam odată pe țeșmul océnului, tabloù nemărginit a mărimii celui prea înalt, care deștepta în sufletul meu nisce cugetări serioșe, înalte, atingătoare. Ochiul meu în zadar căuta o margine: orizontul se perdea din vedere amestecându-se într'o nemărginită depărtare cu azurul cerului și cu valurile apelor. Neșțermurita întindere a unei surfețe lucii și fără mișcare, liniscea și tăcerea ce domneau într'aceste locuri. azurul ce colora cerul și marea fundul cel stîns al perspective ce ochiul în zadar se cerca a-l zări, tóte da acestei scene un caracter fioros și majestos ; încât credeam că vęd într'aceste locuri cele mai depărtate extremități ale universului, unde mintea omenescă n'a putut pătrunde vre-odată, unde consciința a pus tronul celui etern, unde cugetarea cea slabă atrasă de sborul unei imaginații rătăcite, se perde într'un haos de nepriceperi, neputînd pune un hotar mărginit a tonurilor ce compun universul, nici a cunósce în geniul ce le-a creat și le ține pe ființa cea prea înaltă pe care mintea în zadar se nevoesce a o materializa ca s'o pricepă, dar pe care inima, în sublimele ei transporturi, o înțelege în destul. Din tote părțile vedem vârsându-se într'aceste locuri torentele și riurile pămîntului ; căutam împrejurul meu, și mi se părea că mă aflu la intrarea aceluï abis universal unde se sfârșesc tóte câte aũ luat început pe pămînt. Fiece obiect întálnea privirile mele descepta în sufletul meu câte un simțimênt, și-mi vorbea cu o eloquență puternică pentru vre-o virtute saũ vre-un viciũ din societate. Vędũ un pârâias ce curgea în linisce, rădênd

suprafața pământului, șerpuiind pintre flori, udând și înveselind pustiul unde nu avea măcar nume, și perdându-și apele sale cele limpezi fără sgomot într'un sîn ascuns, unde pacea și tăcerea se părea că-și auză al lor imperiū. — „Póte că numai florile îi sciū numele, îmi diceam, póte că isvorul său e lângă pescera vre unei ciute, póte că crinul îi e dator nascerea și de-atunci nici-o frumusețe nu a mai cutezat a se privi într'însul!“ — Aceste cugețări, urmate de multe altele, se înturnaū prin mintea mea și o strămutaū la altele mai serióse.

— „Acest pârâiaș, îmi diceam atunci, este asemenea cu omul care trece pe pământ cu virtutea în inimă fără a fi cunoscut de nimeni, care face binele fără să cêră vre-o rêsplătire, și care móre într'un unghiū dèpártat al pământului, ascundând până la marginea mormântului numele, virtutea fericirea și nenorocirile sale“. Da, și nenorociri: Nici unul n'a putut merita cu adevêrat numele de virtuos până a nu suferi nenorociri grele, până a nu se pune mai pre sus de dânsele prin statornicie în lucrarea binelui și prin curaj, și până a nu ajuta și a nu iubi din inimă chiar pe cel ce i-a otrăvit țilele și i-a hrănit repaosul sufletului și pacea inimii sale!... Cine este dar fericit pe pământ? mă întreb acum. Acela care cu o mână salută nenorocirea ce-l apucă în ghiare de fer, iar cu alta răspândește a sale bine-faceri și ușurêză povara aprópelui, și care din aceeași gură cu care sôrbe amarul relelor face să isvorască mângâerea și resignația de care aū trebuința mulți din cei în pãrută fericire: Ceea ce n'ai putut găsi într'o lume de filosofi lumesci vei afla într'o neînsemnată turmă de păstori ai lui Hristos, a căroră sublimă mise este cu atât mai augustă, mai deéscă, cu cât mai adesea îi affi în mijlocul corupției noródelor.

Audii la cealaltă parte o surdă mugire; îmi îndreptai într'acolo privirile și vădui valuri spumegóse înaintând în mare, prăvălindu-se, amestecându-se și perđându-se în depărtare. Mă îndreptai cătră locul acela, și după ce suii nisce maluri grozave din vârful cărora simțeam o frică a-mi coborî privirea până în afundul mărilor, mă aflai în sfârșit înaintea unei scene pline de gróză și de frumuseți hrăpitoare.—Dintr'o înălțime fórte însemnătóre se prăvălea măreș un cataract ce în grăbita-î cădere trăgea după sine copaci desrădăcinați și alte lucruri de care despoiasse pământul, se asvârlea cu dânsese într'un abis ce deschidea în ocean, și după ce le ținea multă vreme înecate, le arunca în sfârșit în depărtare lăsându-le în voia valurilor. O ramură a rîului prăvălea apele sale cu mai multă furie, și despiciând fața océnului își făcea drum prin mijlocul valurilor; dar mai departe murea într'o clipă, perđându-se în nisce unde când mai mari, când mai slabe. Sgomotul ce făcea în căderea sa, colorile undelor sale de argint și de curcubeu, prăđile ce aducea cu sine, frumusețea, majestatea și gróza ce-mi insufla într'aceste singurătăți, unde tot era liniscit afară de acest cataract al căruia mugiri ce păreau a fi gemetele societății ce vin să se perđă în întinsele pustiuri, sau care merg să se înalțe cu aburii mărilor la piciórele tronului celui etern: —tóte impresii sélbatice și sublime ca și pustiul nășeau în sufletul meu un rězboiú atât de puternic de douě simțeminte contrare, de bucurie și de gróză, în cât trebuii să-mi chem tóte puterile sufletului spre a putea fi stăpân asupra simțirilor mele. Mișcat de acest spectacol, strigai:

„Ast-fel sînt și acei ómeni ambițioși care și fac o datorie de a fi isvorul a mií de rele pe pămînt

și a se mări prin ruinarea omenirii! Mai adesea ei sînt lăudați și merg ast-fel încoronați cu ruinele pămîntului și însoțiți de mărire, de strălucire și de urări pînă la marginea mormîntului. Aci nenorocirea, ca un executor al dreptății eterne, vîdîndu-î fără cuget de îndreptare, le deschide abisul ce ei pregătise altora: atunci, nenorociții, cad și se nimicesc cu nădejdlile și urmașii lor! De și fruntea lor ar sta de multe-ori trufașă pînă la marginea mormîntului: dar aci! aci! .. ca și acest rîu ale cărui ape trufașe se amestecă cu lină apă a pâraelor și cu apa cea stricată a lacului, așa și mândra lor țărână se va amesteca într'o ți cu a jertfelor și robilor lor, și vor petrece toți într'aceiași întuneric pînă cînd în sfârșit virtutea va fi răsplatită și viciul osândit“.

A. Zanne.

Exerciții.

Scolarii vor scôte din bucata de măi sus frazele cu propozițiuni sub. circ. de loc și vor sublinia acele propozițiuni.

Exerciții de ortografie.

Sunetul derivat *d* (*z*, *s*).

(Veđi Gram. de cl. IV.)

Exerciții.

din *Dionisie Eclesiarhul*. E un scriitor naționalist și un pătrundător observator. El povestesc suferințele poporului român între anii 1764–1815. arătînd modul cum se strîngeau dările în timpul acela și cît suferiau bieții țărani lipsiți de mijloce și oropsiți de toți.

FRAGMENT DIN „NEVOILE ȚĂRANILOR“.

.... Deci fiind într'acel an érnă grea, și zăpada mare de 5 palme mari, începînd a ninge

de la Decembrie 5, care țin minte că abia s'a luat până la blagoveștenii, și scriindu-se vitele pe la Ghenar n'a putut bieții creștini să scape nici un cap de vită cât de mic, de mărimea zăpedii, ci vitele se afla ale fiște-căruia în bătătura casii înaintea ușii. Scrisa și vitele mânăstirilor și ale boerilor, cu cuvînt să dea și boerii văcărit, dar pe la ei nu s'a cerut nimic, iar mânăstirile au plătit. Și fără zăbavă isprăvind scrisul vitelor a trimis catașișele la vistierie, și vel-visterul a arătat lui Vodă; și vedînd Vodă suma vitelor mii peste mii, s'a bucurat nesățiosul; și tot nu-și aminte de blestemele și lacrămile ticăloșilor de săraci, că va să vie pe capul lui; și îndată a rânduit tacsindarii, și au trimis porunci strajnice la ispravnicii, să rânduiască slujbași, cât mai în grabă să strîngă de la ómeni banii văcăritului, de cap de vită doi zloți dincóce de Olt într'aceste cinci județe, iar dincolo de Olt câte doi lei de vită și rânduind de la domnie mumbașiri peste slujbași. Turci, Arnăuți, și alți ciocoi, și măcar de era slujbașii și mumbașiri și creștini, era mai răi de cât Turcii, și ca să nu scape cine-va cu câte vre-o vită au adus taxindarii țedule adică rēvașe pecetluite cu roșiú, pecetea gospodu, după catașișe fiesce-care om cu numele lui și cu câte vite, și plătind îi dá pecetluit, și catașișele unele era la visterie, altele asemenea la ispravnicii și altele asemenea la slujbași. Decí presfirându-se slujbașii cu bucurie și cu mumbașiri prin plășile județelor, și mergînd prin sate ca niște lupi flămânzi și ca niște holtei de câni leșinați, să fi vădut cine-va nemilostivirea lor, și ce făcea cu creștini, că-i apuca de a împlini banii, și dând zor cum ai dice în dece cinci-spredece zile să se istovească dajdea văcăritului,

ómenii nu prea avea bani fiind în mijlocul ernii, tirgurile érna nu era sa vîndă ómenii vite, vremea de cósă și de sapă nu era să lucreze să câștigate bani să se plătescă, bucate încă nu prea era să se vîndă; ci numai o sémă de ómeni care mai avea putere să plătia. Iar slujbașii închidea ómeni și mueri prin coșare, și-i îneca cu fumuri de gunoiu și cu ardeiu îi afuma și-i ținea închiși ziua și nóptea flámândi să dea bani, pe alți îi lega cu mâinile îndărăt și cu spatele de garduri, și-i bătea cu bicele, pe alții legați îi băga cu picioarele góle în zăpada gerósă, așa chinuia pe creștini. O amar de bieții creștini că plângea și se văeta, și sáracele văduve țipa de ger, dar nu era milostivire la barbarii de slujbași, că avé urechile astupate ca aspidetele, și ca vrăjmașii ucidea ómenii. Incă peste Olt aú și omorât mumbașirii turci pe mulți, din care pe unul rudele lui l-au dus la București și l-au băgat cu carul în curtea domnescă să-l arate lui Vodă, și înștiințându-se Vodă, a dis, să dea bani că nu-i va omorâ niminea. Iar nu i s'a făcut milă să poruncescă slujbașilor să mai slábescă pe creștini, ci dicea să dea bani că nu-i va omorâ niminea. O vai de sufletul lui nesățiosului domn și nu știa că peste puțină vreme nu va fi milă nici lui Dumneđeú nici norodului de el ticălosul și vom spune și sfirșitul nesățiosului domn, că după ce aú început a duce la visteria lui bani cu carele mulțime multă, el se bucura. Iar boerii unii și gelepii cumpéra vite de pe la ómeni pe fie ce, de făcea ciredi să câștigate bani sîngerati, și lua boi câte 10 sau 12 lei boú ales mare, vacile câte 4, 5 lei alese, iar mai de jos vite câte 2 lei sau 3, încă și câte 2 zloti junci, că ómenii nu avea cui să le vîndă érna,

precum am ȃis, ci le da de mare nevoie cĂ-i muncĂiĂu tiranii.

Așa dar de la Decembrie pĂnĂ la Februarie 15, cu iuțime și munci grele mai istovise dajdea vĂcĂritului slujbașii cu mumbașirii, și trimiteau bani la visterie necurmat ȃiua și nĂptea de prin tĂte județele, cĂ venea de la domnie cu porunci, mumbașiri peste mumbașiri, și slujbașii se silea ca sĂ iasĂ bani sĂ cĂștigi și ei, sĂ mĂnĂnce carne de creștin, și mĂcar cĂ a fost porunca lui VodĂ sĂ se ia vĂcĂrit și de boeri, mari și mici, și de la slujbași, dar n'a luat de la ei, ci numai de la locuitorii țerii și de la mĂnĂstiri, precum am spus Ănainte, cĂ porunca a fost fĂțarnicĂ, cĂ necum sĂ ia de la boeri vĂcĂrit, ci ĂncĂ le-a și dat bani din dajdea vĂcĂritului, cĂ nu cum-va sĂ se uneascĂ boerii și sĂ dea arzoval la ĂmpĂratul pentru el, și fiește-cĂruia boerilor celor mari cei din Bucuresci și celor din Craiova le-au trimis cĂruia cĂte o pungĂ de bani, altuia douĂ, și la unii ĂncĂ mai mult, precum am și vĂăut cu ochii, cu cuvĂnt cĂ li se dĂ milĂ domnescĂ. O DĂmne, multĂ este rĂbdarea ta și Ăndelung, nu rĂsplĂtești Ăn grab acĂstĂ nedreptate, cĂ domnul cel nedrept ia de la sĂraci bani chinuindu-i și omorĂndu-i și dĂrueste pe cei bogați și Ăndestulați; ȃice scriptura cĂ Dumneăeu este milostiv, și adevĂrat cĂ este, dar este și drept judecĂtor rĂsplĂtitor binelui și rĂului.

Exerciții.

Din bucata de mai sus scolarii vor scĂte.

1) Cuvintele cu ȃ.

2) " " z.

3) " " s pronunțat ca z.

Frasa de subordonare.

Propozițiuni *subordonate* la întrebarea: *Când.*
 (Sub. *circumstanțiale de timp*). Gram. cl. IV).

Pentru Exerciții.

de citit, analizat, resumat și de reprodus.

DAN, CĂPITAN DE PLAIŪ.

Frunză verde de mălaiu
 Cine merge sus la plaiu,
 Merge Dan, Șoiman de plaiu,
 C'a ucis el mulți dușmani,
 Un Vizir și patru Hani.
 Frunză verde lemn de brad,
 Cine merge jos la lad?
 Merge Tătarii lui Murad
 C'au ucis în ȕi de Maiu
 Pe Dan Căpitan de Plaiu!

(Dintr'un cântec popular).

I.

Betrânul Dan trăesce ca Șoimul singuratic
 În peșteră de stâncă, pe-un munte păduratic,
 Privind cu veselie cum sôrele răsare
 Dând viêtă luminôsă cu-o caldă sărutare,
 Privind cu jale lungă cum sôrele apune...
 Așa și el apus'au din ȕile mari și bune!
 Vechiū pustnic, rēmas singur din timpul sēū afară,
 Ca pe un gol de munte o stâncă solitară,
 Dincolo de morminte el trist acum privesce
 O tainică fantasmă ce 'n zare s'adâncesce,
 Fantasma drăgălașă a verdei tinereți
 Ce fuge de rēsufful gerôsei bêtrâneți,
 Și ȕice! „Timpul rece apas' umêrul meū.
 „Si cât m'afund în ȕile tot simt, că e mai greu!
 „O! lege-a nimicirei, o lege nemilôsă!
 „Când, când s'a toci ôre a vremei lungă côsă!“
 Apoi el plēcă fruntea și cade în visare,
 Iar munții albi ca dânsul, se 'nchină 'n depărtare.

Ai timpurilor eroici imagină augustă,
 Pe când era el tîner, lumea-î parea îngusta
 Pentru bine, și largă, prea largă, pentru rēū!
 El ar fi vrut'o bună ca bunul Dumnezeu.

Deci îi plăcea să 'nfrunte cu dalba-i vitejie.
 Pe cei cari din lume purtau biciu de urgie,
 Și mult iubea, când țera striga: la luptă Dane!
 Să înture ca pléva oștirile dușmane.
 Atunci a lui mânie ca trăsnetul era,
 In patru mari hotare tuna și fulgera.
 Iar țara dormia'n pace pe timpul cei mai răi
 Cât Dan veghia 'n picioare la căpătâiul ei.
 Ades el pleca singur prin codri fioroși,
 In cari luciau nóptea oțeluri și ochi roși;
 Și dacă murgu-i sprinten da'n lături sforăind,
 Vitézul cu blindeță îl desmerda grăind:
 „N'aibi grijă, mei șoimane! eu am și duc cu mine
 „O vrajă rea de dușmani și bună pentru tine.“
 Și murgu-și lua calea în liniște deplină,
 Prin codri fără drumuri și fără de lumină,
 Iar vulturii carpatici cu sborul îndrăsnet
 Făceau un cortej falnic eroului drumet.
 Increderea înflorește în inimile mari!

II.

Bêtrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejar
 Crescuți dintr'o tulpină pe culmea cea de munte
 Ș'având ca o corónă un secol pe a lor frunte.
 — „O! frate, dice unul, un vânt în mieș de nópte
 „Adusu-mi-a din vale lung vaet, triste șopte!...
 „E sabie în țară! aú năvălit Tătarii!
 „Ș'acum în bălți de sînge își jôcă armăsarii!“
 — „Așa! răspunde altul, colo în depărtare
 „Zărit'am astă nópte pe cer lumină mare!
 „Ard satele române! ard holdele 'n câmpii!
 „Ard codrii!... sub robie cad fete și copii,
 Și 'n fumul ce se 'nalță cu larme sgomotóse
 „Sbor suflète gonite din trupuri sângeróse!“
 Bêtrânul Dan aude, suspină și nu crede.
 Dar iată că pe ceruri din patru părți el vede.
 Trecênd un stol de vulturi urmați de uli grămadă,
 Atrași în orizonturi de-a morții rece pradă.
 Un fulger se aprinde în ochii lui pe loc.
 „La luptă, Dane! țara-i în joc, țara-i în foc!“
 Bêtrânul Dan desprinde un paloș vechiu din cuiă
 Și paloșul lucesce voios în mâna lui;

Bătrânul Dan pe sinu-î apasă a lui mână
 Și simte că tot bate o inimă română.
 El ȋdice cu mândrie, nălȋtând privirea 'n sus :
 Pe inimă și paloș rugina nu s'a pus.
 „O Dómne, Dómne sfinte, mai dă-mi ȋdile de traiu
 „Pân' ce-oiu strivi toȋi lupii, toȋi șerpii de pe plaiu !
 „Fă tu să-mi pară numai atunci paloșul greu,
 „Când inima 'nceta-va să bată 'n peptul meu ;
 „S'atunci inima numai de-a bate să încete,
 „Când voiu culca sub țernă a dușmanilor cete !“
 Apoi el strânge chinga pe sdravenele-î șale,
 Iși face o cruce, pléca și se cobóra 'n vale.

III

În scurtele restimpurî, când sórele declină
 Și nóptea-și pune stema feerică, stelină,
 E un moment de pace în care, neoprit,
 Se perde doru 'n umbra amurgului măhnit.
 Atunci zăresce ochiul minunile din basme,
 Acele lighióne de tainice fantasme,
 Care 'ntre ȋși și nópte apar în loc oprite
 Cu mantii lungi și albe de-a lungul învelite.
 Așa apare 'n șesuri mărețul om de munte
 Călcând cu pași gigantiçi pe urme mai mărunte !
 Nu știu de el copaci tineri, crescuți pe maluri,
 Dar riul îl cunósce și scade a sale valuri
 Să trecă înainte vitézul Dan ia luptă,
 Și ast-fel tot el pasă pe cale ne'nteruptă
 Pân'ce sosescce 'n sară la casa lui Ursan.

Om aspru, care dórme culcat pe-un buzdugan,
 Ursan, pletos ca zimbrul, cu peptul gros și lat,
 Cu brațul de bărbat, cu pumnul apésat,
 E scurt la graiu, năpraznic, la chip întunecos :
 El e de peste Milcov, pribeag misterios.
 Toȋi cari știu de dânsul, spun multe dar șoptind,
 Și de cale de o zare îl ocolesc grăbind,
 De și-î place să crească sirepe herghelii
 Reslețe pe întinsul câmpiilor pustii.

Pe vremea lui, sub ochii lui Ștefan Domn cel mare,
 Întrând în dușmani singur ca vieru 'n stuhul tare,

A prins pe hanul Mirza din fugă cu arcanul ;
Iar Ștefan de la dânsul în schimb luând pe Hanul,
I-a ținut : „Ursane frate ! să-ți faci ochirea rotă
„Și cât îi vedea zarea, a ta să fie totă !“

De-atunci el stă de pază în mijlocul câmpiei
Și nime nu s'atinge de zmeii hergheliei.

Drumețul intră, ținând :— „Bine te-am găsit Ursane !...“
Un glas aspru răspunde :— „Bine-ai venit, moș Dane !
„Ce vânt te-aduse aice ?“

— „Vânt rău și de jălire !
„Ne cale păgâni, frate, și țara'i la peire !“
Ursan tresare, geme, s'aprinde 'n gândul său.
Dan ținând :— „De pe munte venit'am să te iau,
„Să mergem.“

— „Dar ! să mergem !“ adause Ursan,
Și cu mult drag privește grozavu-i buzdugan.
Apoi un corn apucă și buciună în vânt..

IV.

De-odată se aude un tropot pe pământ,
Un tropot de copite, potop rotopitor...

Ursan cu al său óspe, în fund spre sóre cată
Și ved sub cerul luciú, în zarea 'nflăcărata,
Șburând o herghelie de armăsari zmeioși
Cu cómele în vânturi, cu ochii scânteioși,
Și 'nforând câmpia de-o aspră nechezare.

Un voinicel în flóre pa un alb fugar călare
Îi mână c'un harapnic ce 'n urma lor pocnesce
Și ca un șarpe negru prin aer se 'nvârtesce.

Ursan le aține calea și caii staú în loc.

Apoi către voinicel ce pórta busuioc,

El ținând :— „Fulgo ! prinde-mi pe murgul cel ținut ;

„Moș Dan și eu la Nistru ne ducem pe luptat !“

— „Dar eú, întrebă Fulga, eú să nu-mi cerc puterea ?“

— „Tu să rămâi aicea, ca să-mi păzesci averea.“

Frumos odor e Fulga ! și naltă-e făptura !

Sub genele-i umbróse doi ochi lucesc ca mura

Și pèrul său de aur în crețuri luugi se lasă

Ca pe strajănu verde un caer de mătase.

El are glas puternic în gura rumeórá

Și mers cu legănare de gingasă feciórá.

Ori cine-l vede 'n sora cu pelița lui albă,
Purtând la brâu un paloș și pe grumaz o salbă,
Se 'ntrebă: ce să fie, fecior de zmeu ori fată?...

Voinicul e viteza copilă a lui Ursan.
Ea intră 'n herghelie cu pasul îndrășnet
Dicând lui Dan ce 'n trecăt îi dă povățele:
„Moș Dane! tu cu-a tale și eu cu ale mele!“
Sirepui o zărește, ridică narea 'n vînt,
Incruntă ochiul, bate copita de pămînt,
Sburlesce cîma, saltă, în lături se isbesce;
Dar Fulga svârlă lațul, de gât îl arcănesce
Și repede ca gândul, s'aruncă ușurel,
Îi pune mîna 'n cîmă și 'ncalecă pe el,
Gemînd, el sare 'n aer de patru-a lui picioare,
Asvârlă, se frămîntă, se spumegă 'n sudore
Și în sbor plecînd de-odată, nebun de gróză, murgul
S'atundă 'n largul spațiu și spintecă amurgul...
Dar cînd steluța lunei apare viū la lume,
Copiia se întorce cu murgul alb de spume
Și dice: Iată calul! el scie acum de frîu
„Ca paloșul de mijloc și mijlocul de brîu“.
Ursan cu drag răspunde: „Aibi parte de noroc!“
Apoi cu Dan bêtânul, ardînd de mare foc,
Incalecă și 'n umbră dispar ca într'un nor...
Iar Fulga-i urmăresce cu sufletul în dor

V.

E nóptea înstelată, e caldă, liniștită!
Se pare că din ceruri pe lumea adormită
Plutesce-o lină, dulce, divină îndurare;
Dar ea nu pôte stinge avîntul de turbare
Ce duce călăreții pe 'ntinderea pustie
Precum doi spectri gemeni mînați de-o vijelie.
Ei sbor tăcuți sub ochii steluțelor trezite
În orizontul negru ce-i sîrbe și-i înghite;
S'afund mereu în taina noptii, dar gândul lor
De mult e cu Tătarii în luptă de omor.

O țintă de lumină prin umbră viū înotă;
Ea crește, se înalță pe zare ca o rotă
Și umple de vâpae cerescile abisuri.

Păduri, movile, riuri apar cădute 'n visuri.
 Dar leul de pe munte și vierul de pe vale
 Nu ved prin vis de sânge de cât Moldova 'n jale :
 — „E roșie luna ; dice din doi cel mai bătrân.
 — „E luna însetată de sânge de păgân !“
 Răspunde cel mai aspru... Și puii lor de zmei
 Se duc trăgând doi spectri de umbră după ei.
 Se duc vârtej ca gândul plecat în pribegie,
 Se duc pân' ce-a lor umbră întinsă pe câmpie
 Le trece înainte, și pân' ce se lovesc
 În ochi cu faptul dîilei... atuncea se opresc.

Și iată-î pe o culme nocturni călători
 Lucind sub cerul palid în mantie de zori !
 Ei lasă jos pe costă să pască harmăsarii
 Și stau privind în vale cum fac pârjol Tătarii.

Cinci sate ard în flacări pe câmp, și fumul lor
 Se 'ntinde ca o apă, plutesc ca un nor
 De-alung pe șesul umed, și sboră sus în aer
 Ducend cu el un vuet de larmă și de vaer,
 Prin fum se zăresc umbre fuginde, rătăcite.
 Copii mărunți și mame și fete despletite,
 Și cai scăpați în fugă, și câni și boi în urme.
 Goniți de Tătărimea ce calcă pe-a lor urme.
 Ioi, colo, se ved cete în iuptă încheștate,
 Mișcări de brațe góle în aer ridicate.
 Luciri de arme crunte pătate roș cu sânge
 Pe care-o rađă vie din sóre se resfrânge
 Apoi din vreme 'n vreme o cétá luptátóre
 Se 'mprăștie cu grabă lăsând cadavre 'n sóre.
 Iar lângă Nistru, multa urdie tătărăscă
 Náprasnic se ucide cu glóta románescă.

Dan dice : „Měi Ursane ! acolo e de noi !
 „Acolo ríde mórtea în crâncenul rásboiú.
 „Acolo să dăm prógă, sub ochiul cel de sus,
 „Tu despre faptul dîilei și eú despre apus,
 Și cale să deschidem prin aprigul dușman...
 „La lucru acum fártaté ! la lucru, mēi Ursan !“
 — „Amin și Dómne-ajutá !“ Ursan voios răspunde,
 Și 'n glóta fie-care ca viforul pătrunde.

VI.

Ursan năval s'aruncă în négra Tătărime
 Croind o parte largă prin dеса ei mulțime.
 Sub mână-i buzduganul, uneltă de peire,
 Ca un balaur face în juru-i o rotire,
 Un cerc de mörte 'n care amar de cine-i prins !...
 Sërmanu 'nchide ochii și sórele-i s'a stins !

In lături, înainte, în urmă-i totul móre !
 Sbor creerii din tidve sub ghioga sdrobotóre,
 Și 'n urmă, și 'mprejuru-i și 'n lături semenate,
 Zac sute de cadavre cu capete sfărmate.
 Și ast-fel ne 'mpăcatul Ursan mereu lucrézá,
 Și spre apus prin sânge mereu înaintézá.

Cu dânsul, Dan bêtrânul, erou întinerit,
 Tot vine după paloș spre mândrul rêsărit,
 El intră și se 'ndesă în glóta tremurândă
 Ca junghiul cel de mörte în inima plăpândă,
 Și paloșu-i ce luce ca fulger de urgie
 Tot cade 'n drépta 'n stânga și tae 'n carne vie...
 Fug toți și per din cale-i !... el strigă : „Stea faț !
 Cui place vitejia, cui s'a urit da viață ;“
 Dar nime nu 'ndrăsnesce la glasu-i s'apară
 Căci el se 'naintézá precum un stâlp de pară,
 Și cine-l vede falnic, aprins cu fruntea sus,
 Ii pare că alt sóre se înaltă din apus.
 Și ast-fel ambii óspeți a morții ne'mpăcate,
 Cosesc la vieți în flóre pe straturî sângerate,
 S'ajung ei faț 'n faț prin apriga furtună,
 Și armele lor unde cruciș le împreună.
 — „Noroc ție, Ursane !“

— „Și ție, tot noroc !“

Dar n'a stârșit cuvântul Ursan și cade 'n loc
 Străpuns de o săgétă ce-i intră 'n pept adânc.
 El scapă buzduganul, să plécă pe oblânc
 Și greu se prăbușesce c'un gemet de pe cal.
 Tătarii ca zăvođu pe dânsul dau năvală !
 „In lături, Litte !“ strigă la ei vitezul Dan,
 Punându-se de pază la capul lui Ursan.
 Cu calu 'n mâna stângă, cu pala 'n mâna drépta,
 Amenințând cu ochii Tătarii, mi-i cștéptă

Precum așteptă zimbrul de lupi încunjurat
 Să-i svârle cu-a lui corno pe câmpul spăimântat.
 Dar nici gândesc păgânii să dea pept cu el
 Căci paloșu-i năprasnic e vultur de oțel.
 Retrași în jur de-o parte, nemernici, speriați,
 Ei scot din a lor arcuți un vifor de săgeți,
 Și Dan lovit în cōste, șoptește cu oftare:
 „Ursane! pentru tine de-acum nu e scăpare;“
 Dicēnd el cade aprōpe, se sprijină 'ntr'o mână
 Și paloșul lui ține în loc ceta păgână.

O Dane Căpitane! puterile-ți slăbesc
 Și norii pe deasupra-ți trecēnd se învârtesc.
 Tu mori . . . și Tătărimea s'apropie de tine!

Dar iată din pustiuri un alb vârtej că vine
 Și trece prin urdie ca printr'un lan de grâu.
 E un voinic călare pe-un cal ce n'are frâu;
 Voinic, în brâu cu paloș și pe grumaz cu salbă:
 E Fulga ce apare ca o fantasmă albă
 Și grabnic pe al ei tată răpescce din grămadă,
 Apoi cu el dispare ca șoimul cu a sa pradă.

Alah! răcnesc Tătarii, cătând cu grōză 'n urmă...
 Dar ce vād ei de-odată, căci glasul lor se curmă?
 Ei vād curgēnd pe deluri arcași din Orhei.
 Ce vin cu-o falcă în ceruri, aprinși ca nisce zmei.
 Un lung fior de spaimă pătrunde într'o clipă
 Prin dēsa Tătărime ce-i gata de risipă,
 Și toți pe loc la fugă plec iute, se duc orbi
 Cum plēcă din câmpie un nor întins de corbi.
 Amar e de rēzlețul ce 'n urma lor rēmâne,
 Și cade, mic sau mare, pe mânele române!
 În față cu Românul nu-i milă, nu-i ertare,
 Nici chiar în sîn de mamă nu pōte-avea scăpare.
 O sciū de mult Tătarii, o sciū de la bētrâni,
 Și fug, nevrēnd s'asculte de șefi, de-ai lor stăpâni,
 Tot omul vede mōrtea ș'alergă 'nspăimântat;
 Cel viu uită și lasă pe mortul ne'ngropat,
 Și făr'a 'ntorce capul se duce ori-ce păgân
 Că 'n umbra fie-cărui s'avēntă un Român;

Iar Hanu-și smulge barba, își rupe șalul verde
 Privind urdia 'ntrégă în clipă cum se perde,

Sub ochii lui în lacrimi, pe câmpul cel de lupte
 Apar grămezi de leșuri, grămezi de arme rupte,
 De cai uciși, de care, de corturi risipite,
 Și tunurile oștei de oște părăsite.

O pas cumplit al sorței: Tot ce-î era de fală!
 Cai, stéguri, cete mândre, strălucitoare arme,
 Clădiri de visuri nalte, magie triumfală,
 A fost de-ajuns o clipă ca totul să se darne!

VII.

Ghirai a trecut Nistrul în not pe calul său
 Luând pe Dan rănitul ca pradă și trofeu.
 El merge de se 'nchide în cortu-î, umilit,
 Precum un lup din codri ce-a fost de câni gonit,
 Trei zile, trei nopți Hanul nu gustă 'n suflet pace:
 Intins ca un cadavru jos pe covor el zace,
 Dar când revine, palid, de lunga-î desperare,
 În ochii lui trec fulgeri de cruntă răsbunare,
 El strigă să-î aducă sub cort pe Dan bătrânul,

De și cuprins de lanțuri, măreț întră Românul!

— „Ghiaur! dice Tătarul cu inima haină,
 „Ce simte firul erbei, când cósă e vecină?
 — „Ea plécă fruntea 'n pace, răspunde Căpitanul,
 „Căci are să renască mai fragedă la anul!”
 Ghirai cade pe gânduri lăsându-și capu 'n pept,
 Și, îmblândindu-și glasul: „O Dan, om înțelept!
 „Te știu de mult pe tine, cunosc al tēu renume
 „Din graiul plin de lacrimi orfanilor din lume.
 „Pe mulți Tătari cuprins'ai de-ai morții reci fiori,
 „Acum îți vine rîndul și ție ca să mori.
 „Privesce! lângă ușă căleul te pândesce
 „Cu ștrângul și cu pala ce 'n mână-î zîngănesce.
 „Un semn, și capu-ți sbóră la câni și la vulturi,
 „Și sufletu-ți se perde în lumea de ghiauri.
 „Dar însă 'mi milă de ani și de a ta minte
 „Gândind la bătrâneța ce-apas' al meu părinte
 „Și vrēu, cu daruri multe, pe tine a-te erta
 „De vrēi tu să te lepedi acum de legea ta!”

Creștinul Dan, bătrânul cu suflet luminos,
 Înalt' a lui statură și dice maiestos :

— „Ceahlăul sub furtună nu scade moșunoiu !

„Eu Dan, sub vîntul sôrtei să scad păgân, nu voiu.

„Deci nu-mi convine viața mișelnic câștigată,

„Nici pata făr'-de-legii în fruntea mea săpată.

„Rușinea-i o rugină pe-o armă de viteaz,

„Un verme ce mănâncă albéța din obraz.

„Cui place să roșescă, roșescă... eu nu vreu,

„Nici pată pe-a mea armă, nici de obrazul meu.

„Alb am trăit un secol pe plaiul strămoșesc

„Și vreu cu fața albă senin să mă sfârșesc,

„Ca dup' o viață lungă, ferită de rușine.

„Mormîntul meu să fie curat și alb ca mine !

„Așa m'a deprins Ștefan, ușoră țerna-i fie !

„La traiu fără muștrare și fără prihănie.

„Nu-mi trebuie a ta milă, nu vreu a tale daruri.

„Tu îmi întinđi o cupă mult plină de amaruri,

„Departa ea de mine !... mai drept e ca să mor !... .

„Iar dacă ai tu cuget și-ți pasă de-al meu dor,

„Ghirai ! mă lasă, lasă în ora morții grele.

„Să mai sêrut odată pămîntul țerei mele !“

Umilit, Ghirai se scólă, cu mâna lui desface

Unélta de robie sub care leul zace,

Cumplitul lanț ce-l légă cu strânse noduri sute,

Și dice grabnic : „Tată, ia calul meu și du-te !“

Bătrânul Dan ferică se duce, Nistrul trece,

Și 'n aerul Moldovei se umflă peptu-i rece,

Și inima lui cresce, și ochi-i plini de jale

Cu drag privesc prin lacrimi podoba țerii sale.

Sêrmanu 'ngenuchéză pe érba ce străluce ;

Iși plécă fruntea albă, smerit își face cruce

Și pentru tot-d'a-una sêrută ca pe o mógte

Pămîntul ce tresare și care-l recunósce...

Apoi el se întórce la Hanul, intră 'n cort,

Suspina, șovăesce și palid cade mort !

Iar Hanul, lung privindul rostescă cu durere :

„O Dan vitéz ! ferică ca tine care pere,

„Avênd o viață verde în timpul tinereței.

„Și albă ca zăpada în érna bătrăneței !...“

Exerciții.

- 1) Scolarii vor citi de multe ori această poezie.
- 2) Scolarii vor spune coprinsul acestei bucăți întâiu pe părți, apoi întregă.
- 3) Scolarii vor face resumatul în scris al acestei poezii.
- 4) Scolarii o vor reproduce pe roluri.
- 5) Scolarii vor scöte de la . . . până la . . . frazele cu propozițiuni circumstanțiale de timp și vor sublinia aceste propozițiuni.

Exerciții de compoziție.

Inlocuirea cuvintelor.

MODEL.

VULPEA BÉRCĂ.

A fost odată un vênător, care, de câte ori mergea la vênătoare, avea obiceiü să ia cu dânsul pe servitorul sëü, iar când se întocea înapoi, povestea cui vrea să-l asculte, o mulțime de întâmplări minunate, cari de când lumea nu trecuse nimănui nici măcar prin vis, și la tóte aceste basme nu lipsea nici odată de a aduce ca martor pe bietul servitor, adevêrat om al lui Dumnezeu.

Ađi așa, mâine așa, până într'o ăi acesta, sătul de a face mereü de pomană meseria ticălosă de martor mincinos, își ceru șema de la stăpân și voi cu tot dina'insul, ca să-și ia ăia bună de la el.

Stăpânul stărui, ca să afle pricina acestei neașteptate hotărâri și cu vorbe blânde îl întrebă : „Óre nu te mulțumesci cu simbria ta și cu traiul ce ai în casă la mine, de vreï să mă lași?“.

— „Să nu păcătuesc, cocóne“, îi răspunse servitorul, „tóte sînt bune la domnia-ta. Dumnezeu „să-ți dea tot bine! dar să-ți spui curat și să nu-ți

„fie cu supărare, uite mă muștră cugetul de atâtea
 „dovești mincinoase, ce-mi ceri să dau pe totă ziua
 „când începi, adecă să fie cu iertăciune, când în-
 „cepi să tai la palavre vânătoresci. E păcat de
 „Dumnezeu, cucóne, să mă afundez eu cu totul în
 „focul Gheenei și să port eu, sêracul de mine, tot
 „ponosul păcatelor, cu cari domnia-ta îți încarci de
 „bună voe sufletul. Lasă-mă mai bine să mă duc
 „cu Dumnezeu!“.

Așa vorbi servitorul și stăpânul se puse pe gân-
 duri; dar fiind-că el cunoscea prețul unei slugi
 drepte și credincioase, se resgândi bine și îi res-
 puse într'ast-fel:

— „la ascultă, băete! Vedă că tu ești om cu
 „frica lui Dumnezeu. Rămâi la mine și ajută-mă,
 „ca să mă desbar de pândalnicul meu de nărav.
 „Crede-mă nici eu n'ași voi să spui ceea-ce nu prea
 „este tocmai adevărat; dar ce să-ți faci năravului!
 „Mă ia gura pe dinainte. Așa dar să facem cum
 „e mai bine; să facem între noi o învoială, ca să
 „scap și eu de așa urât cusur, să rămâi și tu împăcat
 „cu sufletul. Când mă voi afla în vre-o adunare
 „tu să stai la spatele meu și cât vei auzi că încep
 „a croi câte una mai deochiată, tu să mă tragi de
 „mâneca hainei, căci eu îndată voi îndrepta-o
 „după ființa adevărului.“

Așa spuseră și așa rămase să fie.

Peste câte va zile, ședând la masă cu alții, vên-
 nătorul începu să povestescă că la o vânătoare, la
 care fusese de curând, i-a eșit înainte o vulpe,
 care avea o códă, o códă lungă, lungă cel puțin
 de cinci stânjeni!!!

Pe când, în focul povestirii el rostea acestea cu
 cea mai deplină încredințare, ca și când lucrul ar
 fi fost întocmai, după cum el spunea, de odată
 se simți tras pe dindărăt de mâneca surtucului.

Iși aduse aminte de tocmeala cu servitorul ; își luă vorba înapoi și îndreptându-se că, în înferbințela vânătoarei, nu va fi vedut tocmai bine, reduse coda vulpei până la vre-o doi stâjen.

O nouă smucelă de haină îl făcu s'o mai scurteze cu un stâjen.

La a treia, o cionti până la doi coți

Simțind încă și acuma efectele restrictive ale conștiinței servitorului, se înduplecă a mai reteza din coda vulpei : „Doi coți întocmai nu va fi fost, „dise el asudând, dar, pre legea mea, că era de „un cot și mai bine“.

Servitorul, care se bucură acum și mulțumea în sine lui Dumneșeu, auzind pe stăpânul său cum se lepădă din ce în ce mai mult de ispitile Satanei, credu că e momentul nemerit spre a-l aduce la o deplină pocăință și-l mai trase încă odată de mânecă

Dar răbdarea vânătorului era ajunsă la culme și întorcându-se de odată înfuriat cătră neîmplânzitul său censor, se răsti la dânsul strigând în gura mare : „Bine, mișelule ! Nu-ți este destul cu atâta ? „Ce vrei să las vulpea bércă ? Dar mai bine să te „iea pe tine dracul de o mie de ori, de cât să ră- „mâe vulpea mea fără coda.“

Al. Odobescu.

VULPEA BÉRCĂ

(Inlocuire de cuvinte)

(Cuvintele subliniate sunt puse din nou)

A fost când-va un vânător, care, ori-când se ducea la vênat, obicînuia să ia cu el pe servitorul său ; iară când venea îndărêt, povestea, cui vrea să-l asculte, o sumedenie de întâmplări, minunate, care nici-odată nu trecuseră niměnuî nici măcar

prin vis, și la toate aceste povești nu lipsia nici-odată de a aduce ca martor pe bietul servitor, în adevăr om al lui Dumnezeu.

Ați așa, mâine așa, până ce într'o zi servitorul, sătul de făcut într'una de pomană slujba pecătosoasă de martor mincinos, își ceru socotela de la stăpân și voi cu tot dinadinsul ca să-și ia rămas bun de la dânsul.

Stăpânul stărui ca să afle pricina acestei neașteptate hotărâri și cu vorbe blânde îl întreabă :

— Nu cum-va nu te împaci cu léfa ta și cu traiul ce ai în casa mea, de ore-ce vrei să mă părăsesci?

— Să nu păcătuesc, boerule, îi răspunde servitorul, toate sînt bune la domnia-ta, Dumnezeu să-ți dea tot bine; dară să-ți spun drept și să nu-ți fie cu supărare, uite, nu-mi ese din minte atâtea mărturii mincinoase, câte-mi ceri să dau pe totă ziua, când te-apuci, adică să fie cu ertăciune, când te pui la povestit de vînătoare. E păcat de D-zeu, boerule, să mă dau eu cu totul în flăcările Gheenei și să duc eu, sormanul de mine, tot greul păcatelor de care domnia-ta îți îngreuezi cu bună-voe sufletul. Lasă-mă mai bine să mă duc cu D-zeu.

Așa grăi servitorul, și stăpânul se luă pe gânduri; însă, fiind-că el cunoscea cât prețuesce o slugă cinstită și credincioasă, se gândi și se răs-gândi și îi răspuse așa :

Ian ascultă, băete! Văd că tu ești om cu frica lui D-zeu. Rămâi la mine și ajută-mi ca să mă desvăt de urâtul meu de obicei. Crede-mă, nici

eū n'aş vré să spun ceea-ce nu prea este toc-mai adevărat; dar ce să'i faci obiceiului! Mă'iea gura pe dinainte. Aşa dar să facem cum e mai bine: să facem între noi o tocmelă, ca să scap şi eū de aşa urită patimă, să rămăi şi tu împăcat cu gândul. Când mă voiū afla în vre o adunare, tu să-mi stai la spate şi când vei auđi că încep a croi câte una mai gogonată, tu să mă tragi de măneca hainei, şi eū îndată voiū drege-o după finţa adevărului.

Aşa vorbesc şi aşa rămâne să facă.

Dupé câte-va ȓile, fiind la masă cu alţii, vênă-torul începă să istorisescă, că la o vênătore, la care fusese de curînd, i-a eşit înainte o vulpe, care avea o códă, o códă lungă, lungă cel puţin de cinci stânjeni!

Pe când, în toiul povestirei, el spunea acestea cu cea mai mare încredinţare, ca şi cum lucrul ar fi fost tocmai aşă precum spunea el, de odată simţi că era tras pe la spate de măneca ghero-cului. Işi aminti de învoiala cu servitorul; işi luă vorba îndărăt şi ȓicând că, în focul vênătereii, nu va fi vęđut destul de bine, scăđu códa vulpei până la vr'o doi stânjeni.

O nouă trăsătură de haină îl făcu s'o mai scăđu cu un stâjen.

La a treia, o scurtă până la doi coţi.

Mai simţind şi acuma urmărilor strîmtoritoare ale cugetului servitorului, se înduplecă a mai taia din códa vulpei: „Doi coţi tocmai nu va fi fost, ȓise el ştergęndu-şi sudórea, dar, ȓeū, că era de-un cot şi mai bine!

Servitorul care se înveselea acum și mulțumea în gând lui D-zeu, vedând pe stăpânul său cum se lepădă din ce în ce mai mult de îmboldirile diavolului, socoti că e vremea potrivită spre a-l aduce la o desevârșită pocăință și-l mai trase încă odată de mânecă.

Dar răbdarea vânătorului ajunsese la culme, și întorcându-se de-odată înfuriat către neînduplecatul său privighetor, se răsti la dânsul strigând în gura mare :

Bine, netrebnicule! Nu-ți e destul cu atâta? Ce, vrei să las vulpea fără coddă? Dar mai bine să te ia pe tine naiba de o mie de ori de cât să rămână vulpea mea bércă.

E x e r c i ț i i .

După modelul de mai sus scolarii vor înlocui cuvinte în următoarele bucăți:

1) POVESTEA UNUI OM LENEȘ.

Ci-că era odată într'un sat un om grozav de lenes: de lenes ce era nici îmbucătura din gură nu și-o mesteca. Și satul vedând, că acest om nu se dă la muncă nici în ruptul capului, hotărî să-l spânzure, pentru a nu mai da pildă de lenevie și altora. Și așa se aleg vre-o doi ómeni din sat și se duc la casa leneșului, îl umflă pe sus, îl pun într'un car cu boi, ca pe un butuc nesimțitor, și hai cu dânsul la locul de spânzurătoare.

Așa era pe vremea aceea.

Pe drum se îltâlnesc ei cu o trăsură, în care era o cucónă. Cucóna vedând în carul cel cu boi

un om care semăna a fi bolnav, întrebă cu milă pe cei doi țărani, ȕicând :

— Ómeni bun! se vede, cã omul cel din care bolnav, sãrmanul, și-l duceți la vr'o doftorie unde-va sã se caute.

— Ba nu, cucónã, rãspunse unul dintre țãrani, sã erte cinstita fața dumné-vóstrã, dar aista e un leneș, care nu credeam sã mai fi avënd pereche în lume : și-l duceam la spânzurãtore, ca sã curãțãm satul de un trãndav.

— Alei, ómeni bun, ȕise cucóna înfiorãndu-se. pecat sãrmanul, sã mórã ca un cãine fãrã de lege ! Mai bine duceți-l la moșie la mine ; iacãtã curtea pe costișã ceea ! Eũ am acolo un hambar plin cu posmagi ; iatã așã pentru împrejurãri grele, Dómne feresce ! A mânca la posmagi, și a trãi el pe lângã casa mea ; cã dór sciũ cã nu m'a mai pierde Dumne-ȕeũ pentru o bucãțicã de pãine. Dã ! suntem dator! a ne ajuta unii pe alții.

— I-auȕi, mãi leneșule, ce spune cucóna : cã te-a pune la coteț într'un hambar cu posmagi, ȕise unul dintre sãten! Iacã peste ce noroc ai dat, batã-te întunerecul sã te baiã, uriciunea ómenilor ! Sãi de grabã din car și mulțumesc cucónei, cã te-a scãpat de la mórte, și-ai dat peste belșug, luãnda-te sub aripa dumisale. Noi gãndiam sã-ți dãm sopen și frãnghie, Iar cucóna, cu bunãtatea dumisale, îți dã adãpost și posmagi ; sã tot trãesci sã nu mai mori. Sã-și pue cine-va obrazul pentru unul ca tine și sã te hrãnescã ca pe un trãntor, mare minune-! și asta ! dar tot de noroc sã se plãngã cine-va. Bine-a ȕis, cã : boii arã și caii mãnãcã. Hai, dã rãspuns cucónei, ori așã, ori așã, cã n'are vreme de stat la vorbã cu noi.

— Dar muieți-s posmagii, ȕise atunci leneșul cu jumetate de gurã, fãrã sã se cãrmiascã din loc.

— Ce-a ȕise? întrebă cucóna pe săteni.

— Ce să ȕică, milostivă cucónă, răspuse unul, ia întrebă că: mueți-s posmagii?

— Vai de mine și de mine, ȕise cucóna cu mirare, încă asta n'am auȕit! Da el nu póte să și-i móie?

— Auȕi, mēi leneșule, te prindēi să moi posmagii singur, ori ba?

— Ba, răspuse leneșul, trageți mai bine tot înainte: ce mai atâta grijă pentru astă pustie de gură!

Atunci unul dintre săteni ȕise cucónei:

— Bunătatea dumnea-vóstră, milostivă cucónă, dar de géba mai voiți a strica orzul pe gâsce. Vedeți bine, că nu-l ducem noi la spânzurătoare numai așa de flori de cuc, să-i luăm năravul. Cum chitiți? Un sat întreg n'ar fi pus óre mână de la mână, ca să póta face dintr'însul ceva? Dar ai pe cine ajuta? Dór lenea-i împēratésă mare, ce și bați capul!

Cucóna atunci, cu tótă buna-voința ce avea, se lehamătesce și de bine-facere și de tot, ȕicēnd:

Ómeni buni, faceți dar cum v'... lumina Dumnezeu!

Iar sătenii duc pe leneș la locul cuvenit și-i fac felul. Și iacă! așa a scăpat și leneșul de săteni și sătenii aceia de dânsul.

Mai poftiască de acum și alți leneși în satul acela, dacă le dă mâna și-i țin curéua.

Și-am încălecat pe o șea și v'am spus povestea așa.

Ión Créngă.

2) Vulpea și Bursucul.

(de *Alex. Donici*, născut în Basarabia la anul 1806. După ce-și tăcu rândul în armata rusescă trecu în Moldova la Iași. Intrând în ramura judecătorească. Ca scriitor, el s'a făcut însemnat prin fabule, unele originale, altele traduse).

VULPEA ȘI BURSUCUL.

— Dar dincotr'o și unde
Alergi tu așa iute?
Bursucul întâlnind pe vulpe-a întreat,
— Oh! dragă cumetre, am dat peste păcat.
Sunt iată surghinită!
Tu scii, că eu am fost în slujbă rânduită.
La o găinărie.
Cu trebile ce-avem, odihna mi-am lăsat
Și sănătatea mi-am stricat;
Dar tot eu am căzut în grósnică urgie.
Pe nisce pâri nedovedite,
Precum că luam mite.
Tu singur martur esci, în adevăr să spui,
De mai văduț cum-va măcar cu vre-un pui?
— Nu, dragă cumetă;... dar când ne întâlniam,
Eu cam ades vedem,
Că tu pe botișor
Aveai și pufușor.

*

Se întâmplă și la noi de veđi,
Cum unul având loc așa se tânguesce
In cât îți vine mai să-l cređi,
Că abia din léfa el trăesce;
Dar astă-đi butcă, mâine cai,
De unde ore îi vin? Și când ai vrea să stai,
Să-i faci curată socotélă
Pentru venit și cheltuială,
N'ai ție ca bursucul: Că are pufușor
Pe botișor?"

Frasă de subordonare.

Prop. sub. la întrebarea : „cum“ (*circumst. de mod*).

(Veđi gramatica clasa IV-a primară.)

Pentru Exerciții.

Din poesia : „*Dan, Căpitan de Plaină*“ Scolarii vor scote frazele cu propozițiuni sub. circ. de mod și vor sublinia acele propozițiuni.

Exerciții de limbă.

Familia de cuvinte a cuvintelor : *bun, politic, pun, chior, bat, beau.*

Exerciții.

1) Din gramatica cl. IV-a, scolarii vor copia expresiunile formate de mai sus.

2) Scolarii vor căuta în bucata..... pag... să afe astfel de cuvinte.

Frasa de subordonare.

Prop. subord. la întrebările : *Pentru ce? De ce?*

(*Subst. circumst. de cauză*)

(Gramatica cl. IV urb.)

Pentru Exerciții.

din „*Grigore Ureche*“. Ureche a trăit sub domnia lui Aron Vodă în Moldova, pe la anul 1593. El a scris o cronică intitulată : *Domniile țării Moldovei și viața lor*. Nu se știu însă cu siguranță dacă această lucrare îi aparține lui, sau tatălui său Nestor Ureche.

PREDOSLOVIE.

Mulți scriitori s'a nevoit de-aŭ scris rândul și povestea țărilor, și aŭ lăsat isvod pe urmă, și bune și rele să rămăe fiilor și nepoților, și să le fie bune de învățatură, iar cele rele ca să se potă

feri, și să se socotiască, și celor bune să urmeze. Și alții pizmuind și însemnând și scriind, cum și eu Grigorie Ureche, care din mila lui Dumnezeu și a Domnului meu am fost Vornic Mare, cu multă nevoiță am citit cărțile și izvódele, și ale noastre și celor streine, și am aflat cap și începătură moșilor de unde a isvorit în țară, și s'a înmulțit și s'a lățit, ca să nu se înece anii cei trecuți a toate țerile, și apoi să nu se pótă sci ce au lucrat, să se asemene fiarelor și dobitoțelor celor mute și fără minte. Aceea urmând, și măcar că se află și de alții însemnate lucrurile țerei Moldovei, apucatu-m'am și eu a scrie începătura și adaosul, mai apoi și scáderea, care să vede că au venit în Țările noastre, după cum a fost înteiul țerei și pământul nostru a Moldovei. Că cum se timplă de sîrgu și adauge pohoiiul apei, și iarăși de sîrgu scade și se împuținează. așa s'a adus și Moldova, care mai apoi de la alte țeri s'a descălicat și s'a lățit de sîrgu și fără de zăbavă. Acele cercând, l'am îndreptat cu nevoiță, că nu numai letopisețul nostru, ci și cărți streine am cercat, ca să putem afla adevărul, ca să nu mă aflu scriitor de cuvinte deșarte, ci de drepte; că letopisețul nostru cel moldovenesc așa scrie de pe scurt, că nici de viața Domnilor, cari au fost totă cărma, nu alege, necum lucrurile din năuntru să alógă, și pe scurt scriind și însemnând de la început până la Domnia lui Petru-Vodă Rareșu, și s'au stins; că de aici încóce n'a mai scris nimeni. Nici este a se mirare că scriitorii noștri n'au avut de unde stränge cărți; că de la locuitorii d'ântei n'a aflat scrisori; că n'au lăsat, ca nisce ómeni neașeđați și mai mult proști și necărturari, ce și ei au scris mai mult proști și necărturari, ce și ei au scris mai mult din basme și povești, ce au audít unul

de la altul. Iară scrisorile streinilor scriu prea larg și de ajuns, cari a fost râvnitori și fierbinti nu numai a'te sale să scrie, ci și cele streine. Și de acolo luând multe, și lipindu-le cu ale noastre vremi potrivind, și am scris acest letopiseț, carele și de nu se va potrivi pe la multe locuri, cel ce va fi cu minte gândesc că nu-mi va vinui; că de multe ori omul însă-și cele ce vede cu ochii săi nu pôte să le pue pe rând și multe smintesce, și a spune mai multe, aū mai puține; dar cele de demult și resufiate de atâta vreme de ani! Ci eū, cum am aflat, așa am arĕtat.

Exerciții.

Din bucata de mai sus, scolarii vor scôte frazele cu propozițiuni subordonate circumst. de cauză și vor sublinia prop. subordonate.

Scurtarea propozițiunilor.

Propozițiunile subordonate subiective.

(A se vedea gramatica clasa IV).

Exerciții.

1) Din bucata de citire: *Alexandru Lăpușnĕnul* de la pag. . . scolarii vor scôte propozițiunile sub. subiective scurtate și le vor scrie pe caete.

2) Din aceeași bucată scolarii vor scôte frazele cu propozițiuni subord. subiective și le vor prescurta.

3) Scolarii vor scôte propozițiunile prescurtate și le vor lungi (întregi).

Exerciții de compozițiuni.

Resumări de bucăți citite.

MODEL.

ȚIGANUL CU VULPEA.

(Anecdota populară).

Un țigan, ce făcuse, ce dresese, nu sciū, căpătase câte-va parale. Ce să facă el cu dânsese? Să-și cumpere ceva. Dar ce să cumpere? Haide la târg.

În târg, se uită 'ncolo, ba 'ncolo, vede nisce pungi. Hai să-mi cumpăr o pungă. Dar ce ți-e bună? Dacă n'ai parale ce să pui în pungă?

Să-mi cumpăr un inel. Ce mai lucru frumos! Când îi fi cu dânsul pe deget, să dau fetele 'n vînt!.... Dar pentru un belciugaș așa mic să dai atâtea parale!....

Mai bine mi-ași lua o căciulă brumărie. Dău, halat! Vătaful tot căciulă brumărie are și când răcnesce odată la tine îți vine să caști jos, par'că te apasă cine-va de gât. D'apoi de!... Vătaful mai are și cal și șea și pocladă și presur și taftur și zăbale și pogî și scări, de se înalță în ele și se ridică de gîndesci că are să dea cu nasul de cer. Hei!... De ce dracu nu m'a făcut și mama pe mine un vătaf să-i pocnesc odată din biciu să sară de-un cot de la pămînt!.. Na! Trăsni-m'ar Sfintul Ilie! Să pocnesc înaintea mamei!... Ce-mi mai dete prin gînd, d'ora-i mamă aceea, nu-i dracul!.. Nu-mi mai trebuie nici o brumărie. Nu-s sătul eū de brumă?! Bietul tata tot de brumă a murit în ziua de bobotéză.

Să-mi cumpăr mai bine un cojoc gospodăresc colea, să-mi fie trupul odihnit, să nu mai am grija

frigului și a ernei. Când voi fi cu cojoc pot să bată o sută de vânturi, nu-ți pasă nici de vânt nici de vîntoică. Pui colo pólă peste pólă și șezi mai dihai de cât vodă și de cât bulibașa.

Îată ce gânduri se 'nvârteau prin capul țiganului, când de-odată vede pe un om cu un pui de vulpe în brațe.

— Auleu, mâncați-ași, dar ce-i asta?

— Vulpe.

— Dita vulpe!!....

„Vulpea tetei! Măi vulpoiū,

„Parcă-i lup, așa codoiū!

— Dec!...

— Nu pune mâna!

— Dar de ce 'ncreștesce botul, bădică?!

— E rușinosă.

— Dar de mână de ce apucă?

— Dacă pui mâna.

— Bădică. n'o vinđi?

— Cum nu!

— Dar de ce-i bună?

— Hei, făcu alt om care se uita la dânșii. Cine pune mâna pe una de acestea, bre, îl vede D-zeu: face bani, măi!! Da, face bani. Veđi tu lighioia asta câtă-i de mică, te duci dis de dimineta de-i dai drumul în pădure, iar tu stai pe loc la margine și când începe sórele a asfinți. numai ce o veđi că vine aducênd din urmă cât mi-ți-e cãrdul de vulpi. Atunci, pe legate bãete. Le înođi numai cođile la câte douē și le măi din urmă ca și cum ar fi înjugate.

— Bre! bre! bre! Dar când îi dai drumul măi đici ceva din gură?...

— Apoi ce să đici? Đici și tu acolo: „Du te asta după ceea“.

— Dute asta după ceia!... bădică, scii ce?...
Haide că ți-o cumpăr eu. Ce să-ți dau pe dânsa?

Omul spune un preț și dur la deal, dur la vale se împacă ei, cu cât nu știu, că nu eram acolo, dar știu că țiganului nu i-au ajuns parale și a trebuit să mai vîndă ceva ca să-i plătească. Ce-a vîndut iar nu știu, tréba lui, dar Vulpea a luat'o.

A doua zi dis de dimineță luă vulpea în brațe și la pădure.

În marginea pădurei, o pune jos în picioré și începe a o netezi pe spate. Apoi: „Du-te asta după ceia“, și-i dă drumul...

Vulpea s'a dus.

Țiganul șede, șede, se uită printre copaci, se uită, așteptă, se mai uită la sóre de nu cum-va apune, dar nici gând. Ba încă i se părea mai diminéță de cât când venise, și pe lângă altele îi era și fóme. Dar ce să facă? I se painjenise ochii uitându-se. Numai vulpi i se părea că vede. În sfârșit uitându-se prin luciú, adormi bietul țigan.

Prin vis, cum ședea lungit pe pantece la pămînt, aude o pâriitură lungă prin desis, apoi ceva liniște și după aceea o năvală de vulpi de gândeai că le aduce apa.

El se scóla și dă să le înnode coșile, dar înnodă dacă poți; ele erau rușinóse încrețiaú botul și-l apucaú de mână. Ce e de făcut? Să nu le lege, se duc dracului; să le lege nu era chip. Cât cuprindea cu ochii vedea numai boturi încrețite gata să-l apuce de mână.

Am prăpădit paralele, gândea el, când de o dată băgă de sémă că se află în târg. Chémă pe cei doi ómeni cu care vorbise când cumpăraseră vulpea. Cel care i-o vînduse nu vrea să vie, ședea tot cu vulpea în brațe și dicea că-i rușinósă; iar cel-l'alt

vine se apucă de legat și légă. Ea, de la o vreme și cele ce eșiau din pădure erau legate gata. Țiganul numai le striga încetișor: bîr, bîr... și le îndrepta la drum.

Cum mergeau ele mai bine, dracul scie de unde, ca din senin numai ce vine vâtaful.

— Măi tâlharule, cum de ai furat vulpele?...

— Da, să-mi sară ochii, dacă le-am furat, să mor de pușcă să dea D-zeu... Țiganele și numai se pomenesce de odată pus în fiere și vulpele închise într'un ocol.

Măsa îi face din mână să vie la mîncare, iar vâtaful se posomoresce la dînsul să nu se ducă și cum era calare se repede la țigan să'l calce în picior.

— Valeu, jupâne Iftime, strigă țiganul și dă s'o rupă de fugă.

Atunci se deșteptă.

Deschide ochii. Nici vâtaf, nici vulpi; el tot culcat la marginea pădurii, dar fόμε a dracului și sόμεle nici amiadă nu era. Ședî și așteptă.

Șede el până sέρα. Mai Țiganele din cînd în cînd; „dute asta după ceia“, dar de vedut nimic nu se vedea.

Du-te asta după ceia, dar inopteză al dracului, întunecă; fόμε, ba și frică.

Mai ședî el ce mai ședî și în sfârșit Țiganele;

„Du-te asta după ceia:

Nici nu-î asta, nici nu-î ceia“,

și porni spre casă.

De acum chiar să mai vină, ce Țiganele bune?—

Cât e de întuneric par'că le mai poți lega?—

Anecdotă resumată.

I) Un țigan, ce avea câte-va parale în pungă, merse la târg să-și cumpere ceva: ori o pungă, ori un inel scîpîtor, ori o căciulă brumărie sau chiar și un cojoc de ierna.

II) Ajungînd în târg vede un om cu un pui de vulpe în brațe. Țiganul își pune în gând s'o cumpere. Românul începe s'o laude, că de-î dă dimineță drumul în pădure, vulpea se întorcede s'era cu un cârd de vulpi după ea, iar țiganul are să le primescă să le înode codelle și să le aducă după urma acasă. Țiganul aude atâtea laude o și ia.

III) Dis-de-dimineță țiganul cu grijă și nerăbdător se scôlă, merge repede la pădure, dă drumul vulpii și așteptă. Tot așteptînd adorme. În vis vede în adevăr o năvală de vulpi de gîndia că le aduce apa. Se încercă să le lege codelle, dar nu pôte. De odată se trezesce în târg. Aci era și vîndătorul puiului de vulpe. Unul din ei începe a lega codile vulpilor și le dete țiganului să le mîne după urmă. Tocmai atunci hop, și vataful. Acesta crezînd că vulpile sînt de furat se restesce tare la țigan și îi ia vulpile. Dar cînd se restesce, țiganul se deșteptă.

IV) Cînd se deșteptă se găsesce tot în marginea pădurei. De vulpi, nici vorbă. Mai așteptă încă. Se înopteză.

V) Amărât și mort de fîme, o plécă spre casă, mormîind: „Acuma chiar să mai vină, la ce sînt bune?! Cât e de întuneric, par'că le mai poți lega?!”

*Alt resumat.***Planul Anecdotei.**

I) Un țigan plécă la târg să-și cumpere ceva.

II) Aci cumpără un pui de vulpe, care, cînd îi dă drumul în pădure, strîngea pe tôte cele-l-laite vulpi și le aducea stăpănu-s'eu.

III) A doua zi țiganul merge în pădure, dă drumul vulpii și așteptă. Așteptînd adorme. În vis vede vulpile venind năvala asupra lui.

IV) Cînd se deșteptă nici picior de vulpe.

V) Mort de fîme se întorcede amărât acasă.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor copia întocmai compoziția de mai sus.
- 2) După acest model scolarii vor resuma următoarea bucată:

DE-A BABA ÓRBA

Sînt mici amândoi: Giustino e de ęece ani și Rosalba de șapte. Sînt săraci, orfanți și străini.

Tatăl lor cînta din flașnetă de căpăta gologani. Așa aū venit tus-trei, pe jos, din Florența.

Ș'atunci Giustino era de șapte ani; el știea să jöce, să și frîngă mijlocul și să trecă frumos prin cerc, iar Rosalba nu știa de cāt să rîdă și să bată din palme tactul flașneteii... Dar *tata* bé prea mult vin, ș'atunci era urât și reū:—da, era förte reū *tata* aturcea. Și séra, când n'avea nici un gologan, ei trebuia să plîngă, dacă le era fόμε, pentru că asta supëra förte mult pe *tata*, și i bătea iëu, de aceea a murit... Ș'un moș bętrân, care s'a supërat pe *tata* pentru ca murit, a vrut să le iea *muzica*, dar ei aū plîns așa de mult ca să le-o dea,—în cāt moșul le-a dat'o.—și ei aū plecat cu *muzica* și nu s'a mai dus pe acolo nici odată. Acu șed la o femeie bętrână, departe, departe, toemai la marginea orașului. Umblă tötă ęiua cu *muzica*, și séra se duc acasă cu pâne și cu gologani...

Acestea mi le-a spus micul Giustino, c'o naivitate adorabilă și într'o românescă, pe care el o vorbesce fęrmecător de stricat.

Eū am întêlnit adese-ori pe acești sërmani copii. El, într'un surtuc larg, fără colóre și cu buzunările spintecate, purtânduși anevoe *muzica* în spate.—ea, într'o rochiță scurtă din petici, și c'un baideraș de lână vechiū, pe care Giustino îl înfășöră în fie-care diminęță, de douë ori în jurul

gâtului, i'l încrucișeză peste pept și i'l înodă la spate, frumos ca să nu recească, ș'amândoi merg, așa triști și perpeliți, mititeii de ei, copilul înainte și surióra după el, ș'amândoi își târasc picioarele în nisce ciobóte mari și grele, pline vecinic pe din afară și pe din lăuntru de noroiul báltócelor de prin mahalale.

Se odihnesc pe la răspântii.... Giustino s'aplecă de șale, ș'ncetinel își pune muzica jos. Alătura tăcuți, ș'ăședă amândoi pe caldarim. C'un fel de frică une-orî își privesc îmbrăcăminteá lor săracă. Ei simt bine că au aceleași gânduri, de aceea fórt rar își vorbesc. Câte-o dată privirile lor pornesc alături, și s'afundă în zarea cerului. Când timpul e frumos, ei simt ceva ca o mamă bună, care stă lângă dânșii, și îi mângâe; c'o bucurie tristă, c'un zâmbet bolnav își întind gâtul și 'și încăldesc în sóre chipurile lor galbene, lungărețe, bētrâne și nespálate, cu ochii mici, împăinjiniți, îngropați sub frunți înguste, cu urechi mari, cu umerii obrazilor scoși ca la Mongoli, și cu buzele lungi, subțiri, uscate și vinete ca pétra.

Dar tómná se duce și vremea prinde a se înăspri. Cerul devine mai posomorât, casele mai închise și ómenii mai răi.

După o ȓi rece și ploioasă, petrecută mai mult pe sub ganguri, ei se hotărăesc să mai facă o încercare. Giustino, scoase-un suspin adânc și înăbușit, ca să nu'l audă mica Rosalba, își luá muzica în spate ș'amândoi, flămânđi, friguroși și descurajați, plecară, încetișor, délungul stradelor ude și pustii.

Abia mai pășesc, șovăind, prin pâcla désă ce înecă orașul amuțit; de sus burnițeză,—întunericul cade din ce în ce mai greu și mai rece peste dânșii. Un vînt, cu tóne repedți, le svârlă în obraz

pusderia de stropi, și ei își îndesă pe de desupt, la subțiori, mânuțele lor ude și amorțite.

Intr'o uliță întunecosă, la ușa unei cafenele, Giustino învârtesce la flașnetă *Valurile Dunării*, schimbându-și mânele și trudite și ducându-și le pe rând la gură, ca să le desmortească. Rosalba se sgrebulesce pe la ferești, uitându-se 'n lăuntru. Prin gémurile asudate abia străbate o lumină bolnavă și fumurie ce se înecă în pâcla de-afară. În apropiere, un câne nervos, își întinde gâtul înaintea, și însoțesce c'un urlet prelung și sfâșietor țurluitul flașneteii.

Giustino schimbă cântecul, și Rosalba, tremurând, deschide ușa și intră. O duhóre grea și încropită a isbi în față, și, pentru întâia óră, chipurile searbede și ochii holbați ai jucătorilor de cărți o înfricoșau. Galbenă, sficiósă, îngânând o milogélă fără vorbe, cerșind cu ochii, mai mult de cât cu glasul, — ea 'și întindea talerul pe la toate mesele, și nimeni n'ó vedea, — și vactele cântecului de-afară i se jăluiau în urechi din ce în ce mai sfâșietóre. Din nou se 'ntórse pe la aceleași mese

— Hai, plécă de aici! îi diceau toți, răstit

Isi lăsă 'n cetișor mâna 'n jos, desnădăjduită. Când vru să iasă, simți că i se tae piciórele sub dînsa — stătu în loc și privi dureros și ajurit în juru'i. Unui om de lângă ușa i se făcu milă și 'i dete cincî parale. Flașnetă tăcuse Copila se apropiă de frate-so umilită, pe jumătate mórtă, și cu un glas leșinat, întindând în întuneric pumnul în care strîngea gologanul, ea suspină: „numai... cincî parale!...”

Micul Giustino își năbuși în pept un oftat, tăcu și, opintindu-se din răsputeri, își ridică în spate marea lui musică. Nici o dată nu i se păruse grea

ca'n séra aceea. Amândoi se îndreptară spre casă. La colț se opriră. Fetița intră și cumpără un corn. Incepuse o ploae mărunță. Picăturile se întেțiau și le înproșcau obrazul din ce în ce mai repedi. Intrară sub un gang. Fetița duse cornul la gură și vru să musce, dar i se păru prea mic, și'l întinse întreg lui frate-so, rugându-l să'l mănânce el tot, pentru că ei nu 'i e fόμε. — Giustino, și el se jura că nu 'i e fόμε de loc ș'o ruga să mănânce numai ea. Sfârșiră prin a'l rupe în două. Și cum molfăiau așa, încet, îi podidi plânsul; uđi leórcă și rebegiți de frig, ei se îmbrățișară, și, tremurând în întunericul rece și mort, se strîngeau, se înghesuiau unul într'altul, ca să se 'ncăldescă. Lăcrimile sárate li se amestecau cu ultima îmbucătură. Rémaseră așa câte-va minute. Ochiu îi usturau și le ardeau în cap. Iși înghițiau saliva, ce le umplea gura c'un gust de leșie. Têmplesle grele li se sbăteau, și junghiuri ascuțite îi tăiau, ca nisce cioburi de sticla, prin tóte încheeturile. Și inimele amêndurora se strîngeau, reci și leșuite, ca 'ntr'o amortélá de veci.

Dar plóia nu mai contenia, și ei trebuiră să plece. Prin smârcurile mocirlose ale ulițelor pustii și fără felinare, mergeau încet, trudiți și desnădăjduiți, ascultându'si fleșcăitul ciobotelor mari și grele: Giustino înainte, sfâșiat de gândul că suferе surióra lui; Rosalba în urmă, muncită de chinul că n'are destulă putere, ca să ducă, și ea, musica 'n spate.

Dumneđeu fusese prea neîndurat cu ei în ziua aceea.

Jos, pe o rogojină, lângă vatra rece, cu hainele leórcă pe dânșii, rupti de obosélá. lihniți de fόμε și stârciți de frig, se culcară să dórmă. Se sgârciră unul lângă altul, sub un țol prăfuit, și'si suflau

în pumni ca să-și desghețe degetele. De afară se aușiau pleoscăind picături mai mari și mai dese. Vântul hâțina ușa și ferestrele, și'n besna odăii se aușia regulat, suind și scoborând, sforăitul babei, care dormia dusă pe-un pătucean îngust de scânduri. Copiii, multă vreme, rămaseră deștepți. În capul lor țiuiau cântecele flașnete, ca nisce glasuri triste, ce se jăliau a fomete, a mörte, ș'a desnădăjduire. Din timp în timp tresăriau ca de spasmuri, — și fie-care se uitase pe sine, pentru a se gândi la durerea celui-l-alt. Cât de mult suferiau și cât erau de bătrâni, bietii copilași — atât de mici ș'atât de nenorociți!

Când se desceptară a doua zi, își simțiră obrazii înecați într'o lumină caldă. Sorele svârlise un smoc de raze pe căpătâiul lor. Ei se sculară veseli, întăriți, și porniră de-acasă plini de speranță și de curaj.

Era o zi frumoasă care le dădea viață. Albastrul cerului, căldura sorelui, desceptau într'înșii amintirea dulce a fermecătoarei lor țeri. Câți-va copii se jucau într'o curte.

Giustino, voios și plin de încredere își aședă flașneta în pörta și cântă. O servitoare îi aduse trei gologani. Erau fericiți, Mâncară pe fugă brânză de-un ban și pâne de două, și ochii lor se sorbiau, umedi și sclipitori de bucurie.

La colțul stradei, într'un mic maidan, se întâl-niră cu vr'o patru copii de sēma lor, cari se jucau. Ei au înțeles îndată că erau buni prieteni, de și se vedeau atunci pentru întâia oră. Cu ce să începă?... Invoiala se facu iute.

Baba örba! Baba örba! strigară voioși cu toții, sărind, bätënd din palme și svârlind căciulele 'n sus. Un copil își desnodă un testemel de la gät.

Giustino își așază musica de-o parte și se lăsă să'l lege peste echi. Mica Rosalba privia nebună de bucurie. Ei uitaseră fîmea, frigul și suferințele de erî. În césul acela nu mai erau străini, orfani, săraci și'n izbeliștea nenorocirilor.

Și cum treceam pe acolo, gîndindu-mă la ne-
cazurile mele, mă simții deodată cuprins pe la
spate de două mîni mititele și slabe, ș'un glas ne-
bunatic strigă: „te-am prins!” Dar simți îndată că
sînt ceva mai mare de cât ceea-ce voia el să prindă,
și, cum își ducea mînele la legătură, ca să și o
ridice de pe ochi, copiii năvăliră spre el rîdînd și
țipîndu'i: „Nu te desface!... Nu te desface!...”

Și eu am stat privindu'i, pîna ce și-au isprăvit
jocul. Apoi am plecat încet, cu Giustino și cu Ro-
salba, — și cum mergeam așa cu dînșii, Giustino
îmi înșira păsurile lor, c'o adorabilă naivitate și
'ntr'o romînescă fermecător de stricată.

A. Vlăhuță.

Frasa de subordonare.

Scurtarea propozițiunilor sub. atributive.

(Veđi Gramatica cl. IV primară).

Pentru Exerciții.

(Din Costache Conache, născut la anul 1777. Bărbat cunoscător de
învătăturî streine, Conache a fost cel mai mare poet al nostru de pe
vremurile acelea. A murit la anul 1849).

SCRISÓREA CĂTRĂ IÓN STURZA VŌEVOD.

Milostive și prea mult luminate Dómne, să fie
Măria Domniei Tale sănătos.

Acesta este titlul ce supușii și credincioșii stră-
moșii noștri da cu un véc mai înainte Domnilor
acelor plini de frica lui Dumneđu, acelor iubitori

de dreptate, viteji eroi ai n mului moldovenesc. Dorit aș fi din sufletul ca înalțimea ta (prin carele Dumne eu a bine-voit a se  noi dreptățile unui norod ce de at ta vreme zace și suspină sub cumplirea străinilor impil torii), să  noesce titlul și să adeverezi prin faptă că esci adev rat urmaș acelor aleși bărbați ce p m ntul a putut mistui dar menirea din véc în véc mână și propov duesce cu nemurire. Dorit aș fi încă ca toți Moldovenii, simțind ac st  mare și minunată  noire a dreptăților, să o socot c  ca un jertfelnic, la care fiștecare sprijinind mintea și g ndul său, cu cucernicie să ducă prinosuri ale lor putincioase îndemnări, pentru-ca dintr'atâtea și at te ajutorinți, ca din mi de răsadnițe, să  nflor c  împrejurul scaunului domnesc :  nțelepciunea, dreptatea, os rdia, credința și t te celelalte fapte bune cu cari strămoșii noștri încingea pe st p nitorii Domnii !—  ntru acestea  nchiind datorii fiște-căruia dintre noi supușii, și întru deplină încredințare că ne scii, p șesce c tr  împlinirea acestei sfinte datorii și rog pe înalțimea ta să o primesci, ca pe o singură dorință ce am de a te vedea strălucind pe scaunul Domniei, blagoslovit de tot n mul și propovăduit din véc în véc ca un pom zuitor și așed tor a fericirii obștesci.

O minune mare a lucrării dumne eesci ! Moldova de un véc de vreme z c tore sub impilarea cea vitrig  și aspră țipă și strigă fără folos ! Dumne eu tulburat și plin de m nie o lasă în gura balaurilor din fanar ! fulgeră și tr snesce : orașe ard, locuinți se pustiesc, familii se r sl tesc. Iată mila și îndurarea lui o mântue prin bóle de b l , prin vaet de vaet, prin peire de peire, dic prin răutate grec c  de răutatea Grecilor : mare esci D mne ! și mari sînt minunile tale ! Un nou véc se deschide

sub ochii noștri! și întocmai ca zorile cele luminoase, vestesce fericirea cea viitoare; și tocmai într'acest capăt de început Dumneșeu nu ia pe puternicul mândru, nici pe bogatul nedușos, nici pe trufașul nepătimitor, ci ia pe cel gonit de ómeni, pe cel lipsit și sêrac, pe cel părăsit și uitat, și îl sue, îl ridică în scaunul Domniei. Óre mai este îndoelă că tot același șoptesce și dice la urechia creștinului ce se teme de dînsul: Te-am luat de jos și te-am suit sus ca să cufund pe cei mândri, ca să sprijinesc pe cei goniți și să usuc lacrămile sêracului năpăstuit? Ia sama că esci ales, și tot alesul are judecata sa!

Înălțimea ta, rânduit Domn întru rêsplinei de vremi în care se sfârșesce calea acêsta pentru cei străini și se începe pentru cei pămînteni,—esci socotit ca un înnoitor dreptăților unui norod întreg ce și ascéptă mântuirea și scăparea de tóte rëntățile și necuviințele câte strêinul impilător, prin mii de chipuri fățarite și viclene, a vârît din vreme 'n vreme în machina oblăduirii ca să ajungă la singurul țel a jafurilor și a prădăciunilor, spre a căror surpare esci dator a prefăce, a schimba și a isvodi din nou.

Punctul acesta singur, milostive Dómne, este destul a-ți arêta. câtă lată și îndelungată este marea călătoriei pe care ai întins pânzele și ai purces. Multe și încurcate unde de mii de cursuri o să te încurmezeșeze și prin de față împotriviri și prin de față împotriviri și prin tainice gudării, ca să te abată din țelul limannului la care nația tótă cere să ajungă curînd și de grăbă. Feresce-te, stăpâne, și fă să se ferescă de aceste mârșavii toți căți te încunjură, căci dintr'un început ca acesta spânzură țări și mântuirea nației.

Altete au fost puterile stăpânirii sub cei vitrigi,

și altele au a fi aceste de acum sub stăpânirea unui pămîntean; altele au fost atuncea împărțirile cu deosebitele staturî, și altele nasc acum din felul și ființa stăpînirii pămîntesci. Rare ori folosurile unei țeri nu sînt încurmeziate de a celor megieștie, și acolo a o înțelptă cumpênire, spre a nu se surpa cele dintâiu, nici a se ciocni cele de al doile, pline de vor fi și de putere.

Asupra Înălțimei tale ca asupra unui început de la care se ascéptă multe, au să sprijinescă ochii milostivului Delvet pentru nimerirea sau nenimerirea sa, a puterilor megieșite pentru pretacerea din nou și a nației tôte pentru de a simți mântuirea sau cufundarea sa de istov. Atâtia ochi, atâtea căutături, nu pot negreșit să scape din vedere cea mai mică de împotriva mișcare. Infloarea dreptății, înfrânarea răutății, rânduile păzite cu amăruntul, au să dea lustrul cel neșters al laudelor Înălțimei tale; mulțămirea și fericirea nației este și va fi cea întâiu putere covârșitoare împotriva prigonirilor și singură ea pôte să astape gurile vrășmașilor mari și puternici.

Nu te îndoi a crede, stăpâne, că zavistia otrăvită și pisma neîmpăcătoare, au să se pornescă asupra Înălțimii tale. Firesce se nasc ele, când o deîmpotriva putere este destul a le stârni, dar și ea singură numai pôte să le calce, pentru-că cu dînsa împreună se coboră ajutorul cel de sus. S'a ridicat cęța ceea prin carele, ca prin steclele cele adăugitoare, arătându-se cei puternici ca nisce manine îngrozitoare, trăgea supunerea și cucernicirea; un sóre a adevărului, un vânt a vécului a risipit-o, și Înălțimea ta ai să fii împăcătorul între cei ce amăgea și între cei amăgiți, și tocmai acolo trebuesce chibzuirea cea cu minte ca să nu se ațâțe vrajba și gâlcéva omoritoare binelui obștiei.

Exerciții.

1) Scolarii vor scote frazele în care se găsesc propozițiuni subordonate atributive și le vor scrie alături prescurtate.

2) Scolarii vor scote propozițiunile prescurtate și le vor lungi (întregi).

Frasă de subordonare.

Scurtarea propozițiunilor subordonate drepte.

(Veți gramatica clasa IV-a).

Pentru Exerciții.

Archir și Anadam.

(Archir ia Egipt).

După ce s'a făcut acestea toate, după porunca împăratului și-l înfășară, Archir i se rugă dicând: Mă rog împărăției tale! să bine voesci a mă lăsa vre-o două săptămâni ca să mă mai desmețesc, și să-mi adun toate simțirile la loc, și atunci, socotesc că voi putea sluji la trebuțele și păsul măriei tale. Acastă cerere a sa fiind primită de împărat și slobodindu-l, după vre-o cinci-spre-dece zile îl aduce iarăși și puindu-l să ședă lângă dânsul începu să și spue tot păsul care-l avea: la care Archir dise:—Fii odihnit împărate, și să n'ai nici o grije, că acestea în curândă vreme ți le voi săvârși eu; de cât poruncește să aducă doi vulturi și doi șoimi de-ai împărăției tale, ca să-i învăț la meșteșugul arhitecturii. Acestea aducându-i-se îndată, îi luă Archir și în curândă vreme îi învăță ceia-ce trebuia să facă cu dânșii, și luând voie se duse la împăratul Faraon.

Iar împăratul Faraon dacă îl vedu, îi dise:—Dar pe un găngav ca tine m'a trimis să mă is-

prăvăscă tréba?—Archir îi răspunse:—Impérate! cei ce se trimit să săvîrșescă lucruri împărătesci, nu se numesc gângavi, ci ómeni mari. Atunci împératul Faraon începu să-i poruncească ca să-i facă óre-care lucruri ce i se părea peste putință, și îi dîse:—De vreme ce ești un trimis vrednic ca să-mi isprăvesci treburi, îți porancesc dar ca să-mi faci o funie de nisip, cu care să-mi leg mînji. Archir răspunzînd, dîce:—Prea bine și cerîndu-i un sfredel luă și găuri peretele casei în dreptul sórelui, de unde îndată răzbind razele înăuntru, începu a se roti nisipul ca o funie, și dîse Archir: —Iată-ți funia, împérate, vino de o stringe, și îți légă mînji; și poruncesce și alte lucruri să-ți fac. Impératul dîse iarăși:—Dar ai putea să cari apă cu ciurul să-i adăpi? Archir răspunse:—Dacă am fi în părțile miezului nopței, și dacă ar ninge zăpadă și aici ca acolo, nu numai cu ciurul, ci și-ași putea aduce și cu carul. Atunci Faraon dîse:—Îți porancesc să-mi faci o cetate în aer, care să stea atârnată, fără să se atingă de pămînt.

Archir atunci aduse îndată și inhămă doi vulturi, atârna două sfori lungi ca nisce hățuri, legă cu meșteșug între dînșii o ladă ușoră, băgă un copil mic într'însa cu doi șoimi, pe care îl învățase ce să facă când va ajunge sus în aer, dînd copilului într'o mână mistrie, și într'alta frigare cu carne, ca să o ție ridicată în sus în vederea vulturilor, și Archir ținînd de hățuri și slobodînd vulturii îndată se ridică după frigarea cu carne; iar copilul începu să strige: Dați-ne cărămidă, dați-ne var că șed meșterii fără lucru. Archir asemenea dîcea cătră împératul care sta de față cu toți boerii; —Iată-ți meșterii împérate, trimitele cărămidă și var ca să nu stea din lucru.

Atunci împăratul îl întrebă:—Cum te cheamă? El răspunde:—Abanan îmi este numele (Acésta o dîse el, nevrînd să-l cunoscă, fiind că se dusesese veste că pe Archir l-a tăiat). Împărarul îi dîse să fii ertat Banane, și porunci ca să se dea meșterii jos. Copilul atunci începu să plece frigarea în jos pînă s'a lăsat vulturii la pămînt, și eșind din ladă se duse la Archir.

După acésta împăratul Faraon începu să întrebe pe Archir, dîcînd:—Cu cine mă potrivesc eu întru slava împărăției mele?—Cu sórele. Il întrebă iarăși: Dar boerii mei? Răspunde el:—Cu razele sórelelui.—Bine, îi dîse împăratul, dar ce copac este acela care are două-spre-dece ramuri, fie-care ramură avînd câte patru cuiburi și în cuiburi câte șapte ouă, pe o parte albe și pe o parte negre? Archir răspunde: Copacul este anul, cele două-spre-dece ramuri sînt lunile lui, iar ouăle pe de o parte albe sînt zilele săptămîni, și pe o parte negre sînt nopțile. Împăratul îl întrebă iarăși:—In care lună omul bé și mánâncă mai puțin? Archir răspunde:—In luna lui Februarie, că este mai mică de cât tóte. Împăratul dîse:—Să te mai întreb una: Ce este aceea, dintr'un însuflețit ese un neînsuflețit și dintr'un neînsuflețit ese un însuflețit? Archir răspunde:—Este oul, că când îl ouă găina este neînsuflețit și când îl clocește ese un însuflețit.

Faraon vîdînd că-i deslégă tóte întrebările bine, dîse:—Să fii bine-cuvîntat Archire, că n'ai fost perit. Și dupé ce îl întrebă și alte multe, și el răspunde asemenea. îl trimise la domnul său cu cinste și cu daruri umplîndu-l.

Exerciții.

Din bucata de mai sus scolarii vor scote frazele cu propozițiuni subordonate drepte și le vor prescurta.

Exerciții de limbă.

Din familia de cuvinte.

Diteritele însemnări ale cuvintelor: *cap, gură.*

(A se vedea Gramatica cl. IV-a).

Exerciții.

1) Din Gramatica de clasa IV-a scolarii vor scrie toate exemplele relative la cuvintele: *cap și gură.*

2) După acest model scolarii vor forma alte exemple, din gând.

Frasa de subordonare.

Scurtarea propozițiunilor subordonate nedrepte.

(Vezi Gramatica cl. IV primară).

Pentru Exerciții.

din *Petre Ispirescu*, născut în București la 1830. S'a ocupat mult cu tipărirea de cărți. A scris povești, basme, anecdote, jocuri copilăresci, etc. Scrierile lui sînt atrăgătoare și ușor de înțeles. A murit la anul 1887.

Fragment din „SAREA ÎN BUCATE“.

...Logodiră deci, împăratul și împărătesa pe fiul lor cu fata din casă a împărătesei și hotărâră și nunta.

Când începură a face poftirile la nuntă, logodnica fiului de împărat se rugă cu cerul, cu pământul, ca la nuntă să poftescă și pe împăratul cutare, pe tatăl ei, adică; se feri însă d'a spune cui-va că este fata aceluî împărat.

Socrii primiră să'î facă voia și poftiră la nuntă și pe acel împărat.

În ziua cununiilor, veniră toți mosafirii la nuntă. Se începură veseliile și ținură totă ziua, ca la împărați, de, ce să dici.

Séra se întinse o masă d'alea împărătescoile, cu fel de fel de mâncări, de băuturi, de plăcinte și de alte bunătăți, de să'ți lingi și degetele când le vei mânca.

Mirésa poruncise bucătarilor ce bucate să gătescă. Ea însă cu mâna ei găti d'o parte toate acele feluri numai pentru un musafir. Apoi dete poruncă unei slugi credinciose ca să bage bine de sémă ca, aducând la masă bucatele gătite de dânsa, să le pue dinaintea împăratului poftit, după rugăciunea ei. Dară să îngrijescă să nu le pue dinaintea altui cui-va, că e primejdie de mörte.

Sluga cea credincioasă făcu întocmai precum i se poruncise.

După ce se aședară toți poftiții la masă, începură a mânca și a se veseli cât nu se póte spune.

Împăratul cel poftit, adică tatăl miréseii, mânca și nu prea.

Încă de când venise, el se tot uita la mirésă și pare că'î dicea inima ceva, dar nu'î venea să credă ochilor.

Pasă-mi-te el își semăna copila, și neputându-și da sémă de cum ajunsese ea să se mărite după un fecior de împărat, nu cuteză să zică nimănui nimic.

Veđi cu trudele și necazurile ce suferise biata fată, o schimbase de cum o scia tată-său.

Și, îndemnându-se de pofta cu care mâncau mesenii, ar fi voit și dînsul să mănânce și să se veselască, dară, după ce gustă odată său de douë

ori din bucate, se opri. Sluga care îi aducea bucatele, le ridica întregi, neatînse.

Se mira acest împărat cum de toți mesenii mănâncă cu poftă nisce bucate care pentru dînsul n'aveau nici un gust.

Se încumese și întrebă pe vecinul din dreapta. Acesta îi răspunse că ast-fel de bucate bune n'a mâncat de nu ține minte. Gustă și împăratul din talerul vecinului și vedu că bucatele sunt bune. Asemenea făcu și la vecinul din stînga.

Îi lăsa gura apă după bucatele cele bune ce gustase de la vecini, fîmea îi da zor să îmbrace și el; dar cine putea să mănânce bucatele care i le aducea lui?

Răbdă ce răbdă; dar de rușine lua el câte odată și din bucatele ce i se aduceau, ca să nu se facă de rîs între mesenii; dar încolo nimic, In cele din urmă, nu se mai putu opri ci, ridicându-se în sus, dîse cu glas mare:

— Bine împărate. m'ai chemat la nunta fiului tîu, ca să-ți bați joc de mine?

— Vai de mine, Măria Ta, cum pôte să-ți trecă prin gînd una ca acesta? După cum vede tîtă Adunarea, te cinstesc și pe Dumnéta ca pe toți cei-l'alți împărați, fără deosebire.

— Ba să mă erți, împărate, bucatele tuturilor mesenilor sînt bune de mâncat, numai ale mele, nu.

Se făcu foc de supărare împăratul socru și porunci ca numai de cât să vie bucătarii să-și dea samă de ceea ce au făcut, și vinovații să se dea morții.

Sciți ce era?

Iacă mirésa gătise tôte bucatele pentru tată-sîu, fără sare, ci numai cu miere și cu zahăr. Chiar sarnița de dinaintea lui era plină cu zahăr pisat; și de géba lua bietul împărat cu cuțitul

din sarnița ce credea el că este cu sare, și punea în bucate; ele în loc să se facă mai bune de mâncare, se făceau și mai dulci de pe cât erau, și mai cătrănite.

Atunci se ridică mirésa în sus și ți se împératului socru:

— Eū am gătit bucatele pentru împératul ce s'a supérat, și iată pentru ce am făcut'o.

Acest împérat este tată-meū. Noi eram trei surori în casa părintéscă. Tata ne-a întreat într'o ți cum îl iubim noi. Surorile mele cele mai inari: una îi răspunse că-l iubesc ca mierea, alta ca zahărul. Eū îi țiiseū că îl iubesc ca sarea în bucate. Așa am socotit eū că nu se póte mai multă iubire de cât acésta. Tata s'a supérat pe mine și m'a gonit din casă. Dumneđeū nu m'a lăsat să peiū și prin muncă, cinste și hărnicie am ajuns unde mă vedeți. Acum am vrut să dovedesc tatei că fără miere și zahăr póte omul să trăiască; dar fără sare nu, d'aia i-am gătit bucatele fără sare. Judecați dumnévóstră cu minte împératéscă cine a avut dreptate.

Toți meseni într'o glăsuire găsiră cu cale că pe nedrept a fost fata gonită din casa părintéscă.

Atunci tatăl fetei mărturisi că n'a știut să prețéscă duhul fetei sale, și și-a cerut ertăciune.

Fata și ea i-a sărutat mana și și-a cerut și dânsa ertăciune, dacă fapta ei l'a supérat.

Și se puseră pe o veselie și pe o petrecere de se duse vestea în lume.

Tatăl fetei se veselea nu se veselea, dar socrul sciū că se veselea și se mândrea, că a dobândit o așa nuroră și de viță bună; și înțelptă și hărnică.

Eram și eū la nuntă împreună cu cheleșul àla, care se tupiléză printre d-vóstră, cinstiți boeri.

Multe ciolane, Dómné, mai căđură de la aceea masă ; și care cum cădea, tot în capul chelului le da ; care cum cădea, tot în capul chelului le da.

Și încălecai p'o șea, și v'o spusei d-vóstră așa.

Și încălecai p'o lingură scurtă, să trăescă cine ascultă.

Și mai încălecai p'un pus, să trăescă și cel ce a spus.

Exerciții.

- 1) Din bucata de mai sus, scolarii vor scóte frazele cu propozițiuni subordonate nedrepte și le vor prescurta.
- 2) Scolarii vor scóte prop. prescurtate și le vor lungi.

Frasa de subordonare.

Prescurtarea prop. subord. circumst. de loc.

(Gramatica clasa IV).

Pentru Exerciții.

1) Din bucata de citire: *Océnul* scolarii vor scóte frazele în care vor găsi propozițiunile circumstanțiale de loc și le vor prescurta.

2) Scolarii vor scóte frazele în care se găsesec propozițiuni circumstanțiale de loc prescurtate și le vor prelungi (întregi).

Exerciții de limbă.

Din familia de cuvinte.

Diferitele înțelesuri ale cuvântului: *bróscă*.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor copia din gramatica de clasa IV-a diferitele înțelesuri ale cuvântului *bróscă*.
- 2) După acest model scolarii vor scrie alte exemple.

*Frasa de subordonare.**Prescurtarea propozițiilor subordonate de timp.*

(Gramatica de clasa IV).

Pentru Exerciții.

de citit, analizat și recitat.

Din *George Coșbuc*, născut în Transilvania în ținutul Năsăudului.
Și-a făcut acolo studiile. Scriitor tânăr.**MORTEA LUI FULGER**

In góna roibului un sol
 Cu frâu'un dinți și'n capul gol
 Răsare, crește'n zări venind,
 Și zările de-abia-'l cuprînd
 Și'n urmă-î corbiî croncănînd
 Alérgă stol.

El duce regelui răspuns
 Din tabără. Și ține ascuns
 Sub straiul picurând de ploî
 Pe cel mai bun dintre eroi—
 Atâta semn de la răsboi,
 Ș'a fost de-ajuns!

Pe Fulger mort! Pe-un mal străin
 L-a fulgerat un braț hain!
 De-argint e alb frumosu-î port,
 Dar roș de sînge-î albul tort,
 Și peptul gol al celui mort
 De lănci e plin.

Sărmanul craiu! Când l-a vădut
 Și când de-abia l-a cunoscut,
 Cu vuet s'a isbit un pas
 De spaimă'n lături ș'a rămas
 Cu pumnii strînși, fără de glas
 Ca un perdut.

Să-i móră Fulger? Poți sfărma
 Și pe un voinic, ce cuteza
 Să 'nalțe drépta lui de fer
 Să prindă fulgerul din cer?
 Cum per mișeii, dacă per
 Cei buni așa?

Dar mâne va mai fi pămênt?
 Mai fi-vor tóte câte sînt?
 Când n'ai de-acum să mai privești
 Pe cel frumos cum însu-ți ești,
 De dragul cui să mai trăești,
 Tu, sóre sfînt?

Dar Dómna!... Suflet pustiit!
 Cu pêrul alb și despletit
 Prin largi iatacuri alerga,
 Cu hohot lung ea blestema,
 Și tot palatul plin era
 De plîns cumplit,

La stat și umblet slabă ce-i!
 Topiți sînt ochii viorei
 De-atâta vaet ne'nterrupt,
 Și graiul stins ș'obrazul supt,
 Și tot veșmêntul Dómnei rupt
 De mâna ei!

— „De dorul cui și de-al cui drag
 Să-mi plângă sufletul pribég,
 Intréga nópte nedormînd,
 Ca s'aud robii tropotînd,
 Să sar din pat, s'alerg în prag,
 Să te cuprînd!

„Nu-l dau din brațe nimêru!
 Închideți-mê'n grópa lui—
 Mă lași tu, Fulgere să mor?
 Îți lași părinții 'n plâns și dor?
 O, du-i cu tine, dragă odor,
 O dui, o dui!“

Ah, mamă tu, ce slabă ești!
 N'ai glas de vifor să jelesc;

N'ai mâni de fer ca fer să frîngi;
 N'ai mări de lacrimi mări să plîngi;
 Nu ești de foc, la pept să-l strîngi
 Să-l încaldecî.

Și tu, cel spre bătăi aprins,
 Acum ești potolit și stins!
 N'auzi nici trîmbițele-î văi,
 Nu vezi cum sar grăbiți ai tîi—
 Rîdeaî de mörte prin bătăi,
 Dar ea te-a 'nvins!

Pe pept colac de grâu de-un an,
 Și'n loc de galben buzdugan
 Făcliî de cêră ț'au făcut
 În drêpta cea fără temut
 Și 'n mîna care pörtă scut
 Ț'au pus un ban.

Cu făclióra pe unde trecî,
 Dai zare negrelor poteci
 În nóptea largului pustiú,
 Iar banu-î vamă peste riú,
 Merinde ai colac de grâu
 Pe-un drum de veci.

Ș'intr'un cosciug de-argint te-aú pus
 Deplin armat, ca'n ceruri sus
 Să fii întreg ce-ai fost mereú,
 Să tremure sub pasu-ți greú
 Albastrul cer la Dumneđeú

Mirați și de rêsuflet goi,
 Vêđendu-ți chipul de rêsboi,
 Să stea îngerii 'ndemnit;
 Și orb de-al armelor schipit
 S'alerge sórele 'napoi
 Spre rêsărit!—

Iar când a fost la 'nmormântat,
 Toți mortii parcă s'au sculat
 Să-și plîngă pe ortacul lor,

Atât era de mult popor
Venit să plângă pe-un fecior
De împărat!

Și popi, șirag, cădelnițând
Citeau ectenii de comandă,
Și clopote și plâns și vai,
Ș'oștenii 'n șir și pas de cai
Și sfetnici și feciori de crai
Și noi de rând.

Și măsă biata! Cum gemenă
Și blestema și se isvea
Să sară 'n gropă: „L'au închis
Pe veci! Mi-a fost și mie scris,
Să mă deștept plângând din vis,
Din lumea mea!

„Ce urmă lasă șoimii 'n sbor?
Ce urmă pescii 'n apa lor?
Să fii cât munții de voinic,
Orî cât un pumn să fii de mie,
Cărarea mea ș'a tuturor
E tot nimic.

„Că tot ce ești și tot ce poți,
Parere-i tot dacă socoți:
De mori târziu orî mori curând,
De mori sătul orî mori flămând,
Tot una e! Și rând pe rând
Ne ducem toți.

„Eă vreaă ca Fulger să rămân!
Ah, Dumneșeu, nedrept stăpân,
M'a dușmănit trăind mereu
Ș'a pismuit norocul meu!
E un păgân și Dumneșeu,
E un păgân.

„De ce să cred în el de-acum?
În fața lui aă toți un drum,
Orî buni orî răi, tot un mormînt.

Nu-î nimeni drac și nimeni sfint!
 Credința-î val, iubirea vânt
 Și viața fum!"—

S'a fost minune ce spunea.
 Grăbit poporul cruci făcea.
 De mila ei și de'ngrozit.—
 S'atunci un sfetnic a venit
 Și'n fața Domnei s'a cprit,
 Privind la ea.

Un sfint de-al cărui chip te temi'
 Abia te-aude când îl chemi;
 Bêtrân ca vremea, stâlp rămas,
 Născut cu lumea într'n cés,
 El parcă-î viul parastas
 Al altor vremi.

Și sprijin pe toég cătând
 Și'necet cu mâna ridicând
 Sprîncenele, din rostu-î rar
 Duîos cuvintele rêsar:
 Te ved plângênd.

„De cum te sbuciumi, tu te stingi
 Și inima din noi o frângi,—
 Ne dore c'a fost scris așa,
 Ne dori mai rău cu jalea ta;
 De aceea, Dómna, te-am ruga
 Să nu mai plângi.

„Pe cer când sórele-î apus,
 De ce să plângi privind în sus?
 Mai bine ochii 'n jos să-î plecî,
 Să veđi pămêntul pe unde treci,
 El nu e mort! Trăesce 'n veci,
 E numai dus.

„N'am cap și chip pe toți să-î spuî,
 Și ași spune tot ce sciû, dar cui?
 Că de copil eû m'am luptat

In rând cu Volbură'mpărat,
 Și sciū pe Crivăț cel turbat
 Ca țara lui.

„Ce ómeni! Ce sînt cei de acum!
 Și toți s'aũ dus pe-același drum;
 Ei ș'aũ plinit chemarea lor,
 Și i-am vedũt murind ușor;
 N'a fost nici unul plângător
 Că viața-i fum.

„Dici fum? O, nu-i adevărat;
 Războiũ e, de viteji purtat!
 Vięta-i datorie grea,
 Și lași se 'ngrozesc de ea —
 Să aibă tot cei lași ar vré
 Pe neluptat.

„De ce să 'ntrebă vięta ce-i?
 Așa se 'ntrebă cei mișei;
 Cei buni, n'aũ vieme de gândit
 La mórte și la tânguit,
 Căci plânsu-i de ne-buni scornit
 Și de femeii!

„Trăesceti, Dómna, vięta ta!
 Și a morții lege n'o căta!
 Sînt crai ce schimb'a lumii sorți,
 Dar dacă mor, ce grijă porți?
 Mai simte 'n urmă cine-va
 Că ei sînt morți?

„Dar sciū un lucru mai pe sus
 De tóte căte ți le-am spus:
 Credința 'n dũilele de-apoi
 E singura tãrie 'n noi,
 Că multe-s tari cum credem noi,
 Și mâne nu-s!

„Ș'orí cât de amărãți sã fim,
 Nu-i bine sã ne deslipim
 De cel ce viețile le-a dat!—

O fi vieță chin rabdat,
 Dar una' sciū: ea ni s'a dat
 Ca s'o trăim!"

Ea n'a mai plâns, perdut privirea
 La sfetnic lung, dar nu-l vedea,
 Și n'a mai înțeles ce-a dis,
 Și nu vedea cum a închis
 Sieriul alb—era un vis
 Și ea-l trăea.

Senini de plânsset, ochii ei,
 Vedea bărbați, vedea femei,
 Cu spaimă mută 'n jur privea,
 Din mult, nimic nu 'nțelegea;
 Și se muncea să scie ce-i?
 Și nu putea.

I-a fulgerat de-odată 'n gând
 Să ridă, căci vedea plângend
 O lume 'ntrégă în rugaciuni—
 —„În fața unei gropi s'aduni
 Atâta lume de nebuni!
 Să mori ridând!

Și clopotele'n limba lor
 Plângéu un glas tânguitor,
 S'adânc, din bubuitul frânt
 Al bulgărilor de pământ,
 Vorbia ur glas, un cântec afint
 Și 'nălțător:

„Nu cerceta aceste legi,
 Că ești nebun când le 'nțelegi
 Din codru rupi o rămurea,
 Ce-i pasă codrului de ea:
 Ce-i pasă unei lumi întregi
 De mórtea mea!"

Exerciții.

- 1) Scolarii vor citi de multe ori această poezie.
- 2) Scolarii vor resuma oral și în scris această poezie.

3) Scolarii vor scóte frazele cu propozițiuni subordonate circumstanțiale de timp și le vor prescurta.

4) Scolarii vor scóte frazele prescurtate și le vor lungi (întregi).

Frasa de subordonare.

Prescurtarea prop. subord. circumst. de mod.

(Gramatica clasa IV).

Pentru Exerciții.

Poveste.

— Dómne, dá vînt vremii să trecă mai iute, fă-mi anii zile și zilele clipe...

— Dómne, pune vremii stavilă și domolesce-î sborul, fă-mi clipele zile și din zile ani...

Atunci a hotărât Dumneđeú să facă o încercare.

— Uite ce m'am gândit eu, Petre. Scii că pe pămînt ómenii sînt vecinic nemulțumiți de viața lor. Primesc fel de fel de cereri care mă pun și pe mine în încurcătură; adiniórea chiar, pe când unii mă rugau să gonesc vremea mai iute, audeam pe alții cari stărueau s'o țin n frâu, s'o fac să trecă pentru ei cât mai încet. Ca să-î împăcăm, hai să le dăm la toți același veleat, și să-l hotórim să fie—după cum își socotesc ei vremea—de o raie de ani, împărțiți în luni, zile și césuri, pe care tot omul să fie stăpân a și le administra cum îi va plăcea...

Petre nu înțelegea. Deschise ochii mari și se uită curios.

— Véd că nu pricepi.

Și Dumneđeú zîmbi. Tacticos își vâri mâna în sîn și scóse o carte.

— Iată, díse Dumneđeú, aici sînt atâtea file,

câte zile sînt într'o mie de ani. Pe fie-care filă sînt 24 de despărțituri—césurile : ele se desprind, ca frunzele tómnă, și cad una câte una, din cés în cés. Nici o putere pe lume nu va putea împede ca să zăbovi căderea lor. Dar fie-care om va putea să rupă din viața lui ori câte césuri, zile sau ani, va vroi, dintr'odată ; și ca să aibă de unde — îi dau o mie de ani...

— Dar atunci. Dórnă, un copil va putea îmbețrâni într'o clipă...

— Nu, Petre, m'am gîndit la asta ; nu e nimeni volnic de cât de la 18 ani în sus să-și gonească vécul...

Și în timp ce Dumneđu vorbea, foile calendarului se rupeau iute și se risipeau ca de o vijelie, căci vécurile nóstre sînt clipe în cer.

— Sciú ce vrei să-mi spui... c'or să se înmulțescă ómenii, de n'or să mai încapă pe pămînt. Nu purta grijă. E loc davolna... nici odată n'or să fie destui ómenii ca să-l umple. Acum du-te să fie destui ómenii, du-te și îi împacă.

Și s'a făcut așa cum a dis Dumneđu.

*

Nu numai dușamelele temnițelor, căzărmilor și spitalelor—dar casele și ulițele tóte erau troenite de foi albe smulse pe fugă din calendarele vieții. Era o adevărată furie de a părădui vremea cât mai iute... Setea de recunoscut, góna fără odihnă după o clipă de fericire desăvârșită, golul în veci neumplut al inimii omenesci, himera, pururi neatinsă, care momesce și fascinează de mii de ori gîndurile nóstre, zoreau mai mult ca ori când clipele vieții... „Mai iute, mai iute” acesta era strigătul tuturor.

*

O zîna frumósă în alb îmbrăcată zîmbesce, îi chêmă... și toți după dânsa, cu brațele 'ntinse a-lérgă s'o prindă, — în urma lor fluturi întunecă zarea: sînt file rupte din cartea vieții.

„Opresce-te zîna în veci adorată, ș'asupră-ne plécă-ți privirea ta blîndă, și stavilă pune durerilor nóstre!“

Dar toți se înfioră când *Ea* se opresce.... Pe frunte-î sêruta cu buzele-î reci, le-adórme durerea, —câci zîna frumósă și'n veci adorată—e Mórtea.

*

Toc, toc, toc — în pórtă la raiu.

— Am ostenit rupând la foi.... În liniștea de pe pămînt și'n vremea risipită 'n vînt, îmi vîd solia împlinită: Deschide-mi sfinte Petre!

— Da cine ești?

— Sînt Nerăbdarea.

Al. Vlăhuță.

Exerciții.

- 1) Scolarii vor citi și explica această poveste.
- 2) Scolarii vor scóte frasele cu propozițiuni subordonate circumstanțiale de mod și le vor prescurta.
- 3) Vice-versa.

Exerciții de limbă.

Din familia de cuvinte.

Diferitele înțelesuri ale cuvintelor: *mână, scără.*

Exerciții.

- 1) Scolarii vor copia din gramatica de clasa IV-a exemplele date.
- 2) Scolarii vor forma singuri asemenea exemple.

Frasă de subordonare.

Prescurtarea propozițiilor subordonate circumst. de cauză.

(Veți gramatica clasa IV-a)

Pentru Exerciții.

*Răsboiul lui Ștefan Vodă când s'a bătut cu Albert Craiul,
la codrul Cosminului, în anul 7005.*

Albert, Craiul Leșescu, fiind ales de țară, Crai, după Cazimir tată-seu, au uitat prieteșugul tată-ne-seu ce avea cu Ștefan Vodă. Nu facea oște împotriva păgânilor, carii în toate părțile fulgerau și trăsneau cu armele lor, ca tunetul, vărsând sângele creștinilor, și stropșind volnicia tuturor, înmulțind legea lui Mehmet cea spurcată; ce gândi ca să și arate vitejia asupra Moldovei, socotind că prea lesne o va supune, știind că de multe ori se agitară Moldova de la Craii Leșesci. Și strângând oște acel Crai, au scos cuvânt că va să meargă la Turci, să ia și să desbată cetatea Albă și Chilia, care cetăți le luase de la Ștefan Vodă Sultan Baiazet; și încă adăogi de spăria pe ai săi, dicând că Turcii mestecați cu Moldovenii vor să trecă la Podolia. Și le-au dat scire ca toți să incalice, și să se împreune cu dinsul la Liov, și a trimis soli la Ștefan Vodă de i-a dat scire să se gătască să meargă cu dinsul să bată Chilia și cetatea Albă, și să i gătască stații și hrană de oște. De care lucru a părut bine lui Ștefan Vodă, și cu bucurie mare a primit pe soli, căci a făcut oște asupra vrăjmașului său. Numai ce au dis că va veni acolo la loc cu oștea sa, sub Chilie.

Cunoscând sfetnicii lui Crai, ales Episcopii, gândul lui, că va să facă oște asupra lui Ștefan

Vodă, mult i-a adus aminte, și îi dicea să nu facă óste împotriva dreptății, să întorcă mânia lui Dumnezeu spre dînsul, Era el de gîndul sêu nu s'a lăsat, și încă dicea acelor Episcopi ai sêi: „Vouë vè este lucrul biserica să păziți, iar nu de rēsbóe să îngrijiți; cã gîndul meu voi nu-l sciți, ci numai eu singur; cã de ași pricepe cã haina de pre mine scie gîndul meu, în foc ași băga-o!” Dece, mulți din boerii Leșesci socoteau cã face dinadins să pérđã óstea tótã, cum au și eșit mai apoi la dînsul dicetóra: *in zilele lui Albreht, Sleakta au perit.*

De ácēsta Stefan Vodă prîndēnd veste de la Unguri, cum Albreht va să'i vie asupra'i cu óste cã nici Ungurii nu ierau bucuroși să cadã domnia Moldovei pre mânia Leșilor, măcar cã Laslău, Craiul Unguresc, ce-i dicea leșesce Vladislav, era frate lui Albreht Craiului Leșesc, ce se numea Unguresce Albert. Trimis'au Stefan Vodă soli la Craiul Leșescu pre credincioșii boerii sêi, pre Tăutul Logofétul și pre Isan Visternicul, ca să pótã cunoșce ceva de la Craiü, ce îi voia să facã, cariü nimica n'au cunoscut. Căci, Craiul, cum 'și îmbla cu înșelăciune, ascundēnd cuvîntul pre soli cu bucurie i-a primit, și darurile ce-i trimesese Stefan Vodă, cu mulțumire le-a luat; și solilor iarăși același rēspuns a dat, cum este mergător la Turci. Mai apoi și solii sêi a trimes iar la Stefan Vodă, să'i întărăscã cuvîntul; iar el a întors óstea spre Pocuția.

Înțelegēnd Stefan Vodă cum Craiul se apropie cu óste la margine, iar a trimes soli înaintea lui Craiü, pre Tăutul Logofétul și pre Isan Visternicul, cu multe daruri; și 'l-au întâmpinat peste Nistru pe la Mihăcenii în ácēstã parte cu tótã óstea sa, și a venit la Coțmani. Acolo 'și-au descoperit

tótă violenția cea ascunsă ; că a prins pe Tăutul Logofătul și spre Isan Visternicul, de'i băgă în obezi, și i-a trimis de i a închis în Liov.

Iar Stefan Vodă, dacă a înțeles de acesta (pentru iscódele ce avea în óstea Leșescă, să scie de Craiul încotro merge cu óstea Leșescă), cum Craiul l-a violenit și vine acupra lui, și au trecut și Nistru cu 80,000 de óste pre scrisóre, fără altă adunătură, de târgü a trimis în tóte părțile, în țeră, să'i strîngă la târgul Romanului. Iară Albert a ședut cu óstea șapte zile la Coțmani. Ci până a se stringe óstea lui Stefan Vodă, și până i-a venit ajutor, că și Craiul Unguresc i-a trimis 12,000 de óste, cu Birtoc, Voevodul Ardélului, ce era cuscru lui Stefan Vodă, și de la Radu Vodă încă i-a venit ajutor óste Muntenescă ; și până a se stringe óstea tótă la un loc, érá Albert a purces cu óstea de la Coțmani, și a lovit la Lipinți. Deci, vedând Stefan Vodă că l'impresórá vrăjmașii sêi, a tocmit străji, și a trimis împotriva Leșilor ca să ție vadul la Prut, la Cernăuți. Iar Stefan Vodă în 27 zile a lui August, Duminică, a eșit din Suceva spre târgul Romanului, cu tótă óstea lui ; și într'acea zi i-a adus limbă stréja lui, șese Leși ; dintr'aceia pre trei a trimis la Impératul Turcului, iar pe trei i-a spînzurat. Deci, Craiul Leșesc a venit cu tótă puterea sa la cetatea Sucevei, Duminecă, Septembrie 24, iar Marți în 26, de cătră séră, a început a bate cetatea. Și așa a bătut'o trei sêtămâni, și ziua și nóptea, și nimica n'a folosit, nădêjduind că i se va închina téra, pentru că li se supăraseră cu Stefan Vodă întru atâtea rêsboie fără odihnă și fără măsură ce făcea de cu toții se bătea. Iară țera socotea, că de nu li'i îndemna cu al sêu, dar cu stréinul mai multă neîngăduință le va fi ! Și încă vedând atâta pradă

și răsipă ce făcea óstea Leșescă în țera, de umbla prin păduri de cauta prăzi și jafuri, sileau toți de se strîngeau la Român, unde le era viliagul. Așa țera strîngându-se, iar din cetate cât putea să apăra; și ce răsipeau Leșii cu puscele dioa, iar nóptea tocmea și întărea, de era munca lor în zadar. Iar pe afară unde se afla Leși răsipiți drept hrană, îi lega, îi tăia, de nu erau volnici să iasă nici într'o parte; mai mult strica sie de cât celor închiși, că în tóte dílele li se adăogia lipsa, și flămângiunea. Decî, fiind Leșii cuprinși de atâte nevoi, prinseră a grăi rău de Craiul lor, ântâiu cu taină, iar apoi în gura mare îl învinuiau că a venit fără cale, de i-a adus ca să-i pėrdă pe toți, și scoteau tóte semnele câte se făcură rele, că a fost lor de arėtare să fie concenia lor. Că ântėiú, în țera lor. într'un pírâu de nimic s'a înecat un povodnic a lui Craiă; și când a fost eșit din Liov, boii cari purtau erbăria, de vėnt mare s'a risipit, de nu putea să-i străngă. Asijderea un țeran ce înebunise de cap, a fost strigând în gura mare, și dícea: „Duceți-vė spre peirea vóstră, că nu veți mai veni!“ Și pe un șlehtici l-a detunat subt cort, și 12 cai a lui. Mai apoi, și un popă de a lor, slujind la Liturghie, a scăpat Cumincătura lor jos. Și alte semne rele s'a arėtat, de proorociau toți că va fi sfârșitul lor cu rău și cu amar, cum s'a și întimplat. Că vėdėnd Craiul atâtea cuvinte rele de dînsul, de la óstea sa, se temu ca s'a nu-l părăsescă și să fugă, și el să cadă în mâinele vrăjmașilor sėi. S'a ajuns cu solii frăține-sėu lui Vladislav, Craiul Unguresc, ca să-i împace; căci, sosise și ajutorul Unguresc la Stefan Vodă. Și așa Birtos, Voevodul Ardélului, ce venise cu ajutorul Unguresc, a trimis solii sėi la Albert Craiú să-i spue că va veni singur pentru pace;

și pe Ștefan Vodă cu multe cuvinte l-a rugat să facă pace cu Craiul Leșescu. Și așa a intrat la mijlocul lor, și s'a dus la Craiul Leșescu, de i-a împăcat într'acest chip, ca să se întorcă pe urmă pe unde au venit, să nu mai strice țera prin alt loc. Și a dăruit Ștefan Vodă cu multe daruri pe Birtos, Voievodul Ardélului; și s'a întors de a trecut iarăși în țera lui.

Grigore Ureche, Vornic mare.

Exerciții de citire și analiză.

- 1) Școlarii vor citi de multe ori această bucată și vor spune cuprinsul ei.
- 2) Școlarii vor scóte frazele cu propozițiuni subordonate circ. de cauză și le vor prescurta.
- 3) Vice-versa.

Incheere.

Exerciții de resumare generală.

În bucata de mai jos, școlarii vor face următoarele exerciții:

- 1) Vor citi-o și vor resuma cuprinsul oral și în scris.
- 2) Vor face exerciții de limbă.
- 3) Vor face exerciții de punctuație.
- 4) Vor face exerciții de ortografie.
- 5) Vor despărți frazele în propozițiuni.
- 6) Vor analiza propozițiunile principale și apoi pe cele subordonate.
- 7) Vor prescurta și vor lungi propozițiunile subordonate.
- 8) Vor afla părțile principale și secundare ale propozițiunilor.
- 9) Vor face analiza părților de vorbire.

FRAGMENT DIN „CÂNTAREA ROMÂNIEI“.

.... XXVI. În mijlocul viscolului ce făceați tu, patria mea? Pămîntul, ce acoperia cenușa stră-

moşilor tăi, era frământat de lavă... vârtejul fur-
tunos învélua câmpia... talazurile aceluï ocean de
némuri, prăvălindu-se din tóte părţile lumei, spin-
tecau cu durere cóstele tale... Mumă fără copii,
feciorii tăi, rătăciţi în vijelia omenescă, pribegiau
în tóte părţile, ducând cu dânşii numai limba şi
dorul tău...! Patria e cel mai dintâi şi cel mai de
apoi cuvînt al omului; într'insa se copriind tóte
bucuriile lui; simţirea ei se nasce de o dată cu
noi şi e nemărginită şi vecinică ca şi Dumnezeu,..
Patria e aducerea aminte de ڭilele copilăriei, co-
liba părintescă cu copaciul cel mare din pragul
uşei, desmerdările dragăstóse ale mamei nóstre,
plăsmuirile nevinovăte ale inimei nóstre, locul
unde mai întâi am iubit şi am fost iubiţi, cănele,
care se juca cu noi, sunetul clopotului de la bi-
serica satului, ce ne vestea ڭilele frumoşe de sër-
bătóre, sbieretul vitelor, când se întorceau în mur-
gul serei de la păşune, fumul vetrii, ce ne-a în-
cãldit în légãn înãlţându-se în aer, barza de pe
straşină, ce catã duioş pe câmpie, şi aerul care
nicăeri nu e mai dulce!....

Şi sub cortul pribegiei bătrâni ڭicéu copiilor:
„Colo, în vale, departe, prea departe, unde sórele
„se vede aşa de frumos, unde câmpiile sînt smăl-
„ţuile şi pâraele rëcoróse, unde cerul e dulce,
„juncele albe şi pãmântul roditor, ... copii.... a-
„colo e *Téra!!*...” Şi la aceste cuvinte, voinicii
prindeau armele, pruncii tresărau în légãne, fe-
meile cântau patria depãrtatã şi durerea pribegiei...
cei slabi se îmbãrbătau Şi tu erai mãndrã atunci
téra mea.... Feciorii tăi erau un ném bărbat; nu-
mele tău era vestit noródelor; rësboinicii tăi erau
vitejii vitejilor; dragostea libertãţii întãrea ca o
zea de oţel latele lor pepturi şi braţele lor erau
tevene... Cãţi căutau la tine te pizmuiau şi duş-

manii tei însiși te proslăviau și când, din nări sfărăind și din ochi scânteind, taurul clătina córnelé sale, gróza se răspânda în tóte părțile.

XXX. Pentru ce te salți, Dunăre bătrână?... Un biruitor îndrăzneț venit a óre, ca în ȕilele strămoșilor noștri, să calce cu amîndoué ale lui picióre pe amîndoué ale tale maluri? Legiónele înviate-au și vin să întemeeze de a doua órá patria?... Apele tale se umflă, sar în sus și vijie îngrozite... Nu... nu... un turban se vede pe mal... armásarii de la Anadol nechiază sārind în doué picióre de nerăbdare.... pala pustiesce țermul din drépta:.... popórele de la mēdă-ȕi la mēdă-nópte, de la rēsărit la apus, plēcă capul lor sábiei și se lepădă de legea părinților lor, ca să cređă Coranului... Mahomet ia locul lui Hristos.... sabia și Coranul duc robia după dânsese....

XXXI. Pe riuri plutea dărâmăturile palatelor și bisericelor... Cu sângele se scurge rēmășița neatárnării a doué-ȕeci de popóre... Valurile izbese spumegând valurile și spuma lor e sângerată... Pe talazul, ce merge și se întórcé, un iatagan scânteiază... se afundă... ese iarăși pe d'asupra... și valul înfiorat asvârlă pe țermurile nóstre pe feciorii spurcatului prooroc... „Alah! strigă ei..., asta e pămîntul făgăduit celor credincioși...!“

XXXII. Pustiirea se întinde în câmpii... codrii clocotesc d'o fâșiére duiósă... pe cóstele délurilor se ved numai sate arse și turme de femei rătăcind cu pruncii lor la țită... O, țara mea! unde sînt acum voiniciii tēi... cei cu inima vitéză și cu brațul tare? N'aud ei rācnetul primejdiei tale... vaetele femeilor... plānsorile copiilor... rugele feciórelor?... Leiī făcutu-s'au miei?... Paloșele crunte ruginitu-s'au în mâniale războinicilor tēi? Și fe-

meile diceau : „Vai nouă, vai ! bărbații și-au per-
 „dut inima... moștenirea copiilor noștri o să cadă
 „în prada vrăjmașilor și copiii vor ajunge robii
 „lor, și ei se vor purta cu dânșii ca stăpânul cel
 „rău cu cânele său... și vom fi de rîsul și de bat-
 „jocura némurilor...” Și mumele diceau la feciorii
 „lor : „Cel ce fuge dinaintea dușmanului este mișel..
 „și mișei nu sînt din sângele nostru... Duceți-vé
 „de muriți mai bine liberi de cât să trăiți în ro-
 „bie și ocară !“

XXXIII. Vîjje crivățul... se clatină pămîntul ..
 ómenii se izbesc cu ómenii .. zalele cu fierul... piep-
 turile cu oțelul... vitejii cad morți în țărână.. sân-
 gele desfundă pămîntul .. leșurile plutesc pe rîuri...
 fumul pârjolului se învârtesc în tóte părțile ;
 strigările luptătorilor și clăngăitul paloșelor în-
 crucișându-se răsună cu huete... Ce te-ai mare Vi-
 zir?... Unde-ți sînt voinicii, Pașo cu trei tuiuri ?
 Vîntul împotrivirii sfăramă zăbalele armăsarilor
 tăi... Năvala se trase înapoi, spăimîntată de piep-
 turile góle ale vitejilor !..

Cine fuge colo în vale, cu brăul tărându-se după
 dânsul, cu turbanul desfăcut... cu pala de Taban
 plină de sânge !..

Sultanul... cel măreț .. cel gróznic ? Fugi acum
 Sultane... și erai Impératul împéraților... numele
 tău îngrozea mai mult de cât o oștire... pașii tre-
 murau, când te vedeau trecînd... Unde sînt cetele
 tale așa de numeroase ca și țările tale, ostașii tăi
 mai mulți la număr de cât grăunții nisipului mă-
 rilor?... Trăsnetul pică din mînele tale... numele
 tău de nebiruit peri... Fugi... și în góna fugii tale...
 căpitanii tăi nu mai pot cunósce pe răsboinicul
 voinic, ce încura armăsarul înaintea bătăliei... Cată
 înapoi, Sultane !.. Veđi comorile Asiei prădate..
 haremul tău pângărit... caii nechezând în câmpie

de pe stăpânii lor... Câte mume te vor blestema,
o Sultane Fulgere!... O sută de mii de Musulmani
zac neîngropați pe câmpuri!....

XXXVII. În pôlele unui munte se întindea o
câmpie mare și un sôre strălucitor o lumina...
Doi inși se preumbla încetișor printr'insa... sta
adesea în loc și apoi se porneau mai departe...
Precum spicurile în vremea cösei zac unele peste
altele, așa și ôse peste ôse de morți grămădite
acopereau pămîntul.. nisce petice de stéguri sfă-
șiate și acățate încă de prăjina lor aplecată, d'abia
se mai mișcau de vîntul, ce dogorea... un nor de
corbi fâlfăea pe d'asupra lor croncând, vâltura
se învârtejea în tôte părțile ș'apoi de o dată se
asvârlea cu iuțelă peste ôse... Nici o locuință nu
se mai zărea în acea vale a morții... ici colo nisce
movile, semēnate fără rînd încrețeau numai ca
nisce valuri luciul câmpiei.. și pe fie-care din a-
acele movile era câte un semn deosebit... pe una
o cruce roșie plecată... pe alta un turban sânger-
rat cu semi-luna înfiptă pe dânsul... mai departe
o lance tătărăscă sfărămată... și colo stau, mor-
mane grămădite de pe seminție și lege, ôsele né-
murilor, care se întâmpinară pe acest câmp de
bătae.. fie care la un loc cu un semn de isbândă...
La marginea câmpiei era o pădure din fundul că-
reia se audea o fâșiire neînțelesă... o plângere, ce
semēna cu vaetele sufletelor chinuite... Copacii e-
rau împestrițați de frunđe felurite, pline de rouă
roșia... și în virful unui stejar bătrân un vultur
alb fâlăia din aripi... Și la fie-care din acele mor-
mane cei doi ômeni îngenuchiau și diceau îm-
preună: „Slavă ție, țara noastră!... feciorii Huni-
„lor s'au încumetat, ca să te supună... și tu ai fost
„mormîntul lor.. Potopul Asiei a vrut să înghită

„lumea și tu i-ai pus stavilă... Un neam de răș-
boinici a rîvnit la turmele tale și la grânele a-
„urite ale holdelor tale... și tu ai legat pe răș-
boinici câte doi, doi... și ai arat cu dînșii țarina...
și ai semănat cu sîngele și cu sudorea lor *dun-*
brava roșie, pădurea sîngelui.

Macromet a fost pe la anul 622

TABLA DE MATERIE

	Pagina		Pagina
Exerciții pregătitoare.	1		
I Sorcova (resumat).	1		
Sorcova	2		
II Aneecdota. — E bun și peșcele	8		
Secțiunea I		Secțiunea II	
Substantivul.	11	Verbul.	67
Fragment din cântarea Ro- mâniei	12	Fragment din „Andrei Flo- rea Curcanul“	67
Adjectivul	15	Luarea Rahovei	69
Baba Tândărăoa	16	Compozițiuni - Țăranul Ro- mân	71
Articolul	20	Aneecdota din Răsboiul Curcanii	74
Palatul lui Dan în lună	21	Fragment din „Vecinii“	79
Exerciții în clasă și acasă Pentelul	23	Povestile Peleşului	82
O Făclie de Pasce (Frag- ment)	26	Oprışanul.	85
Pentru Exerciții Gramati- cale și Recitări, Satira III-a	30	Ion Vodă cel cumplit	88
Compuneri— Școlarii.	35	Țăranul Român	91
Fragment.	40	Dreptatea Leului	93
Noaptea.	43	Cuvîntare.	95
Datoriile școlarilor	45	Sobieski și Plăeșii	98
Pronumele	51	Mihnea și Baba	107
Țiganul cinstit.	52	Merinde de la școlă.	112
Fragment.	55	Adverbul — Eucurescii in- dustriali	113
Din „Răzvan și Vidra“	57	Concertul în luncă	118
Numeralul	59	Interjecția—Cănele și Căte- lul.	120
Din „Boeri și Ciocoi“	60	Despre vorbire.	121
In Nirvana	63	Ciocoiul	123
		Puncte de întrerupere	129
		Iorgu de la Sadagura	129
		Fragment din Cuvînt in- ductiv	138

Pagina

Sectiunea III

Dispozițiile și încercările mele de poezie	140
Orașul Giurgiu	145
Calin	147
Alexandru Lăpușneanu	151
Lupul, Vulpea și Omul	161
Lupul, Vulpea și Omul, (Amplificare)	162
Vulpea și Barza	163
Condamnarea Strugurului	165
Oceanul	172
Nevoile Țăranilor	175

Pagina

Dan, Căpitan de Plaiu	179
Vulpea Bercă	189
Fovestea unui om Leneș	194
Vulpea și Bursucul	197
Preșoslovie	198
Țiganul cu Vulpea	201
De-a baba orba	206
Scrisoarea către Ion Sturza Voevod	211
Archir și Anadam	215
Sarea în bucate	218
Mărtea lui Fulger	223
Poveste	230
Răsboiul lui Stefan Vodă cu Albert	233
Cântarea României	237

Pagina

Pagina

Secțiunea III

Dispozițiile și încercările mele de poezie	140
Orașul Giurgiu	145
Călin	147
Alexandru Lăpușănu	151
Lupul, Vulpea și Omul	161
Lupul, Vulpea și Omul, (Amplificare)	162
Vulpea și Barza	163
Condamnarea Strugurului	165
Oceanul	172
Nevoile Țăranilor	175

Dan, Căpitan de Plaină	179
Vulpea Bercă	189
Fovestea unui om Leneș	194
Vulpea și Bursucul	197
Preșoslovie	198
Țiganul cu Vulpea	201
De-a baba orba	206
Scrisoarea către Ión Sturza Voevod	211
Archir și Anadam	215
Sarea în bucate	218
Mórtea lui Fulger	223
Poveste	230
Răsboiul lui Stefan Vodă cu Albert	233
Cântarea României	237

